

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANABİLİM DALI

**KENT İÇİ İKAMETGÂH HAREKETLİLİĞİ DİNAMİKLERİNİN BELİRLENMESİ:
BİR MODEL ÖNERİSİ**

DOKTORA TEZİ

Seda ÖZLÜ

**ŞUBAT 2022
TRABZON**

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANABİLİM DALI

**KENT İÇİ İKAMETGÂH HAREKETLİLİĞİ DİNAMİKLERİNİN BELİRLENMESİ:
BİR MODEL ÖNERİSİ**

Seda ÖZLÜ

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde
DOKTOR (ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA)
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 04 / 01 / 2022

Tezin Savunma Tarihi : 04 / 02 / 2022

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Dilek BEYAZLI

Trabzon 2022

ÖNSÖZ

Kent İçi İkametgâh Hareketliliği Dinamiklerinin Belirlenmesi: Bir Model Önerisi” adlı bu tez çalışması KTU Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilimdalı’nda Doktora Tezi olarak hazırlanmıştır. Bu uzun, zorlu, yorucu ve bir o kadar da güzel yolun her anını aydınlatan tez danışmanım Prof. Dr. Dilek BEYAZLI’ya, yolun her bir ayrım noktasında görüşleri ve önerileri ile süreci yönlendiren tez izleme heyeti hocalarım Prof. Dr. Ahmet Melih ÖKSÜZ’e ve Doç. Dr. Aygün ERDOĞAN’a, yolumun her adımında yanı başımda olan Arş. Gör. Sinem DEDEOĞLU ÖZKAN’a, destekleri için Arş. Gör. Mihriban ÖZTÜRK SAKA’ya, sonsuz sabır ve inançları için aileme, son olarak bu süreçte yolumun kesiştiği, öğrettikleri ile hayatımı şekillendiren herkese sonsuz teşekkür ederim...

Seda ÖZLÜ
Trabzon 2022

TEZ ETİK BEYANNAMESİ

Doktora Tezi olarak sunduğum “Kent İçi İkametgâh Hareketliliği Dinamiklerinin Belirlenmesi: Bir Model Önerisi” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Prof. Dr. Dilek BEYAZLI’nın sorumluluğunda tamamladığımı, verileri/örnekleri kendim topladığımı, deneyleri/analizleri ilgili labaratuarlarda yaptığımı/yaptırdığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim. 04/02/2022

Seda ÖZLÜ

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖNSÖZ.....	III
TEZ ETİK BEYANNAMESİ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET	IX
SUMMARY	X
ŞEKİLLER DİZİNİ	XI
TABLolar DİZİNİ.....	XIII
SEMBOLLER DİZİNİ	XV
1. GENEL BİLGİLER.....	1
1.1. Giriş	1
1.2. Çalışmanın Amacı	3
1.3. Çalışmanın Meslek Alanına Katkısı	6
1.4. İkametgâh Hareketliliğine İlişkin Temel Kavramlar.....	8
1.5. İkametgâh Hareketliliği ile İlgili Kavramlar	10
1.5.1. Konut	12
1.5.2. Değer ve Tüketim Malı Olarak Konut.....	14
1.5.3. Konut Kariyeri.....	16
1.5.4. Konut Kalitesi.....	16
1.5.5. Konut Çevresi.....	17
1.6. İkametgâh Hareketliliğinin Kuramsal Çerçevesi.....	18
1.6.1. Ekonomik Temelli Yaklaşımlar.....	19
1.6.2. Davranışsal Yaklaşımlar	20
1.6.2.1. Yaşam Döngüsü (Life Cycle)	20
1.6.2.2. Memnuniyet (Satisfaction)	22
1.6.2.3. Yaşam Seyri (Life Course)	24
1.6.2.4. Karar Verme Süreci	26
1.7. İkametgâh Hareketliliğinin Nedenleri	28
1.7.1. Yaş.....	29

1.7.2.	Medeni Durum ve Değişikliği	31
1.7.2.1.	Evlilik	31
1.7.2.2.	Boşanma	32
1.7.3.	Hanehalkı Büyüklüğü	33
1.7.4.	Sosyo-Ekonomik Yapıya Ait Değişkenler	34
1.7.4.1.	Eğitim Düzeyi	35
1.7.4.2.	Gelir ve İstihdam	35
1.7.5.	Mülkiyet	37
1.7.6.	Konut Durumu ve Mahalle İlişkileri	38
1.7.6.1.	Konut Durumu	38
1.7.6.2.	Mahalle İlişkileri.....	40
1.8.	İkametgâh Hareketliliğinin Sınıflandırılması	43
1.9.	İkametgâh Hareketliliğinin Etkileri	45
1.10.	Bilimsel Yazında İkametgâh Hareketliliği	47
2.	YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	53
2.1.	Çalışma Alanı	53
2.2.	Çalışmanın Verileri	56
2.3.	Ortahisar İlçesi Mahallelerinin Nüfus Büyüklükleri ve Değişimleri	56
2.4.	Trabzon Kentinin Mekânsal Gelişimi	71
2.5.	Çalışmanın Süreci.....	73
2.6.	Çalışmanın Yöntemi	76
2.6.1.	Gerçek Hareketliliğin Ölçülmesi Amacıyla İkametgâh Verilerinin Derlenmesi ve Karşılaştırılması.....	77
2.6.2.	İkametgâh Amaçlı Yapılan Hareketliliğinin Kümelenmesi	79
2.6.2.1.	Ward Yöntemi ile Kümeleme Analizi	80
2.6.2.2.	K-ortalamlar Yöntemi ile Kümeleme Analizi	84
2.6.3.	Örneklem Büyüklüğü	86
2.6.4.	İçeriği Hazırlanarak Uygulanmış Anket Çalışması	89
2.6.5.	Verilerin Değerlendirilme Yöntemi	93
2.6.5.1.	Faktör Analizi	94
2.6.5.2.	Yapısal Eşitlik Modeli (Structural Equation Modelling, YEM).....	96
3.	BULGULAR	106

3.1.	Gerçek Hareketliliğin Tespit Edilme Süreci.....	106
3.1.1.	Gerçek Hareketliliğin Mahallelere Dağılımı	106
3.1.2.	Mahalleler Arası Gerçek Hareketlik Yönünün Belirlenmesi	114
3.2.	Gerçekleşen İkametgâh Hareketliliğinin Nedenselliği: Ortahisar İlçesi	124
3.2.1.	Bireye/Haneye ve Mekâna Dair Değerlendirmeler	126
3.2.1.1.	Yaşam Döngüsü Değişkenlerine Yönelik Değerlendirmeler	126
3.2.1.2.	Yaşam Seyri Değişkenlerine Yönelik Değerlendirmeler	128
3.2.1.3.	Memnuniyet Değişkenlerine Yönelik Değerlendirmeler	128
3.2.2.	Bireylerin İkametgâh Hareketliliği Geçmişlerine Yönelik Değerlendirmeler	129
3.2.2.1.	Yaşam Boyu Gerçekleşen İkametgâh Hareketliliği.....	129
3.2.2.2.	Gerçekleşen İkametgâh Hareketliliği Nedenlerinin Sınıflandırılması.....	131
3.2.2.3.	Son İkametgâh Hareketliliğinde Etkili Olan Etmenlere Yönelik Değerlendirmeler	136
3.2.3.	Olası Hareketlilik.....	138
3.2.4.	Gerçekleşen İkametgâh Hareketliliği ve Nedenlerinin İlişkiselliği.....	139
3.3.	İkametgâh Hareketliliğinin Algılanan Nedenselliğinin Çok Boyutlu Analizleri	140
3.3.1.	İkametgâh Hareketliliğinin Algılanan Nedenlerinin Ortaya Konulması: Açıklayıcı Faktör Analizi	145
3.3.1.1.	Yaşam Döngüsüne Dair Açıklayıcı Faktör Analizi	146
3.3.1.2.	Yaşam Seyrine Dair Açıklayıcı Faktör Analizi	147
3.3.1.3.	Konut Memnuniyetine (Mikro Mekânsal Ölçekli) Dair Açıklayıcı Faktör Analizi	149
3.3.1.4.	Konut Çevresi Memnuniyetine (Mezo Mekânsal Ölçekli) İlişkin Açıklayıcı Faktör Analizi	150
3.3.1.5.	Mahalle Memnuniyetine (Makro Mekânsal Ölçekli) Dair Açıklayıcı Faktör Analizi	151
3.3.2.	İkametgâh Hareketliliğinin Algılanan Nedenselliğinin Yaklaşımlar Özelinde Doğrulanması: Doğrulamalı Faktör Analizi.....	154
3.3.2.1.	Yaşam Döngüsüne Dair Doğrulamalı Faktör Analizi.....	155
3.3.2.2.	Yaşam Seyrine Dair Doğrulamalı Faktör Analizi.....	157
3.3.2.3.	Konut Memnuniyetine (Mikro Mekânsal Ölçekli) Dair Doğrulamalı Faktör Analizi	161

3.3.2.4.	Konut Çevresinin Memnuniyetine (Mezo Mekânsal Ölçekli) Dair Doğrulamalı Faktör Analizi	163
3.3.2.5.	Mahalle Memnuniyetine (Makro Mekânsal Ölçekli) Dair Doğrulamalı Faktör Analizi	165
4.	İRDELEMELER	171
4.1.	İkametgâh Hareketliliği Nedenlerinin İlişkiseliliği	172
4.2.	İkametgâh Hareketliliği Nedenlerinin Gerçek Hareketlilik Üzerindeki Etkisi.....	180
4.2.1.	Yaşam Döngüsü ve Yaşam Seyrinin Mekânsal Memnuniyet ve Hareketlilik Üzerindeki Bağımsız Etkisi	180
4.2.2.	Yaşam Döngüsünün Yaşam Seyri, Mekânsal Memnuniyet ve Hareketlilik Üzerindeki Etkisi	186
5.	SONUÇLAR.....	193
6.	KAYNAKLAR.....	202
7.	EKLER	218
ÖZGEÇMİŞ		

Doktora Tezi

ÖZET

KENT İÇİ İKAMETGÂH HAREKETLİLİĞİ DİNAMİKLERİNİN BELİRLENMESİ: BİR MODEL ÖNERİSİ

Seda ÖZLÜ

Karadeniz Teknik Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Dilek BEYAZLI
2022, 215 (Tez Sayfa), 25 (Ek Sayfalar)

İkametgâh hareketliliği, konut alanlarının niceliksel ve niteliksel sorunlarının çözümüne yönelik bireylerin/hanelerin seçimleri yoluyla önce konut alanlarını sonrasında da kentsel mekânı şekillendirebildiği ve insan-mekân etkileşiminin izlenebildiği bir olgudur. Kentsel mekânın şekillenmesinde insan müdahalesinin izlenebildiği bu olgunun çok boyutlu yapısı farklı perspektiflerden ele almasını, değişen zaman ve bağlama göre sürekli tartışılmasını gerekli kılmaktadır. Bu çok yönlü ve çok boyutlu gereklilik tez çalışmasında bireylerin/hanelerin geçmişteki, bugünkü ve gelecekteki hareketlerinin bir bütün olarak değerlendirilmesini gerektirmektedir. Bu noktadan hareketle insanın ikametgâh hareketliliği aracıyla kentsel mekân üzerinde yarattığı etkinin makro yaklaşımla ortaya konularak başlandığı, sonrasında hanelerin yer değiştirmelerinin temel nedenlerine kadar hareketliliğin mikro yaklaşımla detaylandırıldığı bütüncül değerlendirme ile bu olgu kapsamlı ve özgün bir kurguda ele alınmıştır. Makro yaklaşımın şekillendirdiği kentsel mekânda ikametgâh hareketliliğine neden olan birey/haneden ve mekândan kaynaklı nedenlerin, nedenler arasındaki ilişkilerin ve nedenlerin birbiri üzerindeki etkisinin çok boyutlu ve bütüncül bir süreç içerisinde ortaya konulması amaçlanmıştır. Mikro yaklaşım çerçevesinde ikamet amaçlı hareketliliğe etken bireyden/haneden kaynaklı nedenler yaşam döngüsü ve yaşam seyri, mekânsal boyuttaki nedenler kentin en küçük yapı taşı konut-mikro, konut yakın çevresi-mezo ve mahalle-makro mekânsal ölçekli memnuniyet faktörleri ile ortaya konulmuştur. Yaşam döngüsü, yaşam seyri ve memnuniyet bağlamında geliştirilen örtük değişkenler (faktörler) ile kurulan yapısal eşitlik modelleri (YEM) yardımıyla ise hem gerçek hem de algılanan hareketliliğinin neden-sonuç tartışmaları gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İkametgâh Hareketliliği, Konut Alanı Planlaması, Yapısal Eşitlik Modeli (YEM), Ortahisar/Trabzon

PhD. Thesis

SUMMARY

DETERMINATION OF INTRA URBAN MOBILITY DYNAMICS: A MODEL PROPOSAL Seda ÖZLÜ

Karadeniz Technical University
The Graduate School of Natural and Applied Sciences
Urban and Regional Planning
Supervisor: Prof. Dr. Dilek BEYAZLI
2022, 215 Pages, 25 Appendix

Residential mobility is a phenomenon in which individuals/households can shape first the residential areas and then the urban space, and the human-space interaction can be monitored through the choices of individuals/households to solve the quantitative and qualitative problems of residential areas. The multidimensional structure of the phenomenon, in which human intervention can be observed in the shaping of urban space, necessitates it to be handled from different perspectives and to be constantly discussed according to the changing time and context. This versatile and multidimensional requirement requires the past, present and future movements of individuals/households to be evaluated as a whole in the thesis study. From this point of view, the phenomenon has been handled in a comprehensive and original setup, with a holistic evaluation in which the effect of human on the urban space by means of residential mobility is revealed with a macro approach, and then the mobility is detailed with a micro approach up to the level of main reasons for the displacement of households. In the urban space shaped by the macro approach, it is aimed to reveal the individual/household and spatial-based reasons that cause housing mobility, the relationships between the reasons and the effect of the reasons on each other in a multidimensional process. Within the framework of the micro approach, the individual/household-related causes of mobility were revealed with life cycle/life-course factors. The reasons in the spatial dimension were revealed by the satisfaction factors at the smallest building block of the city, residential unit-micro, at the immediate surroundings of the residential unit-meso, and at the neighborhood-macro spatial scales. Cause and effect discussions of both real and perceived mobility were made on the basis of structural equation models that were set up with implicit variables developed in the context of life cycle, life course and satisfaction, cause-effect

Keywords: Residential Mobility, Residential Area Planning, Structural Equation Model (SEM), Ortahisar/Trabzon

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa No

Şekil 1.	Tez çalışmasının adımları.....	5
Şekil 2.	Konut seçiminde etkili olan unsurlar.....	39
Şekil 3.	Yerleşim algısı ve hareketlilik modeli	43
Şekil 4.	Çalışma alanı Ortahisar ilçesinin Trabzon ili ve ülke içindeki konumu	54
Şekil 5.	Ortahisar ilçesi mahallelerinin nüfus büyüklüklerinin mekânsal dağılımı ..	58
Şekil 6.	Çukurçayır Mahallesinin nüfus büyüklüğüne bağlı zaman içindeki mekânsal değişimi	62
Şekil 7.	Ortahisar ilçesi mahallelerinin nüfus büyüklüğü değişiminin mekânsal dağılımı	63
Şekil 8.	Ortahisar ilçesi mahalleleri nüfus yoğunlukları	67
Şekil 9.	1583 yılında şehirdeki yerleşim noktaları	71
Şekil 10.	Yıllara göre mahalleler arası gerçekleşen ikametgâh hareketliliğinin ölçülmesi.....	78
Şekil 11.	İkametgâh hareketliliği verilerinin saçılım grafiği.....	79
Şekil 12.	İkametgâh hareketliliği verilerinin Ward yöntemine göre kümelemesi.....	81
Şekil 13.	Standartlaştırılmamış ve standartlaştırılmış değişkenler ile elde edilen kümelerinin mekânsal dağılımı (K-ortalamlar)	85
Şekil 14.	Anket çalışması için belirlenen mahalleler	88
Şekil 15.	Yapısal eşitlik modeli oluşturulması	97
Şekil 16.	Yapısal eşitlik modelinde temel kavram/semboller	99
Şekil 17.	Örnek doğrulayıcı faktör analizi modeli	100
Şekil 18.	Örnek yol analizi örneği	101
Şekil 19.	Süreç ve yöntemler ile çalışma modeli	105
Şekil 20.	Ortahisar mahallelerine diğer mahallelerden (ilçe içi) ikamet amaçlı gelen nüfusun mekânsal dağılımı (2014-2018)	111
Şekil 21.	Ortahisar mahallelerine diğer mahallelerden (ilçe içi) ikamet amaçlı giden nüfusun mekânsal dağılımı (2014-2018).....	112
Şekil 22.	Ortahisar mahallelerine diğer mahallelerden (ilçe içi) ikametgâh amaçlı gelen ve giden toplam nüfusun mekânsal dağılımı (2014-2018)	113
Şekil 23.	2014-2018 döneminde Çukurçayır'da yaşanan ikametgâh hareketliliğinin mekânsal dağılımı	118

Şekil 24.	2014-2018 döneminde Aydınlikevler ve 3 Nolu Erdoğan'da yaşanan ikametgâh hareketliliğinin mekânsal dağılımı	119
Şekil 25.	2014-2018 döneminde Kutlugün ve Uğurlu'da yaşanan ikametgâh hareketliliğinin mekânsal dağılımı	120
Şekil 26.	2014-2018 döneminde 1 Nolu Beşirli ve Bahçecik'te yaşanan ikametgâh hareketliliğinin mekânsal dağılımı	121
Şekil 27.	2014-2018 döneminde 2 Nolu Beşirli ve Pelitli'de yaşanan ikametgâh hareketliliğinin mekânsal dağılımı	122
Şekil 28.	2014-2018 döneminde Gülbahatur ve Yalı'da yaşanan ikametgâh hareketliliğinin mekânsal dağılımı	123
Şekil 29.	Zamana ve konutta kalış süresine göre hareket sayısının değişimi.....	130
Şekil 30.	Yaşam döngüsüne ait DFA standartlaştırılmış sonuç modeli	156
Şekil 31.	Yaşam seyrine ait DFA standartlaştırılmış ilk modeli	157
Şekil 32.	Yaşam seyri ait DFA standartlaştırılmış sonuç modeli	160
Şekil 33.	Konut memnuniyetine (mikro mekânsal ölçekli) ait DFA standartlaştırılmış modeli	161
Şekil 34.	Konut çevresi memnuniyetine (mezo mekânsal ölçekli) ait DFA sonuç modeli.....	163
Şekil 35.	Mahalle memnuniyetine (makro mekânsal ölçekli) ait DFA standartlaştırılmış sonuç modeli.....	165
Şekil 36.	Sağlık tesislerine yakınlık ve mahalle büyüklüğü değişkenleri ile sosyal bağ örtük değişkeninin azaltımı sonrası mahalle memnuniyetine (makro mekânsal ölçekli) ait DFA son modeli.....	167
Şekil 37.	Hareketlilikte etkili bireyden kaynaklı nedenlerin mekân örtük değişkenleri üzerindeki etkisi.....	174
Şekil 38.	Hareketlilikte etkili bireyden kaynaklı nedenlerin mekân örtük değişkenleri üzerindeki etkisi (sadeleşmiş model).....	179
Şekil 39.	Yaşam döngüsü ve yaşam seyrinin mekân ve hareketlilik üzerindeki bağımsız etkisi.....	181
Şekil 40.	Yaşam döngüsü ve yaşam seyrinin mekân ve hareketlilik üzerindeki bağımsız etkisi (anlamli yollar ile).....	185
Şekil 41.	Yaşam döngüsünün yaşam seyri, mekânsal memnuniyet ve hareketlilik üzerindeki etkisi	188
Şekil 42.	Yaşam döngüsünün yaşam seyri, mekânsal memnuniyet ve hareketlilik üzerindeki etkisi (anlamli yollar ile)	192

TABLÖLAR DİZİNİ

Sayfa No

Tablo 1.	Farklı disiplinlere konut çalışma konuları	13
Tablo 2.	İkametgâh hareketliliğinin sınıflandırılması	44
Tablo 3.	Uluslararası yazında ikametgâh hareketliliği çalışmaları.....	48
Tablo 4.	Ulusal yazında ikametgâh hareketliliğinin nedensellik çalışmaları	51
Tablo 5.	Türkiye, Trabzon il ve kent nüfus verileri.....	55
Tablo 6.	Trabzon kenti nüfus büyüklükleri ve nüfus değişimi.....	59
Tablo 7.	Ortahisar mahallelerinin yoğunlukları, hanehalkı sayıları ve değişim oranları	65
Tablo 8.	Ortahisar mahalleleri eğitim durumları	68
Tablo 9.	Çalışmanın modeli	75
Tablo 10.	Ortahisar ilçesi mahalleleri ile ilgili değişkenler kapsamında kümeleme analizi	82
Tablo 11.	Anket yapılacak örneklem büyüklüğünün hesaplanması	87
Tablo 12.	Ulusal ve uluslararası yazında kullanılan değişkenler ve tekrar sayıları	90
Tablo 13.	YEM gösterimleri	99
Tablo 14.	Yapısal eşitlik modelinin uyumuna ilişkin istatistiksel değerler	103
Tablo 15.	Yapısal eşitlik modellerine ilişkin örnek çalışmalar	104
Tablo 16.	2014-2018 döneminde Ortahisar ilçesi mahalleleri gelen-giden nüfus ve hareketlilik oranları	108
Tablo 17.	İlçe içinde bütüne yönelik mahalleler arası gerçek hareketliliğin özeti	115
Tablo 18.	Birey/hane ve mekân bağlamında anketin değerlendirilmesi: Ortahisar örneği.....	127
Tablo 19.	Yaşam boyu gerçekleşen tüm hareketler: Ortahisar örneği	129
Tablo 20.	Bireylerin tüm hareket nedenlerinin sınıflaması: Ortahisar örneği	132
Tablo 21.	Bireylerin ikametgâh hareketliliği geçmişleri: Ortahisar örneği.....	133
Tablo 22.	Kümelere göre ikametgâh hareketliliğinin nedenselliği	135
Tablo 23.	Mahalle ve konut bazlı son hareketlilik değerleri	136
Tablo 24.	Bireylerin son hareketlilik nedenlerinin sınıflaması (son mahale değişimi)	137
Tablo 25.	Olası ikametgâh hareketliliği, yönü ve nedenleri.....	138

Tablo 26.	Anket formunun tamamına ait KMO ve Bartlett's Test sonuçları.....	141
Tablo 27.	İkametgah hareketliliğine etken değişkenlerin yaklaşımlar özelinde sınıflandırılması ve tanımlayıcı istatistik sonuçları.....	142
Tablo 28.	Yaşam döngüsü yaklaşımına dair AFA sonuçları	146
Tablo 29.	Yaşam seyri yaklaşımına dair AFA sonucu	147
Tablo 30.	Konut memnuniyeti (mikro mekânsal ölçekli) değişkenlerine ilişkin AFA sonucu.....	149
Tablo 31.	Konut çevresi memnuniyeti (mezo mekânsal ölçekli) yaklaşımına dair AFA sonucu.....	151
Tablo 32.	Mahalle memnuniyeti (makro mekânsal ölçekli) yaklaşımına dair AFA sonucu.....	152
Tablo 33.	Yaşam döngüsü değişkenlerine ait regresyon değerleri	156
Tablo 34.	Yaşam seyrine değişkenlerine ait regresyon değerleri	158
Tablo 35.	Konut memnuniyeti (mikro mekânsal ölçekli) değişkenlerine ait regresyon değerleri	162
Tablo 36.	Konut çevresi memnuniyeti (mezo mekânsal ölçekli) değişkenlerine ait regresyon değerleri	164
Tablo 37.	Mahalle memnuniyetine (makro mekânsal ölçekli) ait modifikasyon indeks değerleri (ilk on MI)	166
Tablo 38.	Mahalle memnuniyeti (makro mekânsal ölçekli) değişkenlerine ait regresyon değerleri	169
Tablo 39.	Hareketliliğe etken bireyin mekân üzerindeki etkisine dair hipotezler.....	173
Tablo 40.	Yapısal eşitlik modelinin korelasyon ve kovaryans değerleri.....	175
Tablo 41.	Hareketlilikte etkili bireyden kaynaklı nedenlerin mekân örtük değişkenlerin birbirleri üzerindeki etkisi.....	176
Tablo 42.	Hareketlilikte etkili bireyden kaynaklı nedenlerin mekân örtük değişkenlerin birbirleri üzerindeki etkisi.....	177
Tablo 43.	Yaşam döngüsü ve yaşam seyrinin mekânsal ve hareketlilik üzerindeki bağımsız etkisi (regresyon değerleri)	183
Tablo 44.	Yaşam döngüsünün yaşam seyri, mekânsal memnuniyet ve hareketlilik üzerindeki etkisi dair regresyon değerleri	189

SEMBOLLER DİZİNİ

ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AFA	: Açıklayıcı Faktör Analizi
DF	: Serbestlik derecesi
DFA	: Doğrulayıcı Faktör Analizi
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
GNS	: Genel Nüfus Sayımı
KFA	: Keşfedici Faktör Analizi
MI	: Modifikasyon indeksi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
YEM	: Yapısal Eşitlik Modellemesi

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş

İkametgâh hareketliliği kentsel büyümeyi ve bölgesel gelişmeyi yöneten önemli etkenlerden biri olup ekonomik ve sosyal anlamda hanelerin içinde bulundukları konut veya konut çevresini değiştirme ve iyileştirme sürecidir. Kentsel mekânın yapısal uyum ve gelişme sürecinde, ikametgâh hareketliliği merkezi bir rol oynamaktadır. Gerek yaşamın gerekse de kentsel mekânların dinamik yapısı bireylerin zaman içerisinde konut değiştirmesine neden olmaktadır. Birey/hanelerin kendi sosyal ve ekonomik imkânları çerçevesinde gerçekleştirdikleri bu hareketler sonucunda meydana gelen nüfus değişimi ile birlikte kentsel mekân büyümekte/gelişmekte ve elbette değişmektedir.

Kentsel alanlar, dinamik karakterdeki yerlerdir ve değişim bu alanları ve aynı zamanda toplumun doğasını anlamada anahtar sözcüktür (Clark, 1982). Bu nedenle de kentsel mekânın yapısal değişimini yaratan süreçlerin pek çoğunda ikametgâh hareketliliği, en önemli unsurlardan biri olarak kabul edilmektedir (Coulton, 2014). Haneler kentsel ve ekonomik çevrelerindeki değişimlere tepki olarak hareket ederken, göçleri mahalle özellikleri ve bölgesel ekonomik kalkınma açısından önemli sonuçlar doğurmaktadır (Kan, 1999). Kentsel alanlardaki mekânsal yapının değişiminin, büyük ölçüde ikametgâh hareketliliği ve yerleşim yeri seçiminin bir sonucu olduğu bilinmektedir (Hanushek ve Quigley 1978; Li ve Sui, 2001; Knox ve Pinch, 2014; Saghapour ve Moridpour, 2019). Sosyo-ekonomik, siyasi ve çevresel faktörlerin yönlendirdiği insan doğasının önemli özelliklerinden biri olan bu olgu (Parida ve Madheswaran, 2010) bireyi, haneyi ve kentsel yerleşmeleri farklı yönlerden etkilemektedir. Bu bireysel hareketler çok hızlı bir şekilde yerleşme desenini, kentsel nüfus profilini, arazi kullanım örüntülerini değiştirerek kentsel yerleşmeleri yeniden düzenlemektedir (Clark ve Onaka, 1983; Clark, 2007).

Son yirmi yılda yaşam kalitesindeki gelişmeler, bilimsel ve teknolojik yenilikler, yaşam beklentisinde artışa yol açmıştır (Gaglione vd, 2019). Küreselleşen dünyada bilgi toplumuna geçiliyor olunması, insan akışkanlıklarını artırmış, “insanın yerle ilişkisi bir güzergâh halinde düşünüldüğünde yer değiştiren insan göç eden insan, olmaktan çıkarak dünyadaki güzergâhını gerçekleştiren bir insana dönüşmektedir” (Tekeli, 2010; 183). Artan işgücü

hareketliliği ile birlikte, ikametgâh hareketliliği ve yer değiştirme, küresel sosyal ve ekonomik öneme sahip ve giderek yaygınlaşan bir olgu haline gelmiştir (Wang and Wang, 2020).

Uluslararası ölçekte yüksek hareketlilik, konut tedarikine devlet katılımının daha dolaylı olduğu ABD, Kanada ve Avustralya gibi ülkelerin özelliğidir (Liu vd., 2013). En yüksek ikametgâh hareketliliği oranlarına sahip ülkelerden biri olan ABD 50 yılın en düşük seviyesine ulaşmasına rağmen, halen yüksek oranda ikametgâh hareketliliği olan bir ülke olmaya devam etmektedir (Gardoben vd., 2017).

ABD'ye kıyasla Avrupa'da ikametgâh hareketliliği daha düşük görünmekle birlikte bazı Avrupa ülkelerinde her yıl nüfusun %5'inden fazlası konutlarını değiştirmektedir (Coulter ve Ham, 2013). Şöyle ki; ABD nüfusunun %15-17'sinin, İngiliz ev sahiplerinin yaklaşık %8'inin, Hollanda vatandaşlarının ortalama %6,2'sinin her yıl konutlarını değiştirdiği, 1990'ların sonundaki konut reformunun ardından kentsel Çin'de de konutların yeniden yerleştirilme oranının hızla arttığı bilinmektedir (Wang ve Wang, 2020). Bu noktada Liu vd., (2013) konut kararları ve dolayısıyla hareketliliğin konut tedarik sisteminin örgütlenme biçimine yakından bağlı olduğunu belirtmektedir. Şöyle ki; devlet tarafından sağlanan konutların ve devlet kurumlarının sağladığı toplu konutların hâkim olduğu sosyalist ekonomilerde, konut erişimi çoğunlukla hükümet tarafından kurulan piyasa dışı uygunluk kriterlerine dayanmakta ve ikametgâh hareketliliği çok düşük olma eğilimi göstermektedir (Huang ve Deng, 2006).

Cadwallader'a (1992) göre ikametgâh hareketliliği kentlerin sosyo-mekânsal yapılarında yaşanan değişimin hem nedeni hem de sonucudur. Bu süreçleri anlamlandırabilmek için hem hareketlilerin sosyo-ekonomik ve demografik kompozisyonlarını analiz etmek, hem de kentlerin sosyo-ekonomik, demografik ve mekânsal yapılarındaki değişimleri incelemek gereklidir (Kamacı, 2013). Pozitif veya negatif bir güç olarak ikametgâh hareketliliğini ölçmek ve sonraki müdahaleleri şekillendirmek, hareket etmenin nedenlerinin, hareketlerin sıklığının, zamanlamasının ve insanlar/yerler için yeniden yerleştirme sonuçlarının anlaşılmasına bağlıdır (Coulton, 2014). İnsanların nereden ve nereye taşındığının anlaşılması kişisel konut kariyerleri, mahalle sürdürülebilirliği, yönetimi ve çeşitli türlerdeki mekânsal ilişkiler için kritik etkilere sahiptir. Hareketliliğin yönünün tespitinin yanı sıra hareketlilik kararlarının davranışsal yapısını anlamak, hem kentsel alanlarda gelecekte yapılacak değişikliklerin öngörülmesi hem de kentsel alanları etkileyen birçok politikanın etkilerini anlamaya yöneliktir (Hanushek ve Quigley, 1978).

1.2. Çalışmanın Amacı

“Kent fiziksel varlığının ötesinde içinde yaşayan toplumun varlığı ile anlam kazanan, değişen ve evrilen dinamik bir organizmadır. Diğer bir deyişle, kent toplumsal ilişkilerin ve gelişmelerin mekânsal bir yansımasıdır” (Haliloğlu Kahraman, 2017: 329). Bu noktada, sosyo-mekânsal ele alış insan ve toplumların kentsel mekânları biçimlendirebildiklerini, ancak aynı şekilde kentsel mekânların da insan davranışlarını ve toplumsal ilişkileri belirlediğini söylemektedir (Knox ve Pinch, 2000). Bu karşılıklı etkileşimin ve ilişkinin en önemli araçlarından biri konut ve konut çevreleridir. Öyle ki; bireyler kendi yaşamlarının gerçekleri dahilinde seçtikleri konut alanları ile birlikte kentsel mekânları oluştururken, yaşamlarının büyük bir kısmını geçirdikleri konut alanları ve içinde bulundukları kentsel mekânlar da bireylerin davranışlarını etkilemektedir. Bu nedenle, kent planlamanın en temel donatı/yaşam alanı olan konut alanları, insan-mekân etkileşimlerinin oluşması ve izlenmesi noktasında önemli bir role sahiptir.

Konut alanların planlanması, hem sosyal hem fiziksel dönüşümlerin yaşandığı dinamik bir süreci yönetmek demektir (Sarioğlu Erdoğan, 2017: 169). Türkiye’de, uzun yıllardır konut sorunu denilince akla gelen ilk konu “konut açığı” olmuştur. 1980’lerde ülkede konut açığının aksine konut fazlalığı olduğu tartışılırken 2013 itibarıyla ülke genelinde %20’nin üzerinde bir stok fazlası üretim olduğu (Özdemir, 2015: 289) ortaya konulmuştur. TÜİK istatistikleri, 2002-2014 yılları arasında yıllık üretilen konut sayısının on katına çıktığını ve asıl sorunun konut açığının ötesinde olduğunu göstermiştir. Sarioğlu Erdoğan’a (2017: 187) göre “2002 sonrası, üretim kapasitesinin yüksek olması nedeniyle Türkiye konut sistemi, başarılı olarak kabul edilse de bu doğru bir yaklaşım olmayacaktır”. Özdemir’e (2015: 289) göre “yıllardır konut sorununun niceliksel yönüne odaklanmış tartışmalar ve politikalar sorunun niteliksel yönünü görmezden gelmiş, üretilen konut birimlerinin ve yaşam çevrelerinin standartlara, hanhalklarının sosyal ve ekonomik yapısındaki değişimlere ve çeşitliliğe cevap verilir verilemediği konusu irdelenmemiştir”.

Bu noktadan hareketle konut sorununun niceliksel boyutundan çok niteliksel yönü bu tez çalışmasının ana konusunu oluşturmaktadır. Bireylerin/hanelerin konut ve yakın çevresine dair niteliksel değerlendirmeleri ise ikametgâh hareketliliği yardımıyla gerçekleştirilmiştir. İkametgâh hareketliliği olgusu kentsel mekânın şekillenmesinde, kentsel gelişimi anlamada ve planlamadaki önemli bir altlıktır. İnsan-mekân etkileşimine dayanan olgu bireylerin/hanelerin seçimleri yoluyla önce konut alanlarını sonrasında da

kentsel mekânın ve konut piyasasının şekillenmesine neden olur. Bu biçimlenmenin temelinde bireylerin farklı beklentileri ve tercihleri sonucu ortaya çıkan farklı konut talepleri bulunmaktadır. Bu nedenle çalışma, konut ve konut alanlarının şekillenmesinde önemli bir faktör olan ikametgâh hareketliliğine etken birey ve mekân temelli nedenlerin ve sonuçlarının çok boyutlu ve bütüncül bir süreç içerisinde ortaya konulmasını amaçlamaktadır. Gerçek, gerçekleşen ve algılanan ikametgâh hareketliliğinin birlikte değerlendirilmesi ile şekillenen hareketliliğin mekânsal yansımaları ve nedenselliğinin bir sentezini sunan çalışmada;

- Gerçek ikametgâh hareketliliğinin niceliksel olarak tespit edilmesi,
- Gerçek ikametgâh hareketliliğinin mekânsal dağılımı ve mekânsal bağlamda hareketlilik karşılaştırılmasının yapılması,
- Gerçekleşen ikametgâh hareketliliğine neden olan faktörlerin belirlenmesi ve ikametgâh hareketliliğine ilişkin olasılıkların ortaya konulması,
- İkametgâh hareketliliğinin algılanan nedenlerinin (örtük değişkenler) tartışılması ve nedenlerin arasındaki ve birbiri üzerindeki ilişkilerinin belirlenmesi,

Gerçekleşen ve algılanan ikametgâh hareketliliği nedenlerinin yapılan hareketlilik sayıları ile ilişkilerinin ortaya konulması hedeflenmektedir. Amaç ve hedefler kapsamında çalışmanın kurama dayanaklı tümdengelimci hipotezleri şunlardır:

Hipotez 1: Bireylerin sosyo-ekonomik özellikleri ikametgâh hareketliliği üzerinde etkilidir.

Hipotez 2: Kentin sunduğu mekânsal olanaklılık ikametgâh hareketliliği üzerinde etkilidir.

Hipotez 2a: Kentsel hizmetlere/donatılara erişim gerçekleşen ve algılanan ikametgâh hareketliliği üzerinde etkilidir.

Hipotez 2b: Mekânla kurulan sosyal bağ/aidiyet ikametgâh hareketliliği üzerinde etkilidir.

Hipotez 2c: Konut politikaları ve konutun yatırım aracı olma durumu ikametgâh hareketliliği üzerinde etkilidir.

Hipotez 2d: Mahallenin prestiji/planlama kararları ikametgâh hareketliliği üzerinde etkilidir.

Hipotez 3: Gerçekleşen ikametgâh değişikliği sayısında bireyin sosyo-ekonomik yapısının şekillendirdiği mekânsal bileşenler etkilidir.

Belirlenen amaç, hedef ve hipotezler doğrultusunda tez çalışmasının adımları Şekil 1’de verilmiştir. Birbirini izleyen ve birbirine girdi sağlayan adımlardan oluşan tez çalışmasının ilk adımını literatür taraması oluşturmaktadır. İkametgâh hareketliliği, ikametgâh hareketliliğine neden olan temel etmenler, ikametgâh hareketliliğinin önemi ve kentlere etkisi, son olarak da ulusal ve uluslararası yazında hareketlilik olgusu hakkında bilgi verilmiştir. Konut sorununun ikametgâh hareketliliği yardımıyla ele alındığı çalışmada makro ve mikro yaklaşımın birlikte ele alındığı bir süreç planlanmış ve hareketlilik nedenleri belirlenen yöntemler ile seçilen çalışma alanında uygulanmıştır. Alan çalışması sonuçları çok yönlü ve çok boyutlu olarak değerlendirilerek sonuçlar tartışılmıştır.

Şekil 1. Tez çalışmasının adımları

1.3. Çalışmanın Meslek Alanına Katkısı

İkametgâh hareketliliği yazını değerlendirilmesi sonucunda tespit edilen eksikliklerin giderilmesine yönelik gerçekleştirilen bu çalışmanın özgün yanını oluşturduğu düşünülen, aşağıda sıralanan hususlarda yazına katkı sağlaması öngörülmektedir.

- Bütüncül bir sistem önerisi: Cadwallader (1992) ikametgâh hareketliliği araştırmalarının mikro ve makro yaklaşımı ayrı ayrı ele almak yerine bir bütün olarak kurgulanması gerektiğini ve ancak bu sayede hareketlilik olgusuna daha kapsamlı bir şekilde yaklaşılabilceğini vurgulamıştır. Bunun yanı sıra ikametgâh hareketliliğinin karmaşık bir olgu olduğu, çözümlenmesi için birey ölçeğinden ülke ölçeğine kadar birçok ara düzeyde kurgulanması gerektiği yine yazından elde edilmiştir. Bu iki noktadan hareketle araştırma konusu mekânsal ve ekonomik yaklaşımların şekillendirdiği kentsel mekânın ele alınışı – makro yaklaşımla– ile başlayarak davranışsal yaklaşımla detaylandırıldığı–mikro yaklaşımla– ve bütüncül bir değerlendirme ile kapsamlı ve özgün bir kurguyla ele alınmıştır.

Kentsel mekândaki değişimin nedeninin anlamlandırılabilmesi için bireysel düzeyde davranışsal analizlerin yapılması gerekli ve önemlidir. Planlama yazınında bugüne kadar mikro ve makro yaklaşımlar ile ayrı ayrı ya da sınırlı düzeyde veya sınırlı değişkenle ele alınan çalışmaların aksine çalışmanın kapsamlı ve bütüncül bir süreç olarak planlanması sürecin özgün yanıdır. İkametgâh hareketliliği nedenlerinin ve yönünün anlaşılması geleceğe yönelik sağlıklı planlama kararlarının alınması açısından faydalı, planlama süreçlerinin doğru yönlendirilmesi açısından da önemlidir. Böylelikle gerçek, gerçekleşen ve algılanan hareketlilik olgusu noktasında da değerlendirmelerin bütüncül bir şekilde yapılabilmesi mümkün olacaktır.

De Groot vd.’nin (2011) de belirttiği gibi hareketlilik süreci çalışmaları genellikle ya hareket eden niyetler ya da gerçek hareket etme davranışı üzerine odaklanmaktadır. Bu niyetlerin gerçek hareket davranışı ile ilişkisinin olup olmadığını belirten çalışma sayısı az ve küçük ölçeklidir. Kooiman (2020) taşınmaya yönelik niyetler ile konut hareketliliğini çalışmaların birleştirmedeğini, Coulter vd. (2011) hareket öncesi düşünmenin dikkatli bir şekilde analiz edilmediğini Molin, vd., (1996) ise gerçek hareket davranışlarını araştırmadan yalnızca bireylerin konut tercihlerini veya hareket öncesi düşüncelerini ele alındığını belirtmiştir. Bu nedenden hareketle, çalışma bireylerin geçmişte yaptığı tüm hareketlerin detaylı olarak ortaya konulması ile “gerçek hareketlilik” ve bireylerin niyetlerini yönlendiren “algılan hareketlilik” birlikte ele alınmış olması da çalışmanın özgünlüğünü arttırmaktadır.

- Çoklu bir ölçek: Planlama yazınında bugüne değin hareketliliğin nedenselliğini (anket çalışmaları yardımıyla mikro yaklaşım ile) mahalle düzeyinde sorgulayan çalışmalar olsa da bireysel hareketliliğin hane ölçeğinden başlayarak üst ölçeklere kadar (ya da tam tersi) yayılan etkisini değerlendiren çalışmalara rastlanamamıştır. İkametgah hareketliliğini kentsel mekânın en küçük birimine kadar detaylandıran çalışma hareketliliğin birey/hane, konut, konut yakın çevresi, mahalle ve kent üzerinde yaratacağı etkiyi kademeli ve çok ölçekli olarak incelemeyi amaçlaması açısından özgünlük taşımaktadır. Konut-konut yakın çevresi ve mahalle ölçeğini temel alan mekânsal boyutta kentin en küçük yapı taşı konutu mikro, yakın çevresini-mezo ve mahalleyi makro ölçekte değerlendiren bu kapsamlı çalışma, kentsel gelişmenin mekânsal yansımalarını tartışmak açısından önemli ve değerlidir.

- Özgün ve örtük değişkenlerin tespiti: Ağırlıklı olarak uluslararası yazında yer alan değişkenlerden ikametgâh hareketliliği üzerinde etkisi olan değişkenlerin belirlenmesinin yanı sıra, ikametgâh hareketliliğine neden olabilecek yerele özgü örtük değişkenlerin de uygun yöntem ve tekniklerle ortaya çıkarılması öngörülmektedir. Kentin değişimini ve dönüşümünü dolayısıyla da planlama disiplini yakından etkileyen, ulusal yazın için de yeni ve önemli olan bu konunun, hem kentin hem de kentlinin fiziksel, ekonomik, sosyal yapısını anlatan güncel, kesitsel (belirli bir zaman dilimindeki durumu yansıtan) ve boylamsal (zaman içindeki gelişimini tanımlayan) değişkenlerle planlama kararlarına katkı sağlaması açısından önemlidir.

- Bilinen ve bu alanda görece yeni kullanılmaya başlanmış bir yöntemin ilk kapsamlı uygulaması: Bilimsel yazın incelendiğinde ikametgâh hareketliliği çalışmalarının büyük oranda hareketliliğin nedenleri üzerinde yoğunlaştığı ve analiz yöntemi olarak da regresyonun tercih edildiği görülmektedir (Bkz. Tablo 3-4). Çalışmada ikametgâh hareketliliğinin gerçek ve algılanan nedenlerinin tespiti, gözlenen ve örtük değişkenlerin (kavramsal olarak varolan ama gözlenemeyen) birbiri üzerindeki etkisi ve gerçekleşen hareketliliğin oluşması noktasında algılanan nedenlerin önemi için yapısal eşitlik modelinin (YEM) kullanılması ikametgâh hareketliliği yazınında bir yeniliktir. Özellikle örtük değişkenlerin belirlenmesi ve değişkenler arası doğrudan ve dolaylı ilişki boyutlarının ortaya konulması yöntemin sağladığı en önemli yeniliktir ve çalışma bu kapsamda özgün sonuçlar içermektedir.

1.4. İkametgâh Hareketliliğine İlişkin Temel Kavramlar

İkametgâh hareketliliği ve göç ailelerin bir mahalle, şehir ya da ülke içerisinde konutlarını ve yerleşim yerlerini değiştirdiği süreçlerdir. Doğal nüfus artışıyla birlikte ailelerin ve bireylerin hareketleri, gelişmiş ve gelişmekte olan dünyadaki kentlerin yerleşim dokusunu değiştirmeye devam etmektedir (Clark, 2013). Toplumsal değişimin ayrılmaz parçası olan göç ve ikametgâh hareketliliği olguları arasında ayırım yapmak önemlidir (Clark ve Withers, 2007). Genel olarak bir yerden başka bir yere insan hareketi, yer değiştirmesi ya da kalıcı veya yarı kalıcı bir ikamet değişikliği olarak tanımlanan göç, mekânsal hareketlilik olup mesafe, kompozisyon veya sebeplerden bağımsız olarak insanların her türlü hareketini içerir (Lee, 1966; Roseman, 1971; Gagnon ve Khoudour-Castéras 2011; Fargues, 2018). Tümertekin ve Özgünç (2002) göçü en yalın ifade ile geçilen idari sınır esas alınarak oturma yerini devamlı ya da uzun süreli olarak değiştirme olarak tanımlamaktadır. Tekeli'ye (2006) göre göç, bir yerde yaşayanların kendi özgür iradeleriyle yaşam yerlerini, uzun süreler için başka yerlerde yaşamak üzere değiştirmeleri ve yeni yaşam yerlerine uyum sağlama sürecidir.

Tarihsel bakış açıları, göçü tarih boyunca toplumsal yaşamın ve özellikle toplumsal değişimin normal bir yönü olduğuna işaret etmektedir (Cohen 1995). Göç, fiziki bir mekân değişikliği olduğu kadar sosyo-ekonomik etkinliklerin tümünü bir yerden başka bir yere taşıma süreci olarak da düşünülmektedir. Dolayısıyla göç, yer değiştiren kişi açısından yeni çevreye uyum sağlama süreci ve kabul eden toplumun da göç edene karşı toplumsal bir cevap verme süreci olarak da ifade edilmektedir (Yasak, 2014). Patel vd. (2020), bölgeler arası göçün konut ve mahalle koşullarında, mali kazançlarda ve öznel refahta iyileşmelere yol açtığına inanmakla birlikte bu gelişmelerin eşitsizlik yarattığı ve bazı göçmenlerin, zayıflamış arkadaşlık ve aile bağları gibi ekonomik olmayan kayıplar da dâhil olmak üzere bu tür hareketlerden muzdarip olduğunu dile getirmektedir. Böylelikle göç olumlu ve olumsuz sonuçları barındıran bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Geçmişten bugüne göçün nasıl, neden meydana geldiğini ve süreçlerini anlamaya yönelik çeşitli nedenler, teoriler ve kuramlar ileri sürülmüştür. Ravenstein'e (1885) göre kentin çekiciliği, şehir hayatının istihdam, eğitim, sağlık gibi kişiye sağlayacağı olanak ve fırsatlar ile kırsal iticiliği ise, toprağın aşırı parçalanması ve toprağın verimsizliği, tarımda makineleşme ile beraber artan işsizlik gibi olumsuzluklar ile ilgilidir. Göç için ilk açıklayıcı değişkenler dizisi göçmenlerin yaş, cinsiyet, eğitim seviyesi, meslek/statü ve barınma

durumu gibi özelliklerini tanımlayan kişisel bilgiler ile ilgilidir (Dimou vd., 2020). Çoğunlukla göç mesafesi, kalış süresi, ekonomik koşullar, idari durum, aile ilişkileri ve sosyal ağlar ile göçmenlerin kişisel özellikleri, etnik kimlikleri, cinsiyet vb. gibi etkenlere dayanan nedenler mikro, mezo ve makro kuramlar olmak üzere üç grupta incelenmektedir. Mikro düzeydeki kuramlar bireysel göç kararlarına, makro düzeydeki teoriler toplu göç eğilimlere odaklanmaktadır. Öte yandan mikro ve makro düzeyler arasında yer alan mezo kuramlar ise hem hane ya da topluluk düzeyinde göçün nedenlerini hem de göçün devamlılığını açıklamaktadır (Hagen-Zanker, 2008). Göçün nedenselliğine dayanarak yapılan sınıflanmanın yanı sıra ele alış amaçlarına göre de birçok kuram ortaya atılmıştır. Örneğin; fayda-maliyet kuramı beklenen gelir yaklaşımı ve kesişen fırsatlar kuramı gibi yaklaşımlar göçlerin büyük bir kısmını ekonomik nedenlerle açıklarken, itme-çekme kuramı ile Lee göç sürecinde “yaşanan yer” ile “gidilecek yer” arasındaki olumlu ve olumsuz faktörlerin etkili olacağını savunmuştur. Zelinsky gelişmişlik seviyesi ve göç arasında doğrudan bir ilişki olduğu üzerinde dururken, ağ kuramından göçe ilk başlayanların kendilerinden sonrakilerle kurdukları sosyal ağlar yardımıyla göçün hızlandırıldığı ortaya konulmaktadır (Yasak, 2014).

İnsanın genel olarak yer değiştirmesini ele alan çalışmalara bakıldığında göç ve hareketliliği aynı veya ayrı anlamlarda kullanan, ikametgâh hareketliliğini göçün bir türü olarak gören birçok çalışmaya rastlamak mümkündür (Brown ve Moore, 1970; Brown ve Holmes 1971). İkametgâh hareketliliği, hareketin gerçekleştiği mesafe, ölçek, gerçekleşme sıklığı, nedenleri ve sonuçları bakımından göç hareketlerinden farklılıklar göstermektedir. İkametgâh hareketliliği bireysel düzeyde her ne kadar uluslararası, bölgeler arası, iller arası hatta il içindeki hareketlerden daha kısa mesafede yer değiştirmeye neden olsa da, daha yaygın bir hareket tipi olarak kabul görmektedir (Baker, 2003). Bir metropol alanından diğerine yapılan uzak mesafe hareketleri (göçler), tüm hareketlerin sadece küçük bir bölümünü oluşturmaktadır (Clark ve Huang, 2004).

Göçler fırsatlar aramak ya da başarısız fırsatlardan geri dönüş göçü olarak düşünülürken hareketlilik (kısmi yer değiştirme) yerel koşullara uyum sağlamak veya uyumlaştırma sürecidir (Roseman, 1971). Her iki kavram bir konutu değiştirmeyi içermekle birlikte göç hareketleri uzun bir mesafe boyunca bir bölgeden tamamen farklı bir bölgeye geçişi oluştururken buna karşılık ikametgâh hareketleri aynı işgücü piyasasındaki yerel hareketleri ve kısmi yer değiştirmeleri inceleyerek konut piyasalarına odaklanmaktadır (Dieleman, 2001; Clark ve Huang, 2004). Başka bir ifade ile ikametgâh hareketliliği genel

yaşam kalıplarını bozmayan iş, eğlence ya da sosyal aktivite yerinde bir kaymayı gerektirmeyen kısa mesafeli (işyerleri, hizmetler ve sosyal alanlar hala erişilebilir konumda olan) hareketlerdir. Bu hareketler bölgedeki iş değişikliklerinden kaynaklanan hareketlerden farklı olarak çoğunlukla konutla ilgili (Clark ve Drever, 2000; Clark ve Huang, 2003) olup bireylerin sosyal bağlarını sürdürmelerine ve aynı işgücü piyasasında kalmalarına olanak sağlamaktadır. Hanehalkı düzeyindeki yer değiştirmeler, kısa mesafede yapıldığından hareketlilik yerel konut piyasasındaki koşullarla da yakından ilişkilidir (Clark ve Dieleman, 1996; Dieleman, 2001). Son olarak zaman içerisinde hanehalklarının kent içinde iş amaçlı gerçekleştirdikleri hareket sayılarının artması sonucu iş seçimi ile konut yeri değişikliği arasında bağlantı olduğu ve yaşam seyri paradigması sonucunda mesafeye bağlı olmaksızın hareket ile konutun birbirine bağlı olduğu (Clark ve Huang, 2004) kabulü göç ve ikametgâh hareketliliği arasındaki kesin ayrımları da zaman içerisinde esnetmiştir.

1.5. İkametgâh Hareketliliği ile İlgili Kavramlar

Türk Dil Kurumu'na göre konut; “insanların içinde yaşadıkları ev, apartman vb. yer, mesken, ikametgâh” olarak tanımlanmaktadır. Arapça “bir yerde oturma, eğlenme” anlamına gelen “ikāmet” ve farsça yer isimlerinde kullanılan “gâh” ekinden gelen ikametgâh kelimesi “oturulan yer” konut anlamını taşımaktadır. En genel ifade ile hareketlilik bir bireyin belirli bir süre boyunca yaptığı hareket sayısı ve ikamet yerini değiştirme sıklığı olarak tanımlanmaktadır (Oishi, 2010). Kentsel alanlardaki hanehalkı hareketini ifade eden ikametgâh hareketliliği, öncelikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde gözlemlenen bir nüfus hareketi olgusu olup bireysel hanehalklarının belirli hareketlerine odaklanan “mesken yer değiştirmesi” olarak adlandırılmaktadır (Wang ve Wang, 2020; Oh, 2020). İkametgâh hareketliliği, günlük faaliyetlerin, “olağan” ikamet yerinin taşınması (Bell ve Ward, 2000; Rossi, 1955) olup yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası olmak üzere farklı ölçeklerde gerçekleşmektedir (Haque vd., 2019).

İkametgâh hareketliliği, bireylerin ve hanehalklarının kendi şehirlerindeki yerlerini, konutlarını, yaşamlarını ve mahallelerini yerel tüketimlerini belirli olayların yarattığı değişime cevaben, değişen konut ihtiyaç ve tercihlerine göre ayarlayabilmeyi sağlayan bir mekanizmadır (Clark, 2007; Coulton vd., 2012; Clark, 2013; Clark ve Huang 2004; Clark, 2017). Yazında farklı şekillerde dile getirilmekle birlikte ikametgâh hareketliliği esasında bir memnuniyetsizlik ve uyumsuzluk göstergesi olup düzenleme veya karar verme süreci

olarak tanımlanmaktadır. Geçmişten bugüne farklı tanımlamaları barındıran ikametgâh hareketliliğini;

- Rossi (1955), ailelerin yaşam döngüsü değişikliklerine paralel konutlarını ihtiyaçlara göre ayarlama süreci,
- Browne ve Moore (1970), konut değiştirme kararını, hanenin mevcut konut durumundan memnuniyetsizliğinin bir fonksiyonu,
- Speare (1974), hanehalkı, mahalle ya da sosyo-ekonomik koşullardaki değişikliklerden kaynaklanan memnuniyetsizliği veya stresi çözme süreci,
- Hanushek ve Quigley (1978), istihdam fırsatı ya da konut tüketimini konut ihtiyaçları ile dengeye getirme fırsatı,
- South ve Deane (1993) ile South ve Crowder (1997), bireylerin kademeli olarak konut merdivenini yukarı doğru hareket ettirip yaşam koşullarını iyileştirdiği bir sosyal hareketlilik mekanizması,
- Mulder ve Hooimeijer, (1999), hanehalklarının ve bireylerin mevcut ve tercih ettikleri konut durumları veya ikamet yerleri arasındaki uyumsuzluğu çözdükleri uyum süreçleri,
- Huang ve Deng (2006), talebe yönelik mekânsal düzenleme süreci,
- Özgür ve Yasak (2009), bireysel hareket etme kararı ile bu kararla ilişkili mekânsal akış ilişkisi çerçevesinde talebe yönelik bir mekânsal düzenleme süreci,
- Mandic (2010), bir konutun mevcut konut tüketimini tercih edilene göre ayarlayabileceği uyarlanabilir bir mekanizma,
- Clark (2013), bireylerin ve hanehalklarının algılanan ihtiyaçları ile konumlarını dengeye getirmelerine olanak sağlayan ayarlama süreci,
- Coulter ve Ham (2013), hanehalkının konutlarını, mahallesini ve yerel tüketimlerini değişen ihtiyaç ve tercihlerine göre ayarlayabilmesini sağlayan bir mekanizma,
- Kamacı (2013), mikro ölçekte hanehalkının yaşam döngüsünün fonksiyonu, makro ölçekte gerçekleştiği coğrafyayı dönüştürme gücüne sahip karmaşık bir süreç,
- Petzold (2017), yaşamları zaman ve mekânda birbirine bağlayan ilişkisel bir uygulama,
- Wang vd. (2018), birincil konutta kalıcı bir değişikliğe yol açan, toplumların dinamiklerini şekillendiren kilit bir demografik süreç olarak tanımlamaktadır.

İkametgah hareketliliği genellikle bir uyum süreci olarak görülmekte ve bireyler konut isteklerini yerine getirmek ve değişen ihtiyaçlarını karşılamak için hareket etmektedirler (Clark vd., 2014). Mevcut bağlam ile algılanan gelecek bağlam arasındaki dengesizlik kavramı, hareketliliğin şehirlerde ve bölgelerde neden gerçekleştiğine dair düşüncelerin merkezinde yer almaktadır (Clark, 2013). Başka bir deyişle, fiili ve istenen konut tüketimi arasındaki dengesizlik, bir konut veya konut stres seviyelerinin azaltılması beklenen bir mahalleye yapılan ayarlama hareketini tetiklemektedir (Clark ve Ledwith 2006). İkametgah hareketliliğinin çoğu da, bu tür bir dengesizliğin sonucunda ve konut stresini azaltmak için yapılmaktadır (Coulter vd., 2011). Böylelikle yaşam olayları ve hanehalkı üyelerinin yaşamlarındaki kademeli değişimler konut dengesizliği yaratarak hareketliliğin karar verme sürecini de tetiklemektedir (Mulder ve Hooimeijer, 1999; Coulter ve Ham, 2013).

1.5.1. Konut

Bireylerin ve hanehalkının varlıklarından biri olan konut önemli bir kamu yatırımını temsil etmekte olup kent planlamanın temel bileşenlerinden biridir. Konut, en genel anlamda bireylerin temel gereksinimlerden biri olan barınma gereksinmesini karşılayan bir araç olarak tanımlanabilmektedir (Sam ve Ertürk, 2010). “İnsanlığın varoluşundan beri barınma dış etkilere korunmak, hayatta kalmak için gerekli bir ihtiyaç olmuştur” (Lowe, 2011:16). Konut öz olarak, “bir ya da birkaç ev halkı için yapılmış ve insanın yaşaması için zaruri temel gereksinimleri içinde bulunduran barınak” (Keleş, 1998: 89) şeklinde tanımlanabilir.

Lowe’e göre (2011: 16) konut (*housing*) bir topluluk ismi olarak insanların yaşadığı binaları anlatırken fiil olarak da konut aktivitelerini ve süreçlerini ifade etmektedir. Konut; “bir ya da birkaç ev halkının yaşaması için yapılmış insan yaşamının gerekli kıldığı uyuma, yemek pişirme, soğuktan ve sıcaktan korunma, yıkanma ve ayakyolu gibi temel gereksinim konularında kolaylık sağlayacak barınak” olarak tanımlanmıştır (Keleş, 1983: 79). Konut insanların yaşadığı binaları ifade ederken, ev ise bir yere ait olma duygusunu tanımlamakta ve güçlü duygusal çağrışımlar içermektedir (Lowe, 2011:16).

Konutun anlamını anlamak değişik kişisel ihtiyaçları içine alan karmaşık, çok boyutlu bir süreçtir (Kellekçi ve Berköz, 2006). “Konut sadece barınılacak yer değil, insanın dünyaya geldiği andan itibaren kendini içinde bulduğu, yaşamının sosyal, psikolojik ve kültürel boyutlarının temellerinin atıldığı, toplumsal ilişki kuralları ve toplumsal değerlerin edinildiği

ve yeniden üretildiği, hanehalkının özel yaşamını ve hatta bazen çalışmalarını sürdürdüğü bir fiziksel mekândır” (Güremen, 2016: 24). Rapaport’a göre (1977) hayatın merkezi, kişinin köklerini dayadığı ve bağlı olduğu bir yerdir ve insan hayatının en önemli olayları konutta geçmektedir. Geçmişle olan bağlantının sağlandığı, kişinin çocukluğunun geçtiği bir konut yaşam, ölüm ve zaman kavramlarını da içermektedir. Tekeli (1998: 103) çok boyutlu bir olgu olan konutun;

- Bir barınak olma,
- Üretilen bir mal olma, bir tüketim malı olma,
- Yatırım aracı olarak spekülâtif değer artışlarına el koyma,
- Ekonomik ve hukuksal güvence sağlama, toplumsal ilişkilerin yeniden üretilmesine bir araç olma,
- Kentsel çevrenin oluşturulmasında bir kültürel kurgu olma,
- Toplum içinde bireyi güçlü kılma ve özgüven kazandırma

gibi çok değişik işlevleri barındırdığını belirtmektedir. Mekânsal anlamda mimarlığın odağında yer alan konut aynı zamanda değişik yönleri ile demografi, ekonomi, sosyoloji, psikoloji, antropoloji, planlama, mimarlık, iç mimarlık, inşaat gibi farklı disiplinler ile ilişkili, çok yönlü bir kavramdır (Sarioğlu Erdoğan, 2017). Franklin’e (2006: 2) göre de “konut tek bir disiplinin kuralları içinde kavramsallaştırılamaz. Konutun daha bütünleşmiş bir biçimde kavramsallaştırılmasına ihtiyaç vardır”. Farklı yöntem ve farklı değişkenler ile farklı boyutlarda ele alınmış olan konut olgusu birçok disipline konu olmuştur (Tablo 1).

Tablo 1. Farklı disiplinlere konut çalışma konuları (Karahana ve Özüekren, 2009: 71’de derlenmiştir.)

Ekonomistler	Sosyologlar	Coğrafyacılar/ demograflar	Mimar	Psikologlar
.Konut talebi	.Konutun anlamı	.Konut tüketimi	.Yerleşim alanı	.Konut tipi ve
.Konut tüketimi	.İletişim	.Yatırım kararları	özellikleri	yerleşim alanı
yatırım	.Yaşam yönü	.Konut hareketliliği	.Konut	özellikleri
.Konut fiyatlarının	olayları	.Konut seçimi	tipolojisi/tasarımı	.Bireylerin fiziksel
elastisitesi	.Konut ve konut	.Konut tüketimi ve	ve hanehalkı	sağlığı ve akıl
.Konut pazarı ve	tercihleri arasındaki	hanehalkı yaşam	arasındaki ilişki	sağlığı arasındaki
.İşgücü pazarı	ilişki	döngüsü arasındaki	.Kültür ve	ilişki
arasındaki ilişki		ilişki	konutun/evin	
			anlamı	

1.5.2. Değer ve Tüketim Malı Olarak Konut

Konut değer malı olarak ele alındığında konut hakkı ve konut ihtiyacı gibi işlevler, tüketim malı olarak ekonomik yönü vurgulandığında ise konut arzı ve talebi, yatırım aracı olması gibi kavramlar önem kazanmaktadır (Sarioğlu Erdoğan, 2017). Değer malı anlayışının temelinde ise konut ihtiyacından kaynaklı olan konutun barınak olma işlevi yer almaktadır. İnsanların konuta erişimini tanımlayan konut hakkı İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 25. maddesinde “herkesin kendisinin ve ailesinin sağlık ve refahı için beslenme, giyim, konut ve tıbbi bakım hakkı vardır” şeklinde tanımlanmaktadır.

“Kapitalist ekonomik sistem içinde hak ve ihtiyaç olmanın ötesinde konut birçok işlevi barındırmaktadır. 1980'lerde yaygınlaşan neoliberal ekonomi politikaları ile birlikte konut artık bir ihtiyaç olmaktan öte, özellikle küresel dünya metropollerini için ekonominin temellendiği bir anahtar sektör haline gelmiştir” (Kılıç ve Ayataç, 2015: 303). Konut bir tüketim aracı veya statü göstergesi olduğunda hanhalkları kendi özelliklerine ve sosyokültürel alışkanlıklarına uygun tercihler yaparak konut tüketimlerini belirlerler (Sarioğlu Erdoğan, 2017). Konutun ekonomik bağlamda ele alınışının getirdiği kavramlardan biri olan konut talebi (istemi) daha çok ekonomik, konut gereksinmesi ise toplumsal kavramlardır. “Gereksinme ile istem arasındaki ayrım, konut gereksinmesi duyan bir bireyin ya da her ailenin aynı zamanda bir konut istemi temsil edemeyebileceğini düşündürmektedir” (Keleş, 2006: 422). “Konut gereksinimi, büyüklükleri ve diğer özellikleri dikkate alınan hanhalkları için, en az toplumda tanımlanmış asgari standartta sunulması gereken konutların sayısı olarak tanımlanabilir” (Türel, 2012: 293). Kişilerin ödeme güçlerinden ve bireysel tercihlerinden bağımsız olarak en düşük düzeyde barınabilmelerini sağlamak için gerekli konut sayısı ve kalitesi, belli bir anda var olan konut sayısından ve kalitesinden farklı ise, aradaki fark konut gereksinmesi adını alır (Keleş, 2006: 422).

Kişilerin (hanhalkının) konut ihtiyaçlarını gidermek amacıyla, belli bir konutun fiyatını ya da kirasını ödemeye istekli ve ödeme gücünde olmaları ise konut talebi olarak adlandırılmaktadır (Tosun ve Fırat, 2012; Keleş, 2006). Başka bir ifadeyle konut talebi piyasa düzeninde hanhalklarının farklı bir fiyat düzeylerinde ödemeye hazır oldukları konut miktarını, konut tipi ve sayısını göstermektedir (Türel, 2012). “Konut talebi tüketicinin ödeme gücüne bağlı olarak konut gereksinmesinden az da, çok da olabilir” (Keleş, 2006: 423). Ertürk'e (2009) göre konut talebini kısa dönemde ekonomik faktörler, uzun dönemde ise hem ekonomik hem de sosyo-demografik faktörler etkilemektedir. “Konut talebini ve

konut gereksinimini belirleyen demografik faktörler arasında nüfus artışı, hanehalkı sayısı ve kompozisyonundaki değişimler ile birlikte kentler arası yer değiştirme de sayılabilirken ekonomik faktörler içinde ise gelir artışı ve gelirin toplumun farklı kesimleri arasındaki dağılımından bahsetmek mümkündür” (Özdemir, 2015: 290). “Daha geniş bir çerçeve içinde toplam konut talebinin, ülke ekonomisini yakından ilgilendiren, konut üretimi, teknolojisi ve sunusu ile konut pazarının örgütlenmesini içeren boyutları vardır” (Keleş, 2006: 423).

Keleş’e (2006: 422) göre “toplumsal bakımdan kabul edilebilecek en küçük yeterli ölçülere sahip konutu, bireylerin gelirlerinden ve bir ülkedeki konut fiyatlarından bağımsız olarak düşünmenin olanağı olmadığından konut gereksinmesini, konut talebinden kesin çizgilerle ayırmanın olanaklı olmadığı da ileri sürülebilir”. Talep ve sunum arasındaki ilişkiye dayanarak konut üretiminin düzeyine dair iki türlü problem tarif etmek mümkündür (Özdemir Sarı, 2015).

- a) Konut talebinin (ya da gereksiniminin) sunumdan fazla olduğu durumlarda konut piyasasında bir kıtlık/darlık yaşanması ve konut fiyatlarının artması;
- b) konut talebinin (ya da gereksiniminin) sunumdan az olduğu durumlar ortaya çıktığında ise konut konut stoğunda boşluk oranlarının artması ve konut fiyatlarının düşmesi

beklenmektedir. İlk durumun sonucu olan konut azlığı/kıtlığı bireylerin kısa/hatta uzun mesafe hareketlerine, ikinci durumun sonucu olan konut stoğundaki fazlalık ise konut üreticisinin ekonomik açıdan sorun yaşamasına sebep olmaktadır.

Son olarak; konut politikaları hükümetlerin ideolojik konumlarına ve kaynakların hangi rejim ile dağıtıldığına bağlı olarak farklılıklar gösterebilmektedir. Konut sosyalist bir ülkede özel mülkiyete tabi olmadığı için gerek üretimi gerekse dağıtımı merkezi hükümetlerce yapılırken, serbest piyasaya dayalı düzende (Türkiye gibi) konut bir tüketim malı olarak alınıp satılabilir (Sarıoğlu Erdoğan, 2017). Bu düzende hükümetler konut ihtiyacından daha çok konut talebini düşünerek politikalar uygulanmaktadır. Günümüzde konut talebinin karşılanması sürecinde, bireylerin ellerindeki kıt kaynaklarla faydalarını maksimize edebilecek en uygun konutları tercih etmek yerine ellerindeki kıt kaynakların onlara sunduğu konut standartlarının oldukça üzerinde konut satın alma yönünde bir eğilim içinde oldukları görülmektedir (Tosun ve Fırat, 2012).

1.5.3. Konut Kariyeri

Hanehalklarının değişen özelliklerine göre farklı konutlar arasında geçişler yapması konut kariyeri olarak adlandırılmaktadır. Clark ve Huang’a (2003) göre hanehalkının içinde yaşadığı konutların, kalite/fiyat ve mülkiyet durumları açısından tanımlanan barınma durumlarının sıralamasıdır. Hanehalklarının hareketliliğine bağlı olarak farklılaşan konut tüketimlerinin değişimini açıklamak için kullanılan konut kariyeri farklı hanehalkı gruplarının konut durumları ve mekânsal örüntüsü, bu hanehalklarının kaynakları, seçimleri ve uygun konuta erişebilirliği arasındaki etkileşimin sonucudur (Karahana ve Özüekren, 2009: 80). Bireylerin ya da hanehalklarının hayat boyunca sosyo-ekonomik, kültürel durumlarında değişmelere paralel olarak konut değiştirme/edinme süreçleri, konut tüketim profilleri onların konut kariyerlerini ve aynı zamanda hareketliliklerini ortaya koymaktadır (Eceral ve Uğurlar, 2017). Ekonomik, demografik ve politik yapıların bağlamı içinde yer alan, bölgelere ve zamana göre değişiklik gösteren konut kariyeri konut pazarı içinde hareket eden hanehalklarının mevcut konut durumları bölgesel farklılıklar ve bağlamsal gelişmelerden etkilenmektedir (Karahana ve Özüekren, 2009).

1.5.4. Konut Kalitesi

Bireyleri/hanehalklarını ikametgâh hareketliliğine iten nedenlerden biri de içinde yaşadığı ya da taşınmak istediğı konutun kalitesidir. “Kalite kullanıcının beklenti ve isteklerinin karşılanması ve bunun sağlanması için bulunması gereken nitelikler olarak ifade edilmektedir” (Demirarslan, 2005: 97). “Konutun fiziki standartları bir bölgeden bir bölgeye değiştirdiğinden dolayı herhangi bir kent bağlamında, konut kalitesinin mekânsal dağılımının tanımlayıcı nitelikte bir ifadesi bulunabilmektedir” (Sam ve Ertürk, 2010: 301). Konut kalitesine ilişkin olarak pekçok değişken yer almakla birlikte genel olarak konutun büyüklüğü, oda sayısı, konutun kullanışlılığı, su, tuvalet, banyo gibi zorunluluk alanları dışında, binanın yeni ve bakımlı oluşu, ışık ve havadarlık durumu, yalıtım ve ısıtma durumu, altyapı yeterliliğı, çok katlı binalarda asansör, otopark, bahçe, yüzme havuzu gibi ev ve bina konforu unsurlarına sahip oluşu gibi etmenler kullanıcılara iyi bir yaşam kalitesi sağlayan unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Lu, 1999). Kaliteli bir konut beraberinde yaşam kalitesi, yaşam çevresi kalitesi gibi kavramları da getirmekte olup konutta kalitenin sağlanması yaşamda olumlu düzenlemelere neden olmaktadır.

1.5.5. Konut Çevresi

Rapaport (1977) konutun bulunduğu yerden ayrı olarak düşünölemeyeceğini, aksine bireyler, komşular ve konut alanındaki imkânların konut yerleşim sistemini oluşturduğunu belirtmiştir (Kellekçi ve Berköz, 2006). Bir mahallede yaşayan insanların sokak kapısından çıktıklarında bir çırpıda deneyimleyebildikleri uzaklıktaki çevre olarak somutlaştırılabilecek konut çevresi kavramı, kentteki yaşam deneyimiyle ilgili duygu ve düşönceleri ilk olarak ve en fazla yönlendiren mekân parçasıdır (Salihoğlu ve Türkoğlu, 2019). “Fiziksel, ekonomik, psikolojik ve sosyo-költürel çevre içinde yer alan konut ve konutun içinde yer aldığı çevrede oluşan sorunlar, yaşayanların tatminini ve davranışını etkilemekte, mutluluk ve refah üzerinde olumsuz etkiler yaratabilmektedir” (Güremen 2011: 25).

Konut yakın çevresi; “bir yapının bulunduğu yapı adalarının boyut ve biçimleri ile birlikte, diğer yapı adaları ile ilişkisi, sosyal donatı alanlarının konum ve erişilebilirliği ve kentsel yerleşim içinde binaların tek tek ve birbirlerine göre konumlanmalarıyla tanımlanan bina yükseklikleri, yapı düzeni, ada-parcel oranları, bina hacimleri gibi kentsel biçim özelliklerini” kapsamaktadır (Ünlü, 2006: 65). Konut çevresinin özellikleri hizmet ve olanaklara erişebilirlikle yakından bağlantılı olmakla birlikte konut alanı çevresi sadece fiziksel özelliklerle tanımlanamaz. Konut alanı çevresi komşuluk, konut ve komşular olarak tanımlanan bu üç bileşenin fonksiyonu olacak bir çalışma modeli oluşturulabilir (Kellekçi ve Berköz, 2006).

Lu (1999) ise konut çevresinin ikametgâh demetinin algılanan kalitesinden oluştuğunu savunmakta ve ikametgâh demeti konutla ilgili unsurlardan, ikametgâh çevresinden, sosyal ağlardan, hizmet ve olanaklara erişimden, iş ve ekonomiye ilişkin kolaylıklardan oluşmaktadır. İkametgâh demeti kavramını ele alan Yasak (2014) ise ikametgâh demetini tanımlayan beş bileşeni ve unsurlarını a) konutun mekân kalitesi, planı, düzeni, mülkiyet durumu, fiyatı ve tipini tanımlayan “konuta ait unsurlar”, b) semtin kalitesi, sosyal bileşimi, fiziksel çevre özelliklerini, prestiji, yeni olması güzellik-hoşluk özelliklerini tanımlayan “ikametgâh çevresine ait unsurlar”, c) aile, arkadaşlık, hemşehrlik, kulüp-dernekler gibi ilişkilerini tanımlayan “sosyal ağlar”, d) ulaşım masrafları ve konut yatırım imkânları, e) iş yerine, eğitim, sağlık ve alışveriş merkezlerine yakınlığını tanımlayan “hizmet ve olanaklara erişim unsurları” olarak tanımlamaktadır.

1.6. İkametgâh Hareketliliğinin Kuramsal Çerçevesi

İkametgah hareketliliği, genellikle konutla ilişkili olan kent içi hareketleri ifade etmektedir. Geçmişten günümüze ikametgâh hareketliliği olgusu coğrafyacıların, sosyologların, ekonomistlerin ve psikologların dikkatini çeken bir konu olmuş, insanların niçin, nereden ve nereye hareket edeceği üzerine bir dizi analiz önerilmiş (Morris, 2017) konu farklı ölçeklerde ve farklı amaçlar için farklı şekillerde ele alınmıştır. Fakat Özgür'ün (2009) de belirttiği üzere ikametgâh hareketliliği sebepleri dönemin şartlarına göre farklı amaçlar taşısa da hepsinde ortak amaç yaşam koşullarını değiştirmek olmuştur. Yazına genel olarak bakıldığında araştırmacıların bir kısmı hanehalklarının hareket kararları ile bir kısmı da toplulukların evrimi ve dönüşümüyle ilgilenmişlerdir. Dieleman (2001) ile (Mulder ve Hoomeijer, 1999) bu ikili ayrımı yaşamsal bağlantıların daha zengin bir kavramsallaşmasını geliştirmek için “bağlanmış yaşamların mikro düzeyi” ve “yapısal bağlantıların mezo/makro düzeyi” olmak üzere hareketliliği iki düzeyde gruplayarak çalışmalarına başlamaktadır.

Mikro düzeydeki hareketliliğin bağlantılı yaşam ilkeleri, yaşam yörüngelerinin bireysel seçimleri ve bir kişinin bağları, ilişkileri, yükümlülükleri ve hanehalkı, ailesi ve sosyal çevrelerindeki diğer insanlarla olan değişimleri ile yapılandırıldığını vurgulamaktadır (Elder vd., 2003). Hareket ettirenlerin özellikleri ve kent içi hareketliliğinde yer alan bireysel karar verme sürecini temsil eden modellerin oluşturulmasıyla ilgilidir. Mikro yaklaşım insanların 1955'lerin başında Rossi tarafından geliştirilen klasik yaşam döngüsü yaklaşımına uygun hareket edip etmediklerini dikkate almaktadır (Kamacı, 2012; 2013). İkametgah hareketliliğinin mikro faydalarının tanınması, konut piyasası paradigması ve arz ile talep (yani konutlar ve hanehalkları arasında) arasında dinamik bir denge arayışıyla doğrudan bağlantılıdır (Mandic, 2010).

Hareketliliğin nedenselliğine odaklanan mikro yaklaşımının yanı sıra makro/ekolojik yaklaşımda ikametgâh hareketliliği, belirli bir mahalleye taşınan sakinlerin yüzdesi olarak tanımlanabilir (Lyu vd., 2020; Huang, 2020). Makro yaklaşım tek tek hareketlilerin kimler olduğunun ya da neden hareket ettiklerinin araştırılmasının gerekli olmadığı, hareket akımlarının yönünün ve mekânsal izdüşümlerinin üzerinde durulmasının gerekli olduğu kabulünden yola çıkmaktadır (Kamacı, 2012). Makro ölçekte, politikalarda ve kültürel normlarda uzun vadeli değişiklikler, ikametgâh hareketliliği üzerinde dönem etkilerini de tetikleyebilir (Coulter, vd., 2016). Bunun yanı sıra konuyu ekonomik ve davranış temelli yaklaşımlar olarak da sınıflamak mümkündür.

1.6.1. Ekonomik Temelli Yaklaşımlar

İnsanların yaşam koşullarını değiştirmelerine neden olan ikametgâh hareketliliği olgusu 1950'lerden önce ve ilk olarak standart ekonomik modeller ile açıklanmaya çalışılmıştır. Genel olarak ekonomik kuramlar hanehalkının hareket etme kazanım ve maliyetlerini vurgularken (Sanches ve Andrews, 2011; Lei ve South, 2020) ekonomistler ikametgâh değişikliğinin uygun fiyat kısıtlaması çerçevesinde tüketim dengesini elde etmeye yönelik bir girişim olduğunu savunmaktadırlar (Hanushek ve Quigley, 1978). Analitik çerçeve ikametgâh hareketliliğini, hanehalkı ihtiyaçları ve tercihlerinin farklı boyutları boyunca maliyet-fayda hesaplamalarına dayanarak fayda maksimizasyonu ve rasyonel seçimin bir fonksiyonu olarak görmektedir (Quigley ve Weinberg, 1977; Hanushek ve Quigley, 1978). Quigley ve Weinberg'e (1977) göre ekonomik temelli modeller, kararların yalnızca maliyetle ilgili olduğunu ve yeni bir varış noktasına taşınma yoluyla elde edilen ekonomik kazançların hareketle ilgili maliyetleri aştığında taşınma olasılığının daha yüksek olacağını varsaymaktadır. Ekonomik temelli bu bakış Clark vd.'ne (2006) göre hanehalkının oturduğu konut ve çevresinden oluşan ikametgâh demetinin yararlılığını, kar-zarar ilişkileri göz önüne alınarak potansiyel ikametgâh demetleriyle karşılaştırmasını esas almaktadır.

Neoklasik ekonomik çerçeve içinde hareketlilik, genellikle emek hareketi olarak tanımlanmaktadır. Bu hareketlilik anlayışı, iş ve gelirin hareketlilik davranışı için en önemli nedenler olduğunu ileri sürmektedir (Lee ve Roseman, 1999). Neoklasik ekonomi modelleri insanların her zaman rasyonel seçimler yapacağını, dolayısıyla davranışlarının öngörülebilir olduğunu ve esas amacının her zaman maliyetin azaltılması ve kar artırılması olacağı varsayımlarına dayanmaktadır (Altay Kaya, 2017). Kuram ile ilişkilendirilerek ortaya konulan konut alanı yer seçimi modellerinde, hanehalkının bütçe sınırlamaları dâhilinde faydayı en üst düzeye çıkarmak üzere gelir, arazi fiyatları, çeşitli fonksiyon alanları ve iş yerine uzaklık gibi bileşenlerin tüm maliyetlerine bakarak hanelerin yer seçtiği varsayılmaktadır (Hanushek ve Quigley, 1978; Clark ve Dieleman, 1996). Piyasa ekonomileri bağlamında ikametgâh hareketliliği hanehalkının demografik ve sosyo-ekonomik karakteristikleri ve konut stoğu veya konut piyasası olmak üzere başlıca iki grup etmenin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır (Huang ve Deng, 2006). Zaman içerisinde hareketliliğin sadece standart ekonomik modellerle yeterince açıklanamayacağı anlaşılmış, insan hareket davranışlarındaki bireysel kararların rolünü anlamının önemi giderek artmıştır.

1.6.2. Davranışsal Yaklaşımlar

Sayısal devrime bir eleştiri olarak gelişen ve mekânsal örüntülerin açıklanmasında insan unsurunun dahil edilmemiş olmasını eleştiren davranışsal coğrafya çalışmaları, insanların sadece faydalarını maksimize edecek şekilde davranışlarına karar vermediklerini, memnuniyetlerinin daha önemli bir belirleyici olabileceğini ve insanların hiçbir zaman dış dünyaya dair eksiksiz bilgiye sahip olmadığı vurgulamaktadır (Altay Kaya, 2017). Kamacı'ya (2012) göre davranışsal yaklaşım, hanehalkının konuta ilişkin gereksinimlerini ve beklentilerini karşılamak için uygun konut arama sürecini başlatması, uygun konutun bulunması durumundaysa hareketliliğin gerçekleşmesi sürecidir. Bireyi veya haneyi esas alan davranışsal bakış açısı ile zaman içerisinde ve kronolojik olarak yaşam döngüsü (*life cycle*), memnuniyet ve yaşam seyri (*life course*) yaklaşımları ortaya çıkmıştır. Süreç içerisinde birbirini takiben ortaya çıkan ve tez çalışmasını şekillendiren bu üç yaklaşım aşağıda detaylandırılmıştır.

1.6.2.1. Yaşam Döngüsü (Life Cycle)

Yaşam döngüsü ve ikametgâh hareketliliği arasındaki ilişki önemli olmakla birlikte belirsizliğini sürdürmektedir (Helderman vd., 2004; Fattah vd., 2015). İkametgah hareketliliğinin geleneksel görüşü, yaşamın farklı evrelerinden geçerken bir hanenin yapısının ve kompozisyonunun konut talebini etkilediği söylenen yaşam döngüsü çerçevesi içinde yorumlandığıdır (Clark, 2013). 1950'lerden sonra insan karar ve davranışlarının ikametgâh hareketliliği üzerindeki öneminin artması ile davranış temelli modeller geliştirilmeye başlanmıştır. Davranışsal yaklaşımın ilk adımı olarak Rossi (1955) hareketlilik olgusuna o zamana kadar yapılan hareketlilik ve köken-varış modellerinin aksine konut ile ilişkilendirerek yaşam döngüsü kavramıyla sürece açıklık getirmeye çalışmıştır.

Yaşam döngüsü yaklaşımı, özellikle aile geçişleri olmak üzere, büyük yaşam geçişlerine işlevsel bir cevap olarak görülmektedir (Clark ve Withers, 2002). 1950'lerin başlarında Filipin'de dört komşu bölgede yaşayan 900'den fazla aile ile yapılan klasik kentsel ikametgâh hareketliliği çalışmasında Rossi (1955) coğrafi hareketliliğin yaşam döngüsü değişikliklerine eşlik eden aile yapısında yaşanan değişimlerden kaynaklanan ihtiyaçlara karşı fonksiyonel bir yanıt olarak görülmesini önermiş, hareketlilik modellerini

aile yaşam döngüsünün farklı aşamalarının göstergesi olarak yaş ve hanehalkı büyüklüğü ile ilişkilendirmiştir. Geist ve Mcmanus'a (2008) göre bir hanehalkı hareketi, özel bir yaşam olayı tarafından tetiklenebilir, ancak genellikle hareketlilik kararı yetişkinliğin belirli bir aşamasının algılanan konut gereksinimlerine bir cevap olarak yorumlanır.

Yaşam döngüsü, bir bireyin doğumundan ölümüne kadar geçen sürede, birbiri ardı sıra gelen evrelerden geçişi anlatan bir kavramdır (Clark ve Withers, 2002). Yaşam döngüsü modelinde ana düşünce, yaşam doğrultusu boyunca hanenin birey sayısında önce artış, sonra azalış olduğu ve her evrede konut konusunda karar verilmesi gerektiğidir (Winstanley vd., 2002). Rossi'nin (1955) aile yaşam döngüsü olarak adlandırdığı aşamalar, bağımsızlık, yeni evlilik dönemi, hamilelik ve doğum, anne-babalık çocuk yetiştirme, çocuğun okula başlaması, çocuğun ergenlik dönemi, çocukların evden ayrılması, karı-koca evde yalnız kalma, emeklilik, yaşlılık ve eşlerden birinin ölümü olarak kabul edilmektedir. Hanehalklarının doğum, ölüm, evlilik ve boşanma süreçlerine tepki olarak az ya da çok değiştiği ve bu değişikliklerin yaşam döngüsünün farklı noktalarındaki ailelerin konut ihtiyaçlarını etkilediği düşüncesi vardır (Clark, 2017). Örneğin; konut büyüyen bir aile için küçük hale geldiğinde yaşam döngüsü geçişleri hanenin konutlarından elde ettiği fayda seviyesini azaltarak hareketleri motive edebilmektedir (Coulter vd., 2011). Böylelikle yaşam döngüsü değişiklikleri, konut veya alan gereksinimlerini değiştirerek veya konut talebini ortaya çıkararak veya tamamen ortadan kaldırarak ikametgâh hareketliliğini teşvik etmektedir (Yakubu ve Spocter, 2020). Kooiman (2020) mevcut konut ve konut ihtiyaçları arasındaki uyumsuzluklardan kaynaklı olarak genç, büyümekte olan hanelerin en yüksek hareketlilik oranlarını sergilediklerini savunmuştur.

Ev sahibinin sadece yaşını, aile yapısını ve özelliklerini ele alan aile yaşam döngüsünün bu şekildeki katı modelleri, aile olaylarının zamanlaması ve örüntüsündeki önemli farklılığı, yaş ve aile kompozisyonunun ikametgâh hareketliliğine bağımsız katkısını göz ardı etmektedir (Geist ve McManus, 2008). Zaman içerisinde aile yapısı ve hanehalkı formasyon kalıpları değiştikçe yaşam döngüsü modelleri ilk olarak hanelerin nispeten sabit gelişim aşamalarında ilerlediğini ve sonrasında az sayıda hanenin boşanma veya yeniden evlenme yoluyla bozulma yaşadığını varsaydığı için eleştiriye uğramıştır (Wulff vd., 2010). Yaşam döngüsü modelleri yerel ikametgâh hareketliliğine odaklanırken aile üyelerinin iş fırsatlarına yanıt olan hareketleri hakkında çok az şey söyleyebilmektedir (Geist ve Mcmanus, 2008).

1.6.2.2. Memnuniyet (Satisfaction)

İkametgâh hareketliliğine ilişkin diğer bir yaklaşım ikametgâh hareketliliğini, konutun ya da bulunduğu çevrenin özelliklerinden doğan hanehalklarının memnuniyet/memnuniyetsizliğinin bir sonucu olarak görmektedir (Wolpert, 1965; Brown ve Moore, 1970; Pickvance, 1974; Speare, 1974; Earhart ve Weber, 1996). En genel ifade ile; “konut ve çevresinden memnuniyet, insanların yaşadıkları çevrenin sunduğu imkânlarla verdikleri tepkileri” göstermektedir (Kellekci ve Berköz, 2006: 69). Bir hanehalkının halen oturduğu yere ilişkin memnuniyeti, o hanehalkının oturduğu ve oturmak istediği yerlerin örtüştüğüne, ihtiyaç ve özlemleri konusunda oturduğu yerden şikâyetinin olmadığına işaret etmektedir (Kalelioğlu ve Özgür, 2013: 150). Memnuniyet sadece, konuttan ya da yakın çevresinden duyulan fiziksel bir olgu değil, sosyal ve ekonomik durumlarla da bağlantılıdır. Bu nedenledir ki memnuniyeti etkileyen faktörler kişiden kişiye ve zamana göre değişebilir.

Rossi (1955) tarafından ileri sürülen yaşam döngüsü kavramının hareketlilik olgusunu tek başına açıklamada yetersiz kaldığını fark eden araştırmacılardan Wolpert (1965), insan hareketinin-ikametgâh hareketliliğinin ve/veya göçün geniş bir toplumsal ve ekonomik koşullara rasyonel bir tepki olduğunu savunmaktadır. Mekânsal fırsatları ve bireysel özellikleri birleştiren mekanizma, topluluğun ya da hanehalkının/bireyin özlem ve beklentilerini yerine getirme becerisini değerlendirmektedir (Bach ve Smith, 1977). Wolpert’e (1965: 162) göre yer yararlılığı (*place utility*) “bir yerin diğer yerlere göre çekici veya itici özelliklerinin bireye özgü değerlendirilmesi” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu yaklaşıma göre, “hanehalkı mevcut oturulan konutun yararlılığını, hanehalkının ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak görüyorsa, yeni bir yer aramayı düşünmeye” başlamaktadır (Eceral ve Uğurlar, 2017: 350). Mevcut yerin mekân faydası beklenen fayda seviyesinde veya üstünde ise, birey ikamet değişikliği ihtimalini göz önünde bulundurmazken beklenen yararın altındaysa, bireyin alternatifler için bir arama başlatması muhtemeldir (Landale ve Guest, 1985). Wolpert’in (1965) çalışmasını, Brown ve Moore (1970)’un “karar verme süreci” (bkz. 1.6.2.4 bölüm) ve Speare’in (1974) “konut memnuniyeti” modelleri izlemiştir.

Speare’e (1974) göre hanehalkı, en düşük fayda düzeyinden çok memnuniyetsizliğe yanıt vermektedir (Coulter vd, 2011). Speare’in (1974) yaklaşımı halen oturulan ikametgâh çevresinin hanehalkının ürettiği stres veya memnuniyetsizlikle etkileşim halinde olduğunu vurgulanmaktadır. Hâlihazırda oturulan ikametgâh çevresi ile istenilen koşullar arasında uyumsuzluk söz konusu olduğunda bu durum muhtemelen bir memnuniyetsizliğe yol açacak

ve mevcut ikametden memnuniyetsizlik belli bir seviyeyi (eşik seviyesi) geçtiğinde ise yer değiştirme niyeti oluşacaktır (Lu, 1999; Clark ve Onaka, 1983; Hui ve Yu, 2009; Kalelioğlu ve Özgür, 2013). Speare (1974), memnuniyet yaklaşımında seçilen hanehalkının özelliklerini (yaş, eğitim, kalış süresi, gelir gibi) hareketliliği etkileyen bir değişken olarak ele almakta ve bu değişkenlerin hanelerin memnuniyetleri aracılığıyla hareket etme arzularını etkilediklerini ortaya koymaktadır.

Kalelioğlu ve Özgür'e (2013: 150) göre "ikametgâh memnuniyeti bağlamındaki hareketlilik çalışmalarının odak noktasını genel anlamda konut, konut çevresi ve birey veya hanehalkının sahip olduğu özelliklerin memnuniyet üzerindeki etkilerini saptamak" oluşturmaktadır. "Konut-konut çevresi kullanıcı memnuniyeti, kullanıcı özellikleri, konut kullanım özellikleri, konut çevresi fiziksel özellikleri, konut çevresi iklimsel konfor özellikleri gibi etkenlerin ve değişkenlerin birbiri ile etkileşiminde farklılaşma gösterebilmektedir" (Gündoğdu vd., 2019: 580). Bireysel hanehalkı düzeyinde ikametgâh hareketliliği üzerine yapılan araştırmalar, konut memnuniyetinin hareketliliği etkilediğini ve konut kalitesi dâhil mahalle kalitesi gibi faktörlerin hanehalkı hareketliliğinin önemli belirleyicileri olduğunu bulmuştur (Oh, 2020). Konut memnuniyeti, bireylerin ihtiyaç duydukları beklentilere bağlı olarak mevcut konut ortamı koşullarını değerlendirmesini ifade etmektedir (Hui ve Yu, 2009). Konut memnuniyetini, mahalle algılarını ve hareketliliği araştıran yazının çoğu, birey temelli perspektiflere odaklanmakta ve ikametgâh hareketliliğinin itme/çekme faktörlerinin hareket etmek veya kalmak için rasyonel kararlara yol açabileceğini öne sürmektedir (Newman ve Duncan, 1979). Yordayıcılarına (*predictor*) bakıldığında konut sahipliği, konut büyüklüğü, konut kalitesi, konut tipi ve konut maliyeti dahası, fiziksel ve sosyal komşuluk ortamı da konut memnuniyeti için etkilidir.

Memnuniyetsizlik üzerine yapılan çalışmalara paralel olarak zamanla çeşitli semtlerde yaşamının sonuçlarına giderek daha fazla odaklanıldığı, hareketlilik sürecinde mahallelerin rolünün önemli hale geldiği görülmektedir. Basolo ve Yerena'ya (2017) göre mahalle memnuniyeti genel olarak konut sakinlerinin genel mülk bakımı gibi mahalle özelliklerine ilişkin algıları, algılanan güvenlik, kamu hizmetleri, sosyal uyum, erişim, alışveriş ve diğer hizmetlere yakınlık ile ilişkilidir. Fiziksel açıdan mahalle içindeki veya yakınındaki çeşitli tesislerin erişilebilirliği, mahallenin tasarımı ve bakımı, sosyal açıdan güvenlik ve rahatsızlığın olmaması, komşularla dostluk ve sosyal etkileşimler, azınlıklar ve etnik yapı açısından nüfus kompozisyonu mahalle memnuniyetinin belirleyicileri arasında yer almaktadır (Wang ve Wang, 2020).

1.6.2.3. Yaşam Seyri (Life Course)

Son yıllarda ise uzun mesafeli iç göç ve kısa mesafeli ikametgâh hareketliliği ile ilgili çalışmalar ağırlıklı olarak yaşam seyri perspektifine odaklanmaktadır (Clark ve Dieleman, 1996; Dieleman, 2001; Mulder, 1993; Mulder ve Hooimeijer, 1999). 1980'lerden bu yana araştırmacılar tarafından daha ayrıntılı bir şekilde benimsenen “yaşam seyri” anlayışı bir bireyin veya hanehalkının konut ihtiyaçlarını ve mahalle uygunluğunu potansiyel olarak değiştirebilecek çok önemli bir faktördür (Feijten 2005; Geist ve Mcmanus 2008; Rabe ve Taylor, 2010; Coulter vd., 2011). Yaşam seyri kuramları ilk olarak 20. yüzyılın sonlarında yaşam döngüsünden ve insani gelişim aşamalarından duyulan memnuniyetsizliğe tepki olarak ortaya çıkmıştır (Helderman vd., 2004; Coulter vd, 2016). Yaşam döngüsünün hareketliliğin karmaşık yapısını açıklamadaki kısıtlılığından dolayı hareketliliği çok yönlü inceleyen bütünsel bir yaklaşım olarak tanımlanan yaşam seyri yaklaşımına geçilmiştir (Geist ve Mcmanus, 2008; Wang vd., 2018).

Yaşam seyri sosyal, ekonomik, tarihi ve kurumsal bağlamlar dahil olmak üzere çoklu başlıklarla hareketliliği inceleyen bütünsel bir yaklaşımı benimsemektedir (Wang vd., 2018). Önceki kuramların öngörülerini içermekle birlikte bireysel hareketlilik davranışlarının diğer hanehalkı üyeleri tarafından çeşitlendirildiğini, dinamik olduğunu ve etkilendiğini kabul etmektedir. Yaşam döngüsü modelinden daha az normatif olan yaklaşım hanehalkı kariyeri ile daha fazla ilgilenmekte (Coulter vd., 2011) odağında eğitim, iş, aile yapısı, ebeveynlik, emeklilik vb. yaş ve bu rollerin sıralanışı gibi bireylerin ve hanehalklarının deneyimleri bulunmaktadır (Tipu, 2005). İnsanları belirli yaş gruplarına ya da segmentlere ayırmaması ve davranışları bu yaşı bir fonksiyonu olarak incelemeye çalışmaması yaşam döngüsüne göre avantajlarıdır (Clark ve Withers, 2007). Yaşam seyri yaşı önemli olduğu değişim sürecini incelemesine rağmen ortaya çıkan değişikliklerin belirleyici özelliği olmadığını savunur (Clark ve Withers, 2007). Zamanlamanın ve yaşam olayları sıralamasının çeşitliliği ile yaşam güzergâhlarındaki sosyal dayanakların çeşitliliğini vurgulayan daha esnek ve çok yönlü (Özgür, 2009) olarak kabul edilmektedir.

Yaşam seyri yaklaşımı ile göç ve ikametgâh hareketliliği bir dizi ayrı olaydan çok bireylerin yaşamları üzerinde ortaya çıkan uzun vadeli bir yörünge olarak kavramsallaştırılmış, insanların arasındaki kalıcı ilişkinin yaşama ait yörüngeler üzerindeki yerleri araştırmalara dâhil edilmiştir (Coulter vd., 2011; Buckle, 2017; Bernard ve Vidal, 2020). Clark ve Lisowki (2017) yaşam seyri analizinde kesikli olayların yaşam süresi

boyunca nispeten az olduğunu, ardışık durumlar arasında geçişlerin olduğunu vurgulamaktadır. Olayların zamanlama ve sıralamasının varyasyonlarına vurgu yapan yaşam seyri (Brown ve Moore, 1970; Pickvance, 1974; Speare, 1974; Earhart ve Weber, 1996) yaklaşımının katkıları bireylerin yaşam olaylarını anlamada a) yaşın uygun tek işaret olmadığı ve b) sosyal içeriğin önemli olduğu şeklinde iki başlıkta özetlenebilir (Elder vd., 2003; Geist ve Mcmanus, 2008; Coulter ve Ham, 2013).

Özellikle son birkaç on yılda bireysel yaşam yörüngeleri boyunca yaşam olaylarının zamanlaması ve sıralaması giderek değişmeye başlamıştır (Kooiman, 2020). Aile yapılarındaki değişiklikler nedeniyle, araştırmalar insanların ve konutların statik bir sınıflandırması yerine hareket kabiliyetinin ve konut seçiminin dinamikleri üzerine yoğunlaşmıştır (Clark, 2017). Örneğin, evliliğin 20'li yaşların başında yapıldığı ve 20'li yaşların sonlarında çocukların doğduğu normatif sıralama ve zamanlamaya odaklanan geleneksel yaşam döngüsü araştırmalarından farklı olarak yaşam seyri perspektifi sayı, zamanlama ve sıralamadaki değişkenliği vurgulamaktadır (Clark, 2013). Bunun nedeni, yaşam olaylarının ve geçişlerinin zamanlamasının ve düzenlemesinin kişiden kişiye değişmesidir (Clark ve Withers, 2007). Ayrıca hareketlilik açısından farklı nüfus alt grupları, farklı yaşam durum ve deneyimleri, farklı hareketlilik yörüngelerine yol açmaktadır (Geist ve Mcmanus, 2008). Bu yüzden de yaşam seyri yaklaşımını benimsemek bireysel yaşamları benzersiz biyografiler olarak düşünmeye yardımcı olmaktadır (Elder vd., 2003).

Her bireysel biyografi kişinin yaşadığı yaşam olayları tarafından yaratılır ve yaşam olayları ayrı hanehalkı, konut, eğitim ve işgücü gibi birbirine bağlı hayat kariyerleri olarak gruplandırılabilir (Mulder ve Hooimeijer, 1999). Bireylerin çeşitli paralel yaşam kariyerlerindeki tecrübe ettiği bu olaylar doğrudan ya da daha çok stres, dengesizlik ve hareketlilik arzusu yaratarak ikametgâh hareketlerini tetikleyebilmektedir (Coulter vd., 2011). Birbirinin izlerini etkileyen hayat kariyerlerinin yanı sıra haneler, ilişkisel olarak bağlı yaşam ağları olarak düşünülebileceğinden, başkalarının yaşamındaki olaylar da bireysel biyografileri etkileyebilmektedir (Coulter ve Ham, 2013). Hareket etme düzeyinde hanehalkı üyelerinin kariyeri iç içe geçmiş durumdadır (Helderman vd., 2004). Bu nedenle yaşam seyri çalışmalarına ve hareketlilik üreten belirli olaylara odaklanma, özellikle ailelerin konut ihtiyaçlarını, değişen aile ve istihdam ihtiyaçlarına nasıl uyduracakları konusundaki hareketlerini de anlamaya da yararlı olmaktadır (Kulu vd., 2021). Böylelikle standardizasyon ve çeşitlilik konusundaki yaşam seyrinin sağladığı duyarlılık, ikametgâh hareketliliği araştırmalarını büyük ölçüde zenginleştirmektedir (Geist ve Mcmanus, 2008).

1.6.2.4. Karar Verme Süreci

Hanelerin konut arzı ve coğrafi konumlarının değişen ihtiyaçlarını ve tercihlerini karşılamadığı zamanla ortaya çıkan dengesizliği azaltmak için yeniden yerleştikleri belgelenmiştir (Clark ve Ledwith, 2006). Kan (1999), taşınıp taşınmamanın tek seferlik tek bir olay değil devam eden bir süreç olduğunu, yerleşik hanelerin bile mevcut durumu değerlendirdiğini ve zaman zaman taşınmayı düşündüğünü belirtmektedir. Asıl mesken taşınması zaman içinde bir noktada gerçekleşse de bir hareketi gerçekleştirme ve planlama hakkında düşünme, nasıl yaşanacağı, kiminle yaşayacağı ve nerede yaşanacağı konusunda süregelen bir dizi kararlar çıkarışın uzunlamasına bir süreçtir (Clark, 2020).

Hareket zaman, para ve emek açısından maliyetli bir süreç olduğu için, bireyler normalde yalnızca bir taşınmanın faydaları maliyetlerinden daha ağır basarsa ya da hareket etmenin net bir nedeni varsa hareket etmeyi amaçlamaktadırlar (De Groot vd., 2011). Optimum olabilecek konut, hanehalkı kompozisyonundaki veya koşullarındaki, konut veya mahalle kalitesindeki, hanehalkı gelirindeki veya konut maliyetindeki değişiklikler nedeniyle zaman içerisinde yetersiz hale gelebilir (Speare, 1974). Bir alandaki bir değişiklik bir hamleyi tetiklerken diğer alanlardaki koşullar, gerçek hareketi uyarabilir veya kısıtlayabilir. Hanehalkı durumundaki ve/veya mahallelerindeki veya konut pazarındaki değişikliklere cevaben hanehalkı hareket etmek isteyebilir (De Groot vd., 2011). Kısacası hareketlilik karar süreci, harekete geçmek için bir tetikleyici veya sebepten başlamaktadır. Kaynak ve kısıtlamaları ile konut piyasasındaki fırsat ve kısıtlamalara bağlı olarak hanelerin bazıları konuta dair istek ve ihtiyaçlarını yerine getirirken, bazıları ise harekete geçmeyi tercih etmektedirler. Hanehalkının taşınması, hanehalkı davranışında çok sayıda ayarlama yapılmasını gerektirdiğinden bir hanenin değişen ihtiyaçlara veya dış uyaranlara cevaben derhal hareket etmesi muhtemel değildir (Clark ve Lisowski, 2017).

Klasik teoriler, ailelerin taşınmaya karar verdikleri ve ardından istenen olanaklara sahip mahallelerdeki mevcut konutlar hakkında bilgi topladıkları sıralı, çok aşamalı bir sürecin sonucu olarak konut seçimini sunar (DeLuca vd., 2019). Rossi'ye (1955) göre bir karar verme süreci olarak tanımlanan hareketlilik (1) eski konuttan ayrılma kararı, (2) yeni bir konut arayışı ve (3) alternatifler grubundan yeni konut seçme olarak üç adımdan oluşur. Hanelerin zaman içerisinde oluşan dengesizliği ortadan kaldırmak için hareket ettiğini savunan Brown ve Moore (1970) ise dengesizlik ile yaşamının konut stresi yarattığını ortaya koymuştur. Stres, kabul edilebilir içsel olarak tanımlanmış bir eşikten sonra

yükseldiğinde hanehalkı, yeni ihtiyaç ve tercihlerini daha iyi karşılayacağını düşündüğü konutları ve mahalleleri aramaya başlamaktadır. Wolpert'in (1965) göç kararı çalışmasından esinlenen Brown ve Moore (1971) kent içi ikametgâh yeri karar süreci modelini ortaya koymuş ve hareketlilik sürecini iki aşamaya bölmüşlerdir. Bu süreçte öncelikle konutta meydana gelen değişimler sonucunda memnuniyetsizlik oluşmaktadır. Bu ilk aşamada önce yeni bir konut arama kararına neden olan ana etmenler incelenmektedir. Mevcut durumdaki stresin ortaya çıkması ile hane ikinci aşamaya geçerek konut stoğunda bir boşluk arar veya yerleşim yeri ya da mevcut konutta kalma kararını verir (Özgür ve Yasak, 2009).

Coulter vd. (2011) ise hareketlilik sürecini (1) arzu, (2) niyet ve (3) hareket beklentisi olmak üzere üç olgu çerçevesinde şekillendirmiştir. Fiili hareketlilik harekete geçme engeli olmadığı zaman gerçekleştirilirken hareketlilik düşüncesi veya niyeti hareket etme düşüncesini, isteğini, planlı beklemeyi veya ayrılmayı istediğini belirten eylemi ifade etmektedir (Fattah vd., 2015). Sonraki aşamaları etkileyen ve hareketlilik sürecinin ilk adımı olan hareketlilik arzusu van Ham ve Feijten'e (2008) göre arzu edilen hareketi yapmanın gerçekten mümkün olup olmayacağı dikkate alınmadan oluşturulan ve ifade edilen saf konut tercihlerini temsil etmektedir. Rossi (1955) zaman içinde, hareketlilik arzularının hareketlilik niyetlerinin oluşumunu güçlendirebileceğini ve besleyebileceğini belirtmektedir. Tercihlerin güçlendirilmesi, hareketin arzu edilebilirliğinin ve uygulanabilirliğinin tartışılmasını içermektedir. Bu noktada insanlar belirli hedeflere gitme niyetlerini değiştirdiklerinde, seçimlerini gerçekçi olarak algıladıkları şeyle sınırlandırmaları muhtemel olsa da hareket etme niyetleri ile gerçek hareketlilik arasında yine de bir tutarsızlık oluşmaktadır (Coulter vd., 2011). Bu tutarsızlık, insanların niyetlerini yalnızca beklenmedik yaşam olayları nedeniyle değiştirmelerinden değil aynı zamanda mikro ve makro düzeydeki kısıtlamaların, hareket niyetlerinin gerçekliğini engellemesinden kaynaklanmaktadır (Kooiman vd., 2020).

Birinin hareket etme niyetine göre hareket edip etmeyeceği, diğer şeylerin yanı sıra, amaçlanan hareketin algılanan gerekliliğine bağlıdır (De Groot vd., 2011). Coulter ve Ham'ın (2013) belirttiği gibi hareketi düşünme arzusu her zaman eyleme dönüştürülmez, bu durum niyetin gücü ve mevcut kaynaklar/fırsatlarla ilgilidir. Bu nedenle, hareket etme niyetini ifade etmek, harekete geçmeyi istemenini aksine hareket etmeye daha büyük bir bağlılık gerektirir (Coulter vd., 2011). Hareketlilik sürecindeki son adım, belirli bir zaman diliminde hareket etme beklentisinin oluşmasıdır.

1.7. İkametgâh Hareketliliğinin Nedenleri

Hanehalkının var olan bir yerden taşınma veya orada kalma konusundaki kararları birçok değişkene bağlı olabilir (Saghapour ve Moridpour, 2019). İkametgâh hareketliliği çoğunlukla sosyo-ekonomik, siyasi ve çevresel faktörlerin yönlendirdiği insan doğasının önemli özelliklerinden biri olup, kentlerin sosyo-mekânsal yapılarında yaşanan değişimin hem nedeni hem de sonucudur (Cadwallader, 1992; Parida ve Madheswaran, 2010). İkametgâh hareketliliğini etkileyen faktörlerin birey ya da hanehalklarının demografik, ekonomik ve sosyal özellikleri çerçevesinde değişebilen bireysel tercihleri olabildiği gibi, bireylerin ya da hanehalklarının yaşam döngüleri/yaşam seyirleri, mülkiyet durumları ve konut memnuniyetleri ile bağlantılı olduğu da ortaya konmaktadır (Eceral ve Uğurlar, 2017; Kamacı, 2012). Bu nedenle, bölgesel ekonomik gelişmeyi anlamak ve/veya kamu politikasını formüle etmek amacıyla ikametgâh hareketliliğinin süreci ve belirleyicilerinin bilgisi çok önemlidir (Kan, 1999).

İkametgâh hareketliliği eğilimlerini etkileyen faktörlerin ilk olarak Rossi (1955) tarafından insan yaşam döngüleri ile ilişkili olduğu ortaya konulmuştur. Sonrasında yaşam döngülerine esas olarak konut ihtiyaçları, mahalle tatminsizliği ve istihdam fırsatlarının haneleri nasıl taşınmaya yönlendirdiğine odaklanılmıştır (Duncan ve Newman 1976; Speare 1974; Landale ve Guest 1985). Birçok ikametgâh hareketliliği, bir yanda konut ihtiyaçları ve tercihleri arasında bir uyumsuzluk ve diğer yandan mevcut konut durumunun özellikleri tarafından yönlendirilmektedir (Brown ve Moore, 1970; Quigley ve Weinberg, 1977; Clark ve Dieleman, 1996). Bu uyumsuzluk çoğunlukla evdeki demografik değişimlerin sonucu olup daha fazla (veya daha az) alana ihtiyaç duymayı gerektirir (Clark ve Dieleman, 1996).

İkametgâh hareketliliğinin bireylerin daha iyi konutlara ve mahallelere yerleşmesinin ve daha iyi sosyo-ekonomik koşullara geçmenin bir yolu olduğu varsayılmış olsa da, yaşam boyu araştırmalar tüm yer değiştirmelerin bir tercih olmadığını ve hareketliliğin her zaman daha iyi bir yaşamla sonuçlanamayabileceğini kabul etmektedir (Patel vd, 2020). Pek çok itme ve çekme faktörü hanenin taşınma kararını, taşınmanın zamanlamasını ve konumunu etkilemektedir (Coulton vd., 2012). İtici faktörler yerleşim yeri hareketliliği için başlangıç yeri ile ilişkili olumsuz nedenleri gösterirken, çekme faktörleri potansiyel hedeflerle ilişkili olumlu nedenlerdir (Rossi, 1955). Hareket kararları ise dengeli bir çözüme ulaşmak için itme ve çekme faktörlerine ağırlık veren bir muhakeme sürecinin sonucudur (Kleit vd., 2016).

İtme ve çekme faktörlerinin yanı sıra hareketliliğe etken nedenleri olumluluk ve olumsuzluk durumlarına göre de sınıflamak mümkündür. Olumlu nedenler arasında daha iyi iş fırsatları elde etmek, işe gidip gelme sürelerini kısaltmak, aile kurmak, yeni ev satın almak, çocuk sahibi olmak ve daha iyi okullara sahip yeni mahalleler aramak sayılabilir. Tersine, olumsuz nedenler arasında boşanma, ölüm, aile içi şiddet, istihdam kaybından kaynaklanan mali kaynakların azalması, hanelerin kontrolleri dışında gerçekleşen tahliye, haciz, zorla yer değiştirme ve yıkım gibi etkenler yer alabilir (De Groot vd., 2011; Patel vd. 2020). Ayrıca, hanehalkı hareketliliği, yerel ve ulusal düzeyde konut piyasası koşulları ve ekonomik koşullar gibi dış etmenlerle de yakından ilişkilidir (Sanches ve Andrews, 2011).

Genel olarak olarak sosyo-demografik faktörler ve yaşam olaylarının konut değişikliği üzerinde farklı etkileri bulunmaktadır (Haque vd., 2019; van Gent vd, 2019). Konut değiştirme isteği çoğunlukla yaş, aile büyüklüğü, hane geliri, çocukların varlığı ve yaşam döngüsünde giderek değişen sosyo-ekonomik yapı, hayati olaylar ve eğitim durumu gibi faktörlerden etkilenir (Li ve Sui, 2001; van Gent vd, 2019; Li ve Mao, 2019). Yaş ve hane yapısı, ikametgâh hareketliliğini etkileyen en önemli faktörler olup hareketlilik analizinde en çok kullanılan kavramlar arasındadır (van Ham ve Clark, 2009; Wulff vd., 2010).

Hanelerin ikamet amaçlı hareket etmelerine neden olan bir diğer olgu ise konuttan ve yakın çevresinden duyulan memnuniyet/memnuniyetsizliktir. Konut memnuniyetindeki değişim, esas olarak konut koşullarındaki ve mahalle ortamındaki değişikliklerden etkilenir. Konut memnuniyetindeki değişimin ana belirleyicileri, konut koşullarındaki ve mahalle ortamındaki (fiziksel tasarım, sosyal etkileşim ve çeşitli tesislere erişim) düzenlemelerdir (Wang ve Wang, 2020). Ayrıca mahalleler ve mahalle sakinlerinin mahalleye ilişkin algıları yer değiştirme veya kalma kararını etkileyen temel faktörlerdir. Mahalleler değiştikçe, demografik ve sosyo-ekonomik değişiklikler, sakinleri, taşınmayı veya kalmayı düşünmeye yönlendirmektedir (Jones ve Dantzler, 2020). Aşağıda ikametgâh hareketliliğine neden olan ve yazında sıklıkla kullanılan temel faktörlere detaylı olarak yer verilmiştir.

1.7.1. Yaş

Yaş, yaşam döngüsünde ikametgâh hareketliliğini açıklamaya yardımcı olabilecek sosyolojik bir noktaya işaret etmektedir. Yaş ve hanehalkı yapısı genel olarak ikametgâh hareketliliğinin en önemli etmenlerindendir (Mulder, 1993; van Ham ve Clark, 2009). Wulff vd. (2010) yaşın, ikametgâh hareketliliğini analiz etmede en çok kullanılan kavramlardan

biri olduğunu, yaşam döngüsü veya yaşam seyri yaklaşımlarında yaşın sosyolojik bir bakış açısı sağladığını belirtmektedir. Birçok araştırmacı ikametgâh hareketliliğinin, yetişkin yaşam seyrinin erken evrelerinde en yüksek eğiliminde olduğunu, en hareketli grubun 20-35 yaşları arasındaki bireylerde olduğunu ve bireyler yaşlandıkça hareketliliğin düştüğünü belirtmektedir (Rossi, 1955; Pickvance, 1974; Quigley ve Weinberg, 1977; Clark ve Onaka, 1983; Clark, 2009; Li ve Sui, 2001; Mulder ve Malmberg, 2011).

Hareketlilik olgusu niyet ve eylem bağlamında değerlendirildiğinde de De Groot vd. (2011) genç yaş grubunun, yaşlı insanlara kıyasla bir hareketlilik niyeti döneminin ardından gerçek hareketlilik yapma olasılığının daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Clark ve Huang, (2003) ile Helderman vd. (2004) ise gençlerin, kendi seçtikleri bir daimi ikamet yerine yerleşmeden önce birkaç ayarlama hamlesi yapma olasılıklarının daha yüksek olduğunu savunmaktadır. Gerçekten de, ABD Nüfus Sayımı verileri insanların 20'li yaşların başında yaptıkları hareketlilik zirvelerinin, yüksek aile oluşumu oranları ve gençler arasında bağımsız hanehalklarının kurulmasıyla tutarlı olduğunu göstermektedir. Hareketlilik 30'lu ve 40'lı yaşlardaki bireyler için önemli ölçüde düşmekte ve yaşamın geri kalanında da düşük kalmaktadır (Geist ve McManus, 2008).

Yaşın ikametgâh hareketlilik üzerindeki etkisinin yanı sıra Clark (2013: 327) “hareketlilik sürecini yaratan olgunun başlı başına yaş değil, yaşlanma süreci içinde meydana gelen olaylar” olduğunu dile getirmiştir. Genel kabul yaşlılar arasında ikametgâh hareketliliği oranları düşük olup, yaşlılar mümkün olduğunca uzun süre mevcut konutlarında kalmakta ve bu grubun sadece küçük bir kısmı hareket etmektedir (Long, 1992). Yazında hareketliliğin yaşla birlikte azaldığını vurgulayan (Clark ve Dieleman 1996; DiPasquale ve Wheaton 1998; Clark, 2013) çalışmaların yanı sıra Clark ve Huang (2003), daha yaşlı hanehalklarının hareket etme ihtimalinin Londra'da daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Geist ve McManus (2008) ve Thomas vd. (2016) de coğrafi hareketliliğin sağlık/sosyal hizmetleri veya aileye daha yakın olma gibi ihtiyaçlara bağlı nedenler ile daha sonraki yaşam evrelerinde yeniden arttığını belirtmiştir.

Emekliliğe ve yaşlılığa geçiş sonucu işgücü pazarında yaşanan çıkışlarla ilişkili olarak hareketlilik oranında küçük kazanımlar da meydana gelebilmektedir. Yaşam sürecinin bu noktasında yaşlı insanlar genellikle ev sahibi olup, daha küçük konutlara taşınmakta ve bu durumun onların ihtiyaçlarını karşıladığını belirtmektedirler (Thomas vd., 2016). Mulder ve Malmberg (2011) yaşla birlikte güçlenebilecek yerel sosyal bağların da hareket mesafesinde bir düşüşe neden olduğunu belirtmiştir.

1.7.2. Medeni Durum ve Değişikliği

Yaş ve aile yapısı değişkenlerine ek olarak, özellikle niyet ile eylem arasındaki boşluğu açıklamada önemli rol oynayan hanehalkı oluşumu ve çözülmesidir (Clark ve Lisowki, 2017). Araştırmalar, ailelerin yapısal değişikliklerinin hareket ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Yaşam döngüsü düzenlemeleri genellikle evlenmeler, ayrılmalar gibi süreçlerle açıklanmaktadır (Clark ve Onaka, 1983; Wang, vd., 2018). İnsanın yaşam döngüsü boyunca evlenme ve boşanma gibi önemli süreçlerin ikametgâh hareketliliği üzerinde etkili olduğu bulunmuştur (Feijten ve van Ham, 2007; Coulter ve Ham, 2013). Büyüyen bir literatür aile hayatı olayları ve ikametgâh hareketliliği arasındaki ilişkileri araştırmaktadır (bkz. Clark vd., 1994; Withers, 1998; Mulder ve Wagner 2001; Kulu 2008; Kulu vd., 2018).

1.7.2.1. Evlilik

Evlenme ve aile oluşumuyla ilgili hareketler genellikle daha büyük meskenlere ve/veya ev sahipliğine yol açan yukarı doğru hareketlerdir (Kulu vd., 2018). Zamanlama ülkeler arasında farklılık gösterse de, aile oluşumu ile insanların daha küçük evlerden daha büyük evlere geçme eğiliminde olduğunu görülmektedir (Dieleman, 2001; Gambaro vd., 2017). Aile oluşumuyla ilgili hareketler, bireylerin konut koşullarını daha büyük bir aileyle ilişkili olarak ihtiyaçlarına ve tercihlerine göre ayarladıkları, daha büyük, daha kaliteli konutlara ve genellikle ev sahipliğine geçişle alakalı hareketlerdir (Clark ve Huang 2003; Helderman vd., 2004; Kulu, 2008; Clark ve Withers 2009; Mulder ve Lauster 2010; Kulu ve Steele 2013).

Mulder ve Wagner (1993) evlilik ve kısa mesafeli hareketlerin oldukça senkronize olaylar olduğunu savunmaktadır. Chevan (1971), evlilik içindeki hareketliliğin ilk yıllarda meydana geldiğini, van Ham ve Clark (2009) da bekâr ve çocuksuz çiftlerin çocuklu çiftlerden daha hareketli olduklarını belirtmektedir. Hanehalklarının isteklerine ve günlük faaliyet alanlarına bağlı olmadıkları için bekârlar ikametgâh amaçlı hareketliliği daha kolay gerçekleştirmektedir (Helderman vd., 2004).

1.7.2.2. Boşanma

Ayrılıkla ilgili hareketler, aile oluşumuyla ilgili hareketlerden farklı nedenlere bağlı (Feijten ve van Ham, 2007) olup ayrılmayla ilgili birçok hareket gönüllü değildir (Mulder, 1996). Örneğin; ABD’de (Clark ve Lisowski, 2017) ve Hollanda’da (De Groot vd., 2011) yapılan araştırmalar, hareket etme niyetinde olmayan bireyler tarafından yapılan hareketlerin çoğunun ayrılık tarafından tetiklendiğini göstermiştir (Dieleman ve Schouw, 1989). Boşanma ve ayrılma oranları 1980’lerde arttıkça, hareketlilik çalışmaları bu olayların aşağı doğru bir hareketliliğe (daha küçük evlere veya daha dezavantajlı mahallelere) yol açtığını vurgulamıştır (Dieleman ve Schouw, 1989; Feijten, 2005; Gambaro vd., 2017). Beklenildiği üzere boşanmayla birlikte hareketlilik çoğunlukla ortaya çıkarken hareketliliğin genç, bekâr ebeveyn ve boşanmış aileler arasında en yüksek seviyede olduğu görülmektedir (Anderson vd., 2014).

Tanımı gereği en az bir eşin ortak evden taşınmasını gerektiren boşanma, ayrılmış bireylerin tek gelirli haneler haline geldiği, artık ölçek ekonomilerinden yararlanamadığı ve varlıklarını bölmek zorunda olduğu anlamına gelmektedir (Feijten ve Mulder 2005; Kulu vd., 2021). Feijten ve van Ham (2007) boşanmayı genellikle acil hamleler, finansal ve mekânsal olarak kısıtlanmış olma gibi üç özellik ile tanımlamaktadır. Ayrılık sonrası hareketler de genellikle acil ve finansal olarak kısıtlı olduğundan aile birliğinin dağılmasının ardından bireylerin daha küçük ve düşük kaliteli konutlara taşınması muhtemeldir (Gober 1992; Feijten 2005; Feijten ve Ham 2007; Kulu vd., 2018). Hollanda’da ulusal ve yerel araştırma verilerini incelendiğinde boşanmanın hanehalkı sayısında bir artışa, konut kariyerinde bir düşüşe ve kiralık konut talebinde artışa neden olduğu ortaya konulmuştur (Wulff vd., 2010). Feijten (2005) boşanmanın beraberinde getirdiği bu durumun daha az arzu edilen konut ortamlarına ve barınma koşullarına taşınma olasılığını artırdığını belirtmektedir.

Feijten ve van Ham (2007) ayrılık deneyimi yaşayan bireylerin diğer çiftlere göre daha sık hareket ettiğini ve ayrılan kişilerin özellikle çocuklarıyla birlikte uzun mesafeler yerine kısa mesafelere taşındığını göstermiştir (Kulu vd., 2018). Uzun mesafeli hareketlerin ise ayrılığa ek başka bir nedenin (iş değiştirmek, sosyal bağlarının olduğu bir yere taşınmak gibi) olması durumunda gerçekleşmesi beklenmektedir (Mulder ve Malmberg, 2011). Ayrıca Mulder ve Wagner (1993) ebeveynlerine veya kardeşlerine yakın bölgede yaşayan ayrılmış bireylerin hareket etme olasılığının daha düşük olduğunu ortaya koymuştur.

1.7.3. Hanehalkı Büyüklüğü

Hane büyüklüğü ve yapısı ikametgâh hareketliliği hamlelerini etkilemektedir (Basolo ve Yerena, 2017). Çalışmasının ana eksenini hanehalkı yapısına yerleştiren Rossi (1955) ikametgâh hareketliliği oranlarının hanehalkı büyüklüğüyle birlikte arttığını bulmuştur. Eş-yerleşim birliğinin başlangıcı ve sonu, hamilelik ve çocukların doğumu en az bir birey için ikamet değişikliği veya artan hane büyüklüğü, konut ihtiyaçları ile ilişkilendirildiğinden genellikle hareketliliği tetiklemektedir (Kulu, 2008; Mulder ve Lauster 2010; Clark 2013; Kulu ve Steele 2013; Kulu vd., 2018). Genel olarak evlilik ve doğum da dâhil olmak üzere hane büyüklüğündeki bir artışla ilişkilendirilen yaşam olaylarının hareket etme olasılığını artırdığına; boşanma, ayrılık ve evden çocukların ayrılması gibi olayları içeren aile büyüklüğündeki azalmaların da hareketliliğe neden olduğuna dair kabuller vardır (Wang, vd., 2018; Brazil ve Clark, 2019; Greenlee, 2019; Kooiman, 2020).

van Ham ve Clark (2009), Li ve Sui (2001), Clark ve Dieleman (1996), Landale ve Guest (1985) de çalışmalarında konutta kalabalığa neden olan hane büyüklüğünün hareketliliği teşvik etme eğiliminde olduğunu belirtmektedir. Başka bir ifadeyle hanehalkı büyüklüğü arttıkça daha fazla alana ihtiyaç duyulmakta ve bu noktada ikametgâh hareketliliği hanehalklarının konut stoğuna uyum sağlamalarını kolaylaştırmaktadır (Clark ve Huang, 2003). Kalabalık bir konut ortamında yaşamak daha büyük bir hareket zorunluluğuna yol açacağından kalabalık konutlarda yaşayanların daha az kalabalık veya geniş konutlarda yaşayanlara göre hareket etme niyetinlerini gerçekleştirme ihtimalinin de daha yüksek olması beklenmektedir (De Groot vd., 2011). Hane ve hane büyüklüğüne dair bir diğer değerlendirmede Lei ve South (2020); bağımsız yaşayan genç yetişkinlerin ebeveynleriyle birlikte yaşayan genç yetişkinlere göre kentsel alanda hareket etme olasılıkları iki, şehir dışına taşınma olasılıkları ise dört kat daha fazladır.

Hanehalkı büyüklüğünü doğrudan etkileyen ikametgâh hareketliliğine neden olan en önemli demografik tetikleyicilerden biri de ebeveynliğe geçiştir. Kooiman vd.'e (2020) göre aile oluşumu, bir hane üyesinin eklenmesinden daha fazlası olup çoğu birey için bir dönüm noktası olarak kabul edilebilmektedir. Bir ailenin kurulması süreci yetişkinler bir araya geldiklerinde, ebeveynlik dönemlerine girdiklerinde ve daha fazla çocuk sahibi olduklarında genellikle ikamet değişikliğini getirmektedir (Gambaro vd., 2017). Hanedeki sebeplerden ötürü yapılan hamleler ABD'de doğumun kısa mesafeli hareketlerle ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (Mulder, 1993; Clark ve Withers, 2007). Chevan (1971) evlilik içerisindeki

ikametgâh hareketliliğinin ilk yıllarda gerçekleştiğini ve van Ham ve Clark, (2009) hanede küçük çocukların bulunmasının hareketliliği engellediği gözlenmektedir. Şöyle ki; çocukların okul ihtiyaçları ve ebeveynlerin çocukların okullarını değiştirme konusunda isteksiz oluşu çocuklu insanların kısa mesafelerde hareketlilik yapmasına neden olmaktadır (Fattah vd., 2015; Mulder, 1993). Örneğin, Hollanda'daki haneler, çocuklarının okul rutinini bozmamak için kısa mesafelerde bile hareket etmeyi reddetmektedir (Helderman vd., 2004; Fattah vd., 2015).

Boylamsal verilere dayanan gerçek hareket davranışının mikro düzey analizleri, mesken yer değiştirmelerinin ilk doğum sırasında zirve yaptığını, bu durumun genellikle ev sahipliğine geçişle ilişkilendirildiğini (Mulder ve Wagner, 2001; Wulff vd., 2010) ve tipik olarak çiftleri daha büyük müstakil veya yarı müstakil (daha fazla oda ve bir bahçe) konutlara yönlendirdiğini göstermiştir (Kooiman vd., 2020). Yakubu ve Spociter (2020) bir hanenin demografik döngüsünün çocuk doğurma aşamasına geçtiğinde mevcut barınma ve mahalle özelliklerini değerlendirmek için genellikle yeni bir dizi kriterin kullanıldığını iddia etmektedir. Şöyle ki; ebeveyn olmayan genç bekârlar ve çocuksuz çiftler ikamet ettikleri yerleri iş ve kültürel olanaklara göre önceliklendirme eğiliminde olup konuttan ödün verirken, ebeveynlerin konut ve yakın çevresi özelliklerini çocukların lehine optimize eden kendileri için nispeten yetersiz bir yeri kabul etme olasılıklarının yüksek olduğu görülmektedir (Mulder ve Hooimeijer, 1999). Son olarak, Fransa, İsveç ve Avusturya'da aile oluşumu ve ardışık doğumlardan sonra kırdan kente geçiş eğiliminin azalırken, kentten kırsal destinasyonlara ve küçük kasabalara doğru hareketliliğin de arttığı görülmektedir (Kooiman vd., 2020).

1.7.4. Sosyo-Ekonomik Yapıya Ait Değişkenler

İkametgâh hareketliliğine neden olan diğer faktörler bireylerin iş ve hanehalkının sosyal statüsündeki değişimleri ile ortaya konmaktadır (Eceral ve Uğurlar, 2017). Eğitim, meslek ve gelir gibi sosyo-ekonomik özellikler, yerleşim alanındaki hareketleri açıklamak için istatistiksel modellere dâhil edilmiştir (South ve Crowder, 1997; Clark, 2013; Li ve Mao, 2019). Yeni bir işe başlama, daha yüksek gelir, emeklilik ve iş kaybını içeren istihdamdaki değişim, hareketliliği göreceli oranda artırmaktadır (Wang, vd., 2018; Clark ve Dieleman 1996; Clark, 2013). Birbiri ile ilişkili bu değişkenler aşağıda detaylandırılmıştır.

1.7.4.1. Eğitim Düzeyi

İkametgâh hareketliliği araştırmalarının bulgularından biri de, eğitim seviyesindeki değişimin hareketliliği etkilediği ve eğitilmiş insanların daha az eğitimli insanlara göre daha hareketli olduğu yönündedir (Clark ve Dieleman 1996; DiPasquale ve Wheaton 1998; Clark, 2009; Clark, 2013). Göç literatüründe en iyi tespit edilmiş bulgulardan biri yüksek derecede eğitilmiş kişilerin daha az eğitimli insanlara göre daha uzun mesafelere gitme ihtimalinin daha yüksek olmasıdır (Mulder, 1993). Göç yazınına ek olarak hareketlilik çalışmalarında da yaşam seyri ve konut profilleri üzerine yapılan deneysel çalışmalarda yüksek eğitilmiş, yüksek istihdamlı ve yüksek gelirli hanelerin en yüksek hareket kabiliyetine sahip olduğu görülmektedir (Clark ve Dieleman, 1996; Böheim ve Taylor, 2002; Fattah vd., 2015).

Li ve Sui (2001) eğitimin yalnızca yerel hareketlilik ile orta derecede ilişkili olduğunu, Clark (2009) hareketlilik ve eğitim seviyesinin ilişkili olduğunu, Clark ve Dieleman (1996), Coulter vd., (2011) ve Basolo ve Yerena (2017) eğitim düzeyi arttıkça hareketliliğin arttığını ortaya koymuştur. Hareket eylemini gerçekleştirmenin yanı sıra Clark ve Lisowski'ye (2017) göre hamle yapmayı düşünme sürecinde de eğitiminin olumlu bir rolü bulunmaktadır. Yüksek düzeyde eğitim sadece belirli bir anda elde edilen gelirle değil, aynı zamanda kariyer olanaklarıyla da ilgili olduğundan yüksek eğitimli bireylerin hareket hedeflerini daha az eğitimli olanlardan kolay gerçekleştirmeleri beklenmektedir (De Groot vd. 2011).

1.7.4.2. Gelir ve İstihdam

Sosyo-ekonomik durumlardaki, özellikle de kronik ekonomik istikrarsızlıktaki değişim ikamet değişikliği ile ilişkilidir (Anderson vd., 2014). Genel olarak yeni bir işe başlama, emeklilik ve işsizlik gibi istihdamdaki değişikliklerin hareketliliği nispeten artırdığı kabul edilmektedir (Morris, 2017; Wang vd., 2018). Gelir (ve dolaylı olarak eğitim seviyesi) konut kariyerlerini anlamada önemli bir faktör olarak düşünülmektedir (Clark vd. 2006; van Ham ve Clark, 2009). Hanehalkı geliri, konut seçimini bir ailenin konut için ödeme kabiliyeti ile sınırlandırmaktadır (Rossi, 1955). Hanehalkı geliri ve hanehalkının yetişkin üyelerinin eğitim düzeyi ile yakından ilgili olan finansal kaynakların ikametgâh hareketliliğini etkilemesi muhtemeldir (Mulder ve Hooimeijer, 1999). Duncan ve Newman (1976) daha yüksek gelir düzeyine sahip olanların hareketlilik niyetlerini eyleme dönüştürme olasılıklarının daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Yüksek gelire ve daha

fazla kaynağa sahip olan haneler, konut pazarının en üstündeki seçenekleri değerlendirdiğinden çeşitli mahallelere taşınma noktasında düşük statü hanelerine göre daha büyük fırsatlara ve daha fazla konut seçimine sahiptir (Clark vd., 2006; De Groot vd., 2011; Li ve Mao, 2019). Helderman vd. (2004) ise daha fazla kaynağa sahip kişilerin tatmin edici bir barınma imkânı sağlama olasılıklarının yüksek olduğunu bu nedenle de mevcut konutlarından memnun olmalarının daha olası olduğunu belirtmektedir.

Düşük gelirli hanehalklarının ikametgâh hareketliliğini etkileyen faktörlere tepkileri, ortalama gelire sahip hanehalkından farklı olabilir (Fattah vd., 2015). Bu durum düşük gelirli hanehalklarının hareketlilik sürecinin beklenenden daha karmaşık olmasına (Kleit vd., 2016) neden olmaktadır. Genellikle bu gruplar ekonomik veya sosyal problemler nedeniyle mahalleden ayrılma isteğini daha sık ifade ederken (van Ham ve Feijten, 2008; Coulton vd. 2012) hareket kararları genellikle itici faktörlerden etkilenmektedir (Kleit vd., 2016). Clark (2010) düşük gelirli hanehalklarının iş kaybından veya düşük ücretlerden kaynaklanan ekonomik istikrarlardaki bozulmalar nedeniyle taşınmasının daha olası; taşınma kararındaki konuta dayalı faktörlerin mahalle faktörlerinden daha önemli olduğunu belirtmektedir. Düşük gelirli grup daha yüksek hareket sayısı, ciddi konut sorunları ve daha uzun konut istikrarsızlığı ile karşı karşıyadır (Fattah vd., 2015). Düşük gelirli hanehalklarının hareketleri içinde yaşadıkları birimin satışı, mülkün zarar görmesi, yetersiz bakım, güvenlik gibi konut birimlerinden kaynaklanan itişlerle doğrudan ilişkilidir (Kleit vd., 2016).

Rossi'nin (1955) çalışmasından elde edilen ilk çıkarımlar, meslek merdiveni boyunca dikey hareketlilik yaşayan hanelerin genellikle mahallelerin sosyo-mekânsal özelliklerinden endişe duyduklarını ve arzu ettikleri sosyal statü durumlarıyla birlikte hareket etme eğiliminde olduklarını göstermektedir (Yakubu ve Spocter, 2020). Clark ve Withers (1999) iş değişikliği ve hareketlilik arasında bir bağlantının olduğunu belirtirken Clark ve Huang (2006) iş değişikliğinden kaynaklı gidip gelme mesafesindeki değişikliğinde hareketliliği etkilediğini belirtmektedir. Morris (2017) iş değiştiren bir hanenin böyle bir değişiklik yapmayan haneye oranla 2,4 kat daha fazla hareket etme olasılığının olduğunu ortaya koymuştur. Sadece istemli iş değişikliği değil işgücündeki kesintiler, işten çıkarılmalar, kovulmalar, işe girip çıkma gibi niyetler de hareketlilik yaratmaktadır (Feijten, 2005; Clark, 2020). Clark ve Withers (2007) iş kaybının daha mahrum bir mahalleye taşınma ile ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.

1.7.5. Mülkiyet

Konut yapısını belirleyen özelliklerden biri olan konut mülkiyeti, özellikle de devletin konut edinimini sağladığı ülkelerde özel bir önem arz etmektedir (Li, 2003). Ev sahibi olma sakinlerinin, bölgelerini belirtmede doğal bir tercih olup yararı, zamana ve yerel avantajlara sahip bir mülk yatırımı olmasıdır (Fattah vd., 2015). Yaşam döngüsünün ilk çalışmaları hareketlilik ve ev sahipliği ilişkisi arasında anlamlı sonuçlar ortaya koymuş, Rossi (1955) de konut mülkiyetinin, ikametgâh hareketliliğinin en önemli öngörüsü olduğunu belirtmiştir. Yazında genel kabul, konut sahipliğinin taşınma konusunda bir kısıtlama oluşturduğu (Helderman vd., 2004) konut sahiplerinin kiracılardan daha az hareketli oldukları ve ikamet değiştirme olasılıklarının da kiracılara göre daha düşük olduğu yönündedir (Clark ve Dieleman 1996; DiPasquale ve Wheaton 1998; Dieleman, 2001; Coulter vd., 2011; Sanches ve Andrews, 2011; Clark, 2013; van Ham ve Clark, 2009; Basolo ve Yerena, 2017; Saghapour ve Moridpour, 2019; Greenlee, 2019; Dimou vd., 2021).

Lu'nun (1999) niyet ve karardaki tutarlılık düzeylerinin de mal sahipleri ve kiracılar da oldukça farklı olduğunu, kiracılar için beklenmedik bir hareket gerçekleştirme olasılığının, mülk sahiplerine göre yaklaşık dört kat daha fazla olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Ham ve Feijten (2008) mahalle içindeki kiracıların oranının arttıkça insanların mahalleden ayrılma isteklerinin ve olasılıklarının arttığını da savunmaktadır. Mülkiyete bağlı bu farkın sebeplerinden biri de konut satın almanın uzun vadeli finansal ve finansal olmayan taahhütler içeriyor olmasıdır (Helderman vd., 2004). Finansal açıdan bakıldığında konut fiyatları ve kiralar yaşam maliyetlerini etkilediği sürece hanehalkının hareket etme kararını da etkileyecektir (Sanches ve Andrews, 2011). Çoğu insan ev sahibi olabilmek için ipoteğe ihtiyaç duyduğundan ev sahibi olmak uzun vadeli bir finansal taahhüt gerektirmektedir (Helderman vd., 2004). Bu nedenle de ev sahiplerinin daha fazla yatırım yaptıkları ve taşınma ile ilgili daha yüksek maliyetlere sahip oldukları iddia edilmektedir (Kan, 1999; Basolo ve Yerena, 2017). Bu nedenle de ev sahiplerinin taşınma planları olsa dahi genel olarak kiracılardan daha düşük hareketlilik oranlarına sahip oldukları bilinmektedir (Clark ve Lisowki 2017). Ev sahipliği aynı zamanda finansal olmayan taahhütler de içermektedir. Ev sahiplerinin konutlarını kişisel tercihlerine göre düzenlemek için yaptıkları değişiklikler muhtemelen ev sahiplerinin evlerine daha fazla bağlı olmalarını sağlamaktadır (Helderman vd., 2004). Ev kiralama ile karşılaştırıldığında, ev sahibinin konutla kurduğu güçlü bağlar taşınma olasılığını azaltmaktadır (Mulder ve Malmberg, 2011).

Sosyal bağların yanı sıra hareketlilik mesafesi ile konut satın alma ilişkileri de ortaya konulmuştur. Clark ve Huang (2004) hareketlilik mesafesi ne kadar uzak olursa ev satın alma olasılığının o derece düşük olduğunu ve uzak mesafe hareketlerin yüksek hızda tekrar hareketlerine neden olacağını ortaya koymuştur. Son olarak, ev sahipliğinin ikametgâh hareketliliği üzerindeki etkisinin yaşamdaki aşamalarda değişmesi de olasıdır. Eskiden konut satın alma konut kariyerinde hareketsiz bir dönemin başlangıcı olarak kabul edilirken, artık konut sahipliğinin konut piyasasında bir kariyerin başlangıcı olabildiği ve daha fazla ikametgâh hareketliliğini beraberinde getirebildiği (Helderman vd., 2004) de görülmektedir.

1.7.6. Konut Durumu ve Mahalle İlişkileri

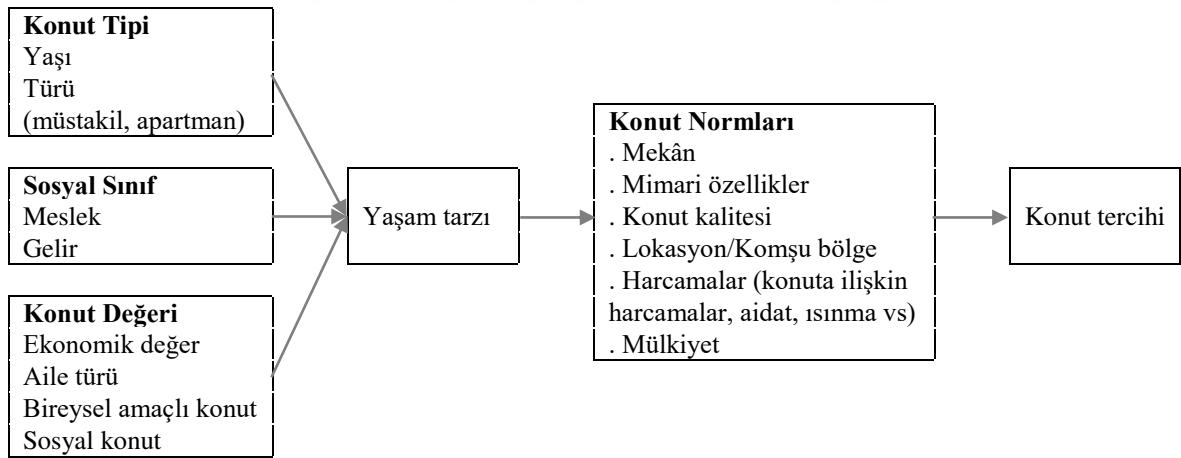
İkametgah hareketliliği hanehalklarının konutlarını ve mahallelerini geliştirdikleri bir süreçtir (Clark, 2007). Hanehalkı yerleşim yeri seçimi, çok çeşitli konut ve konum özelliklerinin bir fonksiyonudur ve bu özelliklerin göreceli önemi, farklı hane türlerine göre değişmektedir (Saghapour ve Moridpour, 2019). Bu bağlamda hanehalkının bileşimi ve dinamiklerinin anlaşılması ve değerlendirilmesi, konut piyasasındaki değişimlerin güvenilir tahminlerini yapmak için önemli bir önkoşul oluşturmaktadır (Ecerel ve Uğurlar, 2017). Mikro düzeyde, taşınma kararı genellikle hanenin tercihleri ve ihtiyaçları ile ilgili olarak öncelikle evden memnuniyetsizliğin bir sonucu olarak görülmektedir (Brown ve Moore, 1970; Clark ve Dieleman, 1996; Speare, 1974). Bununla birlikte artan bir literatür, insanların nereye ve neden taşındığına ve konut seçimlerinde mahallenin rolüne daha fazla odaklanılması gerektiğini de öne sürmektedir (Lee vd, 1994; Lu, 1999; Parkes ve Kearns, 2003; Clark vd, 2006; Clark ve Ledwith, 2006; van Ham ve Feijten, 2008; Feijten ve van Ham, 2009; van Ham ve Clark, 2009). Bireysel ve mekânsal nedenler karşılaştırıldığında ailevi nedenlerle hareket eden hanelerin konutlarını veya mahalle çevrelerini iyileştirmek için taşınan hanelere göre daha az olduğunu ortaya koymuştur (Coulton vd., 2012).

1.7.6.1. Konut Durumu

Konut bağlamının ve özelliklerinin hareketlilik davranışını açıklamada rol oynadığı (Clark vd, 2006; van Ham ve Feijten 2008) ortaya konulmuştur. Konut koşullarındaki değişiklikler nedeniyle bir hanehalkının konut ihtiyacı ve tüketim fırsatları (Kan, 1999)

farklı evrelerde analiz edilmektedir. Memnuniyet temeline dayanan çok sayıdaki faktör, bireyler ve gruplar arasındaki farklılıkları göstermektedir (Hedman, 2011). Konut tüketimi bireyin ya da hanehalkının refahı için önde gelen etkenlerden biri olurken, konut yer seçimi ve yeniden yer seçimi de kentsel dinamiklerin ve kentlerde değişen sosyo-mekânsal sınıflandırmanın anlaşılmasında önemli olmaktadır (Eceral ve Uğurlar, 2017).

Genel olarak ikametgâh değişikliğine çoğu zaman bir hanenin değişen alan ihtiyaçları ve tercihleri ile konut sahibi olma istekleri de dahil olmak üzere birden fazla faktör neden olmaktadır (Yakubu ve Spoceter, 2020). Şöyle ki; aile yapılarında meydana gelen artış/azalışlar ile konut alanı eksikliğinden kaynaklı konut kalitesini artırma, kalış süresini değiştirme ve yaşam döngüsü aşamaları ikametgâh hareketliliği uygulamalarının altında yatan temel nedenlerdir (Clark vd., 1984; Coulter vd. 2011; Coulter ve van Ham, 2013; Yakubu ve Spoceter, 2020). Mekânsal yetersizliklerin yanı sıra mevcut konut biriminde veya çevresindeki alandaki bozulma, hareket etme isteğini daha da artırabilir (Coulton vd., 2012). Daha eski bir konuta sahip olan ve sosyal bağlantıları bulunan kişilerin bu durumlara sahip olmayanlardan daha az hareket etmeleri olasıdır (Anderson, vd., 2014). Konut seçiminde etkili olabilecek farklı unsurlara Şekil 2’de yer verilmiştir.

Şekil 2. Konut seçiminde etkili olan unsurlar (Tosun ve Fırat, 2012)

Kısacası hanenin yeniden tahsis edilmesi, konut piyasası gelişmeleriyle güçlü bir şekilde bağlantılı olduğundan konut piyasası sonuçlarını şekillendiren hükümet politikalarından da etkilenmektedir (Sanches ve Andrews, 2011).

1.7.6.2. Mahalle İlişkileri

Mahalle memnuniyeti hareketlilik süreci için önemli bir etmen olup, mahalle ve mahalle algısı, hareket etme veya kalma kararını şekillendiren başlıca unsurlardır. Konutun yanı sıra mahallenin mevcut konumu da bir memnuniyetsizlik kaynağı olabilir. Mahalle gelişimi konut büyüklüğündeki veya mülkündeki herhangi bir değişiklikten bağımsız olarak da meydana gelir ve bu durum, mahallelerin haneleri kendi başına motive ettiğini göstermektedir (Rabe ve Taylor, 2010). Coleman (1978), insanlara daha az arzu edilen bir mahallede iyi bir konutu mu, yoksa iyi bir mahallede daha az arzu edilen bir konutu mu tercih ettiğini sorduğunda büyük bir çoğunluğun ikinci alternatifi seçtiğini görmüştür. Mahallenin, mesken memnuniyeti ve hareketlilik kararları için önemli olduğu ampirik olarak da gösterilmiştir. Yazındaki çalışmaların bazıları konut seçiminin sonuçlarını ve mahallelerin sınıflandırmasına katkısını incelerken diğer çalışmalar, bireylerin/hanehalklarının hareketlilik kararlarının mekânsal bağlamdaki yerine, mahallenin hareketliliği nasıl kısıtlayıp/tetiklediğine odaklanmıştır (Gambaro vd., 2017). van Ham ve Clark (2009; 1443) mahalle ile ilgili;

- 1) Mahallenin olumsuz yönlerinin ancak belli bir süre sonra ortaya çıkabileceğini,
- 2) İnsanların ihtiyaç ve arzuları zaman içerisinde değişebileceğini,
- 3) Çoğu insan için daha az arzulanan bir mahallede bulunan uygun konutun öncelik olabileceğini,
- 4) Son derece hareketli veya yoksun bir mahallede yaşama seçeneğinin insanları kısa sürede mahalle dışına çıkmaya yönlendireceğini,

belirterek bu nedenlerin ikametgâh hareketliliğine neden olabileceğini savunmaktadır. Mahalle memnuniyeti mahalledeki çeşitli boyutların bir sonucu olup insanlar, mahallelerinin durumunu ve mahallelerindeki olanakları farklı şekilde ele almaktadır (Jones ve Dantzler, 2020). Clark ve Coulter (2015), hanehalklarının hareket etme arzularının önemli ölçüde mahalleden mahrumiyet ve sosyal kompozisyonun ortak etkileriyle şekillendiğini ve hanehalklarının kendilerini bir mahalleye ait olarak algıladıklarında hareket etme eğilimlerinin düşüş gösterdiğini ortaya koymaktadır (Yakubu ve Spocter, 2020). Bu noktada nüfus hareketliliğini etkileyen komşuluk birimi özellikleri mahallenin a) fiziksel yapısı, b) nüfusun sosyo-ekonomik ve etnik yapısı c) bağlılık özellikleri olmak üzere tanımlamak mümkündür.

a) Mahallenin fiziksel yapısı: Genel olarak, insanlar mahallelerinden ne kadar memnun olursa mahalleyi o kadar olumlu algılamakta ve hareket etme olasılıkları da azalmaktadır (Jones ve Dantzler, 2020). Mahalle kalitesindeki iyileşmelere odaklanan Clark vd. (2006) bu durumun konutlarda iyileştirmeleri de beraberinde getirdiğini belirtmiştir. Fiziksel görünüm, hizmet sayısı, güvenlik mesken memnuniyetinde büyük bir etkiye sahip olup memnuniyetsizliğin neden yoksul alanlarda fazla görüldüğünü açıklayabilmektedir. Saghapour ve Moridpour (2019) bireylerin daha kısa sürede işe gidip-gelme olanağına, daha düşük ulaşım maliyetlerine, daha düşük yoğunluğa ve daha yüksek okul kalitesine sahip yerleşim yerlerini tercih ettiklerini belirtmektedir. Benzer şekilde Sanches ve Andrews (2011) de konut yakınındaki iş ve hizmetlerin niteliğinin hareketliliği etkileyebileceğini, ebeveynlerin iyi bir okula yakın yaşamak için hareket edebileceğini belirtmiştir. Hizmetlere ve fırsatlara erişimde artan eşitsizlik karşısında, iyi hizmet veren mahallelere yönelik ikametgâh hareketliliği uygulamaları, hanehalkları için fırsatları yeniden yapılandırmak ve sorunlu çevre koşullarından haneleri kurtarmak için potansiyel olarak görülmektedir (Saghapour ve Moridpour, 2019). Bu durum Coulton vd.'nin (2012) daha iyi barınma koşullarına erişme ve mahalle tatmini sağlama arzusunun, hanehalkının hareketlilik davranışının temelinde yattığı görüşünü desteklemektedir.

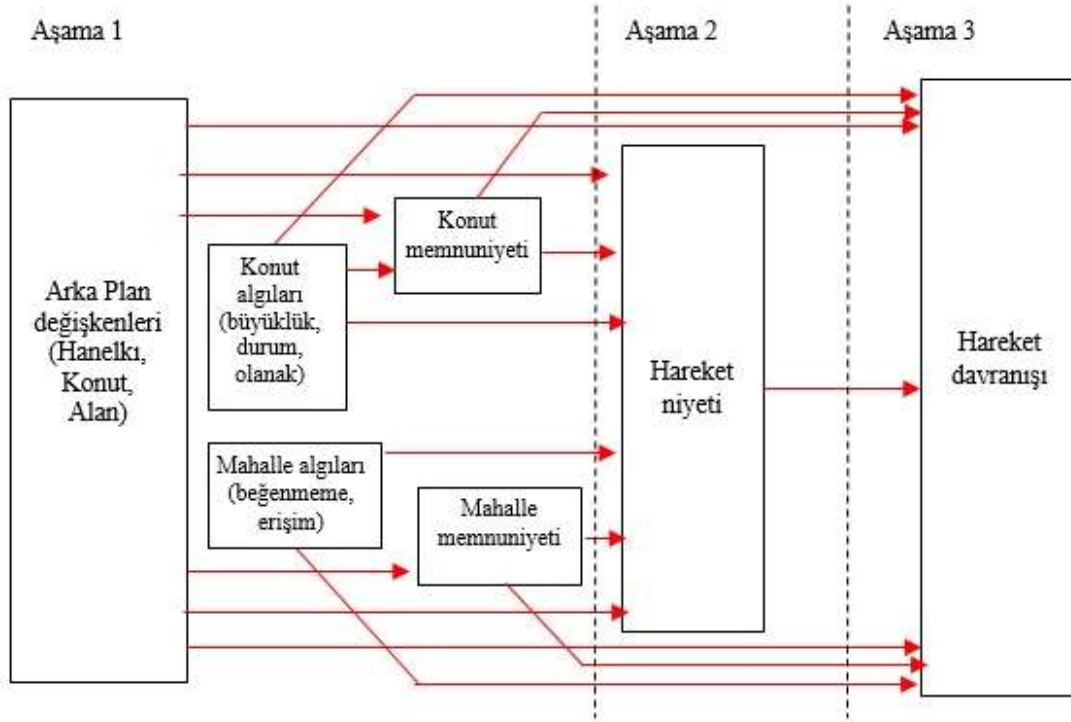
b) Mahalle sosyo-ekonomik durumu: Genellikle hem mahallelerin sosyo-ekonomik durumu hem de mahalle nüfusunun etnik yapısı ikametgâh hareketliliğiyle ilişkilidir. Ancak hanelerin bildikleri bir mahalleyi seçtikleri için mahalle özelliklerinin hareketliliği etkilemeyeceğini savunan görüşler de bulunmaktadır. Mevcut yazındaki genel fikir birliği genç, yüksek eğitilmiş, üst düzey mesleklerde çalışan, kiracı ve yüksek gelirli hanelerde yaşayanların en yüksek hareket kabiliyetine sahip oldukları (Clark ve Dieleman, 1996; Böheim ve Taylor, 2002) ve bu bireylerin iyi mahallelerde yaşamayı seçtikleri yönündedir (Rabe ve Taylor, 2010). Hanehalkları düşük sosyo-ekonomik statüsü ve komşuluk değerlerinden uzaklaşmış mahallelerden kaçma eğiliminde olduklarından düşük sosyo-ekonomik statüye sahip mahallelerin yüksek hareketlilik oranlarını göstermesi beklenen bir durumdur (Clark, 2009; van Ham ve Clark, 2009). Bir mahallenin sosyo-ekonomik durumu özellikle de daha az arzu edilen bir statüye dönüştüğünde yüksek statü sakinlerinin hareketlilik olasılığının artması beklenmektedir (van Ham ve Clark, 2009). Ayrıca Galster ve Turner (2017) aynı mahalledeki haneler arasında büyük bir statü farklılığı olduğu durumlarda hem yüksek hem de düşük statüdeki hanelerin hareket etme olasılığının daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur (Greenlee, 2019). Son olarak mahallelerin değişimine ya

da sosyo-ekonomik yapıda düşüşe neden olan unsurlar içsel ve topluluk sakinlerinden kaynaklı olabildiği gibi tamamen dış etmenlere de (küresel finansal krizler, hacizler, artan işsizlik ve artan gelir eşitsizliği gibi) bağlı gerçekleşebilir (Jones ve Dantzler, 2020).

c) Mahalle bağlılığı: Mahallenin fiziksel ve sosyo-ekonomik yapısının yanı sıra birçok çalışma mahalle bağlılığı ve mahalle memnuniyeti arasında pozitif bir ilişki olduğunu ve mahallelerine bağlı insanların ayrılma ihtimallerinin daha düşük olduğunu göstermiştir (Clark ve Ledwith, 2006; Permentier vd., 2009). Permentier vd. (2009) özellikle algılanan mahalle itibarının hareketlilik niyetinin önemli bir öngörücüsü olduğunu göstererek mahalle itibarını özellikle işaret etmektedir.

Jones ve Dantzler (2020), sosyal uyum ve kollektif etkinliğin kişinin mahallede hissettiği algılanan güvenlik ile bağlantılı olduğunu ve bu durumun da ikametgâh hareketliliğiyle ilişkili olduğunu belirtmektedir. Mahalleye dair olumlu algıların mahalleye bağlılığı artırdığı da genel kabuldür. Benzer şekilde Dawkins (2006), mahalleye yönelik olumlu duygular ve güçlü sosyal bağlantıların hanehalklarını daha uzun süre alanda tuttuğunu ve bu etkilerin yüksek gelirli ailelere kıyasla düşük gelirli arasında ikametgâh hareketliliği üzerinde daha kısıtlayıcı bir etkisinin olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, mahalleye bağlılık hanelerin nereye taşındığını ve yeni çevrelerine nasıl uyum sağladıklarını da etkilemektedir (Coulton vd., 2012). Zaman içerisinde mahallede yaşanan demografik ve çevresel değişiklikler mahalle sakinlerinin diğer sakinlere yakınlığını, beklentilerini ve güvenlik kaygılarını değiştirebileceğinden mahalleye bağlılığı da azaltabilmektedir (Jones ve Dantzler, 2020). Bu genel kabullerin yanı sıra mahalle bağlamını analizlerine dahil eden bazı çalışmalar ise komşuluk özelliklerinin asıl hareketliliğin küçük bir bölümünü açıkladığını öne sürmektedir (Newman ve Duncan 1979; Clark ve Onaka 1983; Böheim ve Taylor 2002; Clark ve Ledwith 2006).

Son olarak bireylerin konut ve mahallelere ait algılarının oluşturduğu memnuniyet, hareketlilik niyeti ve hareket davranışı arasındaki model Şekil 3'te gösterilmiştir. Modele göre haneye, konuta ve alana dair arka plan değişkenlerine göre şekillenen konut ve mahalle algıları memnuniyet olgusunu oluşturmaktadır. İkinci aşamanın ürünü olan hareketlilik niyeti, konut ve mahalle memnuniyeti, konut ve mahalle algıları ve arka plan değişkenlerine bağlı olarak oluşmaktadır. Hareketlik davranışının olduğu üçüncü aşama ise diğer iki aşamanın hem doğrudan hem de dolaylı etkilerine göre ortaya çıkar.

Şekil 3. Yerleşim algısı ve hareketlilik modeli (Parkes ve Kearns, 2003)

1.8. İkametgâh Hareketliliğinin Sınıflandırılması

Kent içi hareketlilik konusu 1950'lerin başından beri coğrafyacıların, sosyologların, ekonomistlerin ve psikologların dikkatini çeken bir konu olmuş, insanların niçin, nereden ve nereye hareket edeceği üzerine bir dizi analiz önermişlerdir. Bu çok disiplinli ilgi, çeşitli toplumsal süreçlerin bir nedeni ve sonucu olarak hareketliliğin kapsamlı bir şekilde incelenmesine yol açmıştır (Morris, 2017). İkametgâh hareketliliği konusundaki ilk sınıflandırma çalışması Clark ve Onaka (1983) tarafından yapılmış, konu seçim düzeyine göre isteğe bağlı ve istem dışı olarak ayrılmıştır. İsteğe bağlı hareketler düzenlenmiş ve uyarılmış hareketler, haneye dair zorunlu hareketler ise istem dışı olarak sınıflanmaktadır (Tablo 2).

a) Düzenlenmiş hareketler: Clark ve Onaka'ya (1983) göre düzenlenmiş hareketler konut tüketiminin türünü ve miktarını değiştirmeyi amaçlamaktadır. Konut, mahalle ve erişebilirlik başlıklarında sınıflanan nedenler mevcut koşullar ile istenilen özelliklerin uyumsuzluğuna hanehalkının bir cevabı olarak görülebilir. Yüksek seçenek düzeyine sahip kimselerin, konutlarının ve yaşadıkları çevrenin değerini arttırma ve iyileştirme çabalarına yönelik hareketlerdir (Yasak, 2014).

b) Uyarılmış hareketler: Birey ve hanehalkı tarafından veya olayların içinden çıkılmaz bir hâl almasıyla ortaya çıkan çeşitli kararlar nedeniyle, bir bakıma zorunluluk halini alan, fakat zorunlu olmayan hareketlerdir (Yasak, 2014). Bu hareketlilikte, istihdamdaki değişiklikler genellikle hanehalkının yer değiştirmesine yol açabilir. Gelirdeki büyük değişiklikler, istihdamdaki değişikliklerin bir yan ürünü olsa da ikametgâh hareketliliğine de yol açarlar (Clark ve Onaka,1983). Uyarılmış hareketlilik bir ara yüzeydir ve hanehalkıyla ilgili olaylar nedeniyle gerçekleşen bu hareketler, zorunlu hareketlerden farklıdır (Yasak, 2014).

c) Zorunlu hareketler: Tüm hareketler istemli yapılmaz, fakat zorunlu hareketler diğerlerine göre daha nadir gerçekleşmektedir. Bu hareketler taşınan kimselerin denetleyemediği veya seçme şansının olmadığı etkenler sonucunda ortaya çıkarlar. İstemsiz ya da zorla yapılan hareketler, hanehalkının kontrolünün tamamen ötesinde gerçekleşen olayları zorunlu kılar. Kamu ya da özel eylemle tahliye ve konut biriminin tahrip edilmesi, istemsiz hareketlerin ana nedenleridir (Clark ve Onaka,1983).

Tablo 2. İkametgâh hareketliliğinin sınıflandırılması (Clark ve Onaka, 1983)

← Artar	Hanehalkı Etkisi	Azalırlar →
Hareketlilik		
İsteğe Bağlı		İstem Dışı
Düzenlenmiş Hareket	Uyarılmış Hareket	Zorunlu Hareket
1. Konut	1. İş / Çalışma	1. Konut
Mekân	İş değişikliği	Tahliye
Kalite / Plan	Emeklilik	Kazalar
Bedel	2. Yaşam Döngüsü	Felaketler
Tasarruf hakkı değişikliği	Hanehalkının oluşumu	2. Semt
2. Mahalle	Hanenin dağılımı	Şehirselleştirme projeleri
Kalite	Hanehalkı büyüklüğündeki değişimi	Büyük altyapı çalışmaları
Fiziksel çevre	Hanehalkının yaşadığı kötü olay	Çevresel tehlike ve felaketler
Sosyal bileşim		
Kamu hizmetleri		
3. Erişebilirlik		
İşyerine		
Alışveriş yerine		
Kamu hizmetlerine		
Aile ve arkadaşlara		

Bu kapsamda, düzenlenmiş hareketleri memnuniyet yaklaşımıyla, iş/çalışma ile ilgili uyarılmış hareketleri yaşam seyriyle ve hane oluşumu ile ilgili uyarılmış hareketleri ise yaşam döngüsü yaklaşımı ile ilişkilendirmek mümkündür.

1.9. İkametgâh Hareketliliğinin Etkileri

Kentsel alanlar dinamik karakterdeki yerlerdir ve değişim bu alanları ve toplumun doğasını anlamada anahtar sözcüktür (Clark, 1982). Kentsel mekânın yapısal değişimini yaratan süreçlerin pek çoğunda ikametgâh hareketliliği en önemli unsurlardan biri (Liu ve Siu, 2001) olup bireylerin konut, mahalle ve mekân tüketimini düzenleyerek ihtiyaçlarını ve isteklerini karşılamaları için gerekli bir mekanizmadır (Bernard ve Vidal, 2020). Clark (2007), mahalle ve toplulukların insanlar -içeri ve dışarı- hareket ettikçe değiştiğini, Coulton vd. (2012) mahalle değişiminin büyük ölçüde ikametgâh hareketliliğinin demografisi tarafından şekillendiğini ortaya koymuştur. Gerçekleşen bu hareketler sadece bireysel düzeyde hanehalklarını değil (Coulton vd., 2012), hareketliliğin gerçekleştiği eski ve yeni yerleşim yerlerini de etkilemektedir (Clark, 1982). Yer değiştirme, kentsel yenileme/gerileme ve yeni mahallelerin oluşumu ile kentleri ve metropol alanları birden çok düzeyde etkilemektedir (Jones ve Dantzler, 2020). Kentsel alandaki yerleşim yerlerinde meydana gelen değişiklikler, mahalle özellikleri veya pazar odaklı faaliyetlerin yerleri açısından kentsel sistemleri ve kentsel mekânsal yapıyı değiştirmede önemli bir rol oynamaktadır (Brown ve Holmes, 1971).

İkametgah hareketliliğinin, konutların durumunu veya mahalle ortamlarını iyileştirmenin bir aracı olduğu iddiası kabul görmüş yaygın bir bulgudur (Clark ve Onaka, 1983; Clark, 2009; Coulton vd., 2012; Clark, vd., 2014). Konut sakinleri hareketlerinin doğrudan bir sonucu olarak daha iyi konut birimleri ve mahalle olanakları elde ederken, tetikleyicisine bağlı olarak ikametgâh hareketliliğinin olumsuz sonuçları ile de karşılaşılabilir (Patel vd., 2020). Bu nedenle ikametgâh hareketliliği, hareketli bireyler ve çevreleri için hareketin etkinleştirilmesinin, teşvik edilmesinin veya engellenmesinin gerekip gerekmediği konusundaki kafa karışıklığı ile hem pozitif hem de negatif bir mekanizmaya sahiptir (Buckle, 2017). Coulton vd.'ne (2012) göre ikametgâh hareketliliği bir hanenin ilk defa konut satın alması, yeni bir işe yakın olması ya da daha kaliteli bir konut birimine ya da mahalleye yatırım yapması gibi koşullardaki gelişmeleri yansıtmaktadır. İkametgah hareketliliğinin mahalle değişimini tetikleyen başlıca faktörlerden biri olması, topluluk göstergelerinin yorumlanmasını zorlu hale getirmektedir (Coulton, 2014). Avrupa ve ABD bağlamlarında konut dinamikleri ile ilgili yazın ikametgâh hareketliliğinin hem konut sakinleri, hem de konut piyasası için faydalı olabileceğini göstermiştir (Patel vd., 2020).

Ekonomik bağlamda nüfus hareketleri işgücü piyasasının esnekliğini artırdığından ve becerilerin ihtiyaç duyulan yere gitmesine izin verdiğinden ekonominin işleyişi için gereklidir (Bernard ve Vidal, 2020). Kent içinde meydana gelen yer değiştirmeler konut piyasasının bir parçası ve sosyo-mekânsal sınıflandırma için önemli bir güç olarak kabul edilmekte ve optimum bir konut değeriyle mahallelere canlılık getirmektedir (Huang ve Deng, 2006). Şöyle ki artan konut devri, konut pazarının gücünü ve alana yeni gelenleri çekmesiyle de konut sahibinin özsermayesini korunmanın anahtarı olup optimum kazanç seviyesi ile mahalleye canlılık ve zenginleşme getirebilir (Coulton, 2014; Coulton vd., 2012). Çevredeki konut piyasasındaki veya ekonomideki daha büyük yapısal güçler, daha varlıklı ailelerin mahalleye taşınmasına neden olabilir ve düşük gelirli sakinlerin de refahında herhangi bir kazanç sağlamadan profilini iyileştirebilir (Coulton vd., 2012).

Buckle ise (2017), ikametgâh hareketliliğinin sosyal ağlar oluşturmak için önemli bir kaynak olabileceğini de savunmaktadır. Bunun yanı sıra benzer özelliklere sahip insanlar belli semtlerde yoğunlaşma eğilimindedir. Etnisite ve gelir gibi sosyal, demografik ve ekonomik değişkenler boyunca tanımlanan bu tür gruplandırmalar yerleşim akışlarının yönünü belirlemektedir (Li ve Siu, 2001). Mahalleye yeni gelenlerin özellikleri ve refah düzeyleri diğerlerinden farklıysa hareketlilik mahallenin demografik veya sosyo-ekonomik kompozisyonunu da değiştirmektedir (Kan, 1999). Mahallenin değişen nüfus profili zamanla güçlenen ve gelişen sosyal ve politik süreçler aracılığıyla hem bireyler hem de kurumlar tarafından yapılan yatırımları da etkileyebilir (Coulton vd., 2012).

İkametgah hareketliliğinin insanların daha iyi evlere ve mahallelere taşınmasında bir yol olduğunun kabulüne karşılık yaşam seyri çalışmaları tüm yerleşim yerlerinin bir seçim sonucu olmadığını ve her zaman herkes için hareketliliğin iyi sonuçlanmayabileceğini kabul etmektedir (Patel vd., 2020). Mahallede gerçekleşen fazla sayıdaki konut değişikliği bireyler açısından istikrarsızlık ve güvensizliğin belirtisi olduğu gibi komşular arasındaki sosyal bağları da azaltmaktadır (Coulton vd., 2012). Yüksek konut istikrarsızlığı komşuların mahalle sosyal bağlarını ve kolektif harekete geçme kabiliyetlerini zayıflatmakta ve sakinlerin suçu önleme ve mahallede emniyeti ve düzeni sağlama becerilerini kısıtlamaktadır (Coulton, 2014). Ayrıca konut sakinlerinin hareket etme arzusu ile mahalle sakinlerinin sık sık hareket ettikleri veya birbirine sıkı sıkıya bağlı olmadıkları algıları arasında bulunan bağlantının önerdiği gibi yüksek konut devir hızının kendisi de daha fazla hareketliliği teşvik edebilir (Clark ve Ledwith, 2006).

1.10. Bilimsel Yazında İkametgâh Hareketliliği

İkametgah hareketliliği ve iç göç, uzunca bir süredir çeşitli disiplinlerde araştırma odağı haline gelmiştir. Ulusal ve uluslararası yazına bakıldığında ikametgâh hareketliliğini; “karar verme süreci, mekânı düzenleyen bir süreç ve hanehalkının konuttan duyduğu memnuniyetsizlik göstergesi olarak tanımlayan” çalışmalar vardır. Brown ve Moore’a (1970) göre birey ya da hanehalkı düzeyinde karar verme süreçlerinin doğasını anlamak, kentsel büyümenin planlanması, gelişmenin ve kentsel alanların yeniden organizasyonu ile ilgili verilecek çeşitli kararlar için güçlü bir temel sağlanmaktadır. İkametgah hareketliliğini neyin oluşturduğunu düşünmek, insanların nasıl ve hangi nedenler ile karar verdiklerini bilmeyi ve düşünmeyi gerekli kılmaktadır.

Dieleman, (2001) de belirttiği üzere yaşam olayları insanın yaşamında rastgele meydana gelmez, yaşam boyu aşamalarında büyük ölçüde yapılandırılmış olup bir insanın hareket etme olasılığı ile yaşamdaki aşama arasında güçlü bir ilişki vardır. Bu nedenle bireylerin geçmişteki kararlarının ve kararlara etken nedenlerin bilinmesi de gelecek hareketlerin belirlenmesi noktasında önem taşımaktadır. Bu nedenle 21. yüzyıl yaşamının getirdiği artan akışkanlık, çeşitlilik ve standartlaştırmayı da barındıran yaşam boyu yaklaşımları ve uzunlamasına verileri içeren süreçler çalışmalara dahil edilmelidir. İkametgah hareketliliğini ilişkisel bir pratik olarak yeniden düşünmek, bu hareketliliğin hayatın perspektifini, bağlantılı yaşamlar ve yapısal bağlantılar ile nasıl değiştiğine dair daha zengin bir kavramsallaştırma sağlayarak zenginleştirebilir. Hareketlilik olgusunda insan yaşamının gerekleri gibi birçok nedene bağlı olan ve zaman içerisindeki değişimlerden etkilendiğinden dinamik bir yapıdır. Bu nedenle hareket kararının düşünülmesi aşamasından başlayarak hareketlilik davranışları sürekli olarak incelenerek kayıt altına tutulmalıdır.

Ayrıca, farklı sosyo-ekonomik ve kültürel gerçeklere sahip farklı şehirlerdeki konut piyasası dinamiklerindeki farklılıklar ışığında, konut hareketliliğine ilişkin geleneksel perspektiflerin genel sınırlamalarını kabul etmek önemlidir ve ikametgâh hareketliliği bağlamında uygulamalı çalışmaların çoğalmasına ve çeşitlenmesine gereksinim duyulmaktadır. Bu kapsamda, uluslararası yazında oldukça değer gören ikametgâh hareketliliği çalışmalarının kronolojik olarak özetlemesinin yapıldığı Tablo 3’te yer alan önemli çalışmalar ışığında genel bir değerlendirme yapmak gerekirse; ilk yıllarda yaşam döngüsü, son yıllarda memnuniyet yaklaşımı bağlamında konunun ele alındığı söylenebilir.

Tablo 3. Uluslararası yazında ikametgâh hareketliliği çalışmaları

Araştırma	Amaç/kapsam	Veri kaynağı	Method
Rosemann (1971)	Davranışsal bir perspektifle uluslararası göç hariç tüm ölçeklere göre göçün incelenmesi	Kuramsal çalışma	Ev-iş arası hareketlilikler 2. Hareketin merkezi olan konutu taşıma
Clark vd. (1984)	Hane halkının mülkiyet ve yaşam döngüsü özelliklerine göre konut tüketiminin doğası ve alan gereksinimlerine etkisinin incelenmesi	Hollanda hanehalkı veri seti	.Stepwise logit ve diskriminant modelleri
Kipnis (1985)	Metropolitan yerleşim yerindeki hareketlilik akımlarının yönünü ve şiddetinin ortaya çıkarılması	1979 yılı göç matrisi	Baskın akış / önemli akış/ akış önceliği
Kan (1999)	Sosyo-ekonomik koşullardaki değişikliklerin hanehalkının hareket potansiyeline etkisinin incelenmesi	Psid verileri	Discrete choice models
Clark ve Drever (2000)	Uyruk ve konut hareketliliği arasındaki etkileşimin incelenmesi	.1994 Alman sosyo-ekonomik panel veri .1400 hanehalkı	Lojistik regresyon
Böheim ve Taylor (2000)	İş gücü piyasasındaki dinamikler ile konut hareketliliği arasındaki ilişkilerin incelenmesi	.1991-1997 yılları İngiliz panel verileri ile nedensellik .5500 hane	.Probit modeli .Logit tahmin modeli
Li ve Siu (2001)	Çin'deki konut hareketlilik deseninin (dış şehir, iç şehir) hanehalkının sosyoekonomik ve demografik özellikleri ile ilişkisinin incelenmesi	.Hedef örnek 1000 hareket .150 maddelik anket	Lojistik regresyon
Clark ve Huang (2003)	Konut alanının, ikametgâh hareketliliği üzerindeki etkilerinin incelenmesi	.Paneli anketi .Gelir dinamikleri panel verisi	Kesitsel ve boylamsal lojistik regresyon
Lı (2003)	Çin'de ki (ekonomik reformun da etkisi ile) mülkiyet durumunun hanehalkının hareketliliğin ölçülmesi	1996 yılı Pekin ve Guangzhou'da hanehalkı araştırması	.Çapraz tablolar, .Logit regresyon analizi
Clark ve Huang (2004)	Uzun (50 km'den fazla) ve kısa mesafeli göç arasındaki ilişkilerin belirlenmesi	.İngiliz hanehalkı panel çalışması .5500 hane ve konut birimi anketi	.Lojistik regresyon .Çokterimli regresyon
Kan (2006)	Sosyal sermayenin hanehalkının konut hareketlilik davranışındaki rolünün ve mekâna etkisinin belirlenmesi	Gelir dinamiği Panel çalışması	
Clark vd. (2006)	Farklı nitelikteki mahalle kalitesinin sosyoekonomik ve çevresel boyutta değerlendirilmesi	Hollanda ulusal konut araştırması ve hollanda hanelerine ait veri	. Çapraz tablo, . Faktör analiz . Çoklu lojistik regresyon, .Logit modeli
Huang ve Deng (2006)	Çin'de yaşanan konut hareketliliğinin temel nedeni, konut arz ve niteliklerindeki değişikliklerin konut politikaları üzerindeki etkileri	.1949- 1994 geçmiş araştırması .20 şehirde, 4073 sakin ile görüşme	.Ayrık lojistik model .Standart lojistik regresyon .Logit modeli
Clark (2007)	Banliyöler ve merkezde yaşanan bireylerin uyruklarına bağlı hareketlilik düzeylerinin belirlenmesi	1998-2000 nüfus sayımı ve anket verileri	

Tablo 3'ün devamı

Araştırma	Amaç/kapsam	Veri kaynağı	Method
Geist ve Mcmanus (2008)	Hareketliliğin yaşa bağlı değişiminin incelenmesi	. 1999-2005 mart mevcut nüfus araştırması . Yıllık sosyal ve ekonomik boylamsal veri	. Regresyon analizi
Clark (2009)	Eğitim ve gelire bağlı ikametgâh hareketliliğinin ayrıışan ırk ve etnik tercihler beğlamında incelenmesi	1992-94 hispanik, asyalı, siyah ve beyazdan toplanan mahalleyi olanaklarını yansıtan veriler	Çok etmenli logit modelleri
Ham ve Clark (2009)	Sosyo-ekonomik durum ve etnik yapının ikametgâh hareketliliği üzerindeki etkisinin incelenmesi	2002 hollanda nüfus kayıt sistemi . Konut talep anketi (47353 bireysel)	.Regression (komşuluk düzeyinde) . Lojistik regresyon
Parida ve Madheswaran (2010)	Hindistan'daki iç göç eğilimleri, örüntüleri ve belirleyicilerinin (makro düzeyde) incelenmesi	.Hint Nüfus sayımından gruplandırılmış veriler .Eyalet arası ve ülke içi göç	.Yerçekimi Modeli . Regresyon
Liu vd. (2013)	Göçmenlerin sosyo-ekonomik durumları ile sosyal sermaye profilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi	.2009 yılında gerçekleştirilen 12 şehirden göçmen anketi .Toplam 2400 görüşme	Yapısal eşitlik modeli
Morris (2017)	Çocuğun farklı dönemlerdeki hareketlilik eğiminin incelenmesi	. Anket ve birey ölçeğinde tespit çalışması	. Standart regresyon modelleri . Olay geçmişi
Ren ve Folmer (2017)	Kentsel yerleşimdeki konut emnuniyetinin bölgeler arası farklılıklarının analiz edilmesi	2003-04-05-06-08-2010'da gerçekleştirilen ulusal Çin Genel Sosyal Araştırması,	Çok gruplu SEM

Ulusal yazında yapılan ikametgâh hareketliliği çalışmalarına incelendiğinde, uluslararası yazına kıyasla az sayıda çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Bu kapsamdaki yazında konu ile ilgili planlama ve coğrafya alanında yapılmış çalışmaları özetlersek (Tablo 4);

Eceral ve Uğurlar (2017), Ankara 'nın 8 merkez ilçesini içeren alandaki, konut hareketliliğinde etkili olan faktörlerin ortaya konması ve hanehalklarının bütününe oluşturduğu konut hareketliliği evrelerinde, yaşam döngüsü ve yaşam seyri, konut mülkiyet durumu, konut memnuniyeti faktörleri çerçevesinde hangi değişkenlerin etkili olduklarının saptanması amaçlamıştır. Yasak (2014), coğrafya alanında hazırladığı doktora tezinde orta büyüklükte bir Anadolu kentinde kent içinde ikametgâh hareketliliği sürecinin nasıl gerçekleştiğini araştırmış; aktüel ve olası hareketlilik olmak üzere iki boyutlu olarak ele almıştır. İkametgâh memnuniyeti bağlamında hareketliliği etkileyen faktörlerin uygunluğunu test etmiştir. Kamacı (2012), tez çalışmasında ikametgâh süreçleri aracılığıyla hareket eden kişiler ile kentsel alan arasındaki nedensel ilişkiyi vurgulamayı amaçlamıştır.

2013 yılındaki makalesinde ise İstanbul metropoliten alanındaki kent-içi hareketliliği analiz etmiş, kent-içi hareketliliğin kent ve konut pazarı üzerinde önemli ve yönlendirici etkileri olduğu hipotezini test etmeyi amaçlamıştır. Kalelioğlu ve Özgür (2013) coğrafya alanında hazırlanan makalelerinde hanehalkının taşınmayı düşünmesi durumunda hangi belirleyici unsurların konut yeri seçiminde etkili olduğunu araştırmayı amaçlamıştır. Alkay (2011), planlama alanındaki makalesinde İstanbul Büyükşehir Bölgesi'nde yoğunlukları değişen konut alanlarına göre konut hareketlerini incelemeyi amaçlamıştır. Son olarak Kocatürk ve Bölen (2005) planlama alanındaki makalelerinde Speare'nin konut memnuniyet modelini temel almakta ve konut memnuniyetinin, hanehalkı, konut ve semt özelliklerini içeren yapısal değişkenlere bağlı olarak hareketliliği etkilediği varsayımına dayandırmışlardır.

Uluslararası çalışmalarda ikametgâh hareketliliği, uluslararası yazına göre sınırlı bir düzeyde (birçoğunda mikro yaklaşım ile sadece hareketliliğin nedenleri) ele alınmıştır. Ulusal yazındaki ikametgâh hareketliliği çalışmalarının neredeyse tamamı (Kamacı, 2012 hariç) hareketliliğin nedenselliğini incelemiştir. Makro ve mikro yaklaşımların birlikte ele alınması gerektiğini belirten mekânsal etkilere vurgu yapan Kamacı (2012) ise veri eksiklikleri nedeniyle kısıtlı sayıda değişken ile hareket eden profili tanımlamaya ya da hareketliliğin nedenlerini yorumlamaya çalışmıştır.

Hareketliliğin tetikleyicilerinin yeterince ayrıntılı olarak belirlenememesinin önündeki engelleri Morris (2017), insan hayatlarının bireysel bağlamı hakkında ayrıntılı bilgi eksikliği ve uzunlamasına yöntemlerin uygulanmaması şeklinde özetlemiştir. Özellikle ulusal planlama yazınında, mevcut durumun belirlenememesinin ve nedenselliğinin sorgulanamamasındaki temel etken ikametgâh ya da hareketlilik ile ilgili veri altyapısının bulunmaması ya da araştırmacılar ile paylaşılmamasıdır. Kentin değişimini ve dönüşümünü dolayısıyla da planlama disiplini yakından etkileyen, ulusal yazın için de yeni ve önemli olan bu konunun veriyi elde etmede yaşanan zorluklar nedeniyle çok fazla çalışmadığı literatür incelenmesinden anlaşılmıştır. Türkiye yazınındaki çalışmaların belirtilen veri kısıtlaması nedeniyle sınırlı sayıdaki nüfus sayım verilerini ya da kesitsel araştırma verilerini kullandığı görülmektedir. Kesitsel yaklaşımların baskınlığı zamanın bir noktasındaki yaşam deneyimlerin bir diğerkindeki hareketliliği nasıl etkileyebileceği gibi hareketliliğin zamansal kalıpları hakkındaki söylemleri zorlaştırmaktadır. Detaylı ve geçmişe dair boylamsal bilgiler içermeyen veri setleriyle hareketliliğin ve hareketin mekân üzerindeki etkisinin tam olarak açıklanması mümkün olamamaktadır.

Tablo 4. Ulusal yazında ikametgâh hareketliliğinin nedensellik çalışmaları

	Kuram ve yaklaşım	Veri ve ölçek	Yöntem	Sınırlılık / çıkarım / eleştiri
Eceral ve Uğurlar (2017)	.Yaşam seyri, yaşam döngüsü, memnuniyet .Mikro yaklaşım	.Ankara .8 merkez ilçe .534 anket verisi	.Veri elde etmede anket yöntemi, .Yorumlamada tanımlayıcı istatistik .Faktör analizi	.Anket yapılmasına karşın mahalle düzeyinde çıkarımlar yapılmamıştır. .Sadece nedensellik çalışılmış, hareketin mekânsal yönü ele alınmamıştır. .Kabullerden başlanmıştır.
Yasak (2014)	. Speare'in memnuniyeti kuramı	. Uşak .19 mahalle . 64211 hane arasında seçilen 476 anket verisi	. Frekans . Çapraz tablo . Faktör analizi	.Gözleme dayalı ve genel bir mahalle sınıflaması ."Yer değiştirmenin mekânsal boyutu incelenememiştir".
Kamacı (2013)	. Sınırlı düzeyde mikro + makro	. İstanbul ilçeleri . 2000 nüfus sayımı verisi	. Yoğunlaşma katsayısı (LQ)	. Veri eksikliği nedeni ile ilçe içi yorum yapılamamıştır . Hareket edenin temel nedeni bilinmiyor. . 4 değişkenle sınırlı düzeyde açıklama
Kalelioğlu ve Özgür (2013)	. Mikro	. Bolu . 943 anket verisi (19 mah., 52 değ. anket)	. Veri elde etmede anket yöntemi . Faktör . Regresyon	. Gözleme dayalı ve genel bir mahalle sınıflaması yapılmıştır. . Mekânsal etki ve akışlar hakkında yorum yapılamamıştır.
Kamacı (2012)	. Sınırlı düzeyde mikro + makro	. İstanbul ilçeleri . 2000 nüfus sayımı verisi	. Akış matrisi . Yoğunlaşma katsayısı (LQ)	.İlçe içine yönelik yorum yapılamamıştır. .İkametgâh hareketi akışları hakkında sınırlı veri sağlamıştır. .Hareketin nedeni, mahalle nitelikleri gibi verilerin bulunmaması hareketliliğin ölçümündeki dezavantajlar olmuştur. .4 değişken ile sınırlı düzeyde açıklama
Alkay (2011)	. Mikro	. İstanbul . 3862 hanede yapılan Hanehalkı Araştırması	.Lojistik regresyon	.Gönüllü/zorunlu hareket hakkında bilgi vermiyor. .Sadece hareketin nedenselliği hakkında bilgi verilmiştir.
Kocatürk ve Bölen (2005)	.Speare'nin memnuniyet kuramı	. İstanbul . 521 anket verisi	. Çapraz tablo . Regresyon . Faktör	Sadece hareketin nedenselliği hakkında bilgi verilmiştir.

Clark'ın 2017 yılında yaptığı kuramsal bir değerlendirmede hareketlilik çalışmalarının; "mahallelerin, ikametgâh hareketliliğini nasıl ve ne şekilde etkilediğini tahmin etmeden yoksun olduğunu, konut arama ve seçim sürecinin bir parçası olan mahalle özelliklerini seçim ve hareketlilik ile ilişkilendiren modellere ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir. Yurt içi

yazında görüldüğü üzere çalışmaların birçoğu ilçe ölçeğinde yapılmış olup ilçe içi ya da mahalle arası hareketleri anlatan model veya sistem önerileri geliştirilememiştir. Özellikle yurtiçi yazında mahalleler arası hareketin geçmişini ele alan, gerçek ya da olası hareketin yönünü, hareket eden ve etmeyenlerin kentsel mekândaki dağılımını araştıran ve bütüncül bir şekilde değerlendiren bir çalışmaya rastlanmamıştır. Oysaki hareketlilik geçmişi bireyin şimdiki ve gelecekteki hareketliliği hakkında fikir sağlamaktadır.

Bu noktadan hareketle bu tez çalışması kapsamında ikametgâh hareketliliğine neden olan etmenler bütüncül bir süreç içerisinde kapsamlı ve çok yönlü olarak ele alınmıştır. Çalışma ile hareketliliğin niceliksel ve niteliksel boyutları ile bu iki boyut arasındaki ilişkiler ortaya konulmuş; hareketliliğe etken nedensellik değerlendirmeleri hem gerçekleşen hem de algılanan (niyet) bağlamda karşılaştırmalı olarak yapılmıştır. Böylelikle ikametgâh hareketliliğinin farklı ölçeklerde yapılan neden-sonuç tartışmaları ile planlama disiplinine katkı sağlanmaktadır.

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

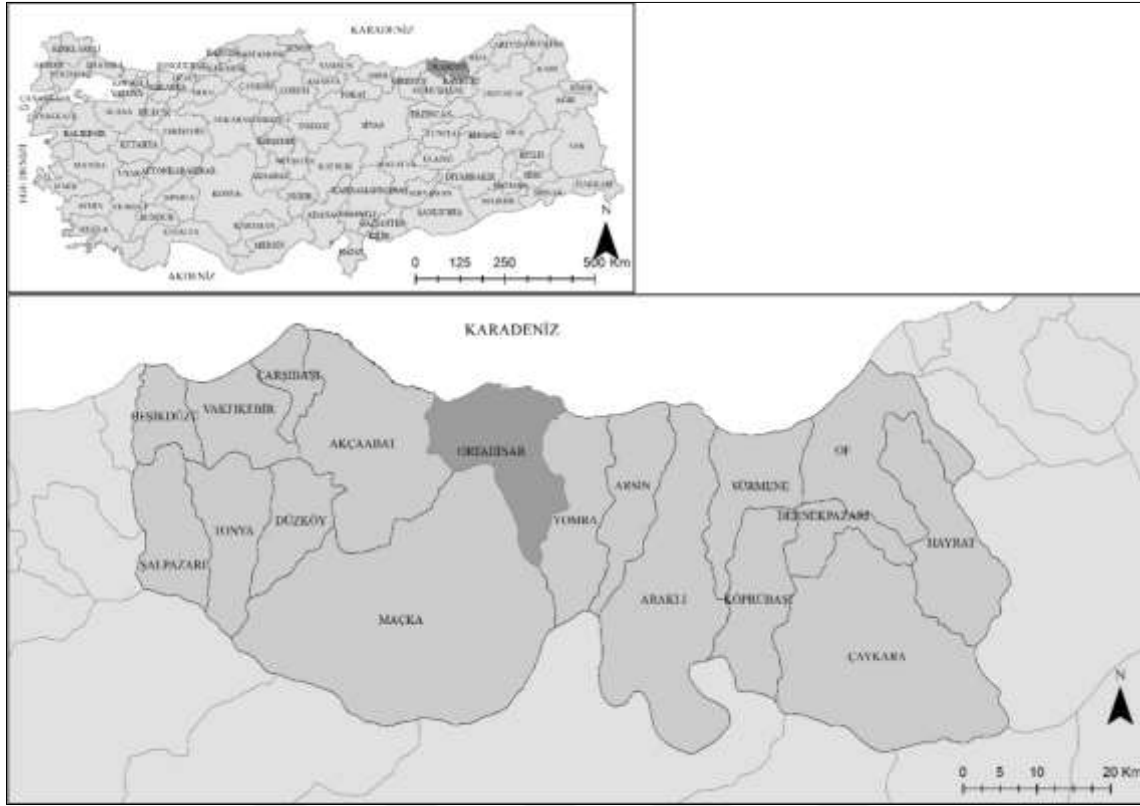
Bu bölümde çalışma alanının belirlenmesi, belirlenen alanının sosyo-demografik yapısının ortaya konulması, veriler ile verilerin elde edilme ve değerlendirilme süreçleri, çalışmanın yöntemi ve tez çalışma modeli hakkında bilgi verilmiştir.

2.1. Çalışma Alanı

Birey/hane ölçeğinden kentsel ölçeğe uzanan bu çalışmada hem hareket edenlerin sosyo-demografik ve ekonomik yapısının hem de kentin sosyal, ekonomik, mekânsal ve demografik yapısının ortaya konularak değişimlerin tespit edilmesi gereklidir. Bu gereklilik ikametgâh hareketliliğinin çok boyutlu nedenselliğini, hareketliliğe etken bireyden ve mekândan kaynaklı nedenlerin birbirleri üzerindeki etkilerini anlamada önem taşımaktadır. İkametgâh hareketliliğinin çok boyutlu tespitine yönelik yapılan bu çalışmada alan olarak Trabzon ili Ortahisar ilçesi belirlenmiştir. Bu seçimde;

- Farklı ölçek ve coğrafyadaki kentlerde ikametgâh hareketliliğinin nedenlerinin tespit edilmesi hedefi ve gerekliliği,
- İl içerisinde -2012 sonrasında büyükşehir olmasının etkisi ile de- ikamet amaçlı yapılan hareketlerin yönünün son yıllarda değişmesi,
- İlçelerin nüfus büyüklüklerine göre yapılan değerlendirmede Ortahisar'ın Karadeniz bölgesinde ikinci, Doğu Karadeniz Bölgesinde ise 197 ilçe içinde ilk sırada yer alması (Ek Tablo 1),
- Konut sektöründe yaşanan artış ve kentte izlenebilen değişim/dönüşüm süreçleri (Ek Tablo 2),
- Hareketliliğin nedenselliğini çok boyutlu bir bakış açısı ile belirlemeyi hedefleyen çalışmanın gerektirdiği yoğun arazi çalışması süreçlerine erişim kolaylığı sağlaması nedenler etkili olmuştur.

Karadeniz Bölgesinin doğu bölümünde konumlanan Trabzon ili batıda Giresun, doğuda Rize, güneyde Bayburt ve Gümüşhane illeri ve kuzeyde Karadeniz ile sınırlı olup yüzölçümü 4628 km²'dir (Şekil 4). Toplam 18 ilçesi ve 688 mahallesi bulunan ilin 2018 nüfusu 807.903'tür (TÜİK, 2018).

Şekil 4. Çalışma alanı Ortahisar ilçesinin Trabzon ili ve ülke içindeki konumu

2012 yılı itibariyle 6360 sayılı “On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile Trabzon Merkez ilçesine bağlı belediye ve merkez köylerin de (toplam 43) katılmasıyla birlikte Ortahisar İlçesi kurulmuştur. Yasanın yürürlüğe girdiği 2014 yılı itibariyle ilçede toplam 85 mahalle bulunmakta olup ilçenin büyüklüğü 232 km² ve 2018 yılı nüfusu 317.520 kişidir (Tablo 5).

1965 yılı nüfus sayımı verilerine göre yaklaşık 31 milyon olan ülke nüfusunun 2000’li yılların başında iki katına bugün ise 82 milyona ulaştığı görülmektedir. 1965 yılında ülke nüfusunun %34,42’si şehirlerde yaşarken, bu oranın 2018 yılında %92,27 olduğu bilinmektedir. 2018 yılı itibari ile il bütününde büyükşehir statüsünde olan Trabzon ilinin toplam nüfusu 1965 yılından bugüne %35,6 oranında artarak 807.903 olmuştur. Nüfus sayımı verilerinin zamana bağlı değişimine bakıldığında köy nüfus oranı geçmişten bugüne azalırken, kent nüfusu artmaktadır (Tablo 5).

1965 yılında il nüfusunun %81,79’u köylerde yaşarken, 2010 yılına kadar geçen sürede bu oranın %43,68’e düştüğü görülmektedir. 1965’te Trabzon merkez ilçede yaşayan 113254 kişinin %57,85’i şehir nüfusunu oluşturmakta idi. 2012 yılında 6360 sayılı yasa ile

Trabzon “Merkez” ilçeye ait 43 belde ve köy eklenmesi ile birlikte Ortahisar ilçesi kurulmuştur. 2012 yılında Ortahisar ilçesindeki şehir nüfus oranı %78,11’e ulaşırken yasal düzenleme sonrasında Trabzon il nüfusunun tamamı şehir nüfusu olarak kabul edilmektedir. Buna göre, Ortahisar nüfusunun tamamı şehir nüfusu kabul edilmekle birlikte 2014 yılında toplam ilçe nüfusunun %24,05’i (755.65 kişi) ve 2018’de ise %28’i (88.912 kişi) kırsal karakterli yerleşmelerde yaşamakta idi (Tablo 5).

Tablo 5. Türkiye, Trabzon il ve kent nüfus verileri (TÜİK; 1965, 1970, 1980, 1990, 2000, 2007, 2012, 2014, 2018)

Yıl ⁽¹⁾	Türkiye			Trabzon ili			Merkez / Ortahisar ⁽²⁾		
	Toplam	Şehir	Köy	Toplam	Şehir	Köy	Toplam	Şehir	Köy
1965	Sayı	31391421	10805817	20585604	595782	108492	487290	113254	65516
	(%)	100	34,42	65,58	100	18,21	81,79	100	57,85
1970	Sayı	35605176	13691101	21914075	659120	138435	520685	132362	80795
	(%)	100	38,45	61,55	100	21	79	100	61,04
1980	Sayı	44736957	19645007	25091950	731045	186580	544465	175295	108403
	(%)	100	43,91	56,09	100	25,52	74,48	100	61,84
1990	Sayı	56473035	33326351	23146684	795849	303612	492237	216605	143941
	(%)	100	59,01	40,99	100	38,15	61,85	100	66,45
2000	Sayı	67803927	44006184	23797743	975137	478954	496183	283233	214949
	(%)	100	64,90	35,10	100	49,17	50,83	100	75,90
2007	Sayı	70586256	49747859	20838397	740569	396646	343923	292513	228826
	(%)	100	70,48	29,52	100	53,56	46,44	100	78,23
2010	Sayı	73722988	56222356	17500632	763714	415652	348062	297710	234063
	(%)	100	76,26	23,74	100	54,43	45,57	100	78,62
2012	Sayı	75627384	58448431	17178953	757898	426882	331016	312060	243735
	(%)	100	77,28	22,72	100	56,32	43,68	100	78,11
2014	Sayı	77695904	71286182	6409722	766782	766782	0	314246	23868 ⁽³⁾
	(%)	100	91,75	8,25	100	100	0	100	75,95 ⁽³⁾
2018	Sayı	82003882	75666497	6337385	807903	807903	0	317520	228608 ⁽³⁾
	(%)	100	92,27	7,73	100	100	0	100	72 ⁽³⁾

⁽¹⁾ 1965-2000 yılları arasındaki nüfus değerleri DİE Genel Nüfus Sayımı verilerinden, 2007-2018 yıllarına ait veriler ise TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sisteminden derlenmiştir.

⁽²⁾ 6360 sayılı yasa ile Ortahisar ilçesi Trabzon Merkez ilçeye bağlı 7 belediye (Akyazı belediyesine bağlı 4, Çukurçayır belediyesine bağlı 3, Gürbulak belediyesine bağlı 2, Pelitli belediyesine bağlı 5, Yalınca belediyesine bağlı 3, Çağlayan Belediyesi'ne bağlı 11 ve Akoluk Belediyesi'ne bağlı 3 mahalle) ve Merkez ve Çağlayan Bucağına bağlı toplam 36 köyün katılmasıyla 2012 yılında kurulmuştur. Çalışmada 2012 yılı sonrasındaki veriler Ortahisar ilçesine ait mahallelerine, 2012 yılı öncesindeki veriler Trabzon Merkez ilçeye ait köy ve belediye verileri kapsamında TÜİK'ten verilerinden derlenmiştir.

⁽³⁾ Şehir ve köy nüfus büyüklükleri ve oranları bugün mahalle statüsünde olmasına rağmen 2014 öncesi köy ve belde karakteri gösteren yerleşmelerin ayrıştırılarak hesaplanması sonucu elde edilmiştir.

2.2. Çalışmanın Verileri

İkametgâh hareketliliğinin ölçülmesi ve hareketliliğe etken nedenlerin bütüncül bir süreçle belirlenmesini hedefleyen çalışmada kullanılacak ve hem kentin sosyo-demografik hem de hareketlilik yapısını ortaya koyacak veriler farklı düzeylerde (il-ilçe-mahalle) toplanmıştır. Bu doğrultuda;

- Ortahisar ilçesi ve Trabzon ilinin bölge ve il içindeki nüfus yapısının incelenmesinde 1965-1970-1980-1990-2000-2007-2010-2014-2018 yıllarına ait Türkiye, Trabzon (il) ve Merkez-Ortahisar (ilçe) nüfus verilerinden (1965-2000 için GNS ve 2007 ve sonrası için ADNKS),
- Ortahisar ilçesinin mahalle bazlı ve zamana dayalı değerlendirmeleri için 2008-2013 arasındaki yıllara ait Trabzon Merkez ilçeye bağlı köy ve mahallelerin ve 2014-2018 arasındaki yıllara ait Ortahisar ilçesine bağlı mahallelerin “yaş ve cinsiyet grubuna göre nüfus” (ADNKS) verileri ile 2014-2018 arasındaki yıllara ait Ortahisar ilçesine bağlı mahallelerin “hanehalkı sayısı” (ADNKS) verilerinden,
- Çalışma alanının çok yönlü ele alınması hedefi doğrultusunda nüfus verilerinden yararlanılarak üretilen yıllara göre nüfus değişimleri ve nüfus yoğunluk verileri ile eğitim durumu verilerinden,
- Ortahisar ilçesi mahalleleri arasındaki ikamet amaçlı gerçekleşen hareketliliğin yönünün ve mekânsal dağılımının tespiti için 2014 ve 2018 yıllarına ait il parti teşkilatlarından alınan mahalle seçmen listelerinden elde edilen kısmi ikametgâh verilerinden,
- İkametgâh hareketliliğinin nedenselliğinin tespiti için 2019 yılı Mayıs-Ekim-Aralık aylarında gerçekleştirilen anket çalışması verilerinden

yararlanılmıştır. Farklı düzeylerde elde edilen gerek kurumsal gerekse de alan çalışmasına dair veriler ile ikamatgah hareketliliğinin çok boyutlu, sistematik ve bütüncül bir süreç içerisinde ele alınması hedeflenmiştir.

2.3. Ortahisar İlçesi Mahallelerinin Nüfus Büyüklükleri ve Değişimleri

2018 yılı itibari ile 85 mahallesi bulunan ve 2007’de toplam nüfusu 292.513 kişi olan Ortahisar ilçesi mahallelerinin nüfus büyüklükleri değerlendirildiğinde ilçe içinde en fazla

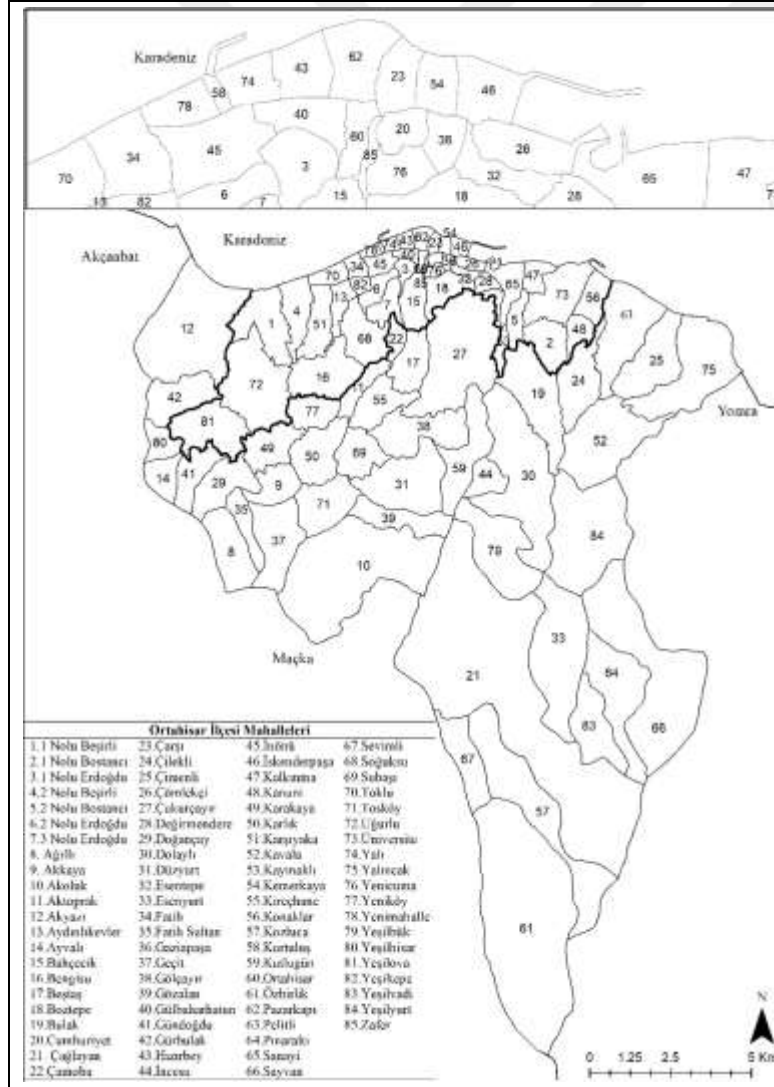
paya sahip mahallelerin %5,15 oranıyla Pelitli (15.067 kişi), İnönü (13.587 kişi) ve 3 Nolu Erdoğan (13.336 kişi) olduğu görülmektedir. En az nüfusa sahip mahalle ise Kozluca (89 kişi) olup ilçe içindeki oranı %0,03'tür. Kozluca mahallesini sırasıyla Özbirlik (157 kişi) ve Esenyurt (197 kişi) izlemektedir. Toplam nüfusu 292.513 kişi olan ilçenin, ortalama nüfus değerinin (3441 kişi) üstünde 30 mahallesi bulunmaktadır (Şekil 5, Tablo 6).

2010 yılına gelindiğinde toplam ilçe nüfus büyüklüğünün 297.710 kişi olduğu ve ortalama nüfus değerinin üstünde toplam 26 mahallenin bulunduğu görülmektedir. İlçe içindeki oranı azalsa da (%4,99) en fazla nüfus büyüklüğüne 2007'de olduğu gibi Pelitli (14.864 kişi) ve en az nüfus büyüklüğüne ise Kozluca Mahallesi (102 kişi) sahiptir. Nüfus büyüklüğü açısından değerlendirildiğinde Pelitli Mahallesinden sonra 2 Nolu Beşirli (13.835 kişi) ve 2 Nolu Erdoğan (13.249 kişi) ile Kozluca Mahallesinden sonra ise Özbirlik (165 kişi) ve Sevimli (176 kişi) Mahallerinin geldiği görülmektedir (Şekil 5, Tablo 6).

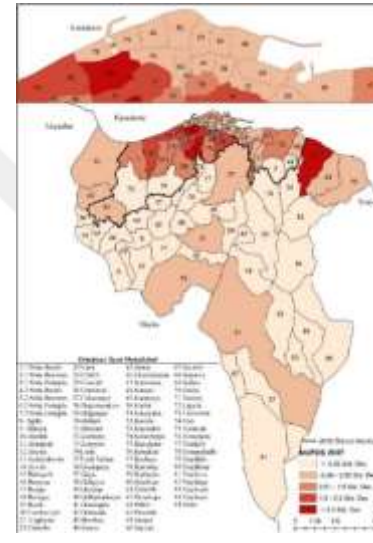
2012 yılında yapılan yasal düzenleme sonrasında Ortahisar ilçesi toplam nüfusu 2014 yılında 314.246 kişi olmuştur. 26 mahallenin ise ortalama nüfus değerinin (3697 kişi) üstünde yer aldığı görülmektedir. 2014 yılı nüfus büyüklüğü verilerine göre Ortahisar ilçesinin en fazla nüfusa sahip mahallesi Çukurçayır (18.884 kişi) olup mahalle ilçe nüfusunun %6,01'lik kısmını barındırmaktadır. 2014 yılında Çukurçayır Mahalle nüfusunu sırasıyla Pelitli (15.755 kişi) ve 2 Nolu Erdoğan (14.799 kişi) izlemektedir. 2014 yılının en az nüfusa sahip mahalleleri ise Sevimli (184 kişi), Geçit (213 kişi) ve Zafer (250 kişi) olurken ortalama nüfus değeri üstünde 27 mahalle bulunmaktadır (Şekil 5, Tablo 6).

Son olarak 2018 yılı nüfus büyüklüğü verilerine göre Ortahisar ilçesinin toplam nüfusu 317.520 kişi olup 24 mahallenin nüfusu ilçe ortalama nüfus değerinin (3.735 kişi) üstünde bulunmaktadır. Ortahisar ilçesinin 2018 yılında en fazla nüfusa sahip mahallesi Çukurçayır (25.958 kişi) olurken, nüfusunun Ortahisar içindeki oranı %8,18'e yükselmiştir. Çukurçayır mahallesini Pelitli (17.527 kişi) ve 2 Nolu Beşirli (15.265 kişi) Mahalleleri izlemektedir. 2018'de en az nüfusa (58 kişi) sahip mahalle olan Zafer'in Ortahisar içindeki nüfus oranı ise %0,02'dir. Sevimli (140 kişi) ve Kozluca (169 kişi) Mahalleleri de Zafer Mahallesinden sonra en az nüfusa sahip mahalleler olmuştur (Şekil 5, Tablo 6).

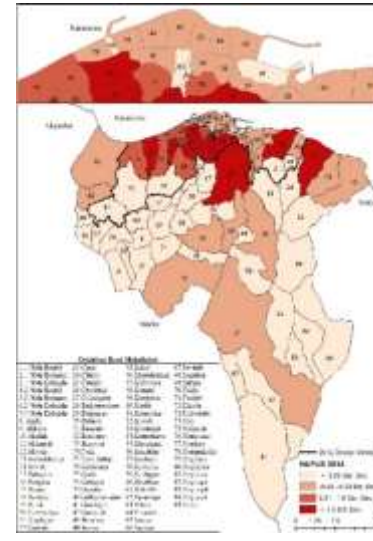
Nüfus büyüklüklerine dayanarak yapılan ve yaklaşık on yıllık dönemi (2007-2018) kapsayan ilk değerlendirmeye göre nüfusun kent çekirdeği etrafında ve kentin doğu yönünde yoğunlaştığı, 2010 yılı itibari ile önce kentin batı sonrasında da güney yönünde hızlı bir artış göstererek kentsel mekânı etkilediği görülmektedir.

(2007)

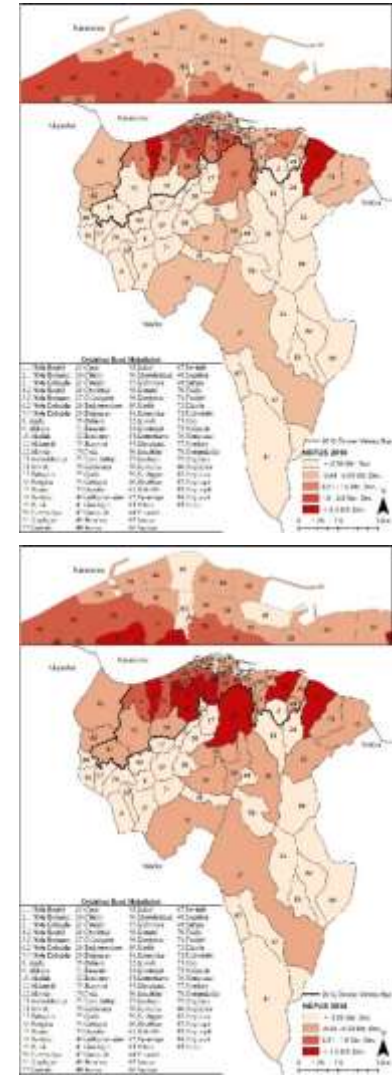

(2010)

(2014)

(2018)

Şekil 5. Ortahisar ilçesi mahallelerinin nüfus büyüklüklerinin mekânsal dağılımı (2007-2010-2014-2018, TÜİK verilerinden üretilmiştir.)

Tablo 6. Trabzon kenti nüfus büyüklükleri ve nüfus değişimi (TÜİK; 2007, 2010, 2014, 2018)

Mahalle adı ⁽³⁾	Yıllara göre nüfus büyüklükleri								Nüfus büyüklüğü değişimleri									
	2007 ⁽²⁾		2010 ⁽²⁾		2014 ⁽²⁾		2018 ⁽²⁾		2007-2010 ⁽²⁾		2010-2014 ⁽²⁾		2014-2018 ⁽²⁾		2007-2018 ⁽²⁾		2014-2018	
	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	Zskor	Kişi	Zskor	Kişi	Zskor	Kişi	Zskor		
1 1 Nolu Beşirli	7.238	2,47	8.096	2,72	9.739	3,10	9.742	3,07	858	1,16	1.643	1,15	3	-0,03	2.504	0,81	Azalan	
2 1 Nolu Bostancı	914	0,31	877	0,29	1.082	0,34	1.129	0,36	-37	-0,14	205	0,01	47	0,01	215	-0,03	Artan	
3 1 Nolu Erdoğan	11.321	3,87	10.402	3,49	8.878	2,83	7.880	0,25	-919	-1,43	-1.524	-1,36	-998	-1,02	-3.441	-1,37	Azalan	
4 2 Nolu Beşirli	12.842	4,39	13.835	4,65	14.747	4,69	15.265	4,81	993	1,36	912	0,57	518	0,47	2.423	0,78	Artan	
5 2 Nolu Bostancı	1.919	0,66	2.221	0,75	3.584	1,14	3.607	1,14	302	0,35	1.363	0,92	23	-0,02	1.688	0,51	Azalan	
6 2 Nolu Erdoğan	11.279	3,86	13.249	4,45	14.799	4,71	12.667	3,99	1.970	2,78	1.550	1,07	-2.132	-2,14	1.388	0,40	Azalan	
7 3 Nolu Erdoğan	13.336	4,56	12.861	4,32	13.620	0,43	12.836	4,04	-475	-0,78	759	0,45	-784	-0,81	-500	-0,29	Azalan	
8 Ağilli	355	0,12	379	0,13	348	0,11	664	0,21	24	-0,05	-31	-0,18	316	0,27	309	0,01	Artan	
9 Akkaya	527	0,18	624	0,21	772	0,25	868	0,27	97	0,05	148	-0,04	96	0,06	341	0,02	Artan	
10 Akoluk	2.591	0,89	2.595	0,87	2.186	0,70	2.285	0,72	4	-0,08	-409	-0,48	99	0,06	-306	-0,22	Artan	
11 Aktoprak	502	0,17	510	0,17	512	0,16	553	0,17	8	-0,08	2	-0,15	41	0,00	51	-0,09	Artan	
12 Akyazı	3.031	1,04	2.824	0,95	2.541	0,81	2.610	0,08	-207	-0,39	-283	-0,38	69	0,03	-421	-0,26	Artan	
13 Aydınlıkçevler	8.640	0,30	10.755	3,61	12.133	3,86	12.695	4,00	2.115	2,99	1.378	0,94	562	0,52	4.055	1,38	Artan	
14 Ayvalı	305	0,10	352	0,12	359	0,11	702	0,22	47	-0,02	7	-0,15	343	0,30	397	0,04	Artan	
15 Bahçecik	9.092	3,11	9.443	3,17	10.685	3,40	11.008	3,47	351	0,42	1.242	0,83	323	0,28	1.916	0,59	Artan	
16 Bengisu	1.261	0,43	1.386	0,47	1.439	0,46	1.357	0,43	125	0,09	53	-0,11	-82	-0,12	96	-0,07	Azalan	
17 Beştaş	653	0,22	683	0,23	723	0,23	755	0,24	30	-0,05	40	-0,12	32	-0,01	102	-0,07	Azalan	
18 Boztepe	12.269	4,19	12.014	4,04	10.617	3,38	9.787	3,08	-255	-0,46	-1.397	-1,26	-830	-0,85	-2.482	-1,02	Azalan	
19 Bulak	760	0,26	794	0,27	763	0,24	855	0,27	34	-0,04	-31	-0,18	92	0,05	95	-0,07	Artan	
20 Cumhuriyet	4.275	1,46	4.599	1,54	4.235	1,35	3.333	1,05	324	0,38	-364	-0,44	-902	-0,93	-942	-0,45	Azalan	
21 Çağlayan	5.280	0,18	4.712	1,58	4.035	1,28	3.791	1,19	-568	-0,92	-677	-0,69	-244	-0,28	-1.489	-0,65	Azalan	
22 Çamoba	504	0,17	573	0,19	590	0,19	592	0,19	69	0,01	17	-0,14	2	-0,04	88	-0,08	Azalan	
23 Çarşı	1.979	0,68	1.853	0,62	1.763	0,56	1.434	0,45	-126	-0,27	-90	-0,23	-329	-0,36	-545	-0,31	Azalan	
24 Çilekli	921	0,31	880	0,30	955	0,30	1.066	0,34	-41	-0,15	75	-0,09	111	0,07	145	-0,05	Artan	
25 Çimenli	1.747	0,60	1.724	0,58	1.809	0,58	1.864	0,59	-23	-0,12	85	-0,09	55	0,02	117	-0,06	Artan	
26 Çömlekçi	2.329	0,80	2.040	0,07	1.412	0,45	886	0,28	-289	-0,51	-628	-0,65	-526	-0,56	-1.443	-0,64	Azalan	
27 Çukurçayır	5.031	1,72	9.004	3,02	18.884	6,01	25.958	8,18	3.973	5,71	9.880	7,66	7.074	6,93	20.927	7,55	Artan	
28 Değirmendere	4.472	1,53	4.065	1,37	3.416	1,09	2.557	0,81	-407	-0,68	-649	-0,67	-859	-0,88	-1.915	-0,81	Azalan	

⁽¹⁾ 2012 yılı öncesinde Çağlayan Mahallesi'ne bağlı olan Yeşilvadi'nin 2007 ve 2010 yıllarına ait nüfus büyüklüğü değerine ilişkin istatistiki veri bulunamamıştır.

⁽²⁾ Yıllara ait en yüksek üç değer ve 2014-2018 yılları arasında nüfus değişimi artan mahalleler gri dolguyla gösterilmiştir.

⁽³⁾ 2014 öncesi eski merkez ilçeye bağlı mahalleler koyu olarak gösterilmiştir.

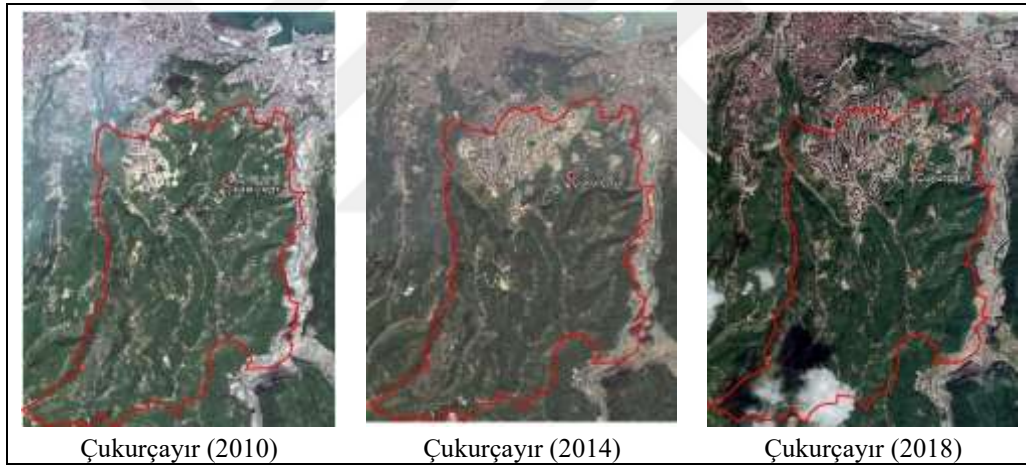
Tablo 6'nın devamı

Mahalle adı ⁽³⁾	Yıllara göre nüfus büyüklükleri								Nüfus büyüklüğü değişimleri								
	2007 ⁽²⁾		2010 ⁽²⁾		2014 ⁽²⁾		2018 ⁽²⁾		2007-2010 ⁽²⁾		2010-2014 ⁽²⁾		2014-2018 ⁽²⁾		2007-2018 ⁽²⁾		2014-2018
	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	Zskor	Kişi	Zskor	Kişi	Zskor	Kişi	Zskor	
29 Doğançay	434	0,15	568	0,19	721	0,23	669	0,21	134	0,11	153	-0,03	-52	-0,09	235	-0,02	Azalan
30 Dolaylı	1.456	0,50	1.491	0,50	1.506	0,48	1.531	0,48	35	-0,04	15	-0,14	25	-0,01	75	-0,08	Azalan
31 Düzyurt	1.678	0,57	1.625	0,55	1.790	0,06	1.783	0,56	-53	-0,17	165	-0,02	-7	-0,04	105	-0,07	Azalan
32 Esen-tepe	4.674	1,60	4.063	1,36	3.775	1,20	2.547	0,80	-611	-0,98	-288	-0,38	-1.228	-1,25	-2.127	-0,89	Azalan
33 Esenyurt	197	0,07	182	0,06	445	0,14	946	0,30	-15	-0,11	263	0,05	501	0,46	749	0,17	Artan
34 Fatih	11.499	3,93	10.867	3,65	10.130	0,32	9.052	2,85	-632	-1,01	-737	-0,74	-1.078	-1,10	-2.447	-1,00	Azalan
35 Fatih Sultan	358	0,12	432	0,15	457	0,15	615	0,19	74	0,02	25	-0,13	158	0,12	257	-0,01	Artan
36 Gazi-paşa	4.607	1,57	4.556	1,53	4.518	1,44	3.949	1,24	-51	-0,16	-38	-0,18	-569	-0,60	-658	-0,35	Azalan
37 Geçit	271	0,09	304	0,10	213	0,07	384	0,12	33	-0,04	-91	-0,22	171	0,13	113	-0,07	Artan
38 Gölçayır	1.435	0,49	1.333	0,45	1.451	0,46	1.492	0,47	-102	-0,24	118	-0,06	41	0,00	57	-0,09	Artan
39 Gözalan	468	0,16	484	0,16	504	0,16	491	0,15	16	-0,07	20	-0,14	-13	-0,05	23	-0,10	Azalan
40 Gülbahar-hatun	3.545	1,21	3.220	0,11	2.898	0,92	2.504	0,79	-325	-0,56	-322	-0,41	-394	-0,43	-1.041	-0,49	Azalan
41 Gündoğdu	253	0,09	224	0,08	254	0,08	699	0,22	-29	-0,13	30	-0,13	445	0,40	446	0,06	Artan
42 Gürbulak	1.988	0,68	2.162	0,73	1.541	0,49	1.631	0,51	174	0,16	-621	-0,65	90	0,05	-357	-0,24	Artan
43 Hızır-bey	3.575	1,22	3.192	1,07	2.836	0,90	2.658	0,84	-383	-0,65	-356	-0,44	-178	-0,21	-917	-0,44	Azalan
44 İncesu	309	0,11	385	0,13	492	0,16	656	0,21	76	0,02	107	-0,07	164	0,12	347	0,02	Artan
45 İnönü	13.587	4,64	13.035	4,38	12.167	3,87	10.498	3,31	-552	-0,89	-868	-0,84	-1.669	-1,68	-3.089	-1,24	Artan
46 İskender-paşa	2.323	0,79	2.251	0,76	2.116	0,67	1.869	0,59	-72	-0,19	-135	-0,26	-247	-0,28	-454	-0,27	Azalan
47 Kalkınma	6.952	2,38	5.179	1,74	5.256	1,67	4.980	0,16	-1.773	-2,68	77	-0,09	-276	-0,31	-1.972	-0,83	Azalan
48 Kanuni	674	0,23	777	0,26	1.275	0,41	1.989	0,63	103	0,06	498	0,24	714	0,66	1.315	0,37	Artan
49 Karakaya	539	0,18	662	0,22	789	0,25	831	0,26	123	0,09	127	-0,05	42	0,00	292	-0,00	Artan
50 Karlık	814	0,28	877	0,29	913	0,29	1.212	0,38	63	0,00	36	-0,13	299	0,26	398	0,04	Artan
51 Karşı-yaka	5.865	2,01	7046	2,37	7.487	2,38	7.379	2,32	1.181	1,63	441	0,19	-108	-0,14	1.514	0,45	Azalan
52 Kavala	1.262	0,43	1.262	0,42	1.346	0,43	1.433	0,45	0	-0,09	84	-0,09	87	0,05	171	-0,05	Artan
53 Kaymaklı	5.918	2,02	5.561	1,87	5.055	1,61	4.406	1,39	-357	-0,61	-506	-0,55	-649	-0,68	-1.512	-0,66	Azalan
54 Kemer-kaya	2.185	0,75	2.104	0,71	2.247	0,72	2.062	0,65	-81	-0,21	143	-0,04	-185	0,-22	-123	-0,15	Azalan
55 Kireçhane	784	0,27	838	0,28	986	0,31	1.034	0,33	54	-0,01	148	-0,04	48	0,01	250	-0,02	Artan
56 Konaklar	4.054	1,39	3.440	0,12	4.130	0,13	5.124	1,61	-614	-0,98	690	0,39	994	0,94	1.070	0,28	Artan
57 Kozluca	89	0,03	102	0,03	268	0,09	169	0,05	13	-0,07	166	-0,02	-99	-0,14	80	-0,08	Azalan
58 Kurtuluş	1.295	0,44	1.254	0,42	1.200	0,00	1.048	0,33	-41	-0,15	-54	-0,20	-152	-0,19	-247	-0,20	Azalan
59 Kutlugün	1.469	0,50	1.591	0,53	1.673	0,53	1.651	0,52	122	0,09	82	-0,09	-22	-0,06	182	-0,04	Azalan

Tablo 6'nın devamı

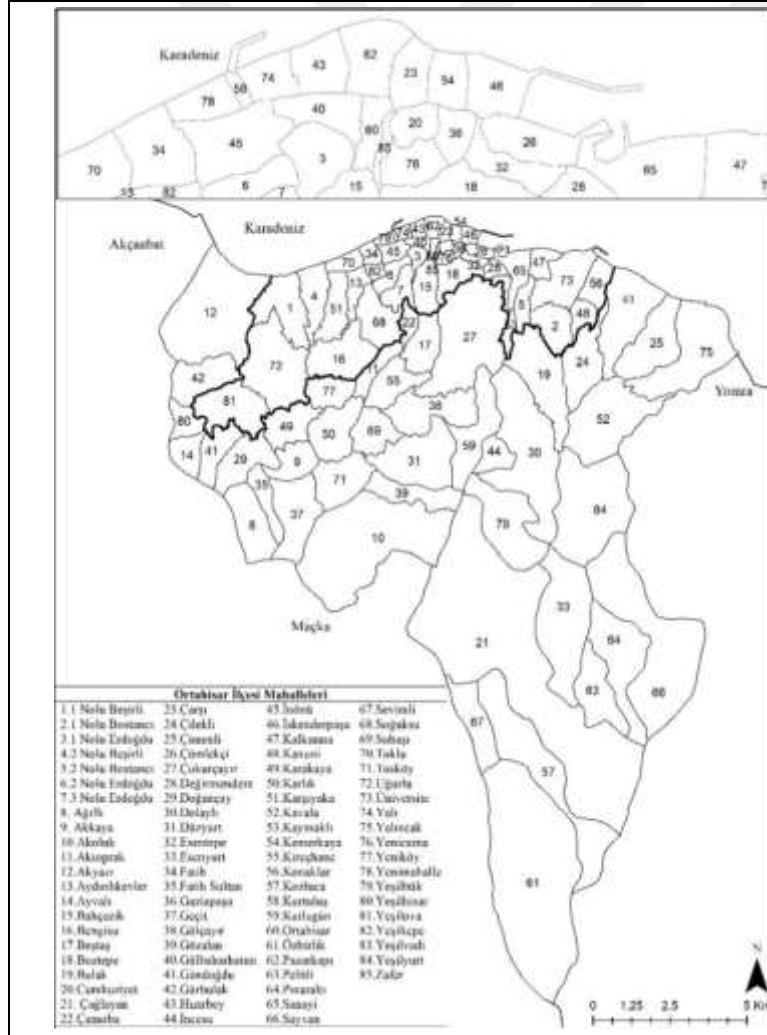
Mahalle Adı ⁽³⁾	Yıllara Göre Nüfus Büyüklükleri								Nüfus Büyüklüğü Değişimleri								
	2007 ⁽²⁾		2010 ⁽²⁾		2014 ⁽²⁾		2018 ⁽²⁾		2007-2010 ⁽²⁾		2010-2014 ⁽²⁾		2014-2018 ⁽²⁾		2007-2018 ⁽²⁾		2014-
	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	Zskor	Kişi	Zskor	Kişi	Zskor	Kişi	Zskor	2018
60 Ortahisar	2.154	0,74	1.767	0,59	1.368	0,44	1.065	0,34	-387	-0,65	-399	-0,47	-303	-0,34	-1.089	-0,51	Azalan
61 Özbirlik	157	0,05	165	0,06	251	0,08	323	0,10	8	-0,08	86	-0,09	72	0,03	166	-0,05	Artan
62 Pazarkapı	2.569	0,88	2.370	0,08	1.902	0,61	1.111	0,35	-199	-0,38	-468	-0,52	-791	-0,82	-1.458	-0,64	Azalan
63 Pelitli	15.067	5,15	14.864	4,99	15.755	5,01	17.527	5,52	-203	-0,39	891	0,55	1.772	1,71	2.460	0,79	Artan
64 Pınaraltı	662	0,23	799	0,27	436	0,14	381	0,12	137	0,11	-363	-0,44	-55	-0,09	-281	-0,21	Azalan
65 Sanayi	2.832	0,97	2.398	0,81	2.918	0,93	2.365	0,74	-434	-0,72	520	0,26	-553	-0,58	-467	-0,28	Azalan
66 Sayvan	653	0,22	584	0,20	650	0,21	591	0,19	-69	-0,19	66	-0,10	-59	-0,10	-62	-0,13	Azalan
67 Sevimli	209	0,07	176	0,06	184	0,06	140	0,04	-33	-0,14	8	-0,15	-44	-0,08	-69	-0,13	Azalan
68 Soğuksu	7.366	2,52	7.843	2,63	10.163	3,23	11.903	3,75	477	0,61	2.320	1,68	1.740	1,67	4.537	1,55	Artan
69 Subaşı	543	0,19	546	0,18	691	0,22	1.136	0,36	3	-0,08	145	-0,04	445	0,40	593	0,11	Artan
70 Toklu	9.624	3,29	10.236	3,44	9.050	0,29	7.943	2,50	612	0,80	-1.186	-1,09	-1.107	-1,13	-1.681	-0,72	Azalan
71 Tosköy	527	0,18	516	0,17	812	0,26	811	0,26	-11	-0,11	296	0,08	-1	-0,04	284	-0,00	Azalan
72 Uğurlu	1.221	0,42	1.385	0,47	1.355	0,43	1.430	0,05	164	0,15	-30	-0,18	75	0,04	209	-0,03	Artan
73 Üniversite	6.646	2,27	8.492	2,85	11.158	3,55	13.784	4,34	1.846	2,60	2.666	1,96	2.626	2,55	7.138	2,50	Artan
74 Yalı	4.173	1,43	3.870	0,13	3.503	1,11	3281	1,03	-303	-0,53	-367	-0,44	-222	-0,26	-892	-0,43	Azalan
75 Yalınca	3.463	1,18	3.293	1,11	3.718	1,18	5247	1,65	-170	-0,34	425	0,18	1.529	1,47	1.784	0,55	Artan
76 Yenicuma	8.814	3,01	8.286	2,78	7.279	2,32	6.932	2,18	-528	-0,86	-1.007	-0,95	-347	-0,38	-1.882	-0,80	Azalan
77 Yeniköy	570	0,19	588	0,20	630	0,20	636	0,20	18	-0,06	42	-0,12	6	-0,03	66	-0,08	Azalan
78 Yenimahalle	2.387	0,82	2.177	0,73	2.094	0,67	1.855	0,58	-210	-0,40	-83	-0,22	-239	-0,27	-532	-0,30	Azalan
79 Yeşilbük	518	0,18	778	0,26	957	0,30	723	0,23	260	0,29	179	-0,01	-234	-0,27	205	-0,03	Azalan
80 Yeşilhisar	322	0,11	379	0,13	383	0,12	345	0,11	57	-0,01	4	-0,15	-38	-0,08	23	-0,10	Azalan
81 Yeşilova	1.867	0,64	1.515	0,51	1.419	0,45	1.493	0,47	-352	-0,60	-96	-0,23	74	0,03	-374	-0,24	Artan
82 Yeşiltepe	8.054	2,75	8.261	2,77	8.983	2,86	9.140	0,29	207	0,21	722	0,42	157	0,12	1.086	0,29	Artan
83 Yeşilvadi ⁽¹⁾	*	*	*	*	276	0,09	211	0,07	*	*	*	*	-65	-0,10	*	*	*
84 Yeşilyurt	636	0,22	783	0,26	996	0,32	1.051	0,33	147	0,13	213	0,01	55	0,02	415	0,04	Artan
85 Zafer	1.549	0,53	1.222	0,41	250	0,08	58	0,02	-327	-0,57	-972	-0,92	-192	-0,23	-1.491	-0,65	Azalan
Toplam	292513		297710		314246		317520										
Ortalama	3441		3502		3697		3735										
Standart Sapma	3864		3968		4436		4795										

Mahallelerin nüfus büyüklüklerinde yaşanan değişim 2007-2018 yıllarını kapsayan on yıllık periyotta değerlendirildiğinde en büyük artışın Çukurçayır (20.927 kişi) Mahallesinde yaşandığı görülmüştür (Tablo 6). Mahalle 2007-2010 yılları arasında 3.973 kişi, 2010-2014 yılları arasında 9.880 kişi ve 2014-2018 yılları arasında 7.074 kişilik artış ile her üç dönemde de en yüksek nüfus değişimi yaşayan mahalle olmuştur (Şekil 7). 2012 yılı öncesinde kırsal karakterli bir yerleşim özelliği gösteren mahallenin 2010-2014 yılında yaşadığı bu hızlı nüfus değişimi ilçe içinde önemli bir yer tutmaktadır (Şekil 6). Çukurçayır Mahallesi'nin ardından 2007-2010 döneminde Aydınlıkevler (2.115 kişi) ve 2 Nolu Erdoğan (1.970 kişi), 2010-2014 döneminde Üniversite (2.666 kişi) ve Soğuksu (2.320 kişi), 2014-2018 döneminde ise Üniversite (2.626 kişi) ve Pelitli (1.772 kişi) en yüksek nüfus artışının görüldüğü mahalleler olmuştur. 2007-2018 yılları arasında Üniversite Mahallesi'nin yaşadığı nüfus artışı 7.138 ve Soğuksu Mahallesi'nin yaşadığı artış 4.537 kişi olmuştur (Tablo 6).

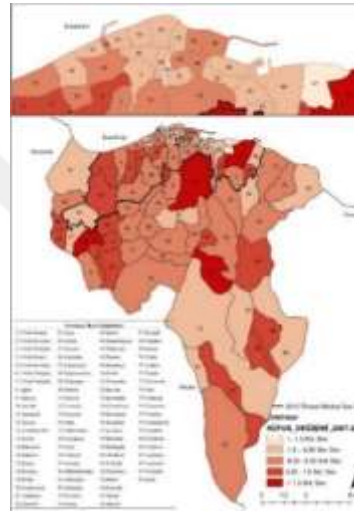

Şekil 6. Çukurçayır Mahallesi'nin nüfus büyüklüğüne bağlı zaman içindeki mekânsal değişimi (Google earthden yararlanılarak üretilmiştir.)

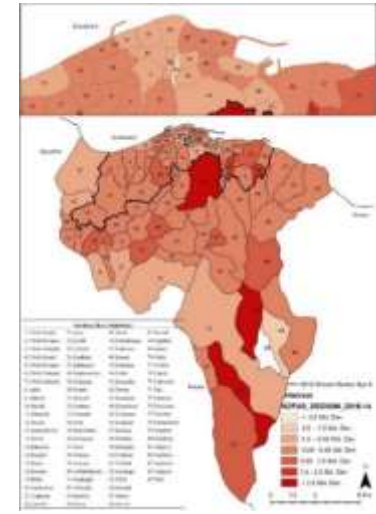
Mahallelerde yaşanan nüfus artışlarının yanı sıra 47 mahallenin nüfuslarında ise 2014-2018 yılları arasında azalma görülmektedir. 2007-2010 yılları arasında Kalkınma (1.773 kişi), 1 Nolu Erdoğan (919 kişi) ve Fatih (632 kişi) Mahalleleri, 2010-2014 yılları arasında 1 Nolu Erdoğan (1.524 kişi), Boztepe (1.397 kişi) ve Toklu (1.186 kişi) Mahalleleri, 2014-2018 yılları arasında ise 2 Nolu Erdoğan (2.132 kişi), İnönü (1.669 kişi) ve Esentepe (1.228 kişi) mahalleleri en fazla nüfus kaybeden mahalleler olmuştur. 2007-2018 yıllarını kapsayan dönemde toplam nüfus kaybı ise sırasıyla en fazla 1 Nolu Erdoğan (3.441 kişi), İnönü (3.089 kişi) ve Boztepe (2.482 kişi) Mahallelerinde olmuştur (Şekil 7, Tablo 6).

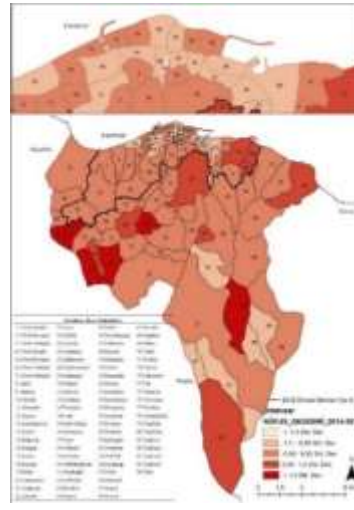
(2007-2010)

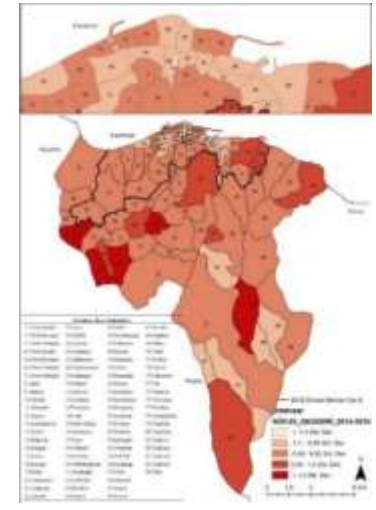
(2010-2014)

(2014-2018)

(2007-2018)

Şekil 7. Ortahisar ilçesi mahallelerinin nüfus büyüklüğü değişiminin mekânsal dağılımı (2007-2010-2014-2018, TÜİK verilerinden üretilmiştir.)

Ortahisar ilçesi mahallelerinin 2014 ve 2018 yıllarına ait nüfus yoğunlukları değerlendirildiğinde her iki yıl için de en yoğun mahallelerin Yenicuma (346,62 k/ha ve 330,10 k/ha), Yeşiltepe (309,76 k/ha ve 315,17 k/ha) ve Gazipaşa (282,38 k/ha ve 246,81 k/ha), en düşük yoğunluklu mahallelerin ise Özbirlik (0,15 ve 0,19 k/ha), Kozluca (0,39 k/ha ve 0,24 k/ha) ve Sayvan (0,64 k/ha ve 0,58 k/ha) olduğu görülmektedir. Toplam yoğunluğu 53 kişi/ha olan Ortahisar ilçesinin 30 mahallesinin nüfus yoğunluğu ilçe nüfus yoğunluğunun üstünde olup 43 mahallenin nüfus yoğunluğu 2014-2018 yılları arasında artmıştır. Çağlayan (2739 ha), Özbirlik (1713 ha) ve Akoluk (1117 ha) mahalleri Ortahisar ilçesi içerisinde en büyük alanlara sahip mahallelerdir (Tablo 7, Şekil 8).

Ortahisar ilçesi mahallelerine ait hanehalkı sayıları değerlendirmelerine göre 2014 yılı itibari ile ilçede toplam 88.232 hanenin olduğu, 2018 yılına gelindiğinde bu rakamın 93.015'e ulaştığı görülmektedir. 2014 yılı itibari ile Ortahisar ilçesi içerisinde yer alan mahalleler arasında en fazla haneye sahip olan mahallenin Çukurçayır (5.619 hane) olduğu görülmektedir. İlçe içerisinde toplam hanehalkı sayısının %4,92'sini kapsayan mahallenin 2018 yılı değeri 7.916 ve ilçe içerisindeki oranı %8,5 olmuştur. 2014-2018 yılları arasında sırasıyla hanehalkı sayısında en fazla artış gösteren mahalleler Çukurçayır (2.297 hane), Pelitli (1.005 hane), Soğuksu (635 hane) ve en fazla azalış gösteren mahalleler ise 2 Nolu Erdoğan (347 hane), Esentepe (246 hane) ve Pazarkapı (245 hane) olmuştur. Ortahisar ilçesi içerisinde bu dönemde yaşanan 4.783 hanelik artışın yaklaşık yarısını (2297 hane) Çukurçayır Mahallesinin oluşturduğu görülmektedir (Tablo 7).

Ortahisar ilçesi içerisinde yaşayan bireylerin eğitim durumları değerlendirildiğinde ise bireylerin %28,71'inin (81.671 kişi) lise, %19,59'unun (55.731 kişi) ilköğretim ve %19,15'inin (54.477 kişi) ilkokul mezunu olduğu görülmektedir. Toplam içerisinde en düşük paya %2,57'lik oran ile üniversite mezunları sahiptir. Mahalleler içerisinde sırasıyla en yüksek lisansüstü mezunu Çukurçayır (%12,38) ve Üniversite (%12,01), lisans mezunu Çukurçayır (%10,99) ve 2 Nolu Beşirli (%7,08), lise mezunu ise Üniversite (%8,95) ve Çukurçayır (%7,33) mahallelerinde bulunmaktadır. Mahallelerin kendi içerisindeki eğitim durumu dağılımları değerlendirildiğinde ise en yüksek oranların lise (39 mahallede) ve ilkokul mezunları arasında (35 mahalle) dağılım gösterdiği görülmektedir. Örneğin; 1 Nolu Bostancı Mahallesinde en yüksek orana (%30,46) lise mezunları, Ağılı'da ise en yüksek orana (%31,36) ilkokul mezunları sahiptir. Kırsal karakterli yerleşmelerde ilkokul ve ilköğretim mezunlarının, kentsel karakterli yerleşmelerde ise lise ve üstü mezunların ağırlıklı olarak yaşadığı görülmüştür (Tablo 8).

Tablo 7. Ortahisar mahallelerinin yoğunlukları, hanehalkı sayıları ve değişim oranları (TÜİK; 2014, 2018)

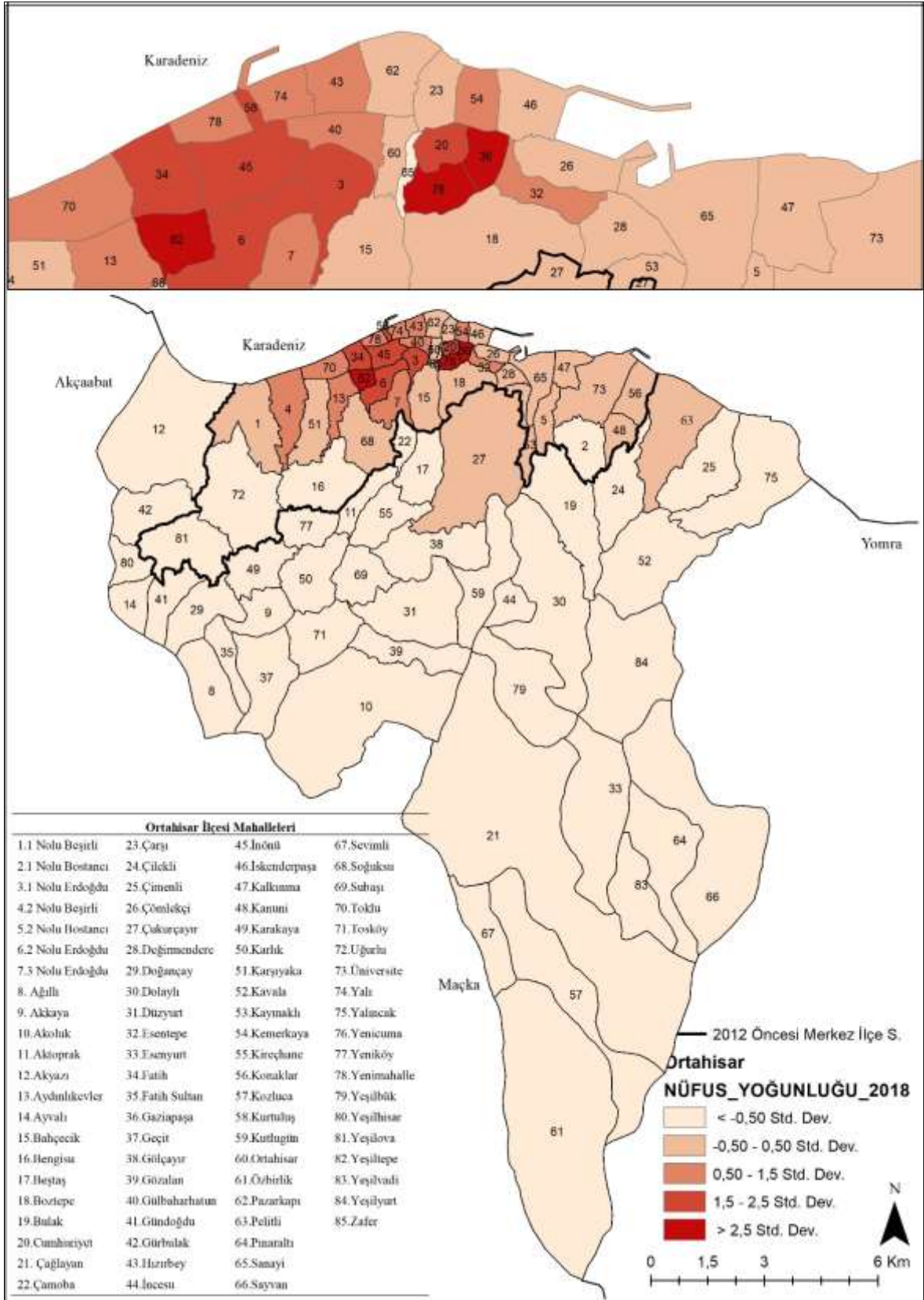
Mahalle adı	Alan (ha)	Nüfus yoğunluğu ve değişimi (kişi / ha)			Hanehalkı sayısı ve değişimi ⁽²⁾					
		2014 ⁽¹⁾	2018 ⁽¹⁾	(2014-2018)	2014 ⁽¹⁾		2018 ⁽¹⁾		2014-2018 ⁽¹⁾	
		Sayı	(%)	Sayı	(%)	Sayı	Zskor			
1 1 Nolu Beşirli	269	36,2	36,22	0,01	2.677	3,03	2.735	2,94	58	-0,01
2 1 Nolu Bostancı	159	6,81	7,1	0,3	309	0,35	332	0,36	23	-0,12
3 1 Nolu Erdoğan	37	239,95	212,97	-26,97	2.673	3,03	2.517	2,71	-156	-0,70
4 2 Nolu Beşirli	167	88,31	91,41	3,1	4.341	4,92	4.644	4,99	303	0,77
5 2 Nolu Bostancı	77	46,55	46,84	0,3	788	0,89	825	0,89	37	-0,08
6 2 Nolu Erdoğan	67	220,88	189,06	-31,82	4.047	4,59	3.700	3,98	-347	-1,31
7 3 Nolu Erdoğan	96	141,88	133,71	-8,17	4.091	4,64	4.162	4,47	71	0,03
8 Ağilli	258	1,35	2,57	1,22	104	0,12	168	0,18	64	0,01
9 Akkaya	151	5,11	5,75	0,64	217	0,25	245	0,26	28	-0,11
10 Akoluk	1117	1,96	2,05	0,09	679	0,77	728	0,78	49	-0,04
11 Aktoprak	100	5,12	5,53	0,41	157	0,18	175	0,19	18	-0,14
12 Akyazı	827	3,07	3,16	0,08	687	0,78	730	0,78	43	-0,06
13 Aydınlikteveler	82	147,96	154,82	6,85	3.389	3,84	3.679	3,96	290	0,73
14 Ayvalı	116	3,09	6,05	2,96	110	0,12	175	0,19	65	0,01
15 Bahçecik	124	86,17	88,77	2,6	2.846	3,23	3.032	3,26	186	0,40
16 Bengisu	281	5,12	4,83	-0,29	385	0,44	390	0,42	5	-0,18
17 Beştaş	175	4,13	4,31	0,18	201	0,23	205	0,22	4	-0,18
18 Boztepe	122	87,02	80,22	-6,8	3.079	3,49	2.962	3,18	-117	-0,57
19 Bulak	402	1,9	2,13	0,23	205	0,23	234	0,25	29	-0,10
20 Cumhuriyet	15	282,33	222,2	-60,13	1.220	1,38	986	1,06	-234	-0,95
21 Çağlayan	2739	1,47	1,38	-0,09	1.126	1,28	1.130	1,21	4	-0,18
22 Çamoba	60	9,83	9,87	0,03	155	0,18	163	0,18	8	-0,17
23 Çarşı	21	83,95	68,29	-15,67	542	0,61	492	0,53	-50	-0,36
24 Çilekli	271	3,52	3,93	0,41	257	0,29	280	0,3	23	-0,12
25 Çimenli	332	5,45	5,61	0,17	482	0,55	488	0,52	6	-0,18
26 Çömlekçi	34	41,53	26,06	-15,47	542	0,61	368	0,4	-174	-0,75
27 Çukurçayır	717	26,34	36,2	9,87	5.619	6,37	7.916	8,51	2.297	7,15
28 Değirmendere	38	89,89	67,29	-22,61	906	1,03	787	0,85	-119	-0,58
29 Doğançay	222	3,25	3,01	-0,23	189	0,21	216	0,23	27	-0,11
30 Dolaylı	761	1,98	2,01	0,03	446	0,51	481	0,52	35	-0,09
31 Düzyurt	415	4,31	4,3	-0,02	438	0,5	475	0,51	37	-0,08
32 Esentepe	24	157,29	106,13	-51,17	1.135	1,29	889	0,96	-246	-0,98
33 Esenyurt	622	0,72	1,52	0,81	114	0,13	173	0,19	59	-0,01
34 Fatih	42	241,19	215,52	-25,67	3.101	3,51	2.980	3,2	-121	-0,58
35 Fatih Sultan	117	3,91	5,26	1,35	122	0,14	162	0,17	40	-0,07
36 Gaziapaşa	16	282,38	246,81	-35,56	1.223	1,39	1.156	1,24	-67	-0,41
37 Geçit	321	0,66	1,2	0,53	*	*	124	0,13	*	*
38 Gölçayır	316	4,59	4,72	0,13	389	0,44	398	0,43	9	-0,19
39 Gözalan	201	2,51	2,44	-0,06	138	0,16	150	0,16	12	-0,16
40 Gülbaharhatun	26	111,46	96,31	-15,15	889	1,01	848	0,91	-41	-0,33
41 Gündoğdu	160	1,59	4,37	2,78	85	0,1	190	0,2	105	0,14
42 Gürbulak	239	6,45	6,82	0,38	411	0,47	436	0,47	25	-0,12
43 Hızırbey	26	109,08	102,23	-6,85	883	1	859	0,92	-24	-0,27
44 İncesu	106	4,64	6,19	1,55	156	0,18	194	0,21	38	-0,08
45 İnönü	53	229,57	198,08	-31,49	3.702	4,2	3.508	3,77	-194	-0,82
46 İskenderpaşa	34	62,24	54,97	-7,26	610	0,69	563	0,61	-47	-0,35

⁽¹⁾Yıllara ait en yüksek üç değer ve 2014-2018 yılları arasında hanehalkı değişimi en yüksek olan mahalleler gri dolguyla; 2014 öncesi eski merkez ilçe mahalleleri koyu olarak gösterilmiştir.

⁽²⁾ TÜİK (2018) verilerine göre değeri 250 altında olan mahalleler * ile gösterilmiştir.

Tablo 7'nin devamı

Mahalle adı	Alan (ha)	Nüfus yoğunluğu ve değişimi (kişi / ha)			Hanehalkı sayısı ve değişimi ⁽²⁾					
		2014 ⁽¹⁾	2018 ⁽¹⁾	(2014- 2018)	2014 ⁽¹⁾		2018 ⁽¹⁾		2014-2018 ⁽¹⁾	
					Sayı	(%)	Sayı	(%)	Sayı	Zskor
47 Kalkınma	71	74,03	70,14	-3,89	1.487	1,69	1.477	1,59	-10	-0,23
48 Kanuni	77	16,56	25,83	9,27	310	0,35	564	0,61	254	0,62
49 Karakaya	187	4,22	4,44	0,22	224	0,25	259	0,28	35	-0,09
50 Karlık	246	3,71	4,93	1,22	241	0,27	323	0,35	82	0,07
51 Karşıyaka	162	46,22	45,55	-0,67	2.223	2,52	2.285	2,46	62	0,00
52 Kavala	522	2,58	2,75	0,17	401	0,45	449	0,48	48	-0,04
53 Kaymaklı	74	68,31	59,54	-8,77	1.363	1,54	1.292	1,39	-71	-0,42
54 Kemer kaya	19	118,26	108,53	-9,74	598	0,68	586	0,63	-12	-0,24
55 Kireçhane	186	5,3	5,56	0,26	245	0,28	269	0,29	24	-0,12
56 Konaklar	112	36,88	45,75	8,88	1.243	1,41	1.434	1,54	191	0,41
57 Kozluca	696	0,39	0,24	-0,14	84	0,1	*	*	*	*
58 Kurtuluş	5	240	209,6	-30,4	350	0,4	338	0,36	-12	-0,24
59 Kutlugün	306	5,47	5,4	-0,07	427	0,48	429	0,46	2	-0,19
60 Ortahisar	16	85,5	66,56	-18,94	438	0,5	361	0,39	-77	-0,44
61 Özbirlik	1713	0,15	0,19	0,04	79	0,09	98	0,11	19	-0,14
62 Pazarkapı	35	54,34	31,74	-22,6	582	0,66	337	0,36	-245	-0,98
63 Pelitli	404	39	43,38	4,39	4.288	4,86	5.293	5,69	1.005	3,02
64 Pınaraltı	433	1,01	0,88	-0,13	110	0,12	108	0,12	-2	-0,20
65 Sanayi	112	26,05	21,12	-4,94	569	0,64	508	0,55	-61	-0,39
66 Sayvan	1020	0,64	0,58	-0,06	179	0,2	184	0,2	5	-0,18
67 Sevimli	235	0,78	0,6	-0,19	*	*	*	*	*	*
68 Soğuksu	204	49,82	58,35	8,53	2.973	3,37	3.608	3,88	635	1,83
69 Subaşı	177	3,9	6,42	2,51	167	0,19	254	0,27	87	0,08
70 Toklu	62	145,97	128,11	-17,85	2.724	3,09	2.574	2,77	-150	-0,68
71 Tosköy	250	3,25	3,24	-0,01	233	0,26	245	0,26	12	-0,16
72 Uğurlu	472	2,87	3,03	0,16	378	0,43	426	0,46	48	-0,04
73 Üniversite	256	43,59	53,84	10,26	1.732	1,96	2.265	2,44	533	1,51
74 Yalı	22	159,23	149,14	-10,09	1.070	1,21	1.070	1,15	0	-0,20
75 Yalınca	545	6,82	9,63	2,81	917	1,04	1.338	1,44	421	1,15
76 Yenicuma	21	346,62	330,1	-16,52	2.159	2,45	2.148	2,31	-11	-0,23
77 Yeniköy	140	4,5	4,54	0,04	168	0,19	181	0,19	13	-0,16
78 Yenimahalle	20	104,7	92,75	-11,95	663	0,75	635	0,68	-28	-0,29
79 Yeşilbük	431	2,22	1,68	-0,54	294	0,33	261	0,28	-33	-0,30
80 Yeşilhisar	97	3,95	3,56	-0,39	102	0,12	104	0,11	2	-0,19
81 Yeşilova	297	4,78	5,03	0,25	379	0,43	409	0,44	30	-0,10
82 Yeşiltepe	29	309,76	315,17	5,41	2.499	2,83	2.540	2,73	41	-0,07
83 Yeşilvadi	275	1	0,77	-0,24	78	0,09	*	*	*	*
84 Yeşilyurt	717	1,39	1,47	0,08	282	0,32	313	0,34	31	-0,10
85 Zafer	6	41,67	9,67	-32	108	0,12	*	*	*	*

Şekil 8. Ortahisar ilçesi mahalleleri nüfus yoğunlukları (2018)

Tablo 8. Ortahisar mahalleleri eğitim durumları (TÜİK, 2018)

Mahalle	Okur-yazar			İlkokul mezunu			İlköğretim m.			Lise ve dengi m.			Lisans mezunu			Lisansüstü m.			Diğer		
	Kişi	İlçe içi oranı	Mahalle içi	Kişi	İlçe içi oranı	Mahalle içi	Kişi	İlçe içi oranı	Mahalle içi	Kişi	İlçe içi oranı	Mahalle içi	Kişi	İlçe içi oranı	Mahalle içi	Kişi	İlçe içi oranı	Mahalle içi	Kişi	İlçe içi oranı	Mahalle içi
1 1 Nolu Beşirli	824	3,31	9,24	1525	2,8	17,11	1290	2,31	14,47	2284	2,8	25,62	2303	4,53	25,83	500	6,85	5,61	189	1,99	2,12
2 1 Nolu Bostancı	75	0,3	7,27	214	0,39	20,76	212	0,38	20,56	314	0,38	30,46	148	0,29	14,35	9	0,12	0,87	59	0,62	5,72
3 1 Nolu Erdoğan	587	2,35	8,81	1300	2,39	19,51	1752	3,14	26,29	1812	2,22	27,19	891	1,75	13,37	80	1,1	1,20	241	2,53	3,62
4 2 Nolu Beşirli	1220	4,89	8,87	2253	4,14	16,37	2040	3,66	14,82	3798	4,65	27,60	3602	7,08	26,18	557	7,63	4,05	291	3,06	2,11
5 2 Nolu Bostancı	296	1,19	9,17	563	1,03	17,44	643	1,15	19,92	1204	1,47	37,30	360	0,71	11,15	81	1,11	2,51	81	0,85	2,51
6 2 Nolu Erdoğan	1110	4,45	9,74	2120	3,89	18,60	2265	4,06	19,87	3147	3,85	27,61	2218	4,36	19,46	243	3,33	2,13	297	3,12	2,61
7 3 Nolu Erdoğan	975	3,91	8,47	1968	3,61	17,10	2299	4,13	19,97	3178	3,89	27,61	2443	4,8	21,22	332	4,55	2,88	316	3,32	2,75
8 Ağilli	66	0,26	10,84	191	0,35	31,36	143	0,26	23,48	123	0,15	20,20	55	0,11	9,03	1	0,01	0,16	30	0,32	4,93
9 Akkaya	85	0,34	10,48	219	0,4	27,00	173	0,31	21,33	198	0,24	24,41	69	0,14	8,51	2	0,03	0,25	65	0,68	8,01
10 Akoluk	183	0,73	8,52	668	1,23	31,10	423	0,76	19,69	445	0,54	20,72	249	0,49	11,59	12	0,16	0,56	168	1,77	7,82
11 Aktoprak	41	0,16	7,75	146	0,27	27,60	110	0,2	20,79	133	0,16	25,14	60	0,12	11,34	7	0,1	1,32	32	0,34	6,05
12 Akyazı	184	0,74	7,68	659	1,21	27,52	516	0,93	21,54	641	0,78	26,76	274	0,54	11,44	15	0,21	0,63	106	1,11	4,43
13 Aydınlikevler	1106	4,44	9,72	2040	3,74	17,94	1954	3,51	17,18	2917	3,57	25,65	2742	5,39	24,11	362	4,96	3,18	253	2,66	2,22
14 Ayvalı	53	0,21	8,05	206	0,38	31,31	152	0,27	23,10	144	0,18	21,88	61	0,12	9,27	8	0,11	1,22	34	0,36	5,17
15 Bahçecik	921	3,69	9,38	1768	3,25	18,01	2287	4,1	23,30	2638	3,23	26,88	1701	3,34	17,33	215	2,95	2,19	285	3	2,90
16 Bengisu	129	0,52	10,28	300	0,55	23,90	275	0,49	21,91	312	0,38	24,86	182	0,36	14,50	11	0,15	0,88	46	0,48	3,67
17 Beştaş	89	0,36	12,71	143	0,26	20,43	140	0,25	20,00	216	0,26	30,86	94	0,18	13,43	3	0,04	0,43	15	0,16	2,14
18 Boztepe	845	3,39	9,62	1846	3,39	21,02	2234	4,01	25,43	2272	2,78	25,87	1150	2,26	13,09	106	1,45	1,21	331	3,48	3,77
19 Bulak	68	0,27	8,61	224	0,41	28,35	154	0,28	19,49	166	0,2	21,01	125	0,25	15,82	10	0,14	1,27	43	0,45	5,44
20 Cumhuriyet	238	0,95	7,86	643	1,18	21,24	622	1,12	20,54	821	1,01	27,11	536	1,05	17,70	58	0,79	1,92	110	1,16	3,63
21 Çağlayan	326	1,31	9,19	1084	1,99	30,54	806	1,45	22,71	696	0,85	19,61	285	0,56	8,03	15	0,21	0,42	337	3,54	9,50
22 Çamoba	60	0,24	11,05	128	0,23	23,57	114	0,2	20,99	118	0,14	21,73	90	0,18	16,57	7	0,1	1,29	26	0,27	4,79
23 Çarşı	81	0,32	6,22	241	0,44	18,50	262	0,47	20,11	380	0,47	29,16	252	0,5	19,34	49	0,67	3,76	38	0,4	2,92
24 Çilekli	72	0,29	7,32	241	0,44	24,49	204	0,37	20,73	295	0,36	29,98	120	0,24	12,20	7	0,1	0,71	45	0,47	4,57
25 Çimenli	166	0,67	9,77	459	0,84	27,02	386	0,69	22,72	430	0,53	25,31	154	0,3	9,06	8	0,11	0,47	96	1,01	5,65
26 Çömlekçi	62	0,25	7,52	170	0,31	20,63	171	0,31	20,75	212	0,26	25,73	122	0,24	14,81	6	0,08	0,73	81	0,85	9,83
27 Çukurçayır	2184	8,76	9,85	3439	6,31	15,51	3596	6,45	16,21	5983	7,33	26,98	5593	10,99	25,22	904	12,38	4,08	480	5,04	2,16
	İlçe içi en yüksek değer						Mahalleye ait en yüksek değer						İlçe içi en düşük değer								

Tablo 8'in devamı

Mahalle	Okur-yazar			İlkokul mezunu			İlköğretim m.			Lise ve dengi m.			Lisans mezunu			Lisansüstü m.			Diğer		
	Kişi	İlçe içi oranı	Mahalle içi oran	Kişi	İlçe içi oranı	Mahalle içi oran	Kişi	İlçe içi oranı	Mahalle içi oran	Kişi	İlçe içi oranı	Mahalle içi oran	Kişi	İlçe içi oranı	Mahalle içi oran	Kişi	İlçe içi oranı	Mahalle içi oran	Kişi	İlçe içi oranı	Mahalle içi oran
28 Değirmendere	249	1	10,73	535	0,98	23,06	688	1,23	29,66	526	0,64	22,67	200	0,39	8,62	11	0,15	0,47	111	1,17	4,78
29 Doğançay	50	0,2	8,10	211	0,39	34,20	141	0,25	22,85	96	0,12	15,56	54	0,11	8,75	1	0,01	0,16	64	0,67	10,37
30 Dolaylı	118	0,47	8,14	417	0,77	28,76	353	0,63	24,34	299	0,37	20,62	102	0,2	7,03	5	0,07	0,34	156	1,64	10,76
31 Düzyurt	163	0,65	10,09	466	0,86	28,84	432	0,78	26,73	312	0,38	19,31	142	0,28	8,79	10	0,14	0,62	91	0,96	5,63
32 Esentepe	231	0,93	10,03	509	0,93	22,11	604	1,08	26,24	576	0,71	25,02	228	0,45	9,90	15	0,21	0,65	139	1,46	6,04
33 Esenyurt	75	0,3	8,73	234	0,43	27,24	230	0,41	26,78	214	0,26	24,91	64	0,13	7,45	6	0,08	0,70	36	0,38	4,19
34 Fatih	663	2,66	7,99	1657	3,04	19,96	1662	2,98	20,02	2452	3	29,54	1439	2,83	17,34	133	1,82	1,60	294	3,09	3,54
35 Fatih Sultan	36	0,14	6,39	177	0,32	31,44	145	0,26	25,75	122	0,15	21,67	32	0,06	5,68	4	0,05	0,71	47	0,49	8,35
36 Gazipaşa	384	1,54	10,58	759	1,39	20,92	773	1,39	21,31	978	1,2	26,96	562	1,1	15,49	76	1,04	2,09	96	1,01	2,65
37 Geçit	35	0,14	9,67	89	0,16	24,59	62	0,11	17,13	72	0,09	19,89	76	0,15	20,99	5	0,07	1,38	23	0,24	6,35
38 Gölçayır	150	0,6	10,78	387	0,71	27,80	290	0,52	20,83	332	0,41	23,85	147	0,29	10,56	8	0,11	0,57	78	0,82	5,60
39 Gözalan	76	0,3	16,24	136	0,25	29,06	107	0,19	22,86	84	0,1	17,95	34	0,07	7,26	2	0,03	0,43	29	0,3	6,20
40 Gülbaharhatun	146	0,59	7,10	375	0,69	18,23	444	0,8	21,58	567	0,69	27,56	401	0,79	19,49	42	0,58	2,04	82	0,86	3,99
41 Gündoğdu	62	0,25	9,75	155	0,28	24,37	137	0,25	21,54	156	0,19	24,53	83	0,16	13,05	5	0,07	0,79	38	0,4	5,97
42 Gürbulak	118	0,47	7,87	422	0,77	28,13	362	0,65	24,13	353	0,43	23,53	144	0,28	9,60	12	0,16	0,80	89	0,94	5,93
43 Hızırbey	166	0,67	7,84	399	0,73	18,86	469	0,84	22,16	608	0,74	28,73	385	0,76	18,19	28	0,38	1,32	61	0,64	2,88
44 İncesu	75	0,3	12,25	151	0,28	24,67	155	0,28	25,33	150	0,18	24,51	53	0,1	8,66	2	0,03	0,33	26	0,27	4,25
45 İnönü	689	2,76	7,26	1700	3,12	17,90	1849	3,32	19,47	2732	3,35	28,77	2008	3,95	21,15	219	3	2,31	298	3,13	3,14
46 İskenderpaşa	151	0,61	8,88	309	0,57	18,18	283	0,51	16,65	518	0,63	30,47	336	0,66	19,76	40	0,55	2,35	63	0,66	3,71
47 Kalkınma	283	1,14	6,26	714	1,31	15,80	696	1,25	15,40	1.845	2,26	40,83	751	1,48	16,62	136	1,86	3,01	94	0,99	2,08
48 Kanuni	147	0,59	8,50	268	0,49	15,50	280	0,5	16,19	580	0,71	33,55	350	0,69	20,24	65	0,89	3,76	39	0,41	2,26
49 Karakaya	91	0,37	11,53	206	0,38	26,11	206	0,37	26,11	165	0,2	20,91	69	0,14	8,75	4	0,05	0,51	48	0,5	6,08
50 Karlık	113	0,45	10,21	293	0,54	26,47	275	0,49	24,84	227	0,28	20,51	97	0,19	8,76	6	0,08	0,54	96	1,01	8,67
51 Karşıyaka	540	2,17	8,15	1121	2,06	16,91	1173	2,1	17,69	1777	2,18	26,81	1604	3,15	24,20	229	3,14	3,45	185	1,94	2,79
52 Kavala	115	0,46	8,56	385	0,71	28,67	248	0,44	18,47	280	0,34	20,85	184	0,36	13,70	7	0,1	0,52	124	1,3	9,23
53 Kaymaklı	403	1,62	10,07	994	1,82	24,83	1212	2,17	30,28	915	1,12	22,86	272	0,53	6,79	10	0,14	0,25	197	2,07	4,92
54 Kemerkaya	185	0,74	9,62	355	0,65	18,45	349	0,63	18,14	551	0,67	28,64	408	0,8	21,21	45	0,62	2,34	31	0,33	1,61
55 Kireçhane	99	0,4	10,53	290	0,53	30,85	219	0,39	23,30	205	0,25	21,81	99	0,19	10,53	7	0,1	0,74	21	0,22	2,23
56 Konaklar	337	1,35	7,41	680	1,25	14,95	631	1,13	13,87	1866	2,28	41,01	789	1,55	17,34	152	2,08	3,34	95	1	2,09

Tablo 8'in devamı

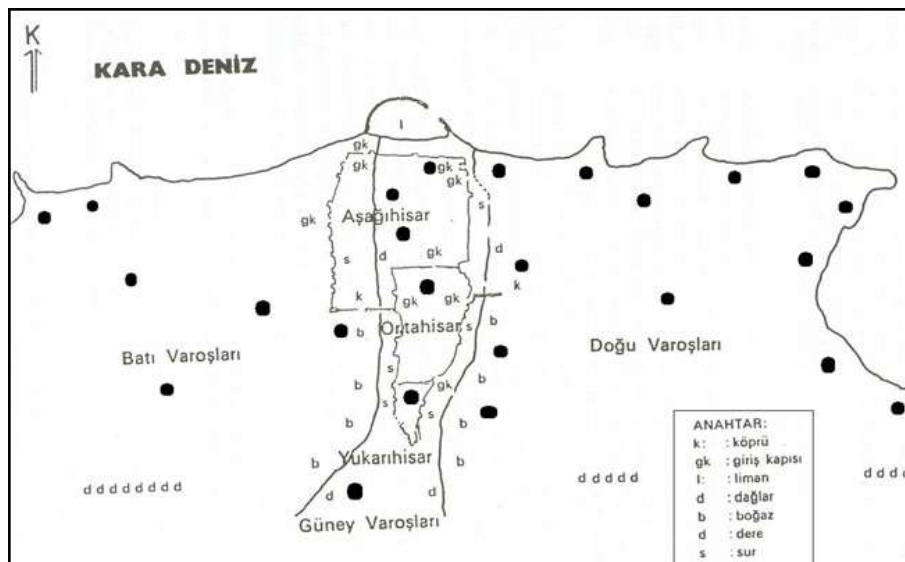
Mahalle	Okur-yazar			İlkokul mezunu			İlköğretim m.			Lise ve dengi m.			Lisans mezunu			Lisansüstü m.			Diğer		
	Kişi	İlçe içi oran	Mahalle içi oran	Kişi	İlçe içi oran	Mahalle içi oran	Kişi	İlçe içi oran	Mahalle içi oran	Kişi	İlçe içi oran	Mahalle içi oran	Kişi	İlçe içi oran	Mahalle içi oran	Kişi	İlçe içi oran	Mahalle içi oran	Kişi	İlçe içi oran	Mahalle içi oran
57 Kozluca	23	0,09	14,29	51	0,09	31,68	36	0,06	22,36	24	0,03	14,91	10	0,02	6,21	0	0	0,00	17	0,18	10,56
58 Kurtuluş	82	0,33	8,77	193	0,35	20,64	247	0,44	26,42	246	0,3	26,31	125	0,25	13,37	10	0,14	1,07	32	0,34	3,42
59 Kutlugün	142	0,57	9,44	483	0,89	32,11	335	0,6	22,27	335	0,41	22,27	141	0,28	9,38	9	0,12	0,60	59	0,62	3,92
60 Ortahisar	76	0,3	8,00	214	0,39	22,53	218	0,39	22,95	257	0,31	27,05	127	0,25	13,37	15	0,21	1,58	43	0,45	4,53
61 Özbirlik	36	0,14	12,08	75	0,14	25,17	94	0,17	31,54	47	0,06	15,77	20	0,04	6,71	1	0,01	0,34	25	0,26	8,39
62 Pazarkapı	78	0,31	8,88	193	0,35	21,98	218	0,39	24,83	214	0,26	24,37	123	0,24	14,01	16	0,22	1,82	36	0,38	4,10
63 Pelitli	1438	5,77	9,46	2952	5,42	19,42	3638	6,53	23,93	4024	4,93	26,47	2417	4,75	15,90	244	3,34	1,61	489	5,14	3,22
64 Pınaraltı	35	0,14	9,78	118	0,22	32,96	83	0,15	23,18	65	0,08	18,16	23	0,05	6,42	0	0	0,00	34	0,36	9,50
65 Sanayi	153	0,61	7,02	339	0,62	15,56	463	0,83	21,26	962	1,18	44,17	193	0,38	8,86	7	0,1	0,32	61	0,64	2,80
66 Sayvan	74	0,3	13,05	189	0,35	33,33	106	0,19	18,69	101	0,12	17,81	32	0,06	5,64	3	0,04	0,53	62	0,65	10,93
67 Sevimli	15	0,06	11,63	51	0,09	39,53	24	0,04	18,60	10	0,01	7,75	11	0,02	8,53	0	0	0,00	18	0,19	13,95
68 Soğuksu	873	3,5	8,24	1623	2,98	15,32	1686	3,03	15,91	3014	3,69	28,45	2727	5,36	25,74	388	5,32	3,66	283	2,97	2,67
69 Subaşı	78	0,31	7,63	227	0,42	22,21	257	0,46	25,15	253	0,31	24,76	122	0,24	11,94	20	0,27	1,96	65	0,68	6,36
70 Toklu	564	2,26	7,78	1303	2,39	17,97	1453	2,61	20,04	2035	2,49	28,06	1536	3,02	21,18	197	2,7	2,72	164	1,72	2,26
71 Tosköy	77	0,31	10,09	230	0,42	30,14	169	0,3	22,15	168	0,21	22,02	74	0,15	9,70	1	0,01	0,13	44	0,46	5,77
72 Uğurlu	109	0,44	8,24	371	0,68	28,04	238	0,43	17,99	331	0,41	25,02	182	0,36	13,76	6	0,08	0,45	86	0,9	6,50
73 Üniversite	578	2,32	4,58	1071	1,97	8,48	1111	1,99	8,80	7310	8,95	57,87	1554	3,05	12,30	877	12,01	6,94	130	1,37	1,03
74 Yalı	223	0,89	7,84	550	1,01	19,35	706	1,27	24,83	828	1,01	29,12	384	0,75	13,51	32	0,44	1,13	120	1,26	4,22
75 Yalınca	314	1,26	6,86	712	1,31	15,55	647	1,16	14,13	1777	2,18	38,82	812	1,6	17,74	198	2,71	4,33	118	1,24	2,58
76 Yenicuma	627	2,52	10,16	1269	2,33	20,55	1478	2,65	23,94	1639	2,01	26,55	838	1,65	13,57	89	1,22	1,44	234	2,46	3,79
77 Yeniköy	51	0,2	8,85	173	0,32	30,03	176	0,32	30,56	101	0,12	17,53	44	0,09	7,64	1	0,01	0,17	30	0,32	5,21
78 Yenimahalle	127	0,51	8,05	295	0,54	18,69	309	0,55	19,58	430	0,53	27,25	309	0,61	19,58	48	0,66	3,04	60	0,63	3,80
79 Yeşilbük	58	0,23	8,38	247	0,45	35,69	121	0,22	17,49	132	0,16	19,08	72	0,14	10,40	2	0,03	0,29	60	0,63	8,67
80 Yeşilhisar	36	0,14	11,11	86	0,16	26,54	80	0,14	24,69	60	0,07	18,52	36	0,07	11,11	0	0	0,00	26	0,27	8,02
81 Yeşilova	119	0,48	8,55	366	0,67	26,29	279	0,5	20,04	352	0,43	25,29	185	0,36	13,29	14	0,19	1,01	77	0,81	5,53
82 Yeşiltepe	820	3,29	9,84	1590	2,92	19,07	1587	2,85	19,04	2277	2,79	27,32	1655	3,25	19,85	219	3	2,63	188	1,98	2,26
83 Yeşilvadi	23	0,09	11,22	73	0,13	35,61	33	0,06	16,10	39	0,05	19,02	18	0,04	8,78	0	0	0,00	19	0,2	9,27
84 Yeşilyurt	94	0,38	9,42	271	0,5	27,15	234	0,42	23,45	191	0,23	19,14	117	0,23	11,72	9	0,12	0,90	82	0,86	8,22
85 Zafer	7	0,03	12,96	10	0,02	18,52	7	0,01	12,96	14	0,02	25,93	8	0,02	14,81	1	0,01	1,85	7	0,07	12,96

2.4. Trabzon Kentinin Mekânsal Gelişimi

Engelibeli yapısı ve bol yağışlı iklim şartlarına karşın kente yerleşim tarihi eski dönemlere kadar uzanmaktadır. Trabzon kentinin mekânsal ve sosyal özelliklerini anlatan yazılardan kentin mekânsal gelişimi şu şekilde özetlenebilir (Şekil 9):

- Şehrin ilk oluştuğu mekân, kent çekirdeği iç kale bölgesi olup iç kaleyi Ortahisar Mahallesi ve çevresi oluşturmaktadır.
- Kent M.S.50-395 yılları arasında, Ortahisar mahallesinin doğusunda, sahil kesimindeki düzlüklere ve yamaçlara doğru yayılmaya başlamıştır.
- M.S. 395-1204 yılları arasında yine Ortahisar mahallesinin batısında sahile ve yamaçlara doğru gelişim göstermiştir.
- 1204- 1900 arasında ise genellikle arazi şartlarına göre sıçramalar şeklinde gelişmiştir.
- Cumhuriyet döneminde ise, kent mümkün olan yerleşilebilir tüm alanlara, topoğrafyanın elverdiği sınırlarda, adım adım büyümüştür.

Bu bağlamda ilk oluşan mahalleler; Ortahisar mahallesi ve civarı, Yenicuma mahallesi ve civarı, Çömlekçi mahallesi ve civarı, Gazipaşa mahallesi ve civarı ve 1900'lü yıllarda kentin güneyine doğru ise Boztepe, Yeşiltepe, Aydınlikevler, Erdoğan mahalleleridir (Trabzon NİP Raporu, 2002).

Şekil 9. 1583 yılında şehirdeki yerleşim noktaları (Lowry, 1998)

Trabzon kentinin geçirdiği planlama deneyimleri, kentin mekânsal gelişimi ile oldukça ilişkilidir. Trabzon kentinin ilk planlama deneyimi, 1937 yılında Lambert tarafından yapılan ve 1938’de yürürlüğe giren plandır. Lambert planının ana kararlarından biri kentin iş ve hizmet birimlerini dağınıklıktan kurtarmaktır. Bu amaçla, doğu batı yönünde “Maraş caddesinin ana cadde ve ticaret aksı haline getirilmesi, güneyde doğu- batı yönünde mahalleleri birbirine bağlayan “Yeni Yol’un açılması, mevcut kentin batısında yeni yerleşmelerin bahçeli düzende oluşturulması ve denize dik hava akımını artırıcı yeşil kanalların düzenlenmesi olarak belirlenmiştir. Planın hedef yılına ulaşıldığında, plan kararlarının büyük bir kısmı gerçekleşmiş, sahil yolu Lambert’in öngördüğünden farklı biçimde devlet karayolu olarak uygulanmıştır (Aydemir, 1989).

Lambert planında yaklaşık 30 yıl sonra yürürlüğe giren 1970 Planı, Karadeniz Teknik Üniversitesi sınırından Ayasofya mahallesi sınırına kadar 725 hektarlık alanı kapsamaktadır. 1970 plan kararlarının temelini oluşturan doğu-batı aksı yönünde gelişme ve Tanjant yolu kentin ana sistemi olarak tasarlanmasına karşın planın yürürlükte olduğu süre içerisinde tamamlanamamıştır. Ayrıca planda sahil bandındaki çizgisel yığılmanın önlenmesi önerilmesine rağmen sahil yolu üzerindeki yerleşmelerde yoğunluk artmış ve kentin akciğeri olan vadilerin boşaltılıp yerleşmelerin yoğunluk hissini hafifleterek denize ulaşan bir kent oluşturulması hedefine ulaşamamıştır (Trabzon NİP Raporu, 1970).

1977 yılında yapılan ilave imar planı ile 80 hektar olan Toklu ve Beşirli köyleri de imar planı sınırlarına alınmıştır. Böylelikle planlı alan toplam 805 hektara ulaşmıştır. 1984 tarihinde ilave ve revizyon yapılarak, planlama alanı Söğütlü köyü, Yomra ilçesi ve Göğüs Hastalıkları hastanesi ile sınırlandırılmış olup toplam planlı alan 1375 hektara ulaşmıştır.

1989 onaylı plan ile Söğütlü-Kaşüstü-Çukurçayır planlı alana dâhil edilmiş ve kent güneye doğru büyütülmüş, toplam planlı alan 4000 hektara ulaşmıştır. Planda zaman içerisinde bazı yeni düzenlemeler olmuş, plan sınırlarındaki bazı yerleşmeler belde (Söğütlü, Yıldızlı, Akyazı, Çukurçayır, Pelitli, Yalınca, Kaşüstü) belediyeleri olarak Trabzon kenti imar planı sınırlarından ayrılmıştır. 1989 Planının yürürlükten kalktığı 2002 yılına kadar öngördüğü gelişmelerinin ne derece gerçekleştiği sorgulandığında (Trabzon NİP Raporu, 1989). ,

- Planlanan yoğunluk, çoğu bölgelerde (örn: Beşirli) aşılmıştır.
- Ulaşım ağında planın öngördüğü korniş yolun gerçekleşmesi için hiçbir gerçekçi adım atılmamış ve sadece plan üzerinde düşünülmüştür.

- Plan kararlarında öncelikle Tanjant yolunun bitirilmesi ve planlanan korniş yol ile bağlantılar önerilmiş olmasına karşın bu tarihlerde tam olarak bitirilememiştir.
- Merkezdeki konut/ticaret oranı değişimi konuttan ticarete doğru yönelmiş ve merkezde gün geçtikçe yoğunluk, kat sayısı, zemindeki ticaret taban alanı artmıştır.
- Kenti sararak yeşil bir kuşak oluşturacak alanlar amacına ulaşamamıştır.

Revizyon+ilave imar planı niteliğinde olan 2002 yılı planında 2 Nolu Beşirli ve Üniversite mahalleleri arasındaki (2667 ha.) alan planlanmış, bunlara ilaveten Çilekli, Çamoba, Bektaş, Kireçhane, Bengisu mücavir alan sınırına dâhil edilmiştir. Önceki plandan farklı olarak belde belediyeleri (Pelitli, Yeşilköy, Yalınca, Kaşüstü, Çukurçayır, Yeşilova, Gürbulak, Akyazı, Yıldızlı) plan sınırlarının dışında bırakılmış olup, toplam planlı alan 3878 hektar olmuştur. 2002 yılı Revizyon İmar Planı açıklama raporunda güneye doğru gidildikçe azalan bir yapı yoğunluğu, yeni sahil yolu projesi kapsamında düzenlenen rekreatif amaçlı kıyı planı ve yat limanı, balıkçı barınakları, karayolu geçişi, geniş park alanları, spor ve fuar alanlarını içeren kıyı planlanmış ve Güney Çevre Yolu Projesi plana işlenmiştir.

6360 sayılı kanunun 2012 yılında kabulünden sonra Ortahisar belediyesi kurulmuştur. 2017 yılında onaylanan Ortahisar Revizyon Nazım İmar Planı ile kentsel gelişme güneye yeni yerleşim alanları tanımlayarak yağ lekesi şeklinde büyütülmüştür. Ulaşım sistemine ilişkin Kanuni Bulvarının projelendirildiği haliyle plana işlenmesi, güney çevre yolu ile kentin güneye genişlemesinin desteklenmesi, mevcut sanayi alanının konut+ticaret+turizm işlevine dönüştürülmesi şeklindedir.

2.5. Çalışmanın Süreci

İkametgâh hareketliliğinin çok boyutlu yapısı olgunun farklı perspektiflerden ele alınışını, değişen zaman ve bağlama göre sürekli tartışılmasını gerekli kılmaktadır. Bu çok yönlü ve çok boyutlu gereklilik tez çalışmasında bireylerin/hanelerin geçmişteki, bugünkü ve gelecekteki hareketliliğinin bir bütün olarak değerlendirilmesini gerektirmektedir. Nedenleri, etkileri ve mekânsal yansımaları belirlenen olgunun sağlıklı ve başarılı planlama sürecine katkı sağlayacağı bir gerçektir. Bu noktadan hareketle çalışma, bireylerin gerçek hareketlilik desenlerinden yola çıkarak gerçekleştirdikleri ikametgâh hareketliliği ile algıladıkları hareketlilik olgusunun nedenselliği arasında bütüncül bir değerlendirme yardımıyla bir denge kurma hedefini taşımaktadır. Bu hedef doğrultusunda tez çalışması

aşağıda tanımlanan biçimde dört temel bölüm üzerine kurgulanmıştır (Tablo 9).

- Gerçek hareketlilik: Makro yaklaşımı temel alan bu ilk adım bireylerin Ortahisar mahalleleri arasında belirli bir zaman diliminde yaptıkları ikametgâh hareketliliğinin sayısal ve mekânsal tespitini hedeflemektedir. Bu hedef doğrultusunda 2014 ve 2018 yıllarına ait ikametgâh verileri ile Ortahisar’a bağlı 85 mahalleye gelen ve 85 mahalleden giden bireylerin öncelikle sayısal tespiti yapılmış, sonrasında ise hareketliliğinin yönü ve mesafesi mekânsal olarak belirlenmiştir. İlçe bütününe kapsayan bu aşamada mahalleler arasındaki ikametgâh hareketliliği desenindeki benzerlik ve farklılıklar ortaya konulmuştur.

- Gerçekleşen hareketlilik ve nedenselliği: İlçe ölçeğinde yapılan gerçek hareketliliğin sayısal ve mekânsal sonuçları nedensellik tartışmalarının ilk adımı olan “gerçekleşen hareketlilik” adımına girdi oluşturmaktadır. Mikro yaklaşıma göre şekillenen bu adım ikametgâh hareketliliği nedenlerinin kapsamlı olarak ele alınması hedefini taşımaktadır. 2018 yılı hanehalkına ait kesitsel ve boylamsal anket verileri ile gerçekleştirilen bu adım ile bireylerin yaşamlarının farklı evrelerinde gerçekleştirdikleri tüm ikamet amaçlı hareketlerin detaylı incelenmesi gerçekleştirilmiştir. Sosyo-demografik yapıları ortaya konulan hane bireylerinin hareketleri sınıflandırılmış, zamana ve mekâna göre nedenler ortaya konulmuştur. Ayrıca bu adımda son olarak bireye veya haneye ait sosyo-demografik, ekonomik yapı bileşenleri ve mekânı biçimlendiren fiziksel yapı özellikleri ile bireylerin gerçekleştirdikleri hareketlilik sayıları arasındaki ilişkisellik değerlendirmeleri yapılmıştır.

- Algılanan hareketlilik ve nedenselliği: Bireylerin geçmişte ve bugün gerçekleştirdiği hareketlilik sayıları ve nedenleri kadar gelecekteki hareketlilik de büyük önem taşımaktadır. Mikro yaklaşıma dayalı bir değerlendirmeyi içeren bu adım bireyin algılarındaki hareketlilik olgusunu ve nedenselliğini ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda ikametgâh hareketliliğini etkileyen etmenler hakkındaki bireylerin düşünceleri “bütüncül” ve “yaklaşımlar özelinde” olmak üzere iki farklı süreç ile ortaya konulmuştur. Yaklaşımlar özelindeki değerlendirmeler hareketliliğe neden olan değişkenlerin kurama dayalı olarak yaşam döngüsü, yaşam seyri ve memnuniyet (ve alt boyutları) çerçevesinde sınıflandırılması ile gerçekleştirilmiştir. Bütüncül değerlendirme ise yaklaşımlardan bağımsız olarak tüm değişkenlerin birlikte değerlendirilmesi ile yapılmıştır. Böylelikle hareketliliğin bireyden ve mekânlardan kaynaklı farklı ölçekli nedenleri ortaya konulmuştur.

- İkametgâh hareketliliğine etken nedenlerin ilişkiselliği: Çalışmanın son aşamasında ise ikametgâh hareketliliğine neden olan tüm alt olgular arasındaki ilişkilerin ve karşılaştırmalı değerlendirmelerin yapılması mümkün olmuştur.

Tablo 9. Çalışmanın modeli

Giriş	. Çalışmanın amacının belirlenmesi . Çalışmanın meslek alanına katkılarının ortaya konulması
Literatür	. İkametgâh hareketliliği ve ilgili kavramlar . İkametgâh hareketliliğinin kuramsal çerçevesi . İkametgâh hareketliliğinin nedenleri ve sınıflandırılması . İkametgâh hareketliliğinin etkileri . Bilimsel yazında ikametgâh hareketliliği
Ön Hazırlık	. Çalışma alanının belirlenmesi . Ortahisar ilçesine ait mahallelerin genel özelliklerinin ortaya konulması . Ortahisar ilçesinin kentsel gelişiminin aktarımı . İkametgâh hareketliliği nedenlerinin çok boyutlu değerlendirmesinde kullanılacak yöntem/yöntemlerin belirlenmesi . Yöntemlere dair benzer çalışmaların incelenmesi . Belirlenen yöntemlerin uygulanabilirliğinin araştırılması
Tanımlayıcı İstatistikler- Gerçek Hareketlilik (Makro)	. Gerçek hareketliliğin ölçülmesi amacıyla ikametgâh verilerinin derlenmesi . Mahalleler arasında ikametgâh hareketliliğinin sayısal tespiti . Mahalleler arasında ikametgâh hareketliliğinin mekânsal tespiti
Kümeleme Analizleri	. Gerçek hareket sayılarına göre ikamet amaçlı hareketliliğinin kümelenmesi . Kümeler arasında anket yapılacak mahallelerin tespiti
Pilot Çalışmalar	. Yazın taraması ve içerik analizlerinden soru dizinin belirlenmesi . Her bölüm için soruların belirlenmesi ve formatının hazırlanması . Pilot çalışma için alan seçimi . İlk pilot çalışmanın yapılması ve soruların düzenlenmesi . İkinci pilot çalışma ve sonuçların değerlendirilmesi
Anket	. Pilot çalışmalara göre soruların yeniden düzenlenmesi . Örneklem büyüklüğünün belirlenmesi . Anket çalışmasının kümeleme analizi ile belirlenen mahallelerde yapılması
Tanımlayıcı İstatistikler- Gerçekleşen Hareketlilik (Mikro)	. Gerçekleşen hareketliliğinin nedenlerinin ortaya konulması . Gerçekleşen hareketlilik nedenlerinin çok boyutlu sınıflandırılması . Olası hareketliliğin değerlendirilmesi . Gerçekleşen hareket sayısı ve hareketlilik nedenlerin ilişkiselliği
Açıklayıcı Faktör Analizi- Algılanan Hareketlilik (Mikro)	. Algılanan hareketliliğe ait likert ölçekli değişkenlerin hareketlilik yaklaşımları özelinde sınıflandırılması . AFA yardımıyla yaklaşımlar özelinde belirlenen değişkenler arasındaki ilişkilere göre bireyden ve mekândan kaynaklı faktörlerin oluşturulması . Yaşam döngüsüne dayalı ikametgâh hareketliliği nedenleri . Yaşam seyrine dayalı ikametgâh hareketliliği nedenleri . Konut memnuniyetine ikametgâh hareketliliği nedenleri . Konut çevresi memnuniyetine dayalı ikametgâh hareketliliği nedenleri . Mahalle memnuniyetine dayalı ikametgâh hareketliliği nedenleri . AFA yardımıyla bütüncül değerlendirme ile değişkenlerin aralarındaki ilişkilere göre faktörlerin oluşturulması . Her bir faktör altında kümelenen değişkenlerin yorumlanması ve faktörlerin isimlendirilmesi
Yapısal Eşitlik Modeli – Doğrulayıcı Faktör Analizleri Algılanan Hareketlilik (Mikro)	. AFA ile bütüncül ve yaklaşımlar özelinde geliştirilmiş faktör yapılarının test edilerek doğrulanması . AFA sonucu bütüncül ve yaklaşımlar özelinde oluşan faktörler arasındaki ilişkilerin belirlenmesi
Yapısal Eşitlik Modeli- Yapısal Regresyon	. AFA ile oluşan ve DFA ile doğrulanan bireye ve mekâna dayalı örtük değişkenler arasındaki neden-sonuç ilişkilerinin ve birbiri üzerindeki etkilerinin belirlenmesi . AFA ile oluşan ve DFA ile doğrulanan bireye ve mekâna dayalı örtük değişkenlerin “gerçekleşen hareket sayısı” üzerindeki etkisi
SONUÇ	. Elde edilen bulgulara göre ikametgâh hareketliliğinin kent planlaması sistemindeki yerinin tartışılması

2.6. Çalışmanın Yöntemi

İkametgâh hareketliliğinin nedenlerinin, bu hareketliliğe bağlı nedenselliğin kentsel mekânlar üzerinde yarattığı/yaratacağı etkilerin belirlenmesinin amaçlandığı çalışma çok boyutlu olarak ele alınmıştır. İkametgah amaçlı hareketliliğin çok yönlü ele alındığı çalışmada gerçek hareketliliğin kentteki mekânsal dağılımları ve yansımaları ortaya konulurken, gerçekleşen ve algılanan hareketliliğe etken nedenler de tartışılmıştır. Bu amaca yönelik olarak çalışma (1) gerçek hareketliliğin ölçülmesi, (2) gerçekleşen hareketlilik ve nedenselliğinin belirlenmesi, (3) algılanan hareketlilik ve nedenselliğinin belirlenmesi, (4) ikametgâh hareketliliği ilişkiseliliği şeklinde dört ana aşamadan oluşmaktadır.

- 1) Gerçek hareketin ölçülmesi amacıyla kurum ve kuruluşlardan elde edilen ikametgâh verilerinin derlenmesi, değerlendirilmesi ve yorumlanması sürecinde Excel programı ve Excelin “Kutools” araçlarından,
- 2) Gerçekleşen hareketliliğin nedenselliğinin belirlenmesinde,
 - a) Çalışma alanında uygulanacak anket formunun hazırlanması sürecinde yazın taraması ve içerik analizlerinden,
 - b) Anket yapılacak mahallelerin tespitinde saçılma diyagramları ile kümeleme analizinin hiyerarşik yöntemlerinden biri olan Ward ve hiyerarşik olmayan yöntemlerinden K-means analizlerinden,
 - c) Ortahisar ilçesi mahallelerine ait gerçekleşen ve olası hareketliliğin çok boyutlu değerlendirilmesi sürecinde tanımlayıcı istatistiklerden,
- 3) Hareketliliğin algılanan nedenselliğinin ortaya konulması aşamasında
 - a) Açıklayıcı faktör analizlerinden (AFA),
 - b) Yapısal Eşitlik Modellerinden biri olan doğrulayıcı faktör analizlerinden (DFA),
- 4) Algılanan ikametgâh hareketliliğine etken nedenlerin ilişkiseliliği ve gerçekleşen hareketlilik ile değerlendirilmesi aşamasında Yapısal Regresyon Modellerinden

yararlanılmıştır. Son olarak gerçek ve gerçekleşen tüm ikamet amaçlı hareketliliğin kentsel yapılı çevreye etkilerini belirleyebilmek amacıyla kurama ve yere bağlı karşılaştırmalı değerlendirmeler yapılmıştır. Kentsel mekânı farklı ölçeklerde ele alan tez çalışmasında kullanılan yöntemler yukardaki gibi özetlenmiş olup ilerleyen bölümlerde detaylı olarak aktarılmıştır.

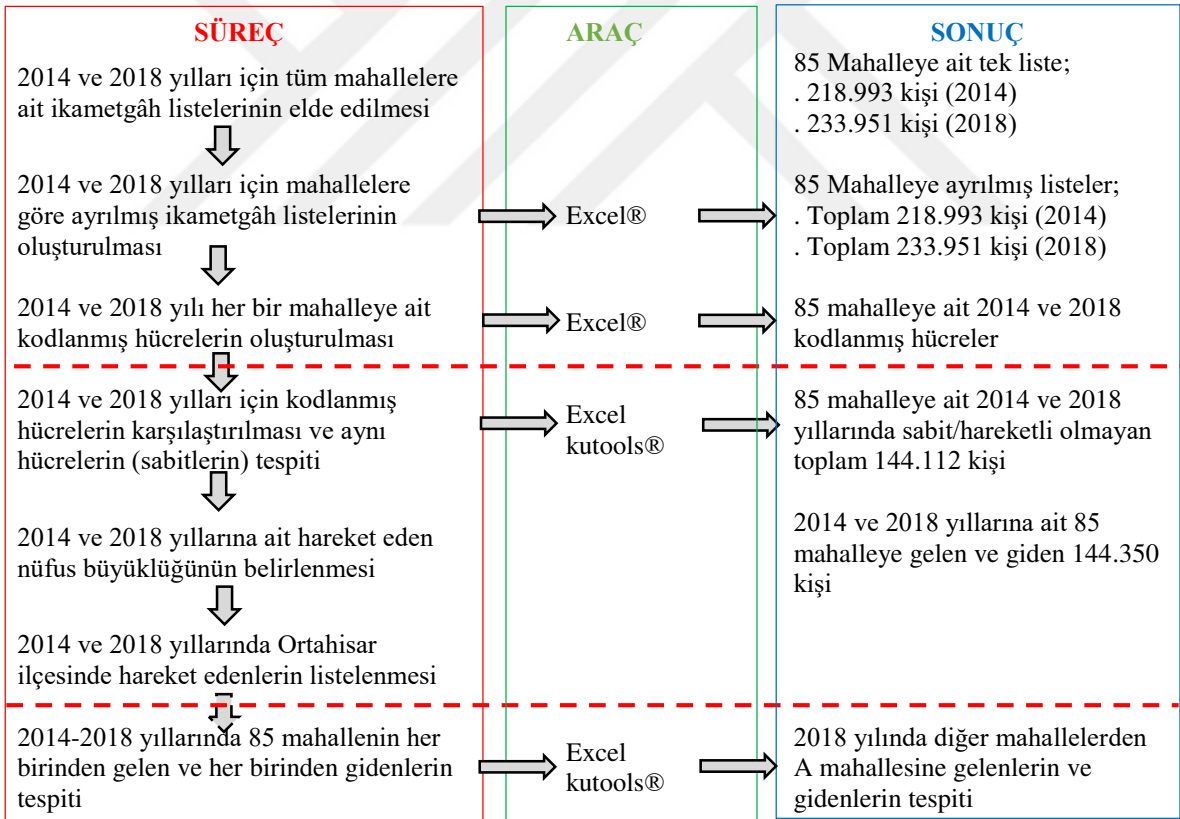
2.6.1. Gerçek Hareketliliğin Ölçülmesi Amacıyla İkametgâh Verilerinin Derlenmesi ve Karşılaştırılması

2018 yılı Ekim ayında 2014 ve 2018 yıllarına ait genel seçim askı listeleri parti teşkilatlarından Excel® ortamında talep edilerek sağlanmış (kişisel veri hakları korunarak), gerçek ikametgâh hareketliliğinin ölçülmesi ve haritalanmasında bu verilerden üretilen bilgiler kullanılmıştır. Ortahisar ilçesinin 85 mahallesinde 2014 yılında 218.933 ve 2018 yılında 233.951 seçmen bulunmaktadır. 18 yaşın altındaki tüm bireylerin aile yanında yaşadıkları ve bir hane oluştur(a)madıkları kabulü ile başlanan çalışmada ikametgâh değişikliğinin tespitine yönelik yapılanlar aşağıda özetlenerek listelenmiştir (Şekil 10).

- 1) Tek bir liste halinde elde edilen 2014 ve 2018 yıllarına ait verilerin karşılaştırılması amacıyla öncelikle verilerin her iki yıl için de mahalle bazlı sakinlerini gösteren Excel® tabloları oluşturulmuştur. Böylelikle, 2014 ve 2018 yıllarına ait bütüncül birer ikametgâh listesinin yanı sıra her mahalle için her iki yıla ait 85 excel dosyası elde edilmiştir.
- 2) 2014 ve 2018 yıllarına ait toplam 172 (bütüncül listeler ve 85 mahalleye ait listeler) excel sayfasındaki bilgiler doğum tarihine göre sıralanmıştır. Bu noktada karşılaştırılabilir ve doğru bilgiyi sağlamak adına 2014 yılı seçmen veri seti Mart 1996 ile sonlandığından 2018 veri setinde de Mart 1996'dan sonra doğanlar dikkate alınmamıştır.
- 3) İki veri yılı arasında yapılacak karşılaştırmada benzerliklerin en aza indirilmesi amaçlanmış olup her iki veri setinin “Adı-Ana Adı-Baba Adı-Doğum tarihi” sütunlarındaki bilgiler belirtilen sıra ile Excel® yardımıyla birleştirilerek her bir birey için tek bir kodlanmış hücre ve dolayısıyla sütun elde edilmiştir. Bireylerin mahalle içindeki yaşadıkları noktasal veri talep edilmemiş olup “soyadı” verisi de medeni durum değişikliklerinde kadının karşılaştırılma olasılığını azalttığı için kullanılmamıştır.
- 4) Her iki yıl için yapılan dönüştürme sonrasında Excel'in “Kutools®” aracı kullanarak, 2014 ve 2018 yıllarına ait kodlanmış hücrelerdeki dizilimleri birebir aynı hücreler belirlenmiş ve renklendirilmiştir. Böylece her iki yılda aynı mahallede yaşayan bireylerin tespiti yapılarak bu bireyler “sabit” olarak tanımlanmıştır.
- 5) 2014 ve 2018 yıllarında sabit olan kişilerin tespitinin ardından 2014 ve 2018 yıllarına ait mahallelere göre oluşturulan tüm listelerden sabitlerin çıkarılması ile 2014-2018 döneminde mahalleye gelen ve mahalleden giden kişiler belirlenmiştir.

Birebir aynı dizilimli hücrelerin olabileceği düşünülerek Excel Kutools® yardımıyla tüm veri setleri kontrol edilmiş ve birebir aynı dizilime sahip hücre bulunmamıştır.

- 6) Bu işlem 85 mahalle için tek tek yapılmış olup tüm Ortahisar ilçesi için 2014 ve 2018 yılları arasında “sabit” ve “hareketli” birey listeleri oluşturulmuştur.
- 7) 2018’de hareketli olan nüfusun, geldiği yeri tespit etmek amacıyla benzer işlemler tekrarlanmıştır. Bu aşamada 2014-2018 döneminde mahalleye yeni gelen nüfus ile 2014 yılına ait tüm kodlanmış liste Excel’in “Kutools®” aracı ile karşılaştırılmıştır. 2014 yılında belirlenen kişilerin mahalleleri Excel ile özetlenmiştir. Böylece 2014-2018 yılları arasında mahallelere göre ikamet amaçlı gerçekleştirilen hareketliliğin tespiti yapılmış, elde edilen bulgular oluşturulan hareketlilik matrisi yardımıyla özetlenmiştir (Ek Tablo 3).

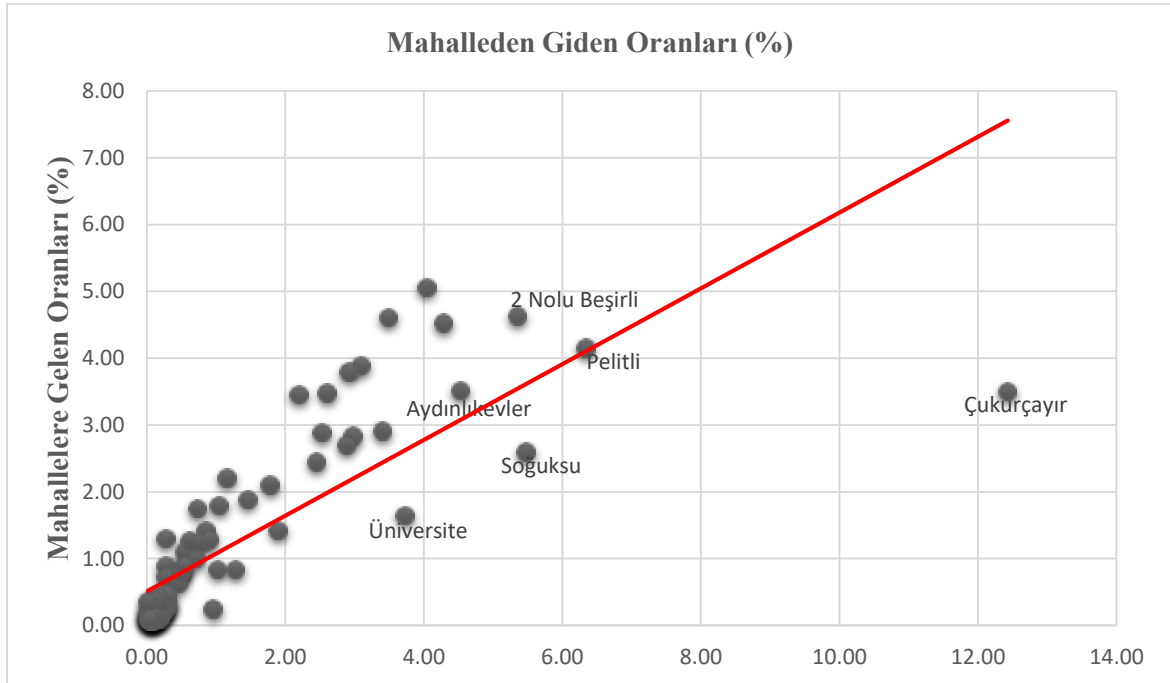

Şekil 10. Yıllara göre mahalleler arası gerçekleşen ikametgâh hareketliliğin ölçülmesi

2.6.2. İkametgâh Amaçlı Yapılan Hareketliliğinin Kümelenmesi

İkametgâh amaçlı yapılan hareketlerin gerçek nedenlerinin tespitine yönelik yapılacak anket çalışması öncesinde Ortahisar ilçesinin ikametgâh hareketliliğini temsil edebilecek mahallelerin seçilmesi gerekmektedir. 2014-2018 yılları arasında Ortahisar ilçesi mahalleleri arasında gerçekleşen hareketliliği yansıtan “mahalleye gelen sayısı ve oranı”, “mahalleden giden sayısı ve oranı”, “toplam hareketlilik sayısı ve oranları” kullanılarak mahallelerin hareketlilik yapılarının birbiri ile ne ölçüde benzeştiği/farklılaştığı belirlenmiştir.

İkametgâh hareketliliği durumunu yansıtan veriler ile yapılan kümeleme analizi sonucunda Ortahisar ilçesine ait 85 mahalleyi en iyi temsil edebilecek ve anket çalışmasının yürütülebileceği optimum sayıda mahallenin belirlenmesi hedeflenmektedir. Ortahisar ilçesi içindeki “mahallelere gelen” ve “mahallelerden giden” oranlarının saçılma diyagramı Şekil 11’de görülmektedir. Diyagrama göre “2 Nolu Beşirli, Aydınlikevler, Çukurçayır, Soğuksu, Üniversite ve Pelitli” mahallelerinin hareketlilik dağılımlarında kopmalar olduğu ve diğer mahallelerin de üç kümeye ayrılabilirliği görülmektedir. Bu ilk değerlendirme sonrasında ilçe ve mahalle düzeyindeki hareketlilik yapısının detaylı tartışmalarının yapılabilmesi için hiyerarşik ve hiyerarşik olmayan kümeleme analizlerinden yararlanılmıştır.

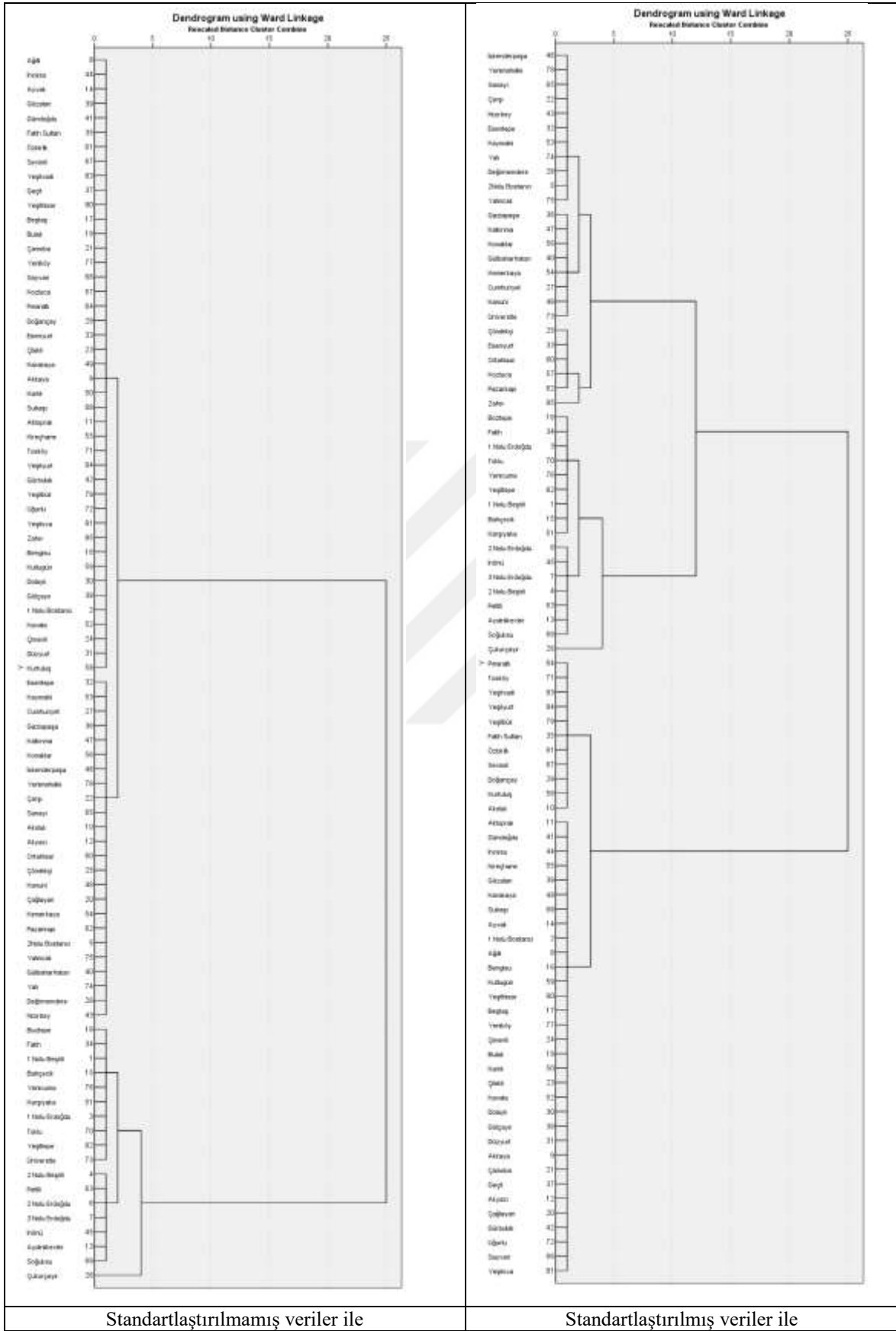
Şekil 11. İkametgâh hareketliliği verilerinin saçılım grafiği

Çok değişkenli veya büyük verileri analiz etmek ve düzenlemek için kullanılan bir yöntem olan kümeleme analizi birbirine yüksek derecede benzerlik gösterebilecek verilerin aynı grupta olacak şekilde birkaç kümeye bölünmesini amaçlamaktadır (Everitt, 1993; Shih vd., 2010). Bir kümedeki benzerlik derecesi, her eksenin özelliğini temsil ettiği sistemle arasındaki mesafeyle tanımlanır. Birbirine yakın toplulukların aynı kümede gruplandırılma olasılıkları daha yüksektir (Vincze ve Mezei, 2011). Analiz, veri setinin farklı sınıflar veya kümeler içerip içermediğini ve içeriyorsa bu kümelerin tespit edilmesini amaçlar (Hajizadeh, vd., 2010). Kümeleme analizinde geçerli ve anlamlı sonuçlara ulaşabilmek için önemli değişkenlerin seçilmesi ve küme sayısının doğru belirlenmesi gerekir (Punj ve Stevart, 1983). Belirli bir ölçü biriminde iki birim birbirlerine en uzak olacak şekilde kümelenirken, ölçü birimleri değiştiğinde birbirlerine daha yakın hale gelerek bireyler arasındaki uzaklıkların sırası değişebilmektedir. Bu nedenle uzaklık hesaplamasından önce değişkenlerin standartlaştırılması yoluna gidilmektedir (Aldenderfer ve Blashfield, 1984; Çakmak, 1999). Ortahisar ilçesine ait mahallelerin ikametgâh hareketlilik yapısının benzerlik ve farklılıklarına dayanan kümeleme çalışması için hiyerarşik kümeleme yöntemlerinden biri olan “Ward kümeleme analizi” (kareli öklid uzaklığı ile) ve hiyerarşik olmayan yöntemlerden “K-ortalamlar analizi” kullanılmıştır. “Mahalleye gelen” ve “mahalleden giden” sayılarının standartlaştırılmış ve standartlaştırılmamış değerleri kullanılarak SPSS 25.0 paket programı aracılığıyla kümeleme analizleri yapılmıştır.

2.6.2.1. Ward Yöntemi ile Kümeleme Analizi

Bireysel kümeler olarak başlayan, adım adım en benzer kümelerin bir araya getirildiği sürecin sonunda tüm değişkenlerin tek kümede toplandığı bir dizi adımı içermektedir (Clatworthy vd., 2005). Analiz, verileri bir yakınlık matrisinde düzenlenmek amacıyla tasarlanmış olup mümkün olan en düşük küme içi varyansı türetmek amacıyla kümeleri birleştirmektedir (Stefurak vd., 2004). Bu yöntemde araştırmacının kümeleri tanımlamak için en uygun küme sayısına karar vermesi gerekmektedir (Clatworthy vd., 2005).

Küme sayısının belirlenmesi noktasında öncelikle Ward yöntemi ile oluşan dendogramlardan yararlanılmıştır. Standartlaştırılmış ve standartlaştırılmamış veriler ile yapılan analiz sonucu oluşan dendogramların yatay ekseninde hareketlilik değişkenleri, düşey ekseninde ise mahallelerin birbirine uzaklıkları ve ilişkileri görülmektedir (Şekil 12).

Şekil 12. İkametgâh hareketliliği verilerinin Ward yöntemine göre kümelemesi

Standartlaştırılmamış değişkenler kullanılarak yapılan “Ward kümeleme analizi” sonucunda 1 birim uzaklıkta 5, 2 birim uzaklıkta 3, 3 birim uzaklıkta ise 2 kümenin olduğu görülmektedir. Kümelere düşen mahalle sayılarının birbirine en yakın olduğu 1 birim uzaklıkta oluşan 5 küme en uygun küme sayısı olarak belirlenmiştir. Mahallelerin kümelere dağılımları incelendiğinde 1. kümede 43, 2. kümede 24, 3. kümede 10, 4. kümede 7 ve 5. kümede 1 mahalle yer almaktadır. Standartlaştırılmış verilerle yapılan analizle 1 birim uzaklıkta 7, 3 birim uzaklıkta 3, 4 birim uzaklıkta ise 2 küme oluşmaktadır. En uygun küme sayısı 2 birim uzaklıkta oluşurken bu uzaklıkta 6 küme meydana gelmektedir. İkinci düzeyde oluşan bu kümeler incelendiğinde 1. kümede 19, 2. kümede 6, 3. kümede 16, 4. kümede 1, 5. kümede 11, 6. kümede 32 mahallenin yer aldığı görülmektedir (Şekil 12, Tablo 10).

Tablo 10. Ortahisar ilçesi mahalleleri ile ilgili değişkenler kapsamında kümeleme analizi

Standartlaştırılmamış veriler			Standartlaştırılmış veriler		
K-ortalamlar		Ward	K-ortalamlar		Ward
Küme ve mahalle	Uzaklık	Küme ve mahalle	Küme ve mahalle	Uzaklık	Küme ve mahalle
1 Aydınlikevler	278,62	1 Ağılı	1 Çamoba	0,14	1 İskenderpaşa
1 3 Nolu Erdoğan	690,48	1 İncesu	1 Akkaya	0,21	1 Yenimahalle
1 İnönü	892,12	1 Ayvalı	1 Yeniköy	0,34	1 Sanayi
1 Soğuksu	1174,13	1 Gözalan	1 Akyazı	0,38	1 Çarşı
2 Kutlugün	23,47	1 Gündoğdu	1 Beştaş	0,39	1 Hızırbey
2 Uğurlu	37,24	1 Fatih Sultan	1 Çimenli	0,40	1 Esentepe
2 Dolaylı	51,07	1 Özbirlik	1 Gözalan	0,46	1 Kaymaklı
2 Bengisu	53,01	1 Sevimli	1 Sayvan	0,50	1 Yalı
2 Gölçayır	58,72	1 Yeşil vadi	1 Gölçayır	0,52	1 Değirmendere
2 Kavala	58,84	1 Geçit	1 Uğurlu	0,54	1 2 Nolu Bostancı
2 1 Nolu Bostancı	74,37	1 Yeşilhisar	1 Subaşı	0,58	1 Yalıncağ
2 Gürbulak	75,017	1 Beştaş	1 Çilekli	0,59	1 Gazipaşa
2 Yeşilyurt	80,09	1 Bulak	1 Karlık	0,61	1 Kalkınma
2 Yeşilbük	81,57	1 Çamoba	1 Geçit	0,63	1 Konaklar
2 Düzyurt	95,74	1 Yeniköy	1 İncesu	0,64	1 Gülbaharhatun
2 Tosköy	100,84	1 Sayvan	1 Kavala	0,64	1 Kemerkeya
2 Doğançay	107,46	1 Kozluca	1 Dolaylı	0,66	1 Cumhuriyet
2 Kireçhane	126,74	1 Pınaraltı	1 Bulak	0,66	1 Kanuni
2 Çimenli	134,40	1 Doğançay	1 Karakaya	0,67	1 Üniversite
2 Yeşilova	142,86	1 Esenyurt	1 Ayvalı	0,68	2 Çömlekçi
2 Karakaya	142,87	1 Çilekli	1 Gürbulak	0,70	2 Esenyurt
2 Esenyurt	158,94	1 Karakaya	1 Kireçhane	0,72	2 Ortahisar
2 Çilekli	160,09	1 Akkaya	1 Yeşilova	0,72	2 Kozluca
2 Karlık	169,549	1 Karlık	1 Bengisu	0,73	2 Pazarkapı
2 Akkaya	176,62	1 Subaşı	1 Düzyurt	0,80	2 Zafer
2 Zafer	177,25	1 Aktoprak	1 1 Nolu Bostancı	0,83	3 Boztepe
2 Subaşı	187,80	1 Kireçhane	1 Çağlayan	0,83	3 Fatih
2 Bulak	212,87	1 Tosköy	1 Ağılı	0,87	3 1 Nolu Erdoğan
2 Kozluca	213,77	1 Yeşilyurt	1 Kutlugün	0,88	3 Toklu
2 Beştaş	215,91	1 Gürbulak	1 Yeşilyurt	0,96	3 Yenicea
2 Aktoprak	224,42	1 Yeşilbük	1 Fatih Sultan	1,04	3 Yeşilyepe
2 Kurtuluş	226,22	1 Uğurlu	1 Akoluk	1,05	3 1 Nolu Beşirli
2 Çamoba	228,74	1 Yeşilova	1 Yeşilhisar	1,05	3 Bahçecik

Tablo 10'nun devamı

Standartlaştırılmamış veriler			Standartlaştırılmış veriler		
K-ortalamlar		Ward	K-ortalamlar		Ward
Küme ve mahalle	Uzaklık	Küme ve mahalle	Küme ve mahalle	Uzaklık	Küme ve mahalle
2 Sayvan	236,68	1 Zafer	1 Yeşilvadi	1,08	3 Karşıyaka
2 Yeniköy	240,29	1 Bengisu	1 Yeşilbük	1,19	3 2 Nolu Erdoğan
2 Pınaraltı	241,27	1 Kutlugün	1 Aktoprak	1,35	3 İnönü
2 Gözalan	274,00	1 Dolaylı	1 Tosköy	1,43	3 3 Nolu Erdoğan
2 İncesu	286,86	1 Gölçayır	1 Gündoğdu	1,44	3 2 Nolu Beşirli
2 Fatih Sultan	288,78	1 1 Nolu Bostancı	1 Pınaraltı	1,60	3 Pelitli
2 Ağılı	293,63	1 Kavala	2 Konaklar	0,47	3 Aydınlikevler
2 Özbirlik	296,68	1 Çimenli	2 Gaziapaşa	0,79	3 Soğuksu
2 Ayvalı	299,05	1 Düzyurt	2 Kalkınma	0,85	4 Çukurçayır
2 Gündoğdu	320,83	1 Kurtuluş	2 2 Nolu Bostancı	0,98	5 Pınaraltı
2 Sevimli	333,06	2 Esentepe	2 Kemer kaya	1,02	5 Tosköy
2 Yeşilvadi	338,81	2 Kaymaklı	2 Cumhuriyet	1,59	5 Yeşilvadi
2 Geçit	342,82	2 Cumhuriyet	2 Üniversite	1,73	5 Yeşilyurt
2 Yeşilhisar	354,10	2 Gazipaşa	2 Yalınca	1,76	5 Yeşilbük
2 Ortahisar	484,32	2 Kalkınma	2 Kanuni	2,17	5 Fatih Sultan
2 Akyazı	517,35	2 Konaklar	3 Çukurçayır	0,00	5 Özbirlik
2 Akoluk	650,45	2 İskenderpaşa	3 1 Nolu Beşirli	0,88	5 Sevimli
2 Çömlekçi	655,83	2 Yenimahalle	3 Boztepe	0,49	5 Doğançay
2 Çarşı	699,54	2 Çarşı	3 Fatih	0,60	5 Kurtuluş
2 Sanayi	714,98	2 Sanayi	3 Aydınlikevler	0,65	5 Akoluk
2 Kanuni	720,42	2 Akoluk	3 Yeşiltepe	0,72	6 Aktoprak
2 İskenderpaşa	784,51	2 Akyazı	3 Toklu	0,78	6 Gündoğdu
2 Yenimahalle	848,92	2 Ortahisar	3 İnönü	0,89	6 İncesu
3 1 Nolu Beşirli	157,09	2 Çömlekçi	3 3 Nolu Erdoğan	0,93	6 Kireçhane
3 Bahçecik	317,45	2 Kanuni	3 Yenicuma	1,11	6 Gözalan
3 Yenicuma	417,65	2 Çağlayan	3 1 Nolu Erdoğan	1,13	6 Karakaya
3 Toklu	436,26	2 Kemer kaya	3 Bahçecik	1,26	6 Subaşı
3 Yeşiltepe	474,83	2 Pazarkapı	3 2 Nolu Erdoğan	1,30	6 Ayvalı
3 1 Nolu Erdoğan	599,28	2 2 Nolu Bostancı	3 Karşıyaka	1,31	6 1 Nolu Bostancı
3 Fatih	856,51	2 Yalınca	3 2 Nolu Beşirli	1,47	6 Ağılı
3 Karşıyaka	881,88	2 Gülbaharhatun	3 Soğuksu	1,79	6 Bengisu
3 Boztepe	1059,24	2 Yalı	3 Pelitli	1,87	6 Kutlugün
3 Üniversite	1251,10	2 Değirmendere	3 Ortahisar	0,28	6 Yeşilhisar
4 2 Nolu Beşirli	116,80	2 Hızırbey	3 İskenderpaşa	0,43	6 Beştaş
4 Pelitli	932,43	3 Boztepe	4 Yenimahalle	0,44	6 Yeniköy
4 2 Nolu Erdoğan	1031,42	3 Fatih	4 Sanayi	0,46	6 Çimenli
5 Gülbaharhatun	159,64	3 1 Nolu Beşirli	4 Hızırbey	0,66	6 Bulak
5 Yalı	220,92	3 Bahçecik	4 Çarşı	0,68	6 Karlık
5 Esentepe	308,33	3 Yenicuma	4 Kurtuluş	0,73	6 Çilekli
5 Hızırbey	352,43	3 Karşıyaka	4 Esentepe	0,78	6 Kavala
5 Kaymaklı	402,58	3 1 Nolu Erdoğan	4 Çömlekçi	0,91	6 Dolaylı
5 Değirmendere	496,16	3 Toklu	4 Değirmendere	0,91	6 Gölçayır
5 Yalınca	545,13	3 Yeşiltepe	4 Yalı	1,03	6 Düzyurt
5 2 Nolu Bostancı	618,48	3 Üniversite	4 Esenyurt	1,04	6 Akkaya
5 Kemer kaya	645,50	4 2 Nolu Beşirli	5 Özbirlik	1,07	6 Çamoba
5 Çağlayan	694,35	4 Pelitli	5 Gülbaharhatun	1,10	6 Geçit
5 Pazarkapı	794,40	4 2 Nolu Erdoğan	5 Sevimli	1,13	6 Akyazı
5 Gaziapaşa	806,57	4 3 Nolu Erdoğan	5 Doğançay	1,17	6 Çağlayan
5 Konaklar	872,21	4 İnönü	5 Kaymaklı	1,27	6 Gürbulak
5 Cumhuriyet	908,90	4 Aydınlikevler	5 Kozluca	1,72	6 Uğurlu
5 Kalkınma	1276,88	4 Soğuksu	5 Pazarkapı	2,14	6 Sayvan
6 Çukurçayır	0,000	5 Çukurçayır	6 Zafer	0,00	6 Yeşilova

2.6.2.2. K-ortalamlar Yöntemi ile Kümeleme Analizi

Bir veri kümesini k gruba müdahalesiz ayırmak için yaygın olarak kullanılan K-ortalamlar kümeleme algoritması üç aşamadan oluşmakta ve başlangıç aşamasında nesneler rastgele olarak k kümeye ayrılmaktadır. Tekrarlama aşamasında her bir kümenin merkezini verilerin ortalaması olarak hesapladıktan sonra her bir nesnenin her kümeye kareli öklid uzaklığı hesaplanır. Bu ikinci adım, hata fonksiyonun hesaplanması ile tamamlanır. Son adım ise hiçbir nesnenin kümeleri hareket ettirmediği son aşama olan “durma aşamasına” kadar devam eder (Tekin, 2018). Analizde küme sayısına karar vermek için geliştirilen en temel ölçütlerden biri (Tatlídil, 1992; Çakmak vd., 2005) olan N gözlem sayısını göstermek üzere, küme sayısı $k = (N/2)^{1/2}$ ifadesi ile hesaplanabilir. Formül kullanılarak yapılan hesaplama sonucunda K-ortalamlar analizi ile toplam 85 mahallesi bulunan Ortahisar ilçesinin ikamet amaçlı hareketlilik yapısının 6 kümede gruplanması gerektiği görülmektedir.

Standartlaştırılmamış değişkenlerle küme sayısı 6 olarak girilerek yapılan K-ortalamlar kümeleme analizi sonucuna göre 1. kümede 4, 2. kümede 52, 3. kümede 10, 4. kümede 3, 5. kümede 15, 6. kümede ise 1 mahalle yer almıştır. Oluşan iterasyon sayısı 2 olup başlangıç merkezleri arasındaki uzaklık 2195,38’dir. ANOVA tablolarına göre tüm değişkenlerin kümelerin ayrışmasında anlamlı olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Analiz sonucunda oluşan 6 kümeyi en iyi temsil eden (küme içi uzaklık değeri en küçük olanlar) mahalleler; 1. kümede Aydınlikevler ve 3 Nolu Erdoğdu, 2. kümede Kutlugün ve Uğurlu, 3. kümede 1 Nolu Beşirli ve Bahçecik, 4. kümede 2 Nolu Beşirli ve Pelitli, 5. kümede Gülbaharhatun ve Yalı ile 6. kümede Çukurçayır mahalleleri olmuştur (Şekil 13, Tablo 9).

Benzer şekilde standartlaştırılmış veriler ile yapılan kümeleme analizi sonucuna göre de 1. kümede 39, 2. kümede 9, 3. kümede 1, 4. kümede 16, 5. kümede 19, 6. kümede ise 1 mahalle yer almaktadır. Oluşan iterasyon sayısı 5 ve başlangıç merkezleri arasındaki uzaklık 3,39 olup ANOVA tablolarına göre tüm değişkenlerin kümeler ayrışmasında anlamlıdır ($p<0,05$). Analiz sonucunda oluşan kümeleri en iyi temsil eden mahalleler Çamoba ve Akkaya, Konaklar ve Gazipaşa, Çukurçayır ve 1 Nolu Beşirli, Yenimahalle ve Sanayi, Özbirlik ve Gülbaharhatun ile Zafer mahalleleri olmuştur (Şekil 13, Tablo 10).

K-Means

Ward

Legend for both maps:

- 1. Kulu
- 2. Kulu
- 3. Kulu
- 4. Kulu
- 5. Kulu

Şekil 13. Standartlaştırılmamış ve standartlaştırılmış değişkenler ile elde edilen kümelerinin mekânsal dağılımı (K-ortalamlar)

Sonuç olarak; hiyerarşik ve hiyerarşik olmayan kümeleme analizleri ile birlikte ikametgâh hareketliliği sayı ve oranlarına göre benzer özellik gösteren mahalleler gruplandırılmıştır. Bu gruplandırma ikametgâh hareketliliğinin detaylı nedensellik tartışmalarının belirlenmesi aşamasında önemli rol oynamaktadır. Her ne kadar ikametgâh hareketliliğinin farklı mekânsal yansımaları standartlaştırılmış ve standartlaştırılmamış veriler ile karşılaştırmalı olarak değerlendirilerek ortaya konulsa da burada önemli olan nokta ikamet amaçlı mahalleye geliş ve mahalleden gidişlerin yarattığı toplam etki olduğundan hareketlilik sayıları temel alınmıştır. Bunun yanı sıra tüm hareketlilik değerleri aynı ölçü birimine sahip olduğundan verilerin standartlaştırılmamış hali kümeleme analizlerinde kullanılmıştır. Standartlaştırılmamış değişkenler yardımıyla yapılan Ward analizi sonucundan oluşan dendograma göre oluşan küme sayısının, K-ortalamlar sonucu oluşan küme sayısından daha az detaya sahip olduğu görülmektedir. Belirtilen bu nedenler ve Ortahisar ilçesi mahallelerinin sosyo-demografik ve ekonomik yapısı ile mekânsal farklılıkları değerlendirildiğinde küme ve mahalle dağılımlarının standartlaştırılmamış K-ortalamlar yöntemi ile daha doğru ortaya konulduğu kabul edilmiştir (Şekil 13).

2.6.3. Örneklem Büyüklüğü

“Örneklem; belirli bir evrendeki birimler arasındaki sistematik bir şekilde seçilen ve evreni temsil ettiği kabul edilen daha küçük kümedir” (Gülbüz ve Şahin, 2018: 125). Anketin gerçekleştirilmesi için gerekli bir ön işlem olarak büyük bir popülasyonu temsil edebilecek bir parçanın, bütün içinden seçilmesi işlemi olan örneklem yöntemine karar verilmiş ve seçilen yöntem tabakalı örneklem olmuştur. Farklı örneklem teknikleri ve türleri olmakla birlikte tabakalı örneklemede “araştırmanın sorunsalı üzerinde etkisi olması beklenen değişkenler açısından araştırma evreni kendi içerisinde türdeş olan alt gruplara (tabaka) ayrılır ve bu tabakalardan (evrendeki oranları nispetinde) rastgele seçimle örnekleme girecek birimler seçilir” (Gülbüz ve Şahin, 2018: 136). Bu doğrultuda 85 mahalleden oluşan çalışma alanı için öncelikli olarak kümeleme analizi yapılmış, tüm mahalleleri temsil edebilecek en uygun mahalleler belirlenmiştir.

“Araştırmanın yöntemine göre değişmekle birlikte sosyal bilim araştırmaları için 30 ile 500 arasındaki örneklem büyüklüğü çoğu zaman yeterli olabilmektedir” (Altunışık vd., 2012: 137). Gülbüz ve Şahin (2018) genel olarak, faktör analizinin yapılacağı ölçekte yer alacak madde sayının 5 katından az olmamak, 200-250 civarındaki bir örneklem çoğu

sosyal bilimler araştırmaları için yeterli olabileceğini soylemektedir. AFA için örneklem büyüklüğünün 200'n üzerinde olması güvenilir faktörlerin elde edilmesinde (Kline, 2019) yapısal eşitlik modellemesinin (YEM) yapılacağı araştırmalarda ise gözlenen değişken sayısının 10 katı civarındaki bir örneklem verilerin normal dağıldığı durumlarda yeterli kabul edilmektedir (Ullman, 2001). Kalaycı (2018) kompleks modellerde tahmin edilmesi gereken daha çok parametre bulunduğundan basit modellere göre daha çok örneklem ihtiyaç duyulduğunu belirtmektedir. Aşağıda Ortahisar ilçesi mahallelerinde yapılacak anket sayısının belirlenmesinde kullanılan formüle (Bartlett, Krtlik ve Higgins (2001: 46) yer verilmiştir .

$$(1) \quad n = \frac{n_o}{1 + n_o/N}$$

$$(2) \quad n_o = \frac{t^2 * s^2}{d^2}$$

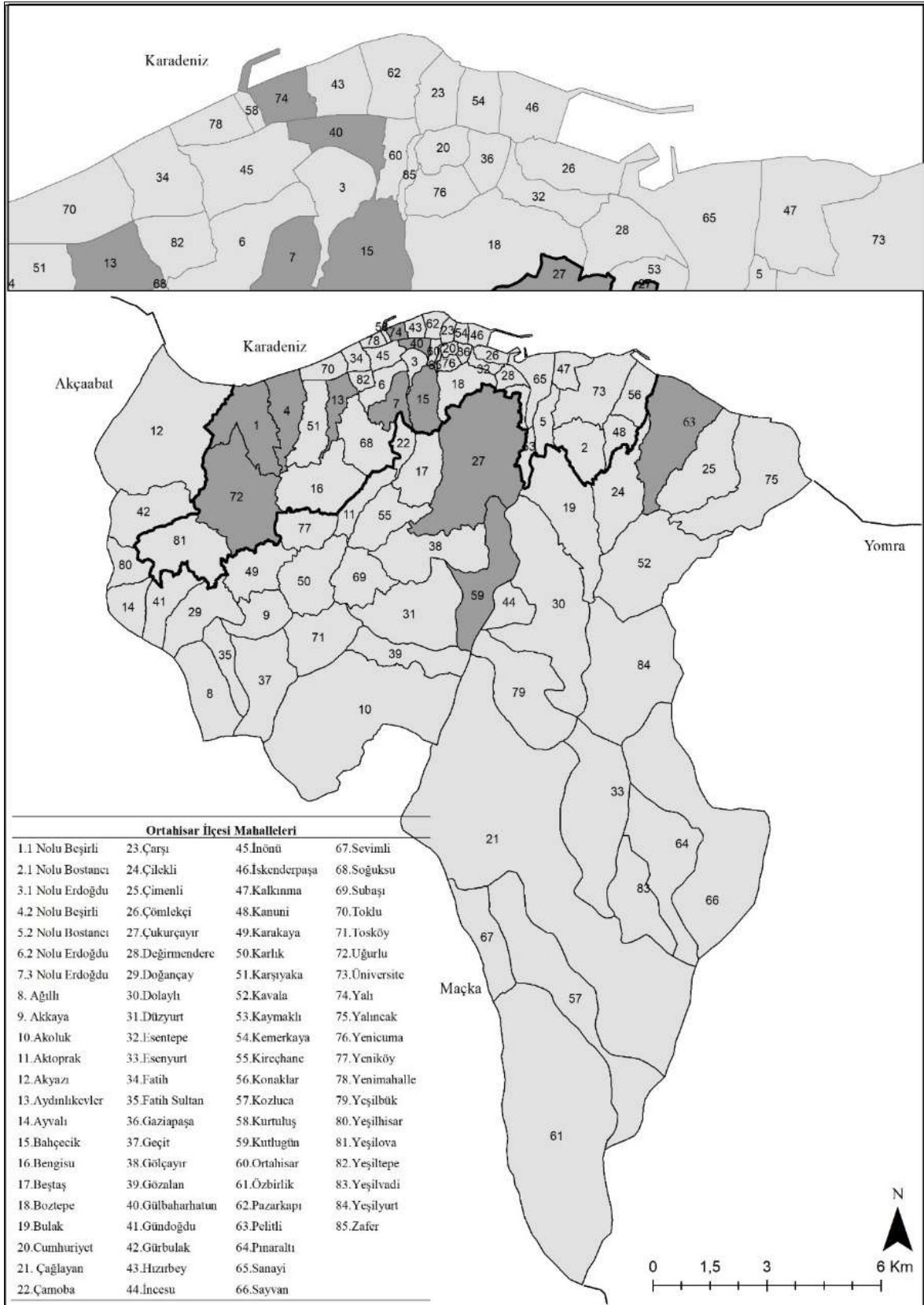
N= Evren büyüklüğü
n= örneklem büyüklüğü
t= Güven düzeyine karşılık gelen tablo z değeri (0,05 için 1,96; 0,01 için 2,58 ve 0,001 için 3,28)
s= evren için tahmin edilen standart sapma
d= Kabul edilebilir sapma toleransı

İstatistiksel olarak anlamlı sonuçlar elde edebilmek amacıyla Ortahisar ilçesinde yapılması gereken anket sayısı 2018 yılı toplama hane sayısı olan 93.223 hane esas alınarak formüle göre aşağıdaki gibi hesaplanmıştır. Yapılan hesaplama sonucunda %5 hata payı ile %95 güven düzeyinde 383 hane, %98 güven düzeyinde 539 hane ve %99 güven düzeyinde 651 hane ile anket yapılması gerekmektedir. Deneklerin kümeleme analizi sonucunda belirlenen mahallelere dağılım oranları ise örneklem büyüklüğünün her bir mahalleye ait hane sayısı ile oranından elde edilmiştir (Tablo 11, şekil 14).

Tablo 11. Anket yapılacak örneklem büyüklüğünün hesaplanması

Küme	Mahalleler	% 95 Güven	%98 Güven	%99 Güven	Dağıtılan Anket Sayısı
1	Aydınlıkevler	42	59	72	120
	3 Nolu Erdoğdu	46	64	78	160
2	Kutlugün	4	5	7	40
	Uğurlu	8	11	13	40
3	1 Nolu Beşirli	30	43	52	120
	Bahçecik	34	48	59	120
4	2 Nolu Beşirli	53	75	91	200
	Pelitli	61	85	104	210
5	Gülbaharhatun	11	16	20	40
	Yalı	11	16	20	40
6	ukurayır	87	123	150	300
Toplam		380	533	651	1370

(1) Dağıtılan anket sayısı her bir mahalle için en az 40 olarak belirlenmiştir.

Şekil 14. Anket çalışması için belirlenen mahalleler

Yukarıda yapılan ilk hesaplamaların yanı sıra “yapısal eşitlik modellemesinin yapılacağı araştırmalarda gözlenen değişken sayısının 10 katı civarındaki bir örneklem verilerin normal dağıldığı durumlarda yeterli olur” kabulü de esas alınmıştır. Yapısal eşitlik modeli kullanılacak olan tez çalışmasında likert ölçek ile hazırlanan ve algılanan ikametgâh hareketliliğinin nedenselliğini belirleyen 80 değişkene göre örneklem sayısının minimum 800 olması gerektiği hesaplanmıştır. Boş ve hatalı anketlerin olabileceği düşüncesi ile birlikte dağıtılacak anket sayısı örneklem büyüklüğü hesaplamasının üst sınırı olan %99 güven düzeyine (651 hane) göre yapılmıştır. YEM nedeni ile gerekli örneklem büyüklüğünün yaklaşık iki katı olan 1370 adet anket belirlenen mahallelerdeki ilk ve ortaokulların tüm sınıflarına eşit miktarda ve rastlantısal olarak dağıtılmıştır.

Anketin öğrenci velilerinden (anne ya da baba) hangisi tarafından yapılması gerektiği formlar üzerinde belirtilmiş olup, komşulara uygulamak üzere bir anket formu da öğrenciler ile gönderilmiştir. Böylelikle anketin dağıtılma sürecinde cinsiyet, yaş ve mahalle ölçütlerinin kullanılması sağlanmıştır.

2.6.4. İçeriği Hazırlanarak Uygulanmış Anket Çalışması

Bireyin/hanelerin hem sosyal, demografik ve ekonomik yapılarının ortaya konulması hem de ikamet amaçlı gerçekleştirdikleri hareketliliğe neden olan etmenlerin belirlenmesi ve detaylı ele alınması aşamasında anket çalışmasının yapılmasına karar verilmiştir. İki pilot çalışma sonrasında elde edilen anket formunun hazırlanma sürecinde öncelikli olarak anket sorularının hazırlanması gerçekleştirilmiş olup bu aşamada bugüne kadar yazında konuyla ilgili yapılmış çalışmalardan yararlanılmıştır.

İkametgâh hareketliliğini tespit etmeye yönelik (doğrudan ve dolaylı) uygulamalı 9 ulusal, 37 uluslararası olmak üzere toplam 46 çalışma incelenmiş ve hareketliliğin tespitine yönelik kullanılan değişkenler listelenmiştir. Tablo 12' ye göre incelenen 46 çalışma arasında yaş değişkeni (37 tekrar) en çok tekrarlanan değişken olmuştur. Yaş değişkeni sonrasında gelir (35 tekrar), mülkiyet durumu (34 tekrar) ve eğitim (34 tekrar) değişkenleri de ikametgâh hareketliliği çalışmalarında sıklıkla kullanılmıştır. İkametgâh hareketliliğinin gerçekleşen hareketlilik ve nedenselliğini ele alan kısmı için açık uçlu ve seçmeli, algılanan hareketlilik ve nedenselliğini değerlendiren kısmı için ise likert ölçekli sorular listelenen değişkenleri içerecek şekilde hazırlanmıştır.

Tablo 12. Ulusal ve uluslararası yazında kullanılan değişkenler ve tekrar sayıları

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	20 örnek için tekrar sayısı	46 örnek için tekrar sayısı ⁽²⁾
Yaş	X			X	X	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X		X	X		15	37
Gelir (hanehalkı)	X	X	X		X		X		X	X		X	X	X	X		X	X	X	X	15	35
Eğitim		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X		X	X	X			16	34
Mülkiyet durumu		X	X	X		X	X	X		X		X	X	X	X	X	X	X			15	34
Meslek/statü		X		X		X			X	X	X						X	X	X		9	20
Çocuk sayısı/değişimi	X	X	X	X	X	X	X	X				X	X			X		X			12	18
Medeni durum		X			X		X	X	X	X		X									7	17
İrk/etnisite/azınlık	X				X	X							X		X	X		X	X		8	17
Hane büyüklüğü	X	X					X			X	X							X	X		7	13
Cinsiyet	X		X		X	X		X	X	X									X		8	11
Konut kullanım süresi		X				X	X							X					X		5	10
Oda stresi									X					X				X	X		4	9
İşsizlik/işten ayrı	X					X						X	X					X			5	9
Boşanma	X	X		X		X	X						X					X			7	8
İstihdam durumu	X	X											X					X			4	8
Konut tipi	X						X			X			X	X							5	8
Medeni değişim												X									1	8
Memnuniyetsizlik		X	X	X			X														4	8
Yaşam alanı büyüklüğü		X	X				X		X					X				X			6	8
Komşuluk ilişkileri		X	X		X		X						X								5	7
Semt kalitesi					X														X		2	7
Akrabaya yakınlık							X											X			2	6
Evlilik	X	X		X		X	X														5	6
Hareket sayısı						X						X						X			3	6
İlk çocuk yaşı	X												X					X	X		4	6
Oda sayısı			X				X							X					X		4	6
Uygun kira		X					X						X								3	6
Alandaki arkadaş sayısı													X						X		2	5
İlçe işsizlik oranı																		X			1	5
İş değişikliği/tayin							X														1	5
İşe/okula yakınlık		X					X						X								3	5
Konutun konumu							X														1	5
Merkeze yakınlık							X					X	X	X							4	5
Yoksulluk oranı				X		X							X			X					4	5
Emeklilik		X					X														2	4
Kayıp		X		X			X						X								4	4
Mahalle baskısı			X	X	X																3	4
Mahalle sakinliği		X			X								X								3	4
Sosyal olanaklar														X				X			2	4
Yapılaşma düzeni							X														1	4
Ekonomik sıkıntı				X	X								X								3	3
Göç tipi									X												1	3
Hareket olasılığı																		X			1	3
Çalışma yılı									X										X		2	3
İşe gidiş süresi										X									X		2	3
Mahalle algısı					X																1	3
Park varlığı							X														1	3
Tek kişi istihdamı	X																	X			2	3
Yerleşme büyüklüğü																			X		1	3

Tablo 12'nin devamı

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	20 örnek için tekrar sayısı	46 örnek için tekrar sayısı ⁽²⁾
Yaşlılık/hastalık	X	X		X																	3	3
Yatak odası sayısı	X		X																		2	3
Birlikte yaşama	X												X								2	2
Erişim olanakları							X							X							2	2
Eşin mesleği																					0	2
Ev sahibinin çıkarması		X					X														2	2
Gelir değişimi												X									1	2
Güvenlik													X								1	2
Kamusal olanaklar														X							1	2
Kentleşme durumu																X					1	1
Kişi başına düşen m ²																					0	2
Konut kaynağı							X			X											2	2
Konut yaşı	X													X							1	2
Mahallede kalış süresi					X								X								2	2
Otopark olanağı																					0	2
Araç sahipliği																					0	1
Askerlik							X														1	1
Arka bahçe mesafesi																					1	1
Aylık masraf																					0	1
Bağımsız yaşam isteği		X																			1	1
Banyo sayısı			X																		1	1
Birikim		X																			1	1
Çöp hizmeti																					0	1
Evin dayanıksızlığı							X														1	1
Isınma problemi							X														1	1
İlçe konut değeri																					0	1
İşsiz geçen süre																					0	1
Konut değeri	X																				1	1
Konut kredisi oranı													X								1	1
Konutun yıkılması		X																			1	1
Mahalle kalite indeksi					X																1	1
Mahremiyet																					0	1
Manzara																					0	1
Okul çağındaki çocuk	X																				1	1
Okul memnuniyeti													X								1	1
Prestijli olma							X														1	1
Sosyal sınıf				X																	1	1
Toplu taşıma yakınlık		X																			1	1
Trafik durumu														X							1	1
Yabancı yerde doğum																					0	1

⁽¹⁾1. Wang, vd., 2018; 2. Ecerel ve Uğurlar, 2017; 3. Ren ve Folmer, 2017; 4. Morris, 2017; 5. Basolo ve Yerena, 2017; 6. Warner ve Sharp, 2016; 7. Yasak, 2014; 8. Coulter ve Ham, 2013; 9. Liu vd., 2013; 10. Kalelioğlu ve Özgür, 2013; 11. Kamacı, 2013; 12. Clark, 2013; 13. Coulton vd., 2012; 14. Alkay, 2011; 15. Clark, 2009; 16. Ham ve Clark, 2009; 17. Clark, 2007; 18. Clark ve Withers, 2007; 19. Duncan ve Newman, 2007; 20. Clark, vd., 2006; ⁽²⁾*Diğer:* 21. Fattah vd., 2015; 22. Kamacı, 2012; 23. Sanches ve Andrews, 2011; 24. Alkay, 2011b.; 25. Huang ve Deng, 2006; 26. Kocatürk ve Bölen, 2005; 27. Özyıldırım vd., 2005; 28. Clark ve Huang, 2004; 29. Clark ve Huang, 2003; 30. Li, 2003; 31. Li ve Siu, 2001; 32. Clark ve Drever, 2000; 33. Clark ve Mulder, 2000; 34. Böheim ve Taylor, 1999; 35. Molin, vd., 1996; 36. Loikkanen, 1992; 37. Landale ve Guest, 1985; 38. Clark ve Onaka, 1983; 39. Bach ve Smith, 1977; 40. Speare, 1974; 41. Kan, 2006; 42. Clark, vd., 1984; 43. Hanushek ve Quigley, 1978; 44. Kan, 1999; 45. Quigley ve Weinberg, 1977; 46. Boehm, vd., 1991.

İkametgâh hareketliliği nedenselliğini belirlemek amacıyla hazırlanan ilk/taslak anket formu bireylere bir pilot çalışma ile uygulanmıştır. Nüfus büyüklüğü, nüfus değişimi, hane büyüklüğü ve ikametgâh hareketliliği verileri dikkate alınarak yapılan ilk değerlendirmelere göre Çukurçayır Mahallesi'nin kümeleme analizi sonucunda tek bir kümeyi oluşturması beklenmektedir. 2012 yılı 6360 sayılı yasa sonrasında kent merkezi sınırlarına dâhil edilen ve belirtilen değişkenler bağlamında son 10 yıllık dönemde en fazla hareketlilik gösteren Çukurçayır Mahallesi'nde yaşayan 100 hane ile pilot bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Toplam 65 sorunun yer aldığı ve formun güvenilirliğinin değerlendirildiği bu ilk çalışmanın sonuçlarının yorumlanması aşamasında tanımlayıcı istatistiklerden yararlanılmıştır.

Taslak anket formunun değerlendirilmesi sonrasında ikametgâh hareketliliği detaylandırılarak ele alınmış, hareketliliğin yanı sıra konut memnuniyeti ve konut yer seçimi yazınına ait çalışmalar ile örnek anket formları incelenerek bu olguların değişkenlerine de çalışmada yer verilmiştir. Pilot çalışmada tespit edilen eksiklikler nedeniyle revize edilen anket formu ikinci bir pilot çalışma ile 20 kent sakinine daha uygulanmış uygulama sonrası formun revize edilmiş halinin alan çalışmasında kullanılmasına karar verilmiştir.

İkametgâh hareketliliğini çok boyutlu ele almayı hedefleyen çalışmanın anket formu da çok başlıklı ve kapsamlı olarak hazırlanmıştır. Ulusal ve uluslararası yazın çerçevesinde şekillenen ve geliştirilen anket formu ile bireylerin sosyal, demografik ve ekonomik yapılarının ortaya konulması, yaşam boyu gerçekleştirdikleri gerçek ve olası hareketlerin detaylı ele alınması ve ikamet amaçlı hareketlerin algılanan nedenselliğinin ortaya konulması hedeflenmektedir. Böylelikle gerçek, gerçekleşen ve algılanan hareketlilik olgusu noktasında değerlendirmelerin bütüncül bir şekilde yapılabilmesi mümkün olacaktır. Ayrıca hareketlilik olgusunun bir boyutunu ele alan çalışmaların aksine anket formu geçmişten bugüne hareketliliğe neden olan yaşam döngüsü, yaşam seyri ve memnuniyet yaklaşımlarını ve hareketliliğe etken nedenleri kapsamlı bir şekilde ele alıp değerlendirmeye imkân tanıyacak şekilde hazırlanmıştır.

Hanelerin/bireylerin sosyo-demografik yapısını, hane yapısını, konut ile ilgili bilgilerini sorgulayan ilk bölüm 28 ve bireylerin hareketlilik geçmişleri ile gelecekteki olası hareketlerini sorgulayan ikinci bölüm ise temelde 5 sorudan (açık uçlu ve seçim ölçütlü) oluşturulmuştur. İkametgâh amaçlı gerçekleşen hareketliliğin nedenselliğinin tartışıldığı son bölüm ise çalışma yöntemi nedeniyle 5'li likert ölçeğine göre hazırlanmış olup 80 sorudan oluşmaktadır. Belirtilen bu üç bölüm çerçevesinde altı başlık altında ele alınan ve toplam 117 sorudan oluşan anket formunun soru içerikleri aşağıda listelenmiştir.

- Hanenin sosyo-demografik yapısı ile ilgili olarak hanede yaşayan her bir birey için cinsiyet, doğum tarihi, medeni durumu, medeni durum değişimi, engelli ve hastalık durumları, eğitim durumları, ekonomik durumları, meslekleri, meslekte çalışma yılları, işyeri/okula olan mesafeleri ve işsiz geçen süreye ilişkin toplam 12 soru,
- Hane yapısı ile ilgili olarak hane büyüklüğünde yaşanan değişim ve nedeni, refah düzeyi, toplam gelir, gelir değişimi, araç sahipliğine ilişkin toplam 5 soru,
- Konut ve yakın çevresi ile ilgili olarak bugünkü konutun türü, mülkiyet durumu, konutun yaşı, konutun büyüklüğü, konutta oturma süresi, oda sayısı, konutun kira ve satış değeri, mahallede oturma süresi, bir önceki mahalle, son hareket nedeni, konut sahipliği ve mahallesine ilişkin toplam 12 soru,
- Hareketlilik geçmişisi ile ilgili olarak anket yapılan kişinin doğduğu konutun mahallesi, hayatı boyunca yaşadığı konut sayısı, taşındığı her bir konut için mahalle, neden ve taşınma yılına ilişkin toplam 5 temel soru,
- Olası hareket ile ilgili olarak tekrar taşınma düşüncesi, mahalle önerisi ve nedenlerine ilişkin toplam 3 soru ve son olarak,
- Hareketliliğin nedenselliği ile ilgili olarak 20 adet hane bireyini yansıtacak özellik, 17 adet konut, 11 adet konut yakın çevresi, 17 adet mahalle, 8 adet sosyal yapı ve 7 adet diğer etkenlere ilişkin olmak üzere toplam 80 adet sorudan oluşmaktadır.

2.6.5. Verilerin Değerlendirilme Yöntemi

Çalışma kapsamında ikametgâh hareketliliği yazınına bakıldığında hareketliliğin nedenselliğini anlamada regresyon analizinin sıklıkla kullanıldığı görülmektedir (Kamacı, 2013; Alkay, 2011; van Ham ve Clark, 2009; Huang ve Deng, 2006; Clark ve Huang, 2003; Clark ve Huang, 2004; Li, 2003; Li ve Siu, 2001; Clark ve Drever, 2000). Bunun yanı sıra bazı çalışmalarda konu faktör analizleri (Eceral ve Uğurlar, 2017; Yasak, 2014), bazı çalışmalarda ise faktör ve regresyon analizleri birlikteliği (Kalelioğlu ve Özgür, 2013; Clark vd. 2006; Kocatürk ve Bölen, 2005) ile ele alınmaktadır. Bu çalışma kapsamında ise nedenselliğin bütüncül bir değerlendirilmesinin yapılması amacıyla hareketlilik yazını için 2010 sonrasında kullanılmaya başlanmış görece yeni bir yöntem olan Yapısal Eşitlik Modellerinden (YEM) yararlanılmıştır.

İkametgâh hareketliliğini çok boyutlu ele almayı ve bütüncül bir değerlendirmeyi amaçlayan çalışmada nedensellik tartışması ve yere özgü değişkenlerin tartışılabilmesi adına çok değişkenli bir süreç yürütülmüştür. Bu çok değişkenli süreç içerisinde Ortahisar özelinde oluşan faktörlerin keşfedilebilmesi amacıyla öncelikle açıklayıcı faktör analizi (AFA) yapılmıştır. Sonrasında yere özgü ikametgâh hareketliliği nedenlerinin bu çok değişkenli keşfinde ortaya çıkan faktör (örtük/gizil değişken) yapılarının ölçme modelleri ile temsil edilmesi için YEM'in doğrulayıcı faktör analizlerinden yararlanılmıştır.

İkametgâh hareketliliğinin nedenselliğinin tartışıldığı tez çalışmasında faktör analizleri ve YEM süreci ikametgâh hareketliliği nedenlerinin yaşam döngüsü, yaşam seyri, memnuniyet yaklaşımları çerçevesinde detaylı ele alındığı ve olguya neden olan tüm nedenlerin birlikte değerlendirildiği iki farklı süreçte yürütülmüştür. YEM yardımıyla yürütülen çalışmada hareketlilik olgusunun hem yaklaşımlar özelindeki detaylı değerlendirmelerinde hem de bütüncül bakış açısı ile ele alınışında AFA ile DFA'dan yararlanılmıştır. Faktörlerin birbiri üzerindeki etkilerinin belirlenmesi aşamasında ise YEM'in yol analizleri ve yapısal regresyon modelleri kullanılmıştır.

2.6.5.1. Faktör Analizi

Çalışmanın algılanan nedenselliğini belirlemeye yönelik ilk adımı oluşturan faktör analizi birbiri ile ilişkili çok sayıdaki etmenlerin bir araya getirilerek, birbirleri ile tutarlı daha az sayıda faktör elde etmeyi ve etmenlerin oluşturduğu yapıların örüntüsünü keşfetmeyi amaçlayan, çok değişkenli analizlerin genel adıdır (Kim ve Mueller, 1978). “Faktör analizinde gözlenen değişkenlerdeki varyansı örtük değişkenler yardımıyla açıklayabilmek amaçlanmakta, gerçekleştirilen ardışık analizler yardımıyla çıktıların daha kolay yorumlanabilmesi sağlanmaktadır” (Aksu vd., 2017: 2).

Faktör analizi denildiğinde AFA ve DFA olmak üzere iki temel analiz türü akla gelmektedir. Tabachnick ve Fidell'e (2011) göre AFA'da asıl amaç, çok sayıdaki gözlenen değişkenden birbirleri ile tutarlı daha az sayıda değişken ve bunların oluşturduğu faktörleri elde etmek iken DFA'da amaç daha önce geliştirilmiş veya sağlam bir kuramsal temeli olan ölçek ve yapıların veri ile doğrulanmasıdır. “Yeni bir ölçek geliştiriliyor veya yazında var olan ölçeklere madde ekleme-çıkarma işlemi yapılıyor ise ölçeğin yapısal ve faktöriyel geçerlilik çalışmalarına AFA ile başlamasının daha uygun olacağı değerlendirilmektedir” (Gürbüz ve Şahin, 2018: 318).

Açıklayıcı faktör analizi: “Açıklayıcı faktör analizi gözlenen değişkenleri tanımlamak, bu değişkenleri özetlemek, yönetilebilir ve üzerinde çalışılabilir düzeyde faktörleri belirlemek için yapılır” (Gürbüz ve Şahin, 2018: 317). Veri odaklı yapılan açıklayıcı faktör analizinde (AFA) değişkenler arasındaki ilişkilerden hareketle faktör bulmaya yönelik bir işlem kullanılmaktadır (Büyüköztürk, 2004; Byrne, 2010). AFA süreçlerini özetlersek (Gürbüz ve Şahin, 2018);

- Belirli bir örneklemden elde edilen değişkenlerin oluşturduğu veri yapısının faktör analizi için yeterli olup olmadığını gösteren KMO değerinin 0,60 ve üstünde olması örneklemin faktör analizi için yeterli olacağına işaret etmektedir.
- Korelasyon matrisindeki ilişkilerin faktör analizi için yeterli olup olmadığını test eden Barlett Küresellik testi sonucunun anlamlı olması ($p < 0,05$) değişkenler arası ilişkilerin oluşturduğu matrisin faktör analizi için anlamlı olduğunu gösterir.
- Bir maddenin ortak varyans (*communalities*) değerine karşılık gelen çıkartma (*extraction*) değeri, o maddenin açıkladığı toplam varyansı gösterir. Ortak varyans değeri 0,2’den küçük değişkenler testten çıkarılarak analiz yeniden yapılmalıdır.
- Faktör yükleri: Bir değişkenin faktör yük değerinin düşük olması o değişkenin ilgili faktörü açıklamada yetersiz olduğu anlamına gelmektedir. Faktör yüklerinin genel olarak en az 0,32’nin üzerinde olması önerilmekle birlikte faktörlerin güçlü değişkenlerden oluşması istenirse değerin en az 0,50 olması esas alınabilir.
- Özdeğer (eigenvalue): Bir faktörü oluşturan değişkenlerin faktör yüklerinin karelerinin toplamı olup faktör sayısına karar vermede kullanılmaktadır. Uygulamada genellikle özdeğeri 1’den büyük olan faktörler dikkate alınmaktadır.
- Faktör ve faktörleştirme: Tüm faktörlerin açıkladıkları varyansın en az %50 olması genel kabul gören bir durum olup faktörleştirme aşamasında mümkün olduğunca yüksek faktör yüküne sahip (yük değeri 0,50) değişkenlerin seçilmesi önemlidir.
- Faktör döndürmesi (factor rotation): İki ve daha fazla faktörlü durumlarda kullanılan faktör döndürme değişkenlerin konumlarının faktör eksenleri arasında hareket ettirilerek hangi faktörde yer alacağının daha belirgin hale getirilmesidir.
- Faktörlerin isimlendirilmesi: AFA neticesindeki faktör(ler)i temsil edecek değişkenler belirlendikten sonra faktörlerin isimlerle ifade edilmesi gerekmektedir.

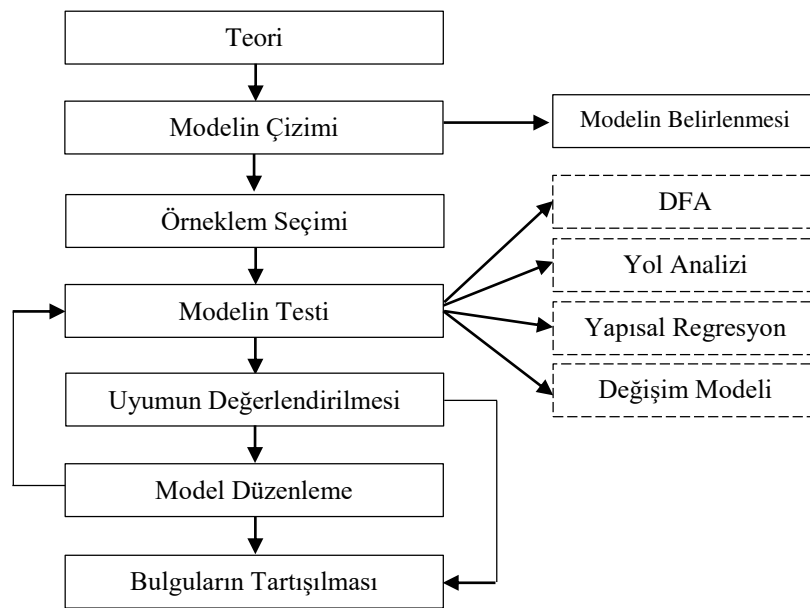
2.6.5.2. Yapısal Eşitlik Modeli (Structural Equation Modelling, YEM)

Yapısal Eşitlik Modeli (YEM), örtük ve gözlenen değişkenler arasındaki doğrusal ya da doğrusal olmayan ilişkileri tek bir modelde gerçekçi olarak inceleyen, değişkenler arasında bağımlılık ilişkilerini tahmin etmek için varyans, kovaryans analizleri, faktör analizi ve çoklu regresyon gibi analizlerin birleşmesiyle meydana gelen ve çevre-davranış etkileşimini açıklamak için bir model sunan çok değişkenli istatistiksel bir tekniktir (Qureshi ve Kang, 2015; Özdemir, 2017; Dursun ve Kocagöz, 2010; Byrne, 2010; Kalaycı, 2018). Bu model, “gözlenen ve gizil değişkenler içermesi ve gizil değişkenlerin gözlenen değişkenler ile tanımlanması yönüyle faktör analizini, birçok bağımlı ve bağımsız değişken içermesi yönüyle kanonik korelasyonu ve değişkenler arasındaki nedensel ilişkileri tanımlaması yönüyle regresyon analizini içermektedir” (İlhan ve Çetin, 2014: 28). YEM’in temel amacı bir veya birden fazla bağımsız değişken ile bir veya birden fazla bağımlı değişken arasındaki ilişkiler dizisini test etmektedir (Byrne, 2010). YEM’in günümüzde popüler olarak kullanılmasının en önemli nedenlerinden biri gözlenebilen ve gözlenemeyen değişkenler arasındaki doğrudan ve dolaylı etkilerin tek bir model içerisinde test edilebilmesidir. Bu haliyle YEM, aynı anda yapılan birden fazla regresyon analizi olarak da değerlendirilebilir (Tabachnick ve Fidell, 2011). Regresyonun aksine, YEM kovaryans analizi ile tahmin edilir. YEM değişkenler arasındaki çift yönlü ilişkinin (geri besleme döngüleri) tahminini sağlarken, regresyon tek yönlü ilişkiye izin verir. Bu nedenle, YEM doğrusal regresyondan üstündür (Aditjandra vd., 2012). YEM, sahip olduğu bazı özellikler bakımından klasik çok değişkenli istatistiksel yöntemlerden farklılaşmaktadır (Byrne, 2010; Williams vd., 1995; İlhan ve Çetin, 2014; Özdemir, 2017; Kalaycı, 2018):

- Hem bir değişkenden diğerine giden doğrudan etkileri, hem de iki değişken arasında, aracı bir değişkenin etkisiyle oluşan dolaylı etkileri içeren çok değişkenli modeli geliştirme, tahmin ve test etmeye olanak tanımaktadır.
- Rastgele ve rastgele olmayan ölçüm hatalarını açıklama, tam-bilgi kestirimlerinin kullanımı yoluyla ilişkili bağımlı değişkenler ile modelleri kolayca birleştirme ve oldukça karmaşık modelleri karşılaştırabilme yeteneğine sahiptir.
- Diğer istatistiksel yöntemlerden farklı olarak, keşfedici yerine, doğrulayıcı bir yaklaşımı benimsemektedir. Önceden belirlenen ve kuramsal alt yapısı olan bir ilişki örüntüsünün, örneklemden toplanan veri ile doğrulanmasına çalışılmaktadır.

- Geleneksel çok değişkenli yöntemler ölçüm hatasının hesaplanması ya da düzeltilmesi için herhangi bir yeteneğe sahip değilken YEM, hata hesaplamalarında oldukça net sonuçlar ortaya koymaktadır.
- Geleneksel analizler sadece gözlemlenebilen değişkenler üzerinden işlem yapabilirken YEM, aynı model içerisinde hem gözlenebilen hem de gözlenemeyen değişkenler üzerinden test yapabilmektedir.
- Yapılar arasındaki ilişkileri test etmeyi amaçlayan klasik analizlerde belirli bir modeli bütüncül olarak test etmek zorken, YEM’de farklı ilişkilerin bulunduğu bir modelin bütüncül olarak veri ile doğrulanıp doğrulanmadığı üretilen uyum iyiliği değerleri ile test edilebilmektedir.

Meydan ve Şeşen (2015: 19-20) en genel hatları ile bir YEM sürecini şu şekilde tanımlamaktadır: “Bir yapısal eşitlik modelinin oluşturulmasında ilk ve en önemli adım olan teorinin incelenmesinden sonraki aşama, teoriyi birebir yansıtacak şekilde yol şemasının kurulmasıdır. Modelin test edileceği örneklem belirlendikten sonra model test edilir. Model test edilirken temel olarak yapılan doğrulayıcı faktör analizi (DFA), yol analizi, yapısal regresyon analizi ya da değişim modeli analizidir. Ortaya çıkan uyum iyiliği indekslerinin değerlendirilmesinden sonra ya bulgular tartışılarak model kabul veya reddedilir ya da model üzerinde düzeltme yapılarak model testi tekrar edilir. Modelin son aşaması elde edilen bulguların yorumlanarak tartışılmasıdır” (Şekil 15).

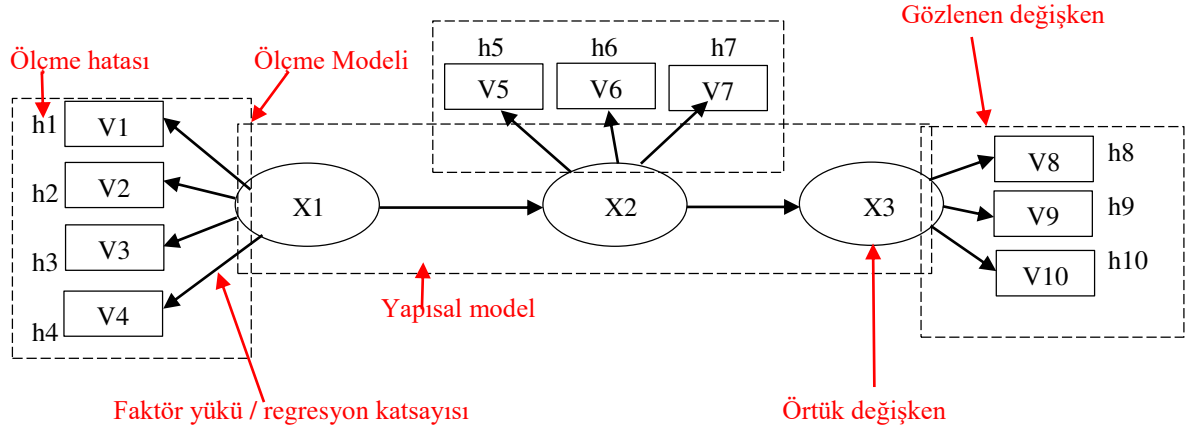
Şekil 15. Yapısal eşitlik modeli oluşturulması (Meydan ve Şeşen, 2015: 19)

Dursun ve Kocagöz'ün (2010: 6) YEM yönteminde belirttiği dört aşama ise şöyledir;

1. Yapısal modelin kurulması ve modelde yer alan değişkenler arasındaki ilişkilerin ve ölçme modelinin test edilmesi,
2. Yol diyagramının elde edilmesi, ilişkilere ait yol katsayılarının (regresyon katsayılarına benzer) tespit edilmesi,
3. Modele ait uyum iyiliği istatistiklerinin (Ki-kare/Serbestlik Derecesi, GFI, AGFI, CFI, RMSEA, RMR ve Standardize SRMR) incelenmesi
4. Yapısal modelin incelenerek bulguların yorumlanması

YEM aslında gözlenen değişkenler ile örtük değişkenler arasındaki ilişkileri test eden ve gizli değişkenlerin gözlenen değişkenler tarafından ne kadar iyi temsil edildiğiyle ilgilenen ölçme modeli (DFA) ile örtük (bağımlı ve bağımsız) değişkenler arasındaki ilişkileri test eden yapısal model (yol analizi) analizlerinin genel adıdır (Gürbüz ve Şahin, 2018). Anderson ve Gerbing'e (1984) göre verilerin modeli destekleyip desteklemediğini değerlendirmek amacıyla YEM literatüründe kullanılan en yaygın yöntem iki aşamalı yöntemdir. Analizlerde birinci aşama olarak önce ölçme (measurement) modeli test edilerek modelde yer alan yapılara ait ölçümlerin ilgili yapıları doğru ölçüp ölçmediğine bakılır, ikinci aşamada ise yapısal (structural) modeller incelenir.

Basit bir ölçüm modeli gizli bir değişken, ilişkili gözlenen değişken ve bunlara karşılık gelen ölçüm hatalarını içerir (Xiong vd., 2015). Model öncelikle gizli değişkenlerin gözlenen değişkenler tarafından ne kadar iyi temsil edildiğiyle ilgilenen bir Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA) içerir (Qureshi ve Kang; 2015, Acker vd., 2007; Özdemir, 2017). Bu adımda uygulanan DFA'nın amacı, ölçüm bileşenlerinin geçerliliğini test etmek ve bir sonraki adım için temel sağlamaktır (Xiong vd., 2014). Ölçme modeli, gözlenen değişkenleri içermekte ve gözlenen değişkenlerin örtük değişkeni ne oranda temsil ettiğinin ve bu örtük yapılar arasındaki ilişkilerin belirlenmesiyle oluşturulmaktadır (Kalaycı, 2018). DFA'nın en yalın hali olan ölçüm modeli sonuçlarının tatmin edici olması durumunda, bir sonraki adımda gizli değişkenler arasındaki korelasyonları varsayıma dayalı nedensel ilişkiler ile değiştirmek ve daha sonra modeli test etmek için yapısal model kullanılır (Xiong vd., 2014). Gizli değişkenler ve aralarındaki ilişkilerini inceleyen bu aşama çoklu regresyon analizi ve yol analizini (path analyses) içerir (Xiong vd., 2015; Qureshi ve Kang, 2015; Acker vd., 2007; Özdemir, 2017). Dolayısıyla, bir yapısal denklem modeli bir yapısal bileşen ve birkaç ölçüm bileşeninden oluşur (Xiong vd., 2014) (Şekil 16).

Şekil 16. Yapısal eşitlik modelinde temel kavram/semboller (Gürbüz ve Şahin, 2018: 341'den düzenlenmiştir.)

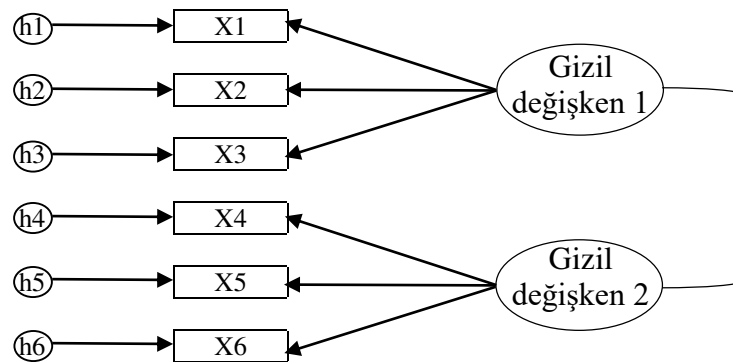
Regresyon analizinde olduğu gibi YEM bağımsız ve bağımlı değişkenler arasındaki ilişkileri ifade etmekte olup uygulamalarında sırasıyla dışsal ve içsel değişkenler olarak adlandırılırlar (Acker vd., 2007). YEM'de klasik istatistiksel yöntemlerden farklı olarak bağımlı yerine dışsal (exogenous/etkileyen) ve bağımsız değişkenlerin yerine ise içsel (endogeneous/etkilenen) değişken tanımlamaları kullanılır (Meydan ve Şeşen, 2015; Gürbüz ve Şahin, 2018). YEM modellerinde bir değişkenin bazı değişkenler için bağımsız değişken iken aynı anda bazı değişkenler için de bağımlı değişken olduğundan hangi değişkenin bağımlı ya da bağımsız olduğunu söylemek pek mümkün değildir (Kalaycı, 2018).

Tablo 13. YEM gösterimleri (Meydan ve Şeşen, 2015; Gürbüz ve Şahin, 2018)

Şekil	Anlam
	Örtük değişken (latent / unobserved); direkt olarak gözlenemeyen dolayısıyla doğrudan ölçümlenemeyen, gözlenen değişkenlerdeki ortak varyansı veya ilişkileri aracılığıyla tanımlanabileceği varsayılan yapı ya da değişkenlerdir.
	Gözlenen değişken (manifest, indicator); araştırmacının doğrudan ölçtüğü kategorik, sıralı veya sürekli olan değişkenlerdir.
	Bir değişkenin diğer bir değişken üzerindeki etkisini göstermekle birlikte yapısal regresyon katsayısını temsil eder.
	YEM modellerinin temel istatistiği kovaryanstır. İki değişken arasındaki kovaryansı ya da varyansı gösterir. İki değişkenin birlikte değişmesi ya da aralarındaki karşılıklı korelasyon ilişkisidir. A arttıkça B de artar. Eğer iki değişken arasında pozitif doğrusal bir ilişki varsa kovaryans pozitif ve ters yönlü bir ilişki varsa negatiftir. Korelasyon ise iki değişken arasındaki ilişkinin gücü hakkında bilgi verir.
	Gözlemlenen bir değişkenin, bir başka gizil değişken üzerindeki yol katsayısıdır.
	Gizil bir değişkenin bir başka gizil değişken üzerindeki yol katsayısıdır.
	Gözlemlenen bir değişkenle ilgili ölçüm hatasıdır. Bir gözlenen değişkenin ölçülmek istenen modeli açıklayamadığı bir özelliğinin bulunduğunu gösterir.
	Gizil bir faktörün tahminindeki artık hatasıdır. Bağımlı değişkeni belirtilen bağımsız değişkenler dışında etkileyen tüm etmenleri temsil etmektedir.

Yöntemin en önemli kavramlarından biri olan örtük değişkenler soyut karakterlerinden dolayı doğrudan gözlenemez iken gözlenen değişkenler nesnel gerçekleri içerir ve ölçümleri kolaydır (Xiong vd., 2014; Acker vd., 2007; Özdemir, 2017, Xiong vd., 2015). Araştırmacı, örtük değişkeni gözlenebilir değişkenlerle ilişkilendirerek tanımlar (Dursun ve Kocagöz, 2010; Akıncı, 2007). Her bir gözlenen değişkene bir hata terimi ve üzerinde etki tanımlanan her bir gizil değişkene de artık hata terimi eklenir (Meydan ve Şeşen, 2015). Ölçüm hatası gözlemlenen değişkendeki rastgelelikten, artık hata ise gizil bir değişkenin dışsal bir faktör olarak, içsel faktör konumundaki bir başka içsel değişken üzerindeki etkisinden kaynaklanmaktadır (Kalaycı, 2018) (Tablo 13). Yapısal eşitlik modelinin DFA, yol analizi ve yapısal regresyon modelleri aşağıda detaylı olarak aktarılmıştır.

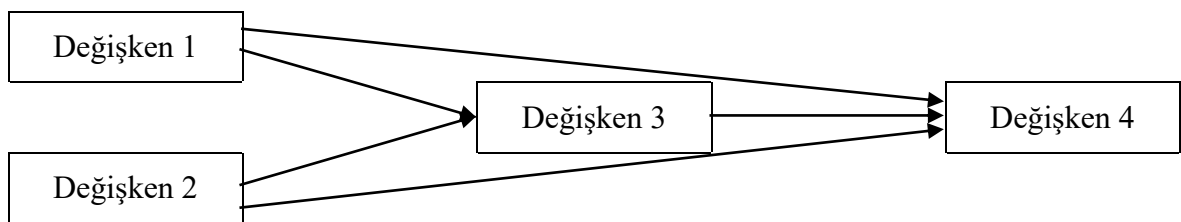
- Doğrulayıcı faktör analizi (DFA): Bir hipoteze veya kurama dayanan DFA genellikle gözlemlenen bazı değişkenlerin bir gizil değişkeni oluşturup oluşturmadığının ya da birçok gizil değişken arasında tanımlanan ilişkilerin var olup olmadığının testi için kullanılır (Sümer, 2000; Kalaycı, 2018). Modeldeki her bir gizil değişken, bir grup gözlemlenen değişken tarafından ölçülmektedir. “DFA analizi, yeni geliştirilen bir ölçeğin yapısal geçerliliğini (birleşim, ayrışım ve faktöriyel geçerlilik vb.) ortaya koymak ve yapısal model testlerinin ilk aşamasında ölçme modellerinin test edilmesi amacıyla tercih edilebilmektedir” (Gülbüz ve Şahin, 2018: 342). Ayrıca DFA modellerinde bir değişkenin diğerini etkilemesi değil, değişkenler arasındaki ilişki önemlidir (Meydan ve Şeşen, 2015). Gözlenen değişkenler ile örtük değişkenler arasındaki ilişkileri test etmede DFA’dan yararlanılmasının yanı sıra yol analizinin ilk aşamasında da uygulanarak ölçüm modellerinin doğrulanıp doğrulanmadığının test edilmesi gittikçe yaygınlaşan bir yaklaşım olarak kabul edilmektedir (Gülbüz ve Şahin, 2018) (Şekil 17).

Şekil 17. Örnek doğrulayıcı faktör analizi modeli

DFA’da, temel olarak dört farklı modelin test edilebileceği söylenebilir (Meydan ve Şeşen, 2015). Bazı ölçekler, tek faktörlü/boyutlu (yapı) olarak daha iyi çalışırken, bazıları da çok faktörlü bir yapı içerisinde daha iyi çalışabilmektedir. Bu nedenle de DFA’da farklı ölçüm modelleri test edilmektedir (Gürbüz ve Şahin, 2018). Bu modeller içerisinde en iyi sonucu veren modele karar verilir. Bu modelleri kısaca tanımlamak gerekirse (Meydan ve Şeşen, 2015);

- Tek faktörlü model: Modelin esası, gözlenebilen tüm değişkenlerin, geniş ve daha kapsayıcı bir üst değişken altında toplanmasıdır.
- Birincil düzey çok faktörlü model: Gözlenebilen değişkenlerin, birden fazla bağımsız boyut altında toplanmasıdır. Model araştırmacı tarafından tamamen kuramsal olarak belirlenip DFA ile test edilmiş bir model olabileceği gibi, AFA sonucunda elde edilmiş bir model de olabilir.
- İkinci düzey çok faktörlü model: Gözlenebilen değişkenlerin, birden fazla bağımsız boyut altında toplanması ve daha sonra ise bu faktörlerin daha kapsayıcı bir model altında bir araya gelmesidir.
- İlişkisiz model: Son model ise gözlenen değişkenlerin birden fazla, birbirleriyle hiçbir bağlantısı olmayan ilişkisiz faktörler altında toplandığı modeldir.
- Yol analizi (path analysis): YEM’in en eski uygulama biçimi yol (path) analizi olarak ifade edilebilir (Aksu vd., 2017). Araştırmacının kuramsal olarak kurguladığı modelde değişkenler arasındaki ilişkilerin (yolların) gücünü ve anlamlı olup olmadığını test etmesini sağlamakta ve korelasyon katsayılarını ve regresyon analizini birlikte kullanmaktadır (Meydan ve Şeşen, 2015). YEM’de analizinin amacı, YEM’in gizli değişken model kısmını test etmektir. Schumacker ve Lomax’e (2004) göre klasik regresyona göre üstünlüğü, aynı anda birden fazla bağımlı değişkenin test edilebilmesine olanak vermesi, gözlenen değişkenlerin ölçüm hatalarının modele dahil edilebilmesi ve bir değişkenin hem bağımlı hem de bağımsız değişken olarak tanımlanabilmesi olarak sayılabilir.

Şekil 18. Örnek yol analizi örneği

Gözlenen değişkenler ile yapılan yol analizleri hata terimleri barındıramadığından modelden elenemez ve bu nedenle de gizil değişkenler ile yapılan yol analizlerine göre daha az güvenilir sonuçlar üretirler (Şimşek, 2007). Son olarak YEM süreçlerinde yol analizi öncesi modele dâhil edilecek değişkenlerin faktör yapılarının doğrulanmış olması gerekmektedir (Şekil 18).

- Yapısal regresyon modelleri: Aynı anda DFA modellerini ve yol analizini içeren, gözlemlenen ve gizil değişkenleri aynı anda barındırabilen modellerdir (Kalaycı, 2018; Meydan ve Şeşen, 2015). Burada amaç aralarındaki neden-sonuç ilişkileri bilinmeyen gizil değişkenlerin aralarındaki ilişkileri keşfetmektir (Kalaycı, 2018). Yapısal regresyon modelinde gözlenemeyen değişkenler arasındaki ilişkiler ve bu gözlenemeyen değişkenler ile bunların gözlenen değişkenleri (*indikatörleri*) arasındaki ilişkiler analiz edilir. Yapısal regresyon modelleri aslında DFA modellerine benzese de buradaki temel fark, gizil değişkenlerin de kendileri aralarında çift yönlü ilişki yerine, yol analizi (gizli regresyon) etkilerine sahip olmalarıdır. Bu tür modeller, aralarındaki etkileşim bilinmeyen gizil değişkenlerin ilişkilerinin keşfedilmesi amacıyla kullanılmaktadır (Meydan ve Şeşen, 2015).

Kurama dayalı olarak kurulan ve DFA, yol analizi, yapısal regresyon modelleri yardımıyla test edilen modellerin kabulü başka bir deyişle test edilen modelin veri ile desteklenip desteklenmediği uyum indekslerine göre değerlendirilmektedir. Şöyle ki; “yapısal eşitlik model testleri, sınanmaya çalışılan modelin, o model için toplanmış olan veriler için ne derecede uygun olduğuna dair değerlendirme ölçütleri, başka bir deyişle uyum indeksleri sunar” (Meydan ve Şeşen, 2015: 31-32) (Tablo 14). Hangi uyum indekslerinin raporlanması gerektiği konusunda araştırmacılar arasında bir mutabakat bulunmamakla birlikte araştırmacılar arasındaki yaygınlığı açısından X^2 , p değeri, serbestlik derecesi (sd), RMSEA veya SRMR, karşılaştırmalı uyum indekslerinden birinin (TLI, CFI veya IFI vb.) raporlanması önerilmektedir (Gürbüz ve Şahin, 2018).

Modelin bulgularının tartışılmasından önceki son adım ise kurulan modelin modifikasyonu ile ilgilidir. Hata terimleri temelinde oluşturulan bu modifikasyonlar model tarafından öngörülemeyen bazı ilişkilerin var olduğu ve ilgili düzenlemelerin modelin uyum iyiliğini artıracak mantığına dayanmaktadır. Gözlenen değişkenler, gizil değişkenler, hata terimleri arasında yeni bağlantıları kapsayan bu öneriler başta tasarlanan modelin bozulması anlamına geldiğinden modifikasyonlar yapılırken dikkatli olmak ve modelde yapılacak her düzeltmeyi mutlaka kuramsal bir gerekçeyle dayandırmak gerekmektedir (Meydan ve Şeşen, 2015; Gürbüz ve Şahin, 2018; Kalaycı, 2018).

Tablo 14. Yapısal eşitlik modelinin uyumuna ilişkin istatistiksel değerler (Meydan ve Şeşen, 2015 ile Gürbüz ve Şahin, 2018’den derlenmiştir.)

	Açıklama	Ölçüm (uyum istatistiği)	Iyi uyum	Kabul edilebilir uyum
Genel model uyumu	Ki-kare uyum indeksi (Chi-square goodness of fit): Önerilen model ile verinin uyumunu test eder. Anlamsız olması, önerilen model ile örneklem kovaryanslarının benzer olduğu anlamına gelir.	χ^2 uyum testi	Anlamlı olmaması	-
	χ^2 değeri örneklem büyüklüğünden etkilendiğinden serbestlik derecesine oranı daha güvenilir sonuçlar verir.	χ^2/sd	≤ 3	$\leq 4-5$
Basitlik uyum indeksi	Yaklaşık hataların ortalama karekökü (root mean square error of approximation, RMSEA): Serbestlik derecesini de dikkate alarak modelin örneklem kovaryansı ile ne derece uyumlu olduğunu test eder.	RMSEA	$\leq 0,05$	0,06-0,08
	Ortalama hataların karekökü (root mean square residual): Evrene ait kovaryans matrisi ile örnekleme ait kovaryans matrisi arasındaki artık kovaryansları test eder.	SRMR	$< 0,05$	$< 0,08$
Karşılaştırmalı Uyum İndeksleri	Normlaştırılmış uyum indeksi (normed fit index, NFI): CFI’den farklı olarak χ^2 dağılımının gerektirdiği şartlara bağlı olmaksızın karşılaştırma yapar.	NFI	$\geq 0,95$	0,94-0,90
	Normlaştırılmamış uyum indeksi (Non-normed fit index, NNFI): NFI’nın serbestlik derecesi dikkate alarak hesaplanmış halidir.	NNFI (TLI)	$\geq 0,95$	0,94-0,90
	Artırmalı uyum indeksi (incremental fit index, IFI): Örneklem büyüklüğü ve modelin karmaşıklık derecesini dikkate alarak model uyumunu test eder.	IFI	$\geq 0,95$	0,94-0,90
	Karşılaştırmalı uyum indeksi (comparative fit index-CFI): Serbestlik derecesi ve örneklem büyüklüğünü dikkate alarak test edilen modeli temel (baseline) modele göre mukayese eder.	CFI	$\geq 0,95$	$\geq 0,90$
Mutlak uyum indeksleri	İyilik uyum indeksi (goodness of fit index-GFI): Model uyumunu örneklem büyüklüğünden bağımsız test eder.	GFI	$\geq 0,90$	0,89-0,85
	Düzeltilmiş iyilik uyum indeksi (adjustment goodness of fit index-AGFI): GFI’nın serbestlik derecesine ayarlanmış olabilir.	AGFI	$\geq 0,90$	0,89-0,85

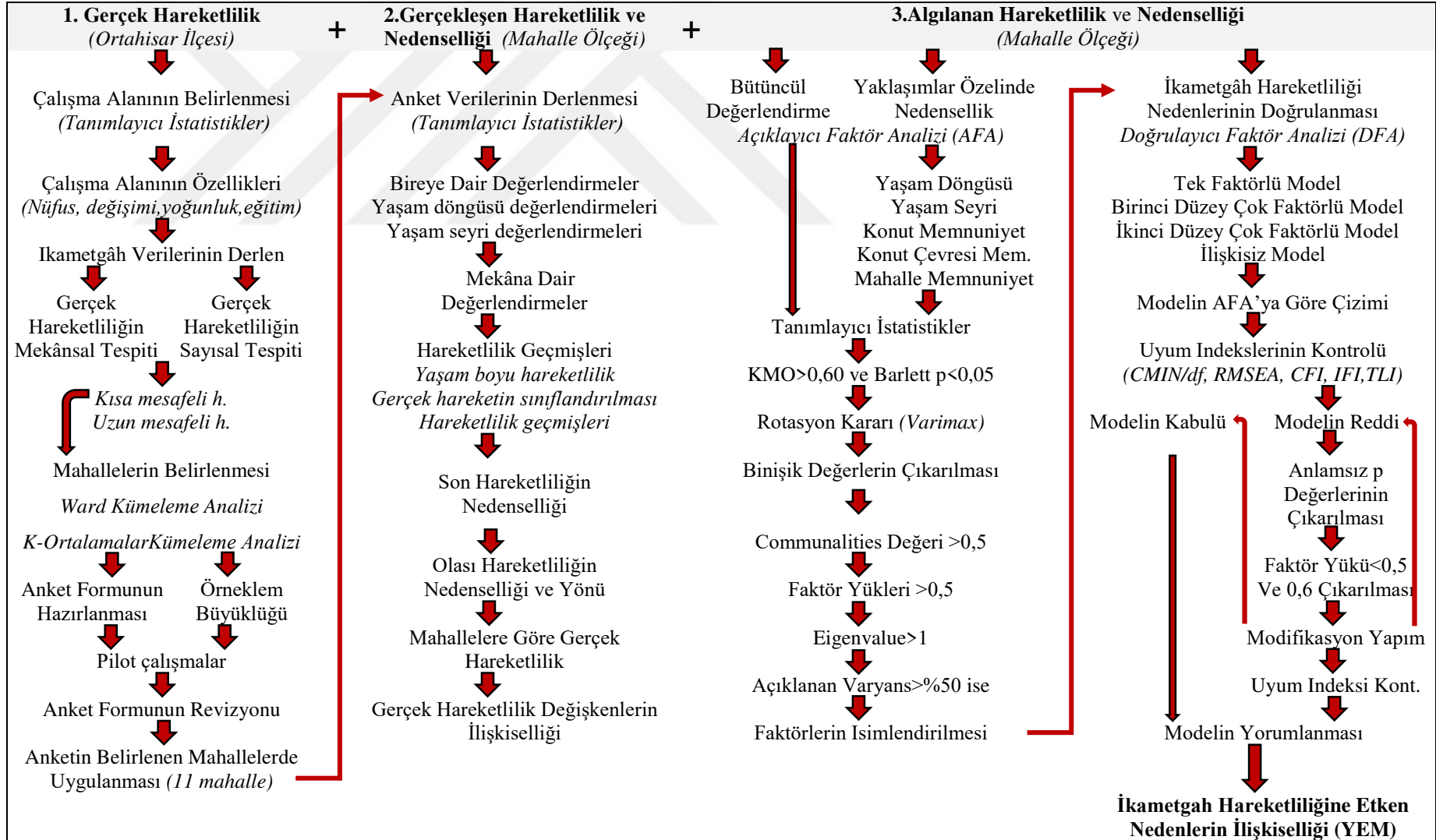
Yapısal eşitlik modellerinin (YEM) detaylı aktarımının ardından Tablo 14’te modelin uluslararası planlama yazınındaki kullanım amacının, değişkenlerinin ve çalışma sonuçlarının aktarıldığı birkaç örneğe yer verilmiştir (Tablo 15).

Son olarak; çalışma kapsamında “gerçek”, ”gerçekleşen” ve “algılanan” ikametgâh hareketliliği olarak tanımlanan olgu bütüncül ve çok yönlü bir değerlendirmeyi hedeflemektedir. Çalışmanın gerek nicel ve nitel bakış açısını birleştiren sentezi, gerekse farklı ölçeklerde uygulamaları barındırması bu hedefi desteklemektedir. Birbirine girdi sağlayacak bir model olarak tasarlanan çalışmada farklı aşamalarda farklı analiz ve yöntemler kullanılmıştır. Çalışmanın temelini oluşturan neden-sonuç ilişkisinin incelenmesi noktasında çalışmanın çok boyutlu, çok değişkenli ve bütüncül süreç hedef ile birebir örtüşen

YEM'in kullanımı çalışmaya yöntem noktasında özgünlük katmaktadır. Bu hedefler ve ikametgâh hareketliliği olgusu bağlamında Şekil 19'da çalışma süreç ve sürecin ilgili adımında kullanılan analiz ve yöntemler bir akış grafiği ile aktarılmıştır.

Tablo 15.Yapısal eşitlik modellerine ilişkin örnek çalışmalar

	Amaç	Veriler ve değişkenler	Sonuçlar
Aditjandra vd., (2012)	Mahalle özelliklerinin hareket seçiminde değişikliklere yol açıp açmadığı araştırılmıştır.	. İngiltere'nin Kuzeydoğu Bölgesi 10 mahalle – 2157 anket 4 bölge . Mahalleye ait 7 faktöre indirgenmiş 27 ifade . Hareket davranışına ait 4'lü likert ölçeğinde 8 faktöre indirgenmiş 28 ifade	Komşuluk özellikleri kişisel seçimi kontrol ettikten sonra seyahat davranışını etkilemektedir. Bu özellikler ayrıca araç mülkiyetini de etkilemektedir. Canlılığı olan sosyal bir ortam ayrıca özel araç yolculuğu miktarını da azaltır.
Liu vd., (2013)	Göçmenlerin sosyo-ekonomik durumları ile sosyal sermaye profilleri arasındaki nedensel ilişkileri araştırmak amaçlanmıştır.	2009 yılında gerçekleştirilen 12 şehirden göçmen anketi . Her birinde 200 katılımcılı derinlemesine görüşme . Toplam 2400 görüşme	Göçmen konut erişimi, sosyal sermayenin geliştirilmesi ve sosyo-ekonomik durum arasındaki nedensel ilişkileri ortaya koymuştur.
Ren ve Folmer (2017)	Kentsel yerleşimdeki konut memnuniyetinde bölgeler arası farklılıkları analiz edilmiştir. Ayrıca belirleyicilerin kıyı, orta ve iç bölgelerde değişip değişmediğini YEM ile araştırmak amaçlanmıştır.	. Çin' bağlı 28 ilde 6013 şehir sakini ve 5133 anket	Kıyı bölgesinde konut memnuniyeti orta ve iç bölgelerden daha düşüktür. Her üç bölgede barınma kalitesi, ev sahipliği, topluluk türü, sosyo-ekonomik durum ve Hukou, konut memnuniyeti üzerinde olumlu etkilere sahiptir. Konut kalitesi, kıyı bölgelerinde konut memnuniyetinin en önemli belirleyicisidir.
Wang ve Wang (2020)	Yer değiştirme ve konut memnuniyetindeki değişim arasındaki bağlantıyı ortaya koymak amaçlanmıştır.	. Çin'de 537 katılımcı . Boylamsal veri . Bağımlı değişken: konut memnuniyetindeki değişim, . Bağımsız değişken: 5 sınıf değişken . Konut boyutu değişikliği, konut kullanım süresi değişimi, konut tipi değişikliği, likert ile belirlenmiş 14 değişken	İnsanların genellikle yer değiştirmeden sonra ikametlerinden daha memnun olmaktadır. Konut memnuniyetindeki değişikliklerin ana belirleyicileri, konut koşullarında (konut kullanım süresi ve konut alanı dâhil) ve mahalle ortamındaki (fiziksel tasarım, rahatsızlığın olmaması, sosyal etkileşim ve çeşitli tesislere erişim dâhil) düzenlemelerdir.
Jones ve Dantzler (2020)	Mahalle algısının, özellikle düşük gelirli bölgelerde, ikametgâh hareketliliğini farklı şekillerde etkileyebileceği yollar incelenmiştir.	. 10 ABD şehri . Düşük gelirli gruplar . Boylamsal veri (10 yıllık)	Mahalle bağlamına ilişkin algılar gerçek mahalle ortamından daha önemlidir. İkametgâh hareketliliğini anlamada mahalle koşullarının nesnel ölçümlerinden çok öznel ölçümlerin önemi vurgulanmaktadır.
Ghazali (2020)	Banliyö kasabasında ev satın alma niyetini açıklamak için göçün "itme-çekme-bağlama" modelinin uygulanması amaçlanmıştır.	. Çin . 179 muhtemel konut alıcısı . 7'li likert ölçek	Çekme etkileri bağlama sırasında olumlu bir etki yapmakta ve itme etkileri satın alma niyetini olumsuz etkilemektedir. Buna göre bağlama faktörlerinin dengeleyici etkileri önemlidir.

Şekil 19. Süreç ve yöntemler ile çalışma modeli

3. BULGULAR

İkametgâh hareketliliği bireyin ya da hanelerin yaşamından ve/veya kentsel mekândan kaynaklanan nedenler sonucu şekillenen bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bütüncül bir süreç olarak ele alınması gereken bu olgu tez çalışması kapsamında “gerçek hareketlilik”, “gerçekleşen hareketlilik ve nedenselliği”, “algılanan hareketlilik ve nedenselliği” ve “hareketlilik nedenlerinin ilişkiselliği” olmak üzere dört ana başlık altında kurgulanmıştır (Şekil 19). Tez çalışmasının çok boyutlu ele alınışını yansıtan tez sürecinin adımları, amaç ve hedefleri, hedefleri gerçekleştirmeye yardımcı olan yöntem ve teknikler ile sonuç ürünleri bu bölümde detaylandırılarak aktarılmıştır.

3.1. Gerçek Hareketliliğin Tespit Edilme Süreci

Ortahisar ilçesine ait 85 mahalle arasında yapılan ikamet amaçlı hareketlilik akışları ile bu akışların mekânsal yansımalarını ortaya koymayı hedefleyen bu ilk aşama sürecin önemli bir adımıdır. Makro yaklaşıma göre şekillenen ve gerçek hareketlilik sürecinde öncelikle erişilebilir ikametgâh verisinin varlığı tespit edilmiştir. Bu tespitin ardından ise mahallelere gelen ve mahallelerden giden bireylerin niceliksel tespiti ile mahalleler arasındaki ikamet amaçlı geçişlerin yönü belirlenmiştir.

3.1.1. Gerçek Hareketliliğin Mahallelere Dağılımı

Ortahisar ilçesine bağlı mahallelerin gerçek hareketlilik oranlarının belirlenmesinden önce 2014 ve 2018 yıllarına ait mahalle bazlı ikametgâh verilerinin aynı yıllara ait TÜİK nüfus verileri ile karşılaştırılması yapılmıştır. Yapılan bu karşılaştırma sonrasında mahallelerdeki ikametgâh hareketliliğine dair erişilen veri oranları hesaplanmıştır. Farklı kurumlardan elde edilen verilerin en doğru biçimde karşılaştırılabilmesi adına “yaş” değişkenine ait bir kısıtlama yapılmış, her iki veri grubu için de 18 ve üstü nüfus büyüklüğü karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir (Ek Tablo 4). Erişilebilir veri varlığının tespitinin ardından gerçek hareketliliğin mahallelere dağılımları tespit edilmiştir.

Çalışmanın yöntem bölümünde 2014 ve 2018 yıllarına ait ikametgâh verilerinin derlenmesi, her iki yıla ait verilerin karşılaştırılma süreci ve ikametgâh hareketliliğinin zamana bağlı tespit edilmesi süreci detaylı olarak aktarılmıştır. Süreci kısaca özetlemek gerekirse 2014 ve 2018 yıllarına ait seçmen listelerinin karşılaştırılması ile öncelikle bu dönemde mahallelerde sabit kalan bireyler tespit edilmiştir. Bu dönemde mahallelerde ikamet amaçlı hareketlilikte bulunmayan (sabit) nüfusun belirlenmesinin ardından mahallelere ait tüm listelerden sabit nüfusların çıkarılması ile birlikte 2014 ve 2018 yıllarına ait bireylerin ikametgâh hareketliliği sayıları ve oranları hesaplanmıştır (Bknz. bölüm 2.5.1, Şekil 10).

Tablo 16'ya göre 2014-2018 yılları arasında “mahallelere gelen kişi sayısı” karşılaştırmalı olarak değerlendirildiğinde en yüksek rakamın Çukurçayır Mahallesi'ne ait olduğu görülmektedir. Çukurçayır Mahallesi'ne diğer mahallelerden 8.641 kişi ikametgâh hareketliliğinde bulunmuştur. Çukurçayır Mahallesi'ni 4.406 kişi ile Pelitli ve 3.805 kişi ile de Soğuksu Mahalleleri izlemiştir. Mahalle nüfusu içinde mahalleye gelen oranlarına bakıldığında ise sırasıyla en yüksek oranın Kanuni (%57,91), Üniversite (%50,26) ve Çukurçayır (%50,25) mahallelerinde olduğu görülmektedir (Şekil 20).

Mahalleye ikametgâh amaçlı gelen kişilerin yanı sıra mahallede hareketsiz (sabit) kalan bireylerin de değerlendirildiği çalışmada sırasıyla en yüksek değerlere Çukurçayır (8.554 kişi), Pelitli (7.275 kişi) ve 2 Nolu Beşirli (6.993 kişi) mahalleleri sahiptir (Tablo 16).

Aynı dönemlerde 2 Nolu Erdoğan'da yaşayan 3.785 kişi ise ikametgâh amaçlı diğer mahallelere hareket etmiş olup bu sayının ilçe içindeki en yüksek rakam olduğu görülmektedir. 2 Nolu Erdoğan Mahallesi'nden sonra sırasıyla 2 Nolu Beşirli (3.461 kişi) ve İnönü (8.811 kişi) mahallerinde mahalle dışına hareketlilik meydana gelmiştir. Mahalle içindeki giden hareketlilik oranlarına göre ise en fazla hareketliliğin İnönü (%96,89), Zafer (%87,83) ve Pazarkapı (%64,81) olduğu görülmektedir (Tablo 16, Şekil 21).

Mahalleler arası meydana gelen toplam (gelen+giden) ikametgâh hareketliliğinin yarattığı etki önemli olup, bu iki değer birliktede değerlendirilmesi sonucu elde edilen toplam ikametgâh hareketliliği ise en fazla Çukurçayır (11.263 kişi), Pelitli (7.509 kişi) ve 2 Nolu Beşirli (7.183 kişi) mahallelerinde olmuştur (Tablo 16, Şekil 22). Çukurçayır'daki toplam ikametgâh hareketliliğinin 2012 sonrasında mahallede yaşanan hızlı yapılaşma sürecinden, Pelitli ve 2 Nolu Beşirli'de ise 2012 öncesinde özellikle kentin doğu-batı yönündeki gelişiminden kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

Tablo 16. 2014-2018 döneminde Ortahisar ilçesi mahalleleri gelen-giden nüfus ve hareketlilik oranları

Mahalle adı ⁽²⁾	2014-2018 arası mahalleye Gelen nüfusa göre ⁽¹⁾			Sabit nüfus (2014- 2018) ⁽¹⁾	2014-2018 arası mahalleden Giden nüfusa göre ⁽¹⁾			Genel hareketlilik (2014-2018) ⁽¹⁾		
	Nüfus (2018)	Gelen (kişi)	Gelen oranı (%)		Nüfus (2014)	Giden (kişi)	Giden oranı (%)	Gelen + giden (kişi)	Genel hareket oranı (%)	Giden + gelen + sabit
1 1 Nolu Beşirli	6.635	2.152	32,43	4.483	6.603	2.120	32,11	4.272	48,79	8.755
2 1 Nolu Bostancı	785	190	24,20	595	773	178	23,03	368	38,21	963
3 1 Nolu Erdoğan	5.605	1.526	27,23	4.079	6.665	2.586	38,80	4.112	50,20	8.191
4 2 Nolu Beşirli	10.654	3.721	34,93	6.933	10.394	3.461	33,30	7.182	50,88	14.115
5 2 Nolu Bostancı	1.950	710	36,41	1.240	1.867	627	33,58	1.337	51,88	2.577
6 2 Nolu Erdoğan	8.945	2.810	31,41	6.135	9.920	3.785	38,16	6.595	51,81	12.730
7 3 Nolu Erdoğan	10.475	3.978	37,98	6.497	9.883	3.386	34,26	7.364	53,13	13.861
8 Ağılı	308	80	25,97	228	288	60	20,83	140	38,04	368
9 Akkaya	497	75	15,09	422	569	147	25,83	222	34,47	644
10 Akoluk	1.549	296	19,11	1.253	1.841	588	31,94	884	41,37	2.137
11 Aktoprak	455	132	29,01	323	396	73	18,43	205	38,83	528
12 Akyazı	1.862	312	16,76	1.550	2.024	474	23,42	786	33,65	2.336
13 Aydınlikevler	8.611	3.147	36,55	5.464	8.097	2.633	32,52	5.780	51,41	11.244
14 Ayvalı	274	62	22,63	212	277	65	23,47	127	37,46	339
15 Bahçecik	7.021	2.007	28,59	5.014	7.035	2.021	28,73	4.028	44,55	9.042
16 Bengisu	976	129	13,22	847	1.045	198	18,95	327	27,85	1.174
17 Beştaş	512	80	15,63	432	545	113	20,73	193	30,88	625
18 Boztepe	6.973	2.151	30,85	4.822	7.733	2.911	37,64	5.062	51,21	9.884
19 Bulak	576	87	15,10	489	599	110	18,36	197	28,72	686
20 Cumhuriyet	2.200	805	36,59	1.395	3.048	1.653	54,23	2.458	63,79	3.853
21 Çağlayan	2.846	378	13,28	2.468	3.294	826	25,08	1.204	32,79	3.672
22 Çamoba	433	69	15,94	364	477	113	23,69	182	33,33	546
23 Çarşı	1.088	345	31,71	743	1.328	585	44,05	930	55,59	1.673
24 Çilekli	691	113	16,35	578	708	130	18,36	243	29,60	821
25 Çimenli	1.256	203	16,16	1.053	1.325	272	20,53	475	31,09	1.528
26 Çömlekçi	771	192	24,90	579	1.241	662	53,34	854	59,60	1.433
27 Çukurçayır	17.195	8.641	50,25	8.554	11.176	2.622	23,46	11.263	56,84	19.817
28 Değirmendere	1.992	429	21,54	1.563	2.506	943	37,63	1.372	46,75	2.935

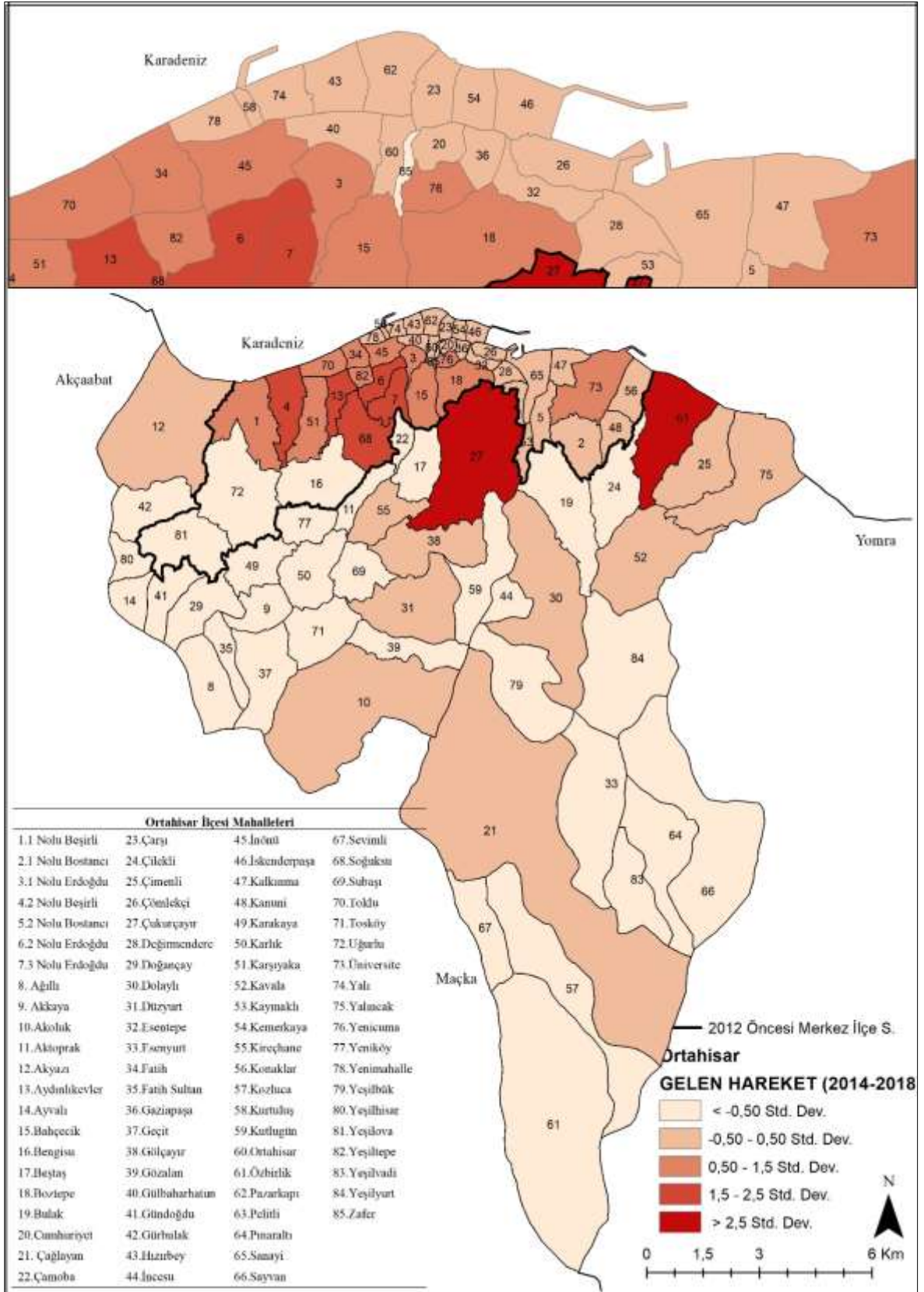
⁽¹⁾Sütunlara ait en yüksek üç değer gri dolguyla gösterilmiştir.⁽²⁾2014 öncesi eski merkez ilçeye ait mahalleler koyu olarak gösterilmiştir.

Tablo 16'nın devamı

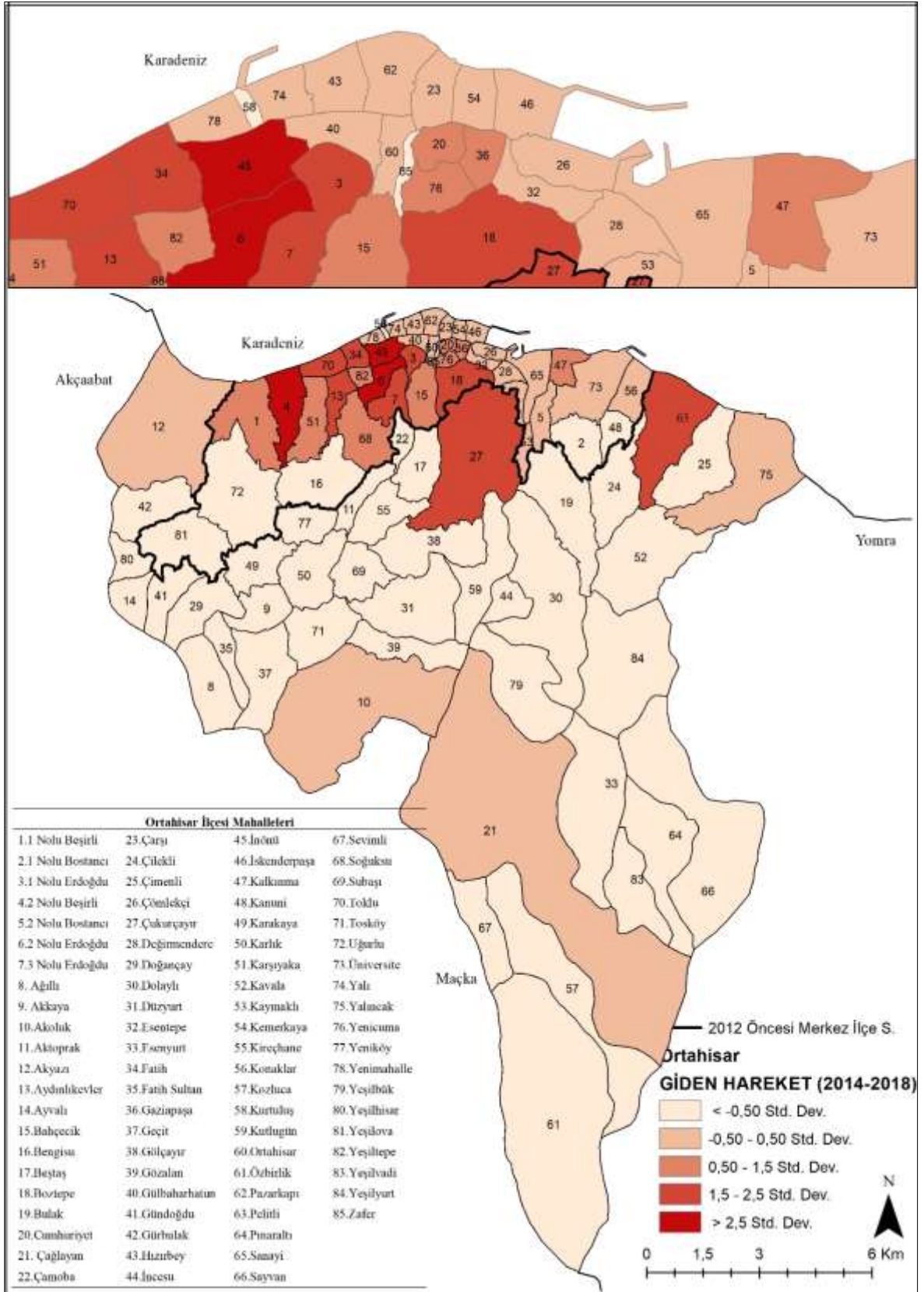
Mahalle adı ⁽²⁾	2014-2018 arası mahalleye gelen nüfusa göre ⁽¹⁾			Sabit nüfus (2014- 2018) ⁽¹⁾	2014-2018 arası mahalleden giden nüfusa göre ⁽¹⁾			Genel hareketlilik (2014-2018) ⁽¹⁾		
	Nüfus (2018)	Gelen (Kişi)	Gelen oranı (%)		Nüfus (2014)	Giden (Kişi)	Giden oranı (%)	Gelen + giden (Kişi)	Genel hareket oranı (%)	Giden + gelen + sabit
29 Doğançay	435	104	23,91	331	506	175	34,58	279	45,74	610
30 Dolaylı	1.129	176	15,59	953	1.163	210	18,06	386	28,83	1.339
31 Düzyurt	1.329	204	15,35	1.125	1.352	227	16,79	431	27,70	1.556
32 Esentepe	2.094	509	24,31	1.585	2.894	1.309	45,23	1.818	53,42	3.403
33 Esenyurt	220	51	23,18	169	359	190	52,92	241	58,78	410
34 Fatih	6.967	2.070	29,71	4.897	7.737	2.840	36,71	4.910	50,07	9.807
35 Fatih Sultan	253	21	8,30	232	341	109	31,96	130	35,91	362
36 Gaziapaşa	79	34	43,04	45	3.840	3.795	98,83	3.829	98,84	3.874
37 Geçit	169	29	17,16	140	199	59	29,65	88	38,60	228
38 Gözalan	386	78	20,21	308	384	76	19,79	154	33,33	462
39 Gölçayır	1.067	183	17,15	884	1.086	202	18,60	385	30,34	1.269
40 Gülbaharhatun	1.769	591	33,41	1.178	2.238	1.060	47,36	1.651	58,36	2.829
41 Gündoğdu	202	58	28,71	144	196	52	26,53	110	43,31	254
42 Gürbulak	1.093	116	10,61	977	1.265	288	22,77	404	29,25	1.381
43 Hızırbey	1.827	548	29,99	1.279	2.212	933	42,18	1.481	53,66	2.760
44 İncesu	341	74	21,70	267	332	65	19,58	139	34,24	406
45 İnönü	391	108	27,62	283	9.094	8.811	96,89	8.919	96,92	9.202
46 İskenderpaşa	1.269	360	28,37	909	1.546	637	41,20	997	52,31	1.906
47 Kalkınma	3.178	1.237	38,92	1.941	3.515	1.574	44,78	2.811	59,15	4.752
48 Kanuni	1.150	666	57,91	484	668	184	27,54	850	63,72	1.334
49 Karakaya	535	119	22,24	416	554	138	24,91	257	38,19	673
50 Karlık	660	95	14,39	565	701	136	19,40	231	29,02	796
51 Karşıyaka	5.298	1.760	33,22	3.538	5.367	1.829	34,08	3.589	50,36	7.127
52 Kavala	1.070	179	16,73	891	1.083	192	17,73	371	29,40	1.262
53 Kaymaklı	3.098	728	23,50	2.370	3.709	1.339	36,10	2.067	46,59	4.437
54 Kemer kaya	1.323	475	35,90	848	1.599	751	46,97	1.226	59,11	2.074
55 Kireçhane	692	158	22,83	534	665	131	19,70	289	35,12	823
56 Konaklar	2.925	1.317	45,03	1.608	2.676	1.068	39,91	2.385	59,73	3.993
57 Kozluca	148	22	14,86	126	301	175	58,14	197	60,99	323
58 Kurtuluş	763	205	26,87	558	901	343	38,07	548	49,55	1.106

Tablo 16'nın devamı

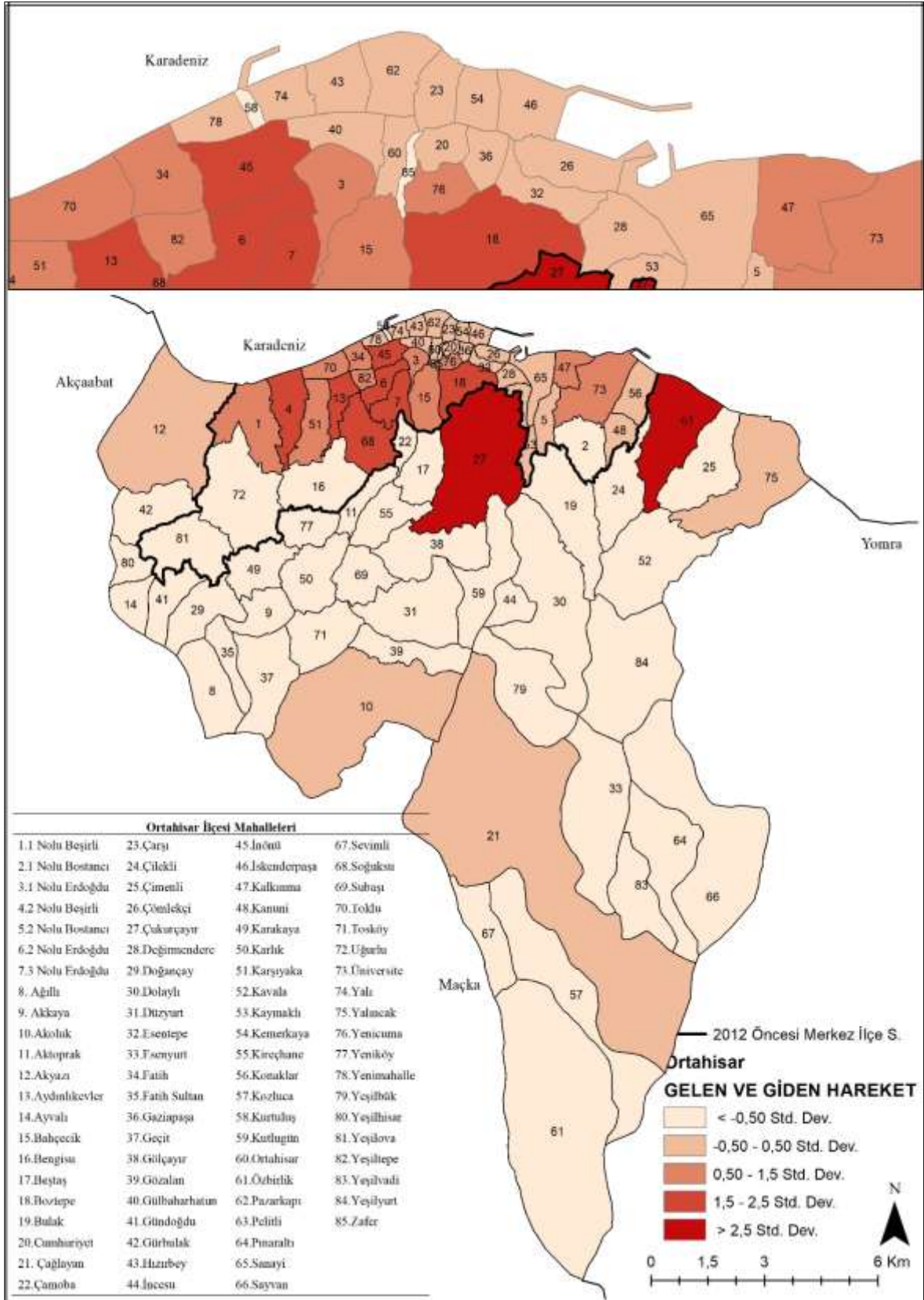
Mahalle adı ⁽²⁾		2014-2018 arası mahalleye gelen nüfusa göre ⁽¹⁾			Sabit nüfus (2014- 2018) ⁽¹⁾	2014-2018 arası mahalleden giden nüfusa göre ⁽¹⁾			Genel hareketlilik (2014-2018) ⁽¹⁾		
		Nüfus (2018)	Gelen (Kişi)	Gelen oranı (%)		Nüfus (2014)	Giden (Kişi)	Giden oranı (%)	Gelen + giden (Kişi)	Genel hareket oranı (%)	Giden + gelen + sabit
59	Kutlugün	1.132	141	12,46	991	1.209	218	18,03	359	26,59	1.350
60	Ortahisar	963	341	35,41	622	1.162	540	46,47	881	58,62	1.503
61	Özbirlik	149	25	16,78	124	223	99	44,39	124	50,00	248
62	Pazarkapı	720	190	26,39	530	1.506	976	64,81	1.166	68,75	1.696
63	Pelitli	11.681	4.406	37,72	7.275	10.378	3.103	29,90	7.509	50,79	14.784
64	Pınaraltı	255	21	8,24	234	383	149	38,90	170	42,08	404
65	Sanayi	1.232	340	27,60	892	1.493	601	40,25	941	51,34	1.833
66	Sayvan	430	51	11,86	379	501	122	24,35	173	31,34	552
67	Sevimli	127	23	18,11	104	176	72	40,91	95	47,74	199
68	Soğuksu	8.401	3.805	45,29	4.596	6.537	1.941	29,69	5.746	55,56	10.342
69	Subaşı	470	102	21,70	368	485	117	24,12	219	37,31	587
70	Toklu	6.083	1.811	29,77	4.272	6.876	2.604	37,87	4.415	50,82	8.687
71	Tosköy	526	57	10,84	469	754	285	37,80	342	42,17	811
72	Uğurlu	1.011	124	12,27	887	1.144	257	22,47	381	30,05	1.268
73	Üniversite	5.153	2.590	50,26	2.563	3.794	1.231	32,45	3.821	59,85	6.384
74	Yah	2.401	629	26,20	1.772	2.733	961	35,16	1.590	47,29	3.362
75	Yalıncak	2.713	891	32,84	1.822	2.449	627	25,60	1.518	45,45	3.340
76	Yenicuma	5.063	1.758	34,72	3.305	5.468	2.163	39,56	3.921	54,26	7.226
77	Yeniköy	444	66	14,86	378	484	106	21,90	172	31,27	550
78	Yenimahalle	1.351	379	28,05	972	1.642	670	40,80	1.049	51,90	2.021
79	Yeşilbük	631	98	15,53	533	828	295	35,63	393	42,44	926
80	Yeşilhisar	267	30	11,24	237	288	51	17,71	81	25,47	318
81	Yeşilova	1.011	99	9,79	912	1.255	343	27,33	442	32,64	1.354
82	Yeşiltepe	6.449	2.279	35,34	4.170	6.259	2.089	33,38	4.368	51,16	8.538
83	Yeşilvadi	154	19	12,34	135	206	71	34,47	90	40,00	225
84	Yeşilyurt	649	79	12,17	570	854	284	33,26	363	38,91	933
85	Zafer	46	9	19,57	37	304	267	87,83	276	88,18	313
Toplam		213.639	69.527		144.112	218.935	74.823		144.350		288.462

Şekil 20. Ortahisar mahallelerine diğer mahallelerden (ilçe içi) ikamet amaçlı gelen nüfusun mekânsal dağılımı (2014-2018)

Şekil 21. Ortahisar mahallelerine diğer mahallelerden (ilçe içi) ikamet amaçlı giden nüfusun mekânsal dağılımı (2014-2018)

Şekil 22. Ortahisar mahallelerine diğer mahallelerden (ilçe içi) ikametgâh amaçlı gelen ve giden toplam nüfusun mekânsal dağılımı (2014-2018)

3.1.2. Mahalleler Arası Gerçek Hareketlik Yönünün Belirlenmesi

Mahallelerdeki sabit ve hareketli nüfusların sayısal olarak belirlenmesinin ardından mahalleler arasındaki ikametgâh hareketliliğinin yönü tespit edilmiştir. Mahallelerdeki hareketsiz (sabit) bireylerin çıkarılması sonucu elde edilen hareketlilik listelerine göre 2018 yılı itibarıyla A mahallesinde yaşayan kişiler 2014 yılına ait tüm Ortahisar ilçesi listesi ile karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma sonucu 2018 yılında A mahallesinde yaşayan bireylerin geldikleri mahalleler tespit edilmiştir. Bu işlem 85 mahalle için tekrarlanmış ve mahalleler arası hareketlilik belirlenmiştir. Bir hareketlilik matrisi niteliğinde olan bu tablo ikametgâh hareketliliğinin mahalleler arası karşılaştırmasının yapılabilmesini sağlamaktadır (Ek 3).

Ortahisar ilçesi mahallelerine ait ikametgâh hareketliliği matrisinde 2014-2018 yılları arasında A mahallesinden 85 mahalleye giden veya 85 mahalleden A mahallesine gelen kişilerin dağılımları gösterilmiştir. Matrisin satırlarındaki değerler 2014-2018 döneminde A mahallesinden farklı mahallelere (ilçe içi) giden nüfusu, matrisin sütunlarındaki değerler ise A mahallesine farklı mahallelerden gelen nüfusları belirtmektedir. Matris mahallelere göre düzenlenmiş 2018 yılına ait kodlanmış ikametgâh verileri ile 2014 yılı ikametgâh verilerinin karşılaştırılması ve özet tablolarının alınması ile oluşturulmuştur (Ek Tablo 3).

Matrisin düzenlenerek detaylandırıldığı Tablo 17'ye göre örneğin; 1 Nolu Beşirli'de 2018 yılı toplam karşılaştırılabilir kişi sayısı 2.152 (Tablo 16) olup bu yöntem ile 2014-2018 yılları arasında 1 Nolu Beşirli'ye gelen 1.019 kişinin geldiği mahalleler ve mahalleden giden 737 kişinin hangi mahallelere gittiği bulunmuştur. Mahalleye gelenler üzerinden yapılan değerlendirmeye göre 1 Nolu Beşirli'ye bu dönemde gelenlerin % 47'sinin hangi mahalleden geldiği, %34'inin ise 2014 sonrası hangi mahalleye gittiği belirlenmiştir (Ek Tablo 3).

2014-2018 yılları arasında Ortahisar ilçesine ait 85 mahallenin ikametgâh hareketliliği değerlerine bakıldığında en fazla gelen hareketliliğin Çukurçayır'a (5.289 kişi) olduğu ve 82 farklı mahalleden hareketliliğin gerçekleştiği görülmektedir. Mahalleye gelen nüfusun %89,90'ı (4.755 kişi) 2014 öncesi Trabzon merkez ilçeye bağlı mahallelerde oturan bireylerden oluşmaktadır. 2014 öncesi köy yerleşmelerinde yaşayan 534 kişi (%10,10) ise bu dönemde Çukurçayır'a ikametgâh hareketliliğinde bulunmuştur. Çukurçayır'a en fazla ikametgâh hareketliliği komşusu konumunda olan Boztepe'den olmuştur (Ek Tablo 3). Çukurçayır'dan sonra tespit edilebilen en fazla hareketlilik Soğuksu (2.274 kişi) ve 2 Nolu Beşirli (1.842 kişi) mahallerine olmuştur. Soğuksu mahallesine 73 ve Aydınlıkevler mahallesine ise 72 mahalleden ikametgâh hareketliliğinde bulunulmuştur (Tablo 17).

Tablo 17. İlçe içinde bütüne yönelik mahalleler arası gerçek hareketliliğin özeti (2014, 2018)

Mahalle adı		İkametgâh amaçlı mahalleye gelen ⁽¹⁾									İkametgâh amaçlı mahalleden giden ⁽¹⁾						
		Toplam		Eski merkez ilçe içindeki mahallelerden			2014 itibariyle mahalle olan yerleşme			Toplam		Eski merkez ilçe içindeki mahallelerden			2014 itibariyle mahalle olan yerl.		
		Sayı (kişi)	Mah. sayısı	Sayı (kişi)	Oran (%)	Mah. sayısı	Sayı (kişi)	Oran (%)	Mah. sayısı	Sayı (kişi)	Mah. sayısı	Sayı (kişi)	Oran (%)	Mah. sayısı	Sayı (kişi)	Oran (%)	Mah. sayısı
1	1 Nolu Beşirli	1.019	60	869	85,28	38	150	14,72	22	737	42	533	72,32	27	204	27,68	18
2	1 Nolu Bostancı	116	35	88	75,86	23	28	24,14	12	81	15	64	79,01	9	17	20,99	6
3	1 Nolu Erdoğan	735	61	568	77,28	36	167	22,72	25	1.423	66	1.133	79,62	38	290	20,38	28
4	2 Nolu Bostancı	250	45	202	80,80	28	48	19,20	17	213	38	146	68,54	26	67	31,46	12
5	2 Nolu Erdoğan	1.501	71	1.252	83,41	40	249	16,59	31	1.961	64	1.565	79,81	36	396	20,19	28
6	2 Nolu Beşirli	1.842	71	1.596	86,64	39	246	13,36	32	1.168	61	848	72,60	37	320	27,40	24
7	3 Nolu Erdoğan	1.711	70	1.453	84,92	39	258	15,08	31	1.625	64	1.167	71,82	37	458	28,18	24
8	Ağılı	48	10	48	100,0	10	0	0,00	0	26	14	23	88,46	11	3	11,54	3
9	Akkaya	44	15	38	86,36	12	6	13,64	3	90	16	82	91,11	12	8	8,89	4
10	Akoluk	170	35	141	82,94	25	29	17,06	10	324	36	265	81,79	28	59	18,21	8
11	Aktoprak	92	25	88	95,65	21	4	4,35	4	32	11	25	78,13	8	7	21,88	3
12	Akyazı	166	38	145	87,35	28	21	12,65	10	218	40	180	82,57	30	38	17,43	10
13	Aydınlıkevler	1.555	72	1.383	88,94	39	172	11,06	33	1.042	61	810	77,74	34	232	22,26	27
14	Ayvalı	40	13	33	82,50	11	7	17,50	2	30	15	28	93,33	12	2	6,67	3
15	Bahçecik	851	66	694	81,55	38	157	18,45	28	771	57	486	63,04	32	285	36,96	25
16	Bengisu	68	24	60	88,24	18	8	11,76	6	95	27	86	90,53	21	9	9,47	6
17	Beştaş	44	19	34	77,27	14	10	22,73	5	62	19	47	75,81	15	15	24,19	4
18	Boztepe	1.039	64	756	72,76	39	283	27,24	25	1.493	65	593	39,72	37	900	60,28	28
19	Bulak	49	21	40	81,63	16	9	18,37	5	55	19	39	70,91	14	16	29,09	5
20	Cumhuriyet	448	55	315	70,31	36	133	29,69	19	916	56	603	65,83	36	313	34,17	20
21	Çağlayan	232	42	173	74,57	27	59	25,43	15	384	49	273	71,09	34	111	28,91	15
22	Çamoba	28	16	25	89,29	14	3	10,71	2	47	14	40	85,11	10	7	14,89	4
23	Çarşı	187	43	145	77,54	30	42	22,46	13	242	39	159	65,70	26	83	34,30	13
24	Çilekli	71	24	45	63,38	16	26	36,62	8	52	16	27	51,92	10	25	48,08	6
25	Çimenli	83	24	46	55,42	16	37	44,58	8	92	23	36	39,13	18	56	60,87	5
26	Çömlekçi	65	25	48	73,85	19	17	26,15	6	323	35	188	58,20	27	135	41,80	8
27	Çukurçayır	5.289	82	4.755	89,90	42	534	10,10	40	821	62	659	80,27	40	162	19,73	22
28	Değirmendere	198	35	146	73,74	24	52	26,26	11	499	47	281	56,31	31	218	43,69	16

⁽¹⁾Sütunlara ait en yüksek üç değer gri dolguyla gösterilmiştir.

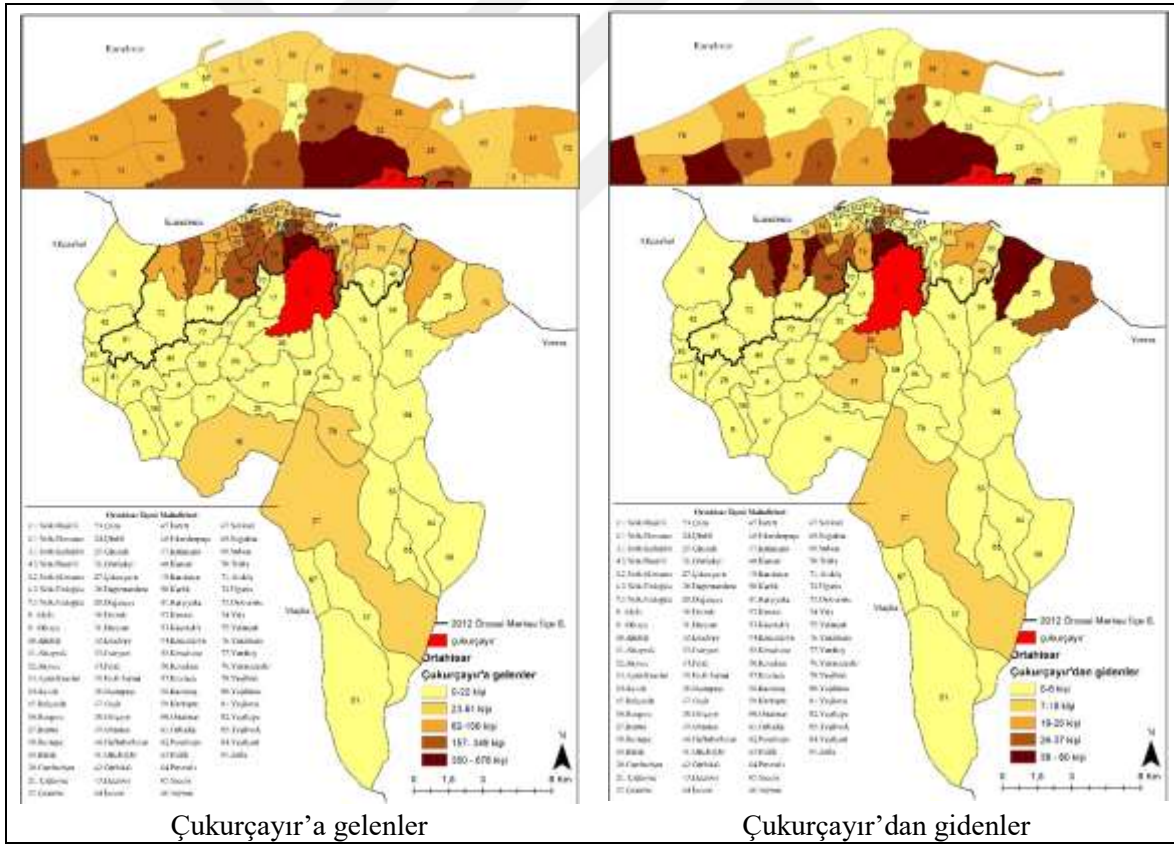
Tablo 17'nin devamı

Mahalle adı		İkametgâh amaçlı mahalleye gelen ⁽¹⁾								İkametgâh amaçlı mahalleden giden ⁽¹⁾							
		Toplam		Eski merkez ilçe içindeki mahallelerden			2014 itibariyle mahalle olan yerleşme			Toplam		Eski merkez ilçe içindeki mahallelerden			2014 itibariyle mahalle olan yerl.		
		Sayı	Mah.	Sayı	Oran	Mah.	Sayı	Oran	Mah.	Sayı	Mah.	Sayı	Oran	Mah.	Sayı	Oran	Mah.
		(kişi)	Sayısı	(kişi)	(%)	sayısı	(kişi)	(%)	sayısı	(kişi)	sayısı	(kişi)	(%)	sayısı	(kişi)	(%)	sayısı
29	Doğançay	70	20	62	88,57	18	8	11,43	2	119	25	106	89,08	20	13	10,92	5
30	Dolaylı	100	28	87	87,00	23	13	13,00	5	80	30	58	72,50	21	22	27,50	9
31	Düzyurt	120	31	99	82,50	23	21	17,50	8	87	23	49	56,32	15	38	43,68	8
32	Esen-tepe	186	46	120	64,52	28	66	35,48	18	690	49	450	65,22	35	240	34,78	14
33	Esenyurt	38	12	28	73,68	10	10	26,32	2	141	18	129	91,49	15	12	8,51	3
34	Fatih	920	61	793	86,20	37	127	13,80	24	1.152	61	943	81,86	36	209	18,14	25
35	Fatih Sultan	13	8	11	84,62	6	2	15,38	2	70	20	59	84,29	16	11	15,71	4
36	Gazipaşa	22	10	14	63,64	6	8	36,36	4	746	49	407	54,56	32	339	45,44	17
37	Geçit	13	9	9	69,23	6	4	30,77	3	33	11	30	90,91	8	3	9,09	3
38	Gölçayır	108	27	60	55,56	17	48	44,44	10	80	25	39	48,75	15	41	51,25	10
39	Gözalan	47	17	30	63,83	12	17	36,17	5	30	11	21	70,00	8	9	30,00	3
40	Gülbaharhatun	277	49	226	81,59	30	51	18,41	19	481	48	371	77,13	32	110	22,87	16
41	Gündoğdu	42	14	36	85,71	12	6	14,29	2	23	13	18	78,26	11	5	21,74	2
42	Gürbulak	57	27	49	85,96	22	8	14,04	5	151	31	130	86,09	25	21	13,91	6
43	Hızır-bey	271	46	213	78,60	30	58	21,40	16	463	51	346	74,73	33	117	25,27	18
44	İncesu	55	19	42	76,36	13	13	23,64	6	27	11	18	66,67	8	9	33,33	3
45	İnönü	40	22	35	87,50	18	5	12,50	4	1.519	67	1.209	79,59	40	310	20,41	27
46	İskenderpaşa	187	44	134	71,66	33	53	28,34	11	286	35	181	63,29	26	105	36,71	9
47	Kalkınma	331	57	204	61,63	36	127	38,37	21	555	48	368	66,31	30	187	33,69	18
48	Kanuni	320	46	242	75,63	34	78	24,38	12	62	17	29	46,77	13	33	53,23	4
49	Karakaya	82	21	80	97,56	20	2	2,44	1	68	19	64	94,12	16	4	5,88	3
50	Karlık	39	13	35	89,74	9	4	10,26	4	68	13	66	97,06	11	2	2,94	2
51	Karşıyaka	799	63	712	89,11	37	87	10,89	26	768	54	595	77,47	31	173	22,53	23
52	Kavala	100	29	74	74,00	21	26	26,00	8	78	22	44	56,41	16	34	43,59	6
53	Kaymaklı	304	49	167	54,93	28	137	45,07	21	725	56	379	52,28	35	346	47,72	21
54	Kemer-kaya	299	50	238	79,60	36	61	20,40	14	394	52	247	62,69	35	147	37,31	17
55	Kireçhane	99	25	68	68,69	17	31	31,31	8	50	24	34	68,00	17	16	32,00	7
56	Konaklar	334	42	181	54,19	33	153	45,81	9	313	41	179	57,19	31	134	42,81	10
57	Kozluca	13	8	9	69,23	4	4	30,77	4	136	21	102	75,00	19	34	25,00	2

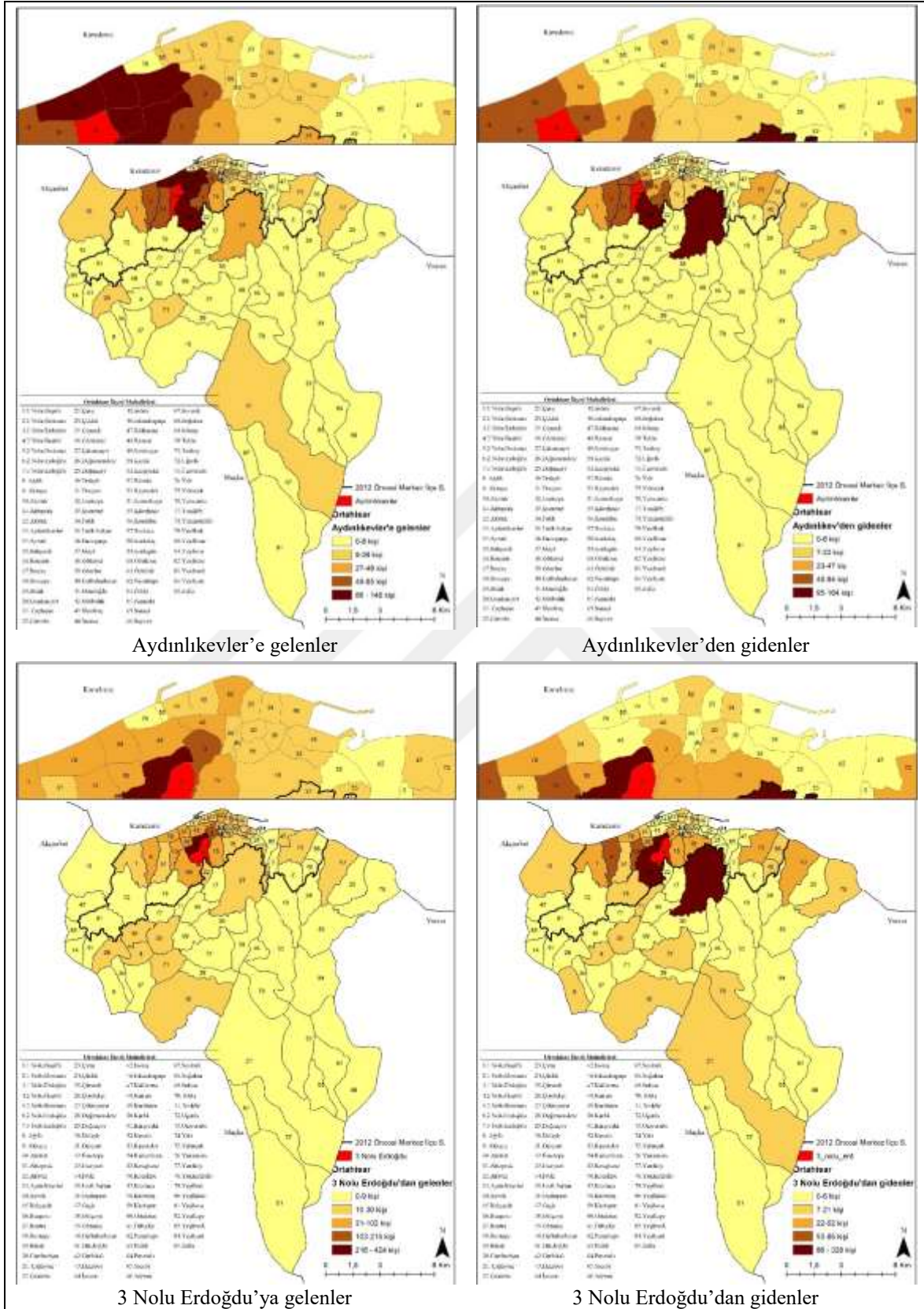
Tablo 17'nin devamı

Mahalle adı		İkametgâh amaçlı mahalleye gelen ⁽¹⁾							İkametgâh amaçlı mahalleden giden ⁽¹⁾								
		Toplam		Eski merkez ilçe içindeki mahallelerden			2014 itibariyle mahalle olan yerleşme		Toplam		Eski merkez ilçe içindeki mahallelerden			2014 itibariyle mahalle olan yerl.			
		Sayı (kişi)	Mah. sayısı	Sayı (kişi)	Oran (%)	Mah. sayısı	Sayı (kişi)	Oran (%)	Mah. sayısı	Sayı (kişi)	Mah. sayısı	Sayı (kişi)	Oran (%)	Mah. sayısı	Sayı (kişi)	Oran (%)	Mah. sayısı
58	Kurtuluş	93	25	84	90,32	19	9	9,68	6	152	23	133	87,50	20	19	12,50	3
59	Kutlugün	70	25	57	81,43	18	13	18,57	7	76	24	36	47,37	13	40	52,63	11
60	Ortahisar	99	31	82	82,83	22	17	17,17	9	277	40	233	84,12	27	44	15,88	13
61	Özbirlik	9	4	8	88,89	3	1	11,11	1	64	10	52	81,25	7	12	18,75	3
62	Pazarkapı	89	28	64	71,91	19	25	28,09	9	511	41	404	79,06	30	107	20,94	11
63	Pelitli	1.459	71	1.164	79,78	40	295	20,22	31	836	58	560	66,99	36	276	33,01	22
64	Pınaraltı	9	6	7	77,78	4	2	22,22	2	85	18	68	80,00	14	17	20,00	4
65	Sanayi	102	29	76	74,51	20	26	25,49	9	286	34	176	61,54	25	110	38,46	9
66	Sayvan	22	7	22	100,0	7	0	0,00	0	45	19	32	71,11	14	13	28,89	5
67	Sevimli	12	7	7	58,33	5	5	41,67	2	36	12	18	50,00	7	18	50,00	5
68	Soğuksu	2.274	73	2.052	90,24	42	222	9,76	31	756	55	503	66,53	29	253	33,47	26
69	Subaşı	67	21	54	80,60	14	13	19,40	7	67	21	55	82,09	17	12	17,91	4
70	Toklu	816	63	704	86,27	37	112	13,73	26	1.042	52	834	80,04	35	208	19,96	17
71	Tosköy	27	13	22	81,48	10	5	18,52	3	206	27	188	91,26	22	18	8,74	5
72	Uğurlu	63	26	50	79,37	18	13	20,63	8	111	26	97	87,39	20	14	12,61	6
73	Üniversite	1.221	69	916	75,02	40	305	24,98	29	416	44	249	59,86	30	167	40,14	14
74	Yalı	293	53	250	85,32	35	43	14,68	18	421	44	320	76,01	28	101	23,99	16
75	Yalıncak	388	48	317	81,70	37	71	18,30	11	192	38	102	53,13	26	90	46,88	12
76	Yenicuma	962	64	748	77,75	37	214	22,25	27	1.073	49	581	54,15	32	492	45,85	17
77	Yeniköy	26	15	23	88,46	13	3	11,54	2	43	13	38	88,37	11	5	11,63	2
78	Yenimahalle	156	32	137	87,82	24	19	12,18	8	233	33	189	81,12	25	44	18,88	8
79	Yeşilbük	72	21	65	90,28	17	7	9,72	4	201	34	146	72,64	28	55	27,36	6
80	Yeşilhisar	16	10	12	75,00	8	4	25,00	2	20	11	18	90,00	10	2	10,00	1
81	Yeşilova	48	20	38	79,17	14	10	20,83	6	176	34	150	85,23	25	26	14,77	9
82	Yeşiltepe	1.182	66	1.040	87,99	40	142	12,01	26	904	52	723	79,98	32	181	20,02	20
83	Yeşilvadi	16	7	14	87,50	6	2	12,50	1	55	17	43	78,18	11	12	21,82	6
84	Yeşilyurt	44	18	32	72,73	12	12	27,27	6	43	30	38	88,37	25	5	11,63	5
85	Zafer	4	2	4	100,0	2	0	0,00	0	158	28	141	89,24	21	17	10,76	7

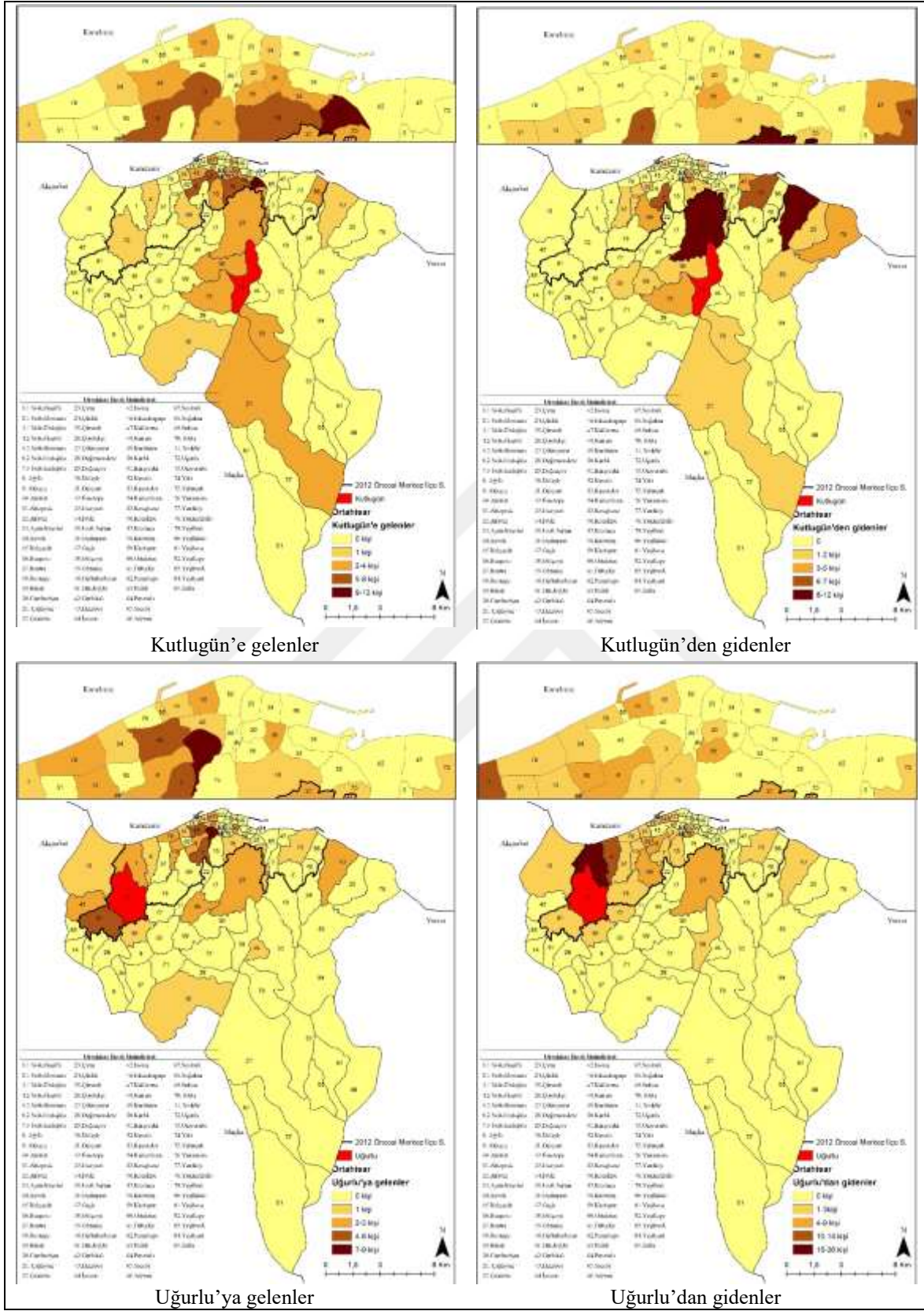
İkametgâh amaçlı “mahalleye gelen”, “mahalleden giden” ve “toplam hareketliliğin” sayısal ve mekânsal tespitinin yapıldığı, sonrasında ise hareketlilik akış yönlerinin belirlendiği Ortahisar ilçesine ait mahallelerde farklı ikametgâh hareketlilik desenleri görülmektedir. Şekil 23-28’de kırsal karakterli (Kutlugün, Uğurlu), hızlı gelişme gösteren (Çukurçayır), geleneksel kent merkezinde (Yalı, Gülbaharhatun) yer alan, kentin farklı yönlerinde gelişme potansiyeli olan kentsel karakterli, büyük ölçekli projeleri ve dönüşüm alanlarını içinde barındıran mahallelerin (1 Nolu Beşirli, 2 Nolu Beşirli, 3 Nolu Erdoğan, Aydınlikevler, Bahçecik ve Pelitli) mahalleye gelen ve mahalleden giden ikametgâh hareketlilik yapıları gösterilmiştir. Görüldüğü üzere mahalleler genel olarak öncelikle komşu mahalleler ve Çukurçayır Mahallesi, sonrasında ise eski kent merkezini kapsayan kentsel karakterli mahalleler arasında ikamet amaçlı hareketlilikte bulunmuştur. Şekil 23-28’de farklı ikametgâh hareketliliği yapısına sahip mahallelerin hareketlilik akışları gösterilmiştir.

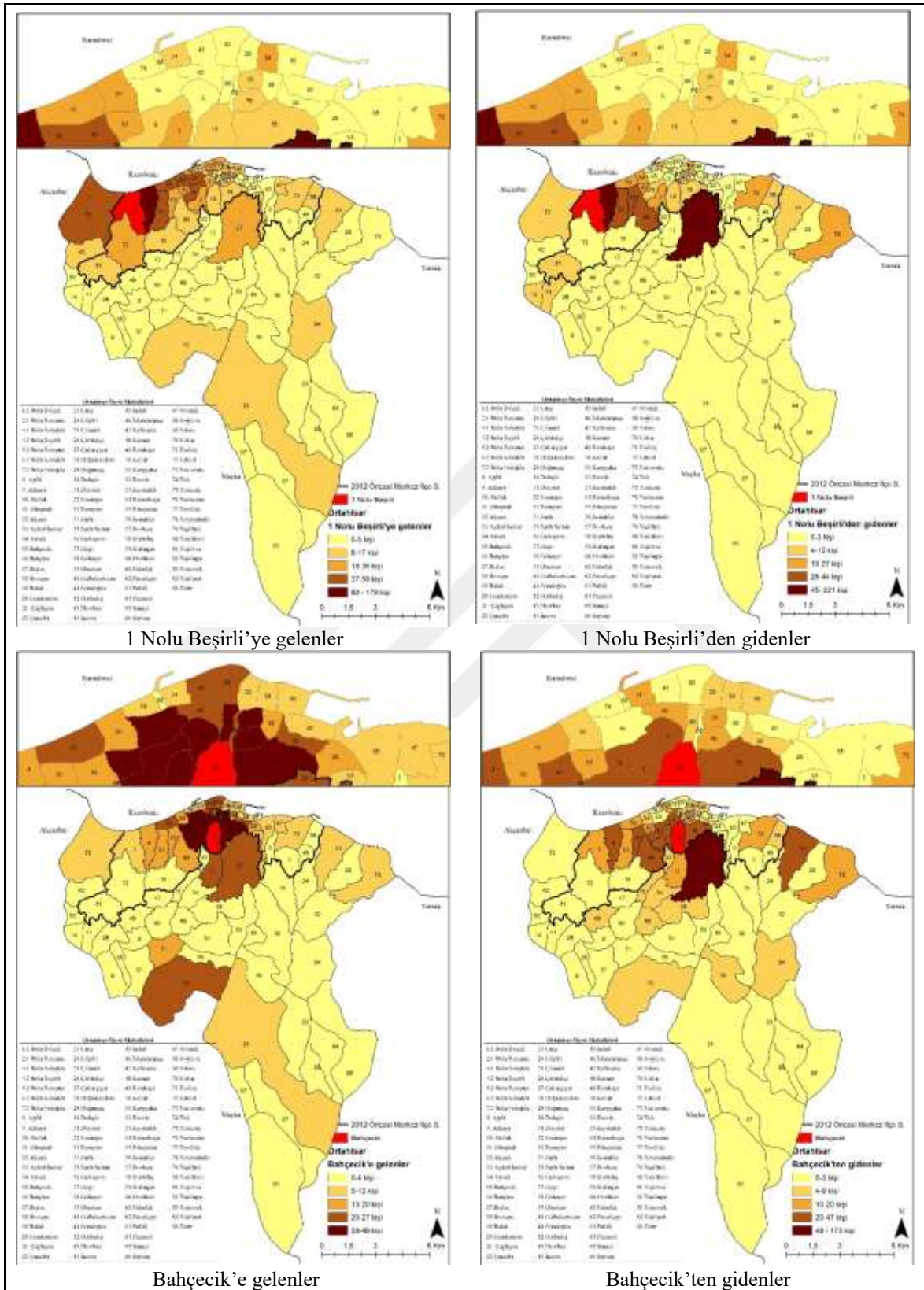

Şekil 23. 2014-2018 döneminde Çukurçayır’da yaşanan ikametgâh hareketliliğinin mekânsal dağılımı

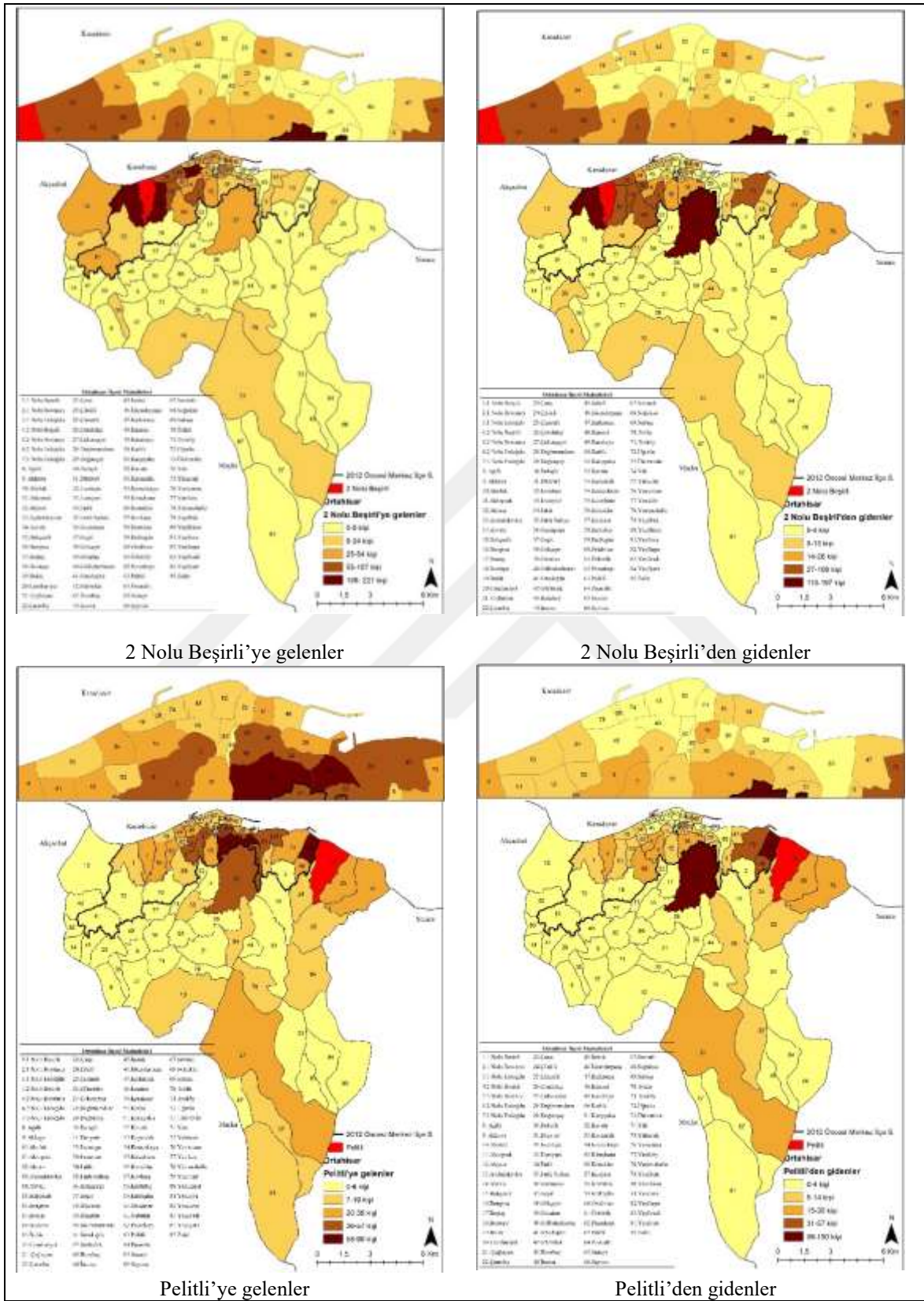

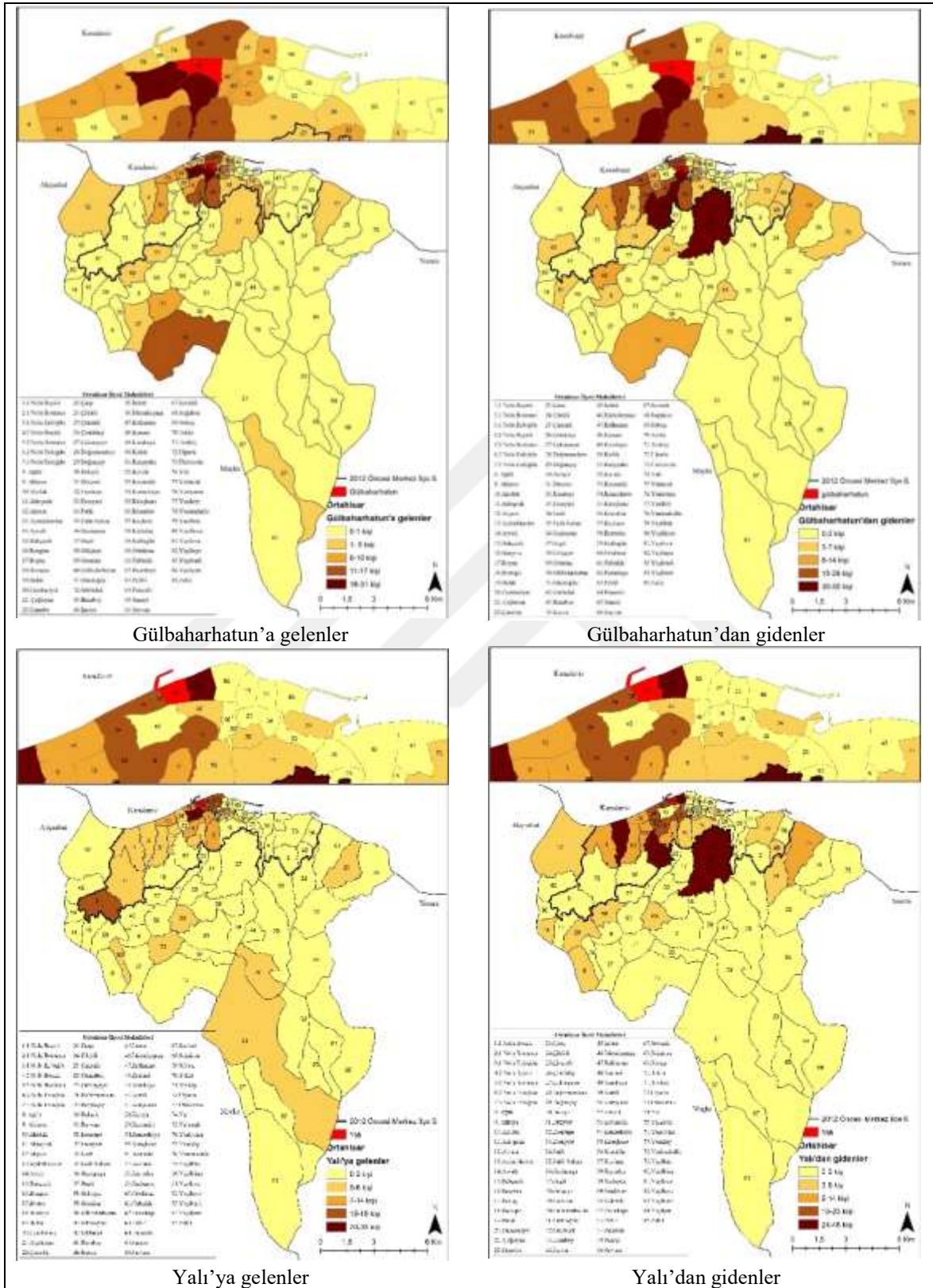
Şekil 24. 2014-2018 döneminde Aydınlikervler ve 3 Nolu Erdoğan'da yaşanan ikametgâh hareketliliğinin mekânsal dağılımı

Şekil 26. 2014-2018 döneminde 1 Nolu Beşirli ve Bahçecik'te yaşanan ikametgâh hareketliliğinin mekânsal dağılımı

Şekil 28. 2014-2018 döneminde Gülbahatur ve Yalı'da yaşanan ikametgâh hareketliliğinin mekânsal dağılımı

3.2. Gerçekleşen İkametgâh Hareketliliğinin Nedenselliği: Ortahisar İlçesi

İkametgâh hareketliliği kentlerin sosyo-mekânsal yapılarında yaşanan değişimin hem nedeni hem de sonucudur (Cadwallader, 1992). Bu nedenle olgu neden sonuç ilişkiseliliğini bir süreç olarak birlikte değerlendirmeyi gerekli kılmaktadır. Çalışmanın makro yaklaşıma göre şekillenen ve uygulanan “gerçek hareketlilik” adımı ile kent içindeki farklı özelliklere sahip mahallelerin hareketlilik yapılarındaki farklılıklar ortaya konulmuştur. Bu adım ikametgâh hareketliliğinin kentsel mekân üzerindeki yansımaları gösteren bir sonuç ürünüdür. Kentsel mekânın tercih edilme ve edilmeme göstergesi olan hareketlilik sayıları ve oranları kadar bu farklılıklara neden olan etmenlerin de belirlenmesi önemlidir. Bu noktada bireyi ya da haneleri ikamet amaçlı hareketliliğe iten bireysel ve mekânsal nedenlerin mikro yaklaşım ile detaylandırılarak ele alınması hedeflenmiştir.

Bireyler/haneler yaşanan ekonomik, demografik ve siyasi koşullara tepki vermekte, demografik yapıdaki bu değişimler ikametgâh hareketliliğine de yansımaktadır (Clark ve Dieleman, 1996; Dieleman, 2001). Bu doğrultuda öncelikle hazırlanan anket formu yardımıyla pilot çalışma yapılmış ve yapılan pilot anket çalışması ile birlikte kurama dayalı olarak hanelerin cinsiyet, medeni durum, yaş, hane büyüklüğü, ilk çocuk yaşı gibi yaşam döngüsünü; eğitim, meslek, gelir, istihdam, tayin, işsizlik, refah düzeyi gibi yaşam seyrini ve konut büyüklüğü, kalitesi, değeri, mülkiyeti gibi bireylerin konut memnuniyetini yansıtan değerlendirmeler yapılmıştır. Bunun yanı sıra gerçekleşen hareketliliğin yılı, sıklığı, hareketlilik türü, sınıflaması ve ikametgâh hareketliliği nedenleri önceliklendirilmiştir.

Yapılan ilk pilot anket çalışması sonuçlarına göre 2012 yılı sonrasında mahalle statüsünde bulunan Çukurçayır’da yaşayan hanelerin genelde çekirdek aile yapısına, düşük yaş ortalamasına, orta düzeyde gelire ve iyi bir eğitim düzeyine sahip olduğu görülmüştür. Okul çağındaki çocuk sayısının fazla olduğu mahallede yeni ve orta-yüksek fiyatlı konutların, yüksek ev sahipliğinin olduğu da pilot anket çalışması ile elde edilmiştir. Pilot çalışma sonucunda yapılan ilk değerlendirmeye göre ikamet amaçlı hareketlilikte yaş, eğitim seviyesi, hane büyüklüğündeki artış, gelir değişimi ve mülkiyet durumu ile ilgili sonuçların yazın ile paralellik gösterdiği görülmüştür. Ayrıca bu pilot çalışma ile;

- Çukurçayır Mahallesi’ne taşınmada en önemli etkenin ev sahipliği olduğu,
- Genelde komşu mahallelerden ikametgâh hareketliliğinde bulunduğu,
- Gelişme potansiyelinin yüksek olduğu böyle bir mahallede konut ve konuta dair etkenlerin oldukça etkili olduğu,

- Konutun içinde bulunduğu mahallede erişimin ve sosyal bağların çok önemli bir etken oluşturmadığı

sonuçlarına da varılmıştır (Özlü ve Beyazlı, 2020).

Pilot çalışma sonucunda tezin amaçladığı nedensellik tartışmalarına katkı sağlayabilecek değişkenlerin/ifadelerin (özellikle planlama boyutunda değerlendirme yapabilecek mekânsal ifadelerin) tamamının anket formunda yer almadığına karar verilmiş ve form revize edilmiştir. Ulusal ve uluslararası yazında yer alan ikametgâh hareketliliğine neden olan tüm değişkenler tekrar gözden geçirilmiş ve bunlara ek olarak konut/ikametgâh memnuniyeti ile konut yer seçiminde etkili olan etmenler de anket formuna eklenmiştir. Ayrıca formun kent sakinleri tarafından anlaşılabilirliğini arttırmak amacıyla biçimsel düzenlemeler de yapılmıştır (EK Tablo 5).

Anket çalışmasıyla hem gerçekleşen hem de “algılanan ikametgâh hareketliliği ve nedensellik” tartışmalarının mikro yaklaşım ekseninde ortaya konulması hedeflenmektedir. Gerek gerçekleşen gerekse de algılanan hareketliliğinin nedensellik tartışmalarında değişkenler yordayıcısı olduğu yaşam döngüsü, yaşam seyri ve memnuniyet yaklaşımlarına göre sınıflandırılarak ele alınmıştır. Bu durum ikametgâh hareketliliği nedenselliğinin değişkenler özelinde yorumlanmasının yanı sıra yaklaşımlar özelinde de değerlendirilmesine olanak sağlamıştır. Böylelikle bireyden veya mekândan kaynaklı nedenler hakkında karşılaştırmalı ve bütüncül değerlendirmelerin yapılması da mümkün olmuştur.

Pilot çalışmalar sonucunda revize edilerek nihai hale getirilen anket formu Ortahisar ilçesine ait 85 mahalle arasındaki ikametgâh hareketliliği akışlarını yansıtan “gerçek hareketlilik sayıları” ile yapılan kümeleme analizleri sonucu elde edilen 6 küme ve bu kümeleri en iyi temsil eden 11 mahallede uygulanmıştır. Küme 1 için Aydınlikevler ve 3 Nolu Erdoğan, Küme 2 için Kutlugün ve Uğurlu, Küme 3 için 1 Nolu Beşirli ve Bahçecik, Küme 4 için 2 Nolu Beşirli ve Pelitli, Küme 5 için Gülbaharhatun ve Yalı, Küme 6 için ise Çukurçayır Mahallesi toplam 900 anket yapılmıştır (Tablo 11). Anket formunun ilk beş bölümünde yer alan bireye, haneye ve mekâna dair sorular ile bireylerin hareketlilik geçmişlerine dair sorular çalışmanın gerçekleşen hareketlilik ve nedenselliğini” ortaya koymayı hedeflemekte ve çalışmanın bu bölümünde aşağıdaki dört ana başlık altında değerlendirilmektedir.

- 1) Bireyin/hanelerin sosyo-demografik, ekonomik yapısını tanımlayan yaşam döngüsü ve yaşam seyri yaklaşımlarına altlık oluşturan değerlendirmeler ile konut memnuniyetine dayalı mekâna ilişkin değerlendirmeler

- 2) Hanehalkı bireylerinin ikametgâh hareketliliği geçmişlerine ilişkin değerlendirmeler
- 3) Olası hareketliliğe ilişkin değerlendirmeler
- 4) Gerçekleşen ikametgâh hareketliliği ve nedenlerinin ilişkiselliği

3.2.1. Bireye/Haneye ve Mekâna Dair Değerlendirmeler

İkametgâh hareketliliğinin nedenselliğinin tespitine yönelik yapılan çalışmada öncelikli olarak Ortahisar ilçesinin hareketlilik yapısını temsil eden 11 mahallede yaşayan ve anket çalışmasına katılan bireylerin sosyo-demografik yapıları hakkında bilgiler toplanmıştır. Anket çalışmasında cinsiyet, doğum tarihi (yaş), medeni durum, medeni durum değişimi, engel ve hastalık durumu, eğitim durumu, ekonomik yapı, meslek ve meslekte geçirilen süre, işe gidiş süresi, işsiz kalınan süre, hane büyüklüğündeki değişim ve nedeni, refah düzeyi, gelir durumu ve değişimi, araç sayısı hakkındaki 17 soru bireylerin/hanelerin yaşam döngüsü ve yaşam seyirlerini tanımlama ve bu yaklaşımlardan kaynaklı ikametgâh hareketliliklerini değerlendirebilme amacıyla bireylere yöneltilmiştir (Tablo 18).

3.2.1.1. Yaşam Döngüsü Değişkenlerine Yönelik Değerlendirmeler

Bireylerin sosyo-demografik yapılarını yansıtan yaşam döngüsü yaklaşımına temel oluşturan anket soruları ilk olarak bireylere yöneltilmiştir. Ankete katılan bireylerin %41,8'i kadın ve %58,2'si ise erkek bireylerden oluşurken bireylerin %94,28'i evlidir. Ayrıca anketi cevaplayan bireylerin %98,09'unun medeni durumu son beş yılda değişmemiştir. Bireylerin yaşları 20 ile 85 arasında değişirken, yoğunlaşmanın 35-50 arasında olduğu da görülmektedir. Şöyle ki; ankete katılan bireylerin %31,57'si 40-44, %22,60'sı 35-39 ve %17,93'ü da 45-49 yaş grubu arasındadır. Bireylerin %41,27'si 4 kişilik hanede yaşamakta ve hanelerin %68,65'inin büyüklüğünde son beş yılda herhangi bir değişim görülmemiştir. Hane büyüklüğünde yaşanan değişimlerin temel nedenlerinin ise çocuk doğumu (%64,52) ve evlilik (%10,71) olduğu görülmektedir. Ankete katılan hanelerin %42,67'si iki çocuğa sahipken hanelerin % 3,39'unun yanında 1-2 akraba ya da aile büyüğü yaşamaktadır. Ankete katılan bireylerin %2,39'u hanede en az bir engelli bireyin, %2,39'u ise hanede en az bir hastanın bulunduğunu belirtmiştir (Tablo 18).

Tablo 18. Birey/hane ve mekân bağlamında anketin değerlendirilmesi: Ortahisar örneği

		Değişken	(%) ⁽²⁾	Değişken	(%) ⁽²⁾	Değişken	(%) ⁽²⁾		
Yaşam döngüsü	Cinsiyet	Kadın	41,79	Medeni durum	Evli	94,28	0	13,17	
		Erkek	58,21		Bekar	2,58	Çocuk sayısı ⁽¹⁾	1	16,67
	Yaş ⁽¹⁾	20-24	1,01	Değişimi	Dul	3,14	2	42,67	
		25-29	1,52		Evet	1,91	3	22,82	
		30-34	8,33	Hayır	98,09	4	4,67		
		35-39	22,60	Hanehalkı büyüklüğü ve değişimi	1	3,10	Engelli sayısı	0	97,61
		40-44	31,57		2	10,11	1	2,39	
		45-49	17,93		3	16,80	Akraba sayısı	0	95,59
		50-54	7,57		4	41,27		1	3,39
		55-59	3,79		5	22,84	2	1,02	
	60-64	2,78	6		5,23	Hasta sayısı	0	97,24	
	65+	2,90	7	0,65	1		2,39		
Aile yapısı ⁽¹⁾	Çekirdek	95,60	Hayır	68,65	2	0,37			
	Büyük	4,40	Evet	31,35					
Yaşam seyri	Eğitim durum	Okur-yazar değil	0,13	Çalışma yılı	1-5	12,99	Refah düzeyi	Çok kötü	1,69
		Okur-yazar	0,26		6-10	14,23		Kötü	7,19
		İlkokul	10,04		11-15	23,13		Orta	59,21
		Ortaokul	8,08		16-20	24,38		İyi	28,76
		Lise	33,64		21-25	15,48	Çok iyi	3,15	
		Meslek lisesi	0,78		26-30	6,76	Toplam gelir ve gelir değişimi	0-1500	5,04
		Üniversite	44,85		31-35	1,61		1501-2500	24,91
		Lisansüstü	2,22		35+	1,42		2501-5000	37,94
	Hanedeki öğrenci sayısı ⁽¹⁾	0	21,44	İşe gidiş süresi (dk)	1-5	11,61		5001-7500	18,17
		1	22,68		6-10	16,67	7500 +	13,94	
		2	39,79		11-15	14,61	Arttı	22,24	
		3	14,03		16-20	19,48	Azaldı	12,19	
		4	2,06		21-25	4,12	Değişmedi	65,57	
	Ekonomik durum	Çalışıyor	66,44	Emekli sayısı ⁽¹⁾	26-30	17,60	Araç sahipliği	0	31,88
		Çalışmıyor/işsiz	2,47		31-60	13,48		1	59,17
		Emekli	5,95		60 +	2,43		2	7,49
		Ev hanımı	24,69		0	87,14		3	1,01
		Öğrenci	0,45		1	12,03		4 +	0,45
	Çalışan sayısı ⁽¹⁾	0	10,86	İşsiz geçen süre (hane reisi)	2	0,62	Konut varlığı	Yok	82,68
		1	55,74		3	0,21		Var	17,32
		2	31,52		0-6 ay	50,00	Kira değeri	1-500	7,92
		3	1,88		6-12 ay	29,69		501-1000	73,69
	İşsiz sayısı ⁽¹⁾	0	94,18	13-24 ay	10,94	1001-1500		16,05	
		1	5,41	37-48 ay	6,24	1501-2000		1,78	
2		0,42	49-60 ay	3,13	2001 +	0,56			
Memnuniyet		Konut türü	Müstakil apartman	30,34	Konut yaşı (yıl)	1-5	17,95	Konut büyüklüğü (m ²)	51-100
	Site içi apartman		61,57	6-10		32,53	101-150		50,68
	Müstakil ev		7,53	11-20		27,95	151-200		32,30
	Site içi villa		0,11	21-30		13,49	201-250		1,98
	Gecekondu		0,45	31-40		4,71	251-300		1,12
	Konut mülkiyeti	Ev sahibi	64,64	Oda sayısı	40+	3,37	Konutta oturma süresi (yıl)	300+	0,50
		Kiracı	25,56		1	0,36		1-5	38,94
		Lojman	0,79		2	12,62		6-10	35,67
		Ücretsiz aile mülk	8,45		3	64,54		11-15	13,42
		Aile mülkü ücretli	0,56		4	17,67		16-20	6,41
				5	4,81	21-25	2,30		
							26 +	3,26	

(1) ile gösterilen değişkenler anket formundaki sorulardan üretilmiştir.

(2) Her bir soruya ait en yüksek değer gri dolgu olarak gösterilmiştir.

3.2.1.2. Yaşam Seyri Değişkenlerine Yönelik Değerlendirmeler

Bireylerin eğitim ve ekonomik durumlarını yansıtan yaşam seyri değişkenlerine yönelik yapılan anket değerlendirmesi sonucunda bireylerin %44,85'inin üniversite, %33,64'ünün lise mezunu olduğu görülmektedir. Ankete katılan bireylerin %66,44'ü bugün aktif olarak çalışırken bu oranın %1,11'lik kısmını emeklilik sonrasında başka bir işte çalışanlar oluşturmaktadır. Hane bireylerinin çalışma durumları değerlendirildiğinde ankete katılan hanelerin %89,14'ünde en az bir aktif çalışanın bulunduğu görülmektedir. Hanelerin yaklaşık yarısında (%55,74) ise geçim bir kişi tarafından sağlanmaktadır. Ayrıca, çalışan bireylerin %47,51'inin meslekte 11-20 yıllık deneyiminin bulunduğu, bireylerin %19,48'inin 16-20 dk'lık mesafelerden işe geldiği, 60 dakika üzerinde erişim mesafesinde olan bireylerin oranının ise %2,43 olduğu görülmektedir (Tablo 18).

Çalışma durumunun yanı sıra ankete katılan bireylerin %5,83'i haneden en az bir işsiz ve %12,86'sı hanede en az bir emeklinin olduğunu belirtmiştir. Ayrıca hanede yaşayan bireylerin %50'lik kısmı 1 gün ile 6 ay arasında işsiz kaldıklarını belirtmişlerdir. Gelir durumu hanelerin ekonomik yapısının en güçlü göstergelerinden olup hanelerin %37,94'ünün geliri 2501-5000 tl arasında değişmektedir. Son beş yılda gelirlerinde herhangi bir değişiklik olmadığını belirten hanelerin oranı %65,57'dir. Hanelerin %91,12'si refah düzeyini orta ve üstü şeklinde tanımlarken en yüksek (%59,21) oran orta gelir düzeyine aittir. Hanelerin birikimleri değerlendirildiğinde hanelerin %68,12'sinin en az bir aracının ve hanelerin %17,32'sinin ikinci bir evinin bulunduğu görülmektedir (Tablo 18).

3.2.1.3. Memnuniyet Değişkenlerine Yönelik Değerlendirmeler

Birey / hanelerin sosyo-demografik ve ekonomik yapılarının değerlendirilmesinin yanı sıra yaşanan konutların özelliklerini belirlemek amacıyla bireylere konutun türü, mülkiyeti, yaşı, büyüklüğü, oda sayısı ve konutta oturma süresi hakkında sorular yöneltilmiştir. Yapılan değerlendirme sonucunda hanelerin %61,57'sinin site içi bir apartmanda yaşadığı ve hanelerin %64,64'ünün ev sahibi olduğu görülmektedir. Hanelerin yaklaşık yarısı (%50,68) 101-150 m² büyüklüğündeki konutlarda yaşadığını belirtmiştir. Hanelerin %64,54'ü 3 odalı konutlarda yaşarken hanelerin %38,94'ünün konutta oturma süresi 1-5 yıl arasında değişmektedir. Ankete katılan bireylerin büyük bir kısmı (%74,61) 0-10 yıllık konutlarda yaşamaktadır (Tablo 18).

3.2.2. Bireylerin İkametgâh Hareketliliği Geçmişlerine Yönelik Değerlendirmeler

Hanelerin ve haneyi oluşturan bireylerin hareketlilik geçmişleri de hareketliliğin kentsel mekânda yarattığı etkiyi belirlemede ve gelecek için öngörülerde bulunmada önemli bir konudur. Bireylerin yaşamları boyunca ikamet amaçlı gerçekleştirdikleri tüm hareketlere ilişkin hareket sayısı, ilk ikamet değişikliğine ilişkin hareket ve son hareket, hareketin nedeni, yönü, periyodu ve hareket sınıfları bağlamında ele alınmıştır.

3.2.2.1. Yaşam Boyu Gerçekleşen İkametgâh Hareketliliği

Kentsel mekânı şekillendiren olgulardan olan ikametgâh hareketliliği çalışmalarında hareketlilik geçmişlerine ilişkin sorular dikkatle ve özenle cevaplanması gereken sorulardır. Özellikle bu soruların daha iyi anlaşılabilmesi için pilot çalışma ile biçimsel değişiklikler yapılmıştır. Anket formunun son halindeki dolu cevap sayısı ve yüksek anlaşılabilirlik oranı nedeniyle anket formun son halinin başarılı olduğu söylenebilir. Deneklerin öncelikle ikametgâh hareketliliğinin başlangıcı olan doğum/ilk mahalle bilgisi alınmıştır. Ankete katılan bireylerin %54,85'i Ortahisar ilçesine bağlı mahallede, %28,64'ü il içi başka ilçede, %16,05'i başka bir ilde ve %0,46'sı ise yurtdışında doğmuştur. Bireylerin yaşamları boyunca yaptıkları hareketler yön ve mesafe açısından değerlendirildiğinde toplam hareketin %73,1'i Ortahisar'a bağlı mahalleler arasında, %7,84'ü başka bir ilçeden, %18,71'si başka bir ilden ve %0,35'i de yurtdışından yapılmıştır (Tablo 19).

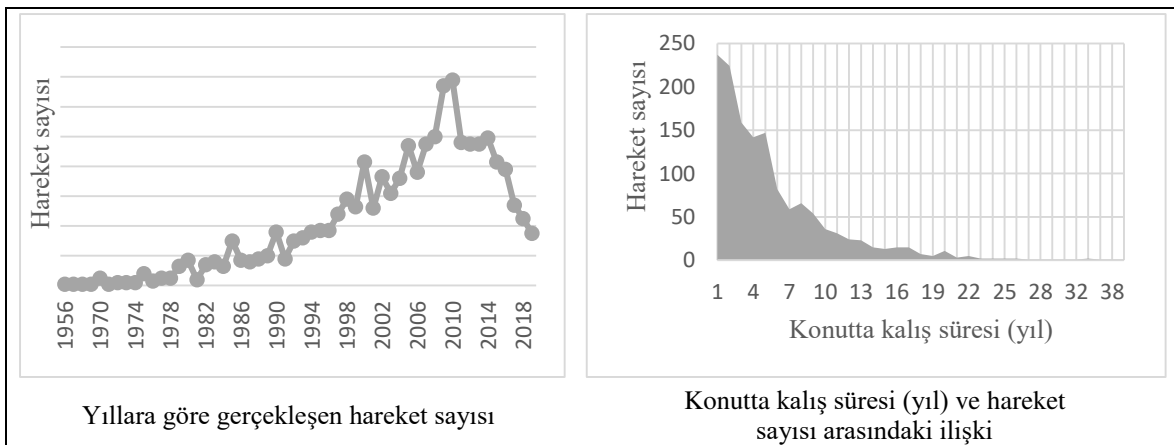
Tablo 19. Yaşam boyu gerçekleşen tüm hareketler: Ortahisar örneği

İlk konut (doğduğu) mahalle		Hareket yönü	Konut değişiklik sayısı		Hareketin ritmi (%)		Taşınma yaşı (yıl)		Hareket yılı/dönemi	
Ortahisar içi	54,85	73,1	0	2,42	1	17,04	0-4	1,53	1960-69	0,18
Başka ilçe	28,64	7,84	1 kez	19,95	2	16,10	5-9	4,63	1970-79	2,04
Başka il	16,05	18,71	2 kez	22,13	3	11,43	10-14	5,64	1980-89	7,30
Yurtdışı	0,46	0,35	3 kez	19,84	4	10,21	15-19	7,93	1990-99	17,04
			4 kez	12,84	5	10,57	20-24	15,54	2000-09	37,23
			5 kez	8,94	Toplam (5 hareket)	65,35	25-29	23,97	2010-19	36,21
			6 kez	5,39			30-34	19,89		
			7 kez	4,02	Toplam (10 hareket)	86,70	35-39	10,59		
			8 kez	2,75			40-44	5,78		
			9+ kez	1,72			45-49	2,35		
							50+	2,30		

⁽¹⁾Her bir soruya ait en yüksek değer gri dolgu olarak gösterilmiştir.

Bireylerin büyük bir kısmı (%61,92) yaşamları boyunca 1-3 kez arasında hareket ederken sırasıyla bireylerin %22,13'ü 2 kez, %19,95'i 1 kez ve %19,84'ü ise 3 kez ikamet amaçlı hareketlilik gerçekleştirmiştir. Bireylerin %2,42'si doğduklarından bugüne aynı konutta yaşarken, 9 kez ve üstünde hareket eden bireylerin oranı %1,72'dir. Bireylerin zamana bağlı gerçekleştirdikleri ikamet amaçlı hareketlilikler hareket ritmi olarak çalışma kapsamında tanımlanmıştır. İlçe kapsamında yapılan hareketlilik ritmi değerlendirmesine göre deneklerden ilk bir yıl içinde ikametgâh hareketliliğinde bulunanların oranı %17,04'tür. İkametgâh değiştirmede ve ikametgâh memnuniyetinde tekrar hareket etme olasılığının en yüksek olduğu eşik yılın ilk bir yıl olduğu yazında ifade edilmektedir. Bireylerin %65,35'inin ilk beş yıl içinde ikamet amaçlı başka bir hareketlilik gerçekleştirdiği örnek alanda da deneyimlenmiştir. On yıl içinde hareket etme oranı %86,70 olurken, konutta kalış süresi on yılın üzerine çıktığında gerçekleşen ikametgâh hareketliliği sayısının azaldığı görülmektedir. Konutta kalış sürelerine göre bireylerin %23,97'sinin 25-29 yaş arasında, %19,89'unun da 30-34 yaş arasında konut değişikliğinde bulunduğu görülmektedir (Tablo 19).

İkametgâh hareketliliğinin yaşandığı yıl bilgisi ankette elde edildiğinden -yaş ile ilişkisinin ayrıca ortaya konulabilmesi için ilave işlemler yapılmıştır- kentte özellikle 2000 yılı sonrası önemli bir ikametgâh hareketliliğinin olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada bireylerin yaşamları boyunca gerçekleştirdiği ikamet amaçlı hareketlerin %37,21'ini 2000-2010 yılları arasına yaptığı, en fazla ikametgâh hareketliliğinin %6,13'ünü 2010 ve %5,92'sini 2009 yılında gerçekleştirdiği görülmektedir (Tablo 19, Şekil 29).

Şekil 29. Zamana ve konutta kalış süresine göre hareket sayısının değişimi

3.2.2.2. Gerçekleşen İkametgâh Hareketliliği Nedenlerinin Sınıflandırılması

Bireyler kendinden veya hane içindeki diğer bireylerden kaynaklanan nedenler ile içinde bulundukları sosyo-demografik, ekonomik veya fiziksel etmenlere de bağlı olarak yaşamları boyunca ikametgâh hareketliliğinde bulunmaktadır. Birey yaşamının gerekliliği olan dinamik yapı hareketlilik olgusunun nedenselliğinde çok sayıda farklı dizilimi beraberinde getirmektedir. Anketin bu konuyla ilgili bölümünde bireylerden hayatları boyunca gerçekleştirdikleri tüm ikametgâh hareketlerinde etkili olan etmenleri belirtmeleri istenmiştir. Açık uçlu sorulan bu sorunun yanıtları kuramsal çerçeveye bağlı olarak yaşam döngüsü, yaşam seyri ve memnuniyet yaklaşımları kapsamında gruplandırılmıştır. Yaşam döngüsüne dair nedenler bireyin yaşamını etkileyen hane oluşumunu ifade eden süreçleri kapsamaktadır. Yaşam seyrini kapsayan nedenler ekonomik, sosyal, politik pek çok bileşenleri kapsarken konut, konut çevresi ve mahalle memnuniyet yaklaşımları içinde yer alan nedenler de oldukça yoğun şekilde ifade edilmiştir. Bireylerin yaşamları boyunca gerçekleştirdikleri ikamet amaçlı hareketlerden;

- Yaşam döngüsü hareketlilik nedenlerinin; evlilik, doğum, hane büyüklüğünde artış, boşanma, vefat, haneden ayrılma, gelinden-kaynanadan ayrılma, askerlik için ayrılma, sağlık ve engellilik,
- Yaşam seyrinden kaynaklı nedenlerin; ev almak, ev yaptırmak, lojmana geçiş/çıkış, konuta (TOKİ) yazılmak, kiraya çıkma, uygun kira, kira artışı, emeklilik yatırımları, tayin, özel ve ailevi nedenler, konut veya mahalle değişim isteği, köyde geçinememek, köyden şehre gelme isteği, 99 depremi sonrası dönüş, Türkiye'ye dönüş gibi göç nedenleri, ev sahibinin evi satması, ev sahibinin konuttan çıkarması, ev sahibi ile anlaşmazlık, kentsel dönüşüm, kamulaştırma, istimlak, afet, yıkım,
- Memnuniyet yaklaşımına dair nedenlerin ise; yeni yerleşim, yapılaşma biçimi, site içinde yer alma, bahçeli konutlar, apartman dairesine geçiş, işe yakınlık, okula yakınlık, merkeze yakınlık, ulaşım, konum, mahalleye ait tüm olanaklar, komşuluk/insani ilişkiler, aile mülkü, doğum yeri olma durumu, aileye yakınlık, çocuk bakımı, sosyal yapı, mahallenin sakin, huzurlu ve güvenli oluşu, mahalle statüsü, elit ve kaliteli yaşam, mahalle beğenisi, güzel mevki ve manzara, konutun büyüklüğü ve oda sayısı, konutun yeniliği, konutun ısınma durumu (doğalgaz veya kalorifer varlığı), üst katta yer alma, evin su çekmesi

etmenlerden kaynaklandığı anket çalışmasında belirtilmiştir.

• Bireylerin yaşam boyu gerçekleştirdikleri tüm ikametgâh hareketlilikleri: Bireylerin yaşamları boyunca ikamet amaçlı gerçekleştirdikleri tüm hareketleri Ortahisar ilçesi verileri bağlamında değerlendirildiğinde yapılan hareketlerin %41,99'unun yaşam seyri, %34,94'ünün konut/mahalle memnuniyetine ve %23,07'sinin yaşam döngüsüne ait nedenlere bağlı olduğu görülmektedir. Bireylerin yaşamları boyunca yaptıkları hareketlerin en önemli nedenlerin sırasıyla hanehalkının oluşumu/evlilik (%21,40), tasarruf hakkı değişimi (%17,00) ve işe yakınlık (%11,50) olduğu görülmektedir. Çocuk doğumu (%0,16), boşanma (%0,16), çocuk bakımı (%0,16) ve sosyal yapı (%0,16) değişkenlerinin ise bireylerin yaşamları boyunca gerçekleştirdikleri tüm ikametgâh hareketliliğinde en az etkili olduğu belirtilmiştir (Tablo 20).

Tablo 20. Bireylerin tüm hareket nedenlerinin sınıflaması: Ortahisar örneği

Sınıf	Harekete neden olan etmenler	Tüm nedenlerin oranı (%)	Hareket sınıf oranı (%)
Yaşam döngüsü	Evlilik	21,40	23,07
	Doğum	0,16	
	Hane büyüklüğünde artış	0,49	
	Boşanma	0,16	
	Vefat	0,21	
	Haneden ayrılma	0,41	
	Sağlık ve engel	0,24	
Yaşam seyri	Tasarruf hakkı değişikliği	17,00	41,99
	Uygun kira	4,71	
	Emeklilik	0,21	
	Tayin / iş değişikliği	11,30	
	Göç, ev sahibinin çıkarması	3,94	
	Konut değişim isteği	2,56	
	Özel ve ailevi nedenler	0,89	
	Kentsel dönüşüm, kamulaştırma, afet	1,38	
Memnuniyet (konut ve mahalle)	Yapılaşma biçimi (yeni yerleşim, site)	0,73	34,94
	İşe yakınlık	11,5	
	Okula yakınlık	2,76	
	Merkeze yakınlık	1,11	
	Mahalle olanakları	4,96	
	Aile mülkü, aidiyet, doğum yeri	1,95	
	Aileye yakınlık	1,58	
	Çocuk bakımı	0,16	
	Sosyal yapı	0,16	
	Mahallenin sakin, huzurlu, güvenli oluşu	0,89	
	Elit ve kaliteli yaşam	0,28	
	Mahalle beğenisi, güzel mevki ve manzara	0,69	
	Konut büyüklüğü	3,17	
	Konut yeniliği	3,90	
	Konutun ısınma durumu	1,10	

⁽¹⁾Yaklaşımlara ait en yüksek değer gri dolgu olarak gösterilmiştir.

•Bireylerin ikametgâh hareketliliği sıraları: Bireylerin yaşamları boyunca gerçekleştirdikleri ikamet amaçlı hareketlilikler ve nedenleri karşılaştırmalı olarak değerlendirildiğinde bireylerin ilk nedenlerinin ağırlıklı olarak (%42,59) yaşam döngüsüne bağlı olarak gerçekleştiği görülmektedir. Yaşam döngüsünün ardından ikamet amaçlı yapılan ilk hareketlerin %30,22'sinin memnuniyet ve %27,21'inin ise yaşam seyri kaynaklı olduğu belirtilmiştir. İlk hareketliliğin nedenleri detaylandırıldığında yaşam döngüsü faktörleri arasında evlilik, memnuniyet temelli hareketler arasında işe yakınlık ve yaşam seyrine dayalı hareketler arasında tasarruf hakkı değişikliği faktörlerinin en önemli değişkenler olduğu görülmektedir (Tablo 21).

Tablo 21. Bireylerin ikametgâh hareketliliği geçmişleri: Ortahisar örneği

Sınıf	Harekete neden olan etmenler	Hareket sırası ⁽¹⁾							
		1	2	3	4	5	6	7	8
Yaşam döngüsü	Evlilik	40,54	15,90	13,54	8,80	10,53	16,07	10,94	11,11
	Doğum	0,14	0,33	0,00	0,00	0,53	0,00	0,00	0,00
	Hane büyüklüğünde artış	0,82	0,33	0,48	0,00	0,00	0,00	3,13	0,00
	Boşanma	0,14	0,00	0,00	0,35	0,53	0,00	1,56	0,00
	Vefat	0,27	0,16	0,24	0,00	0,00	0,00	1,56	0,00
	Haneden ayrılma	0,41	0,33	0,24	0,70	0,53	0,00	1,56	0,00
	Sağlık ve engel	0,27	0,00	0,24	1,06	0,00	0,00	0,00	0,00
	Toplam	42,59	17,05	14,74	10,91	12,12	16,07	18,75	11,11
Yaşam seyri	Tasarruf hakkı değişikliği	9,25	18,36	19,24	20,42	22,63	23,21	29,69	26,67
	Uygun kira	2,59	6,56	5,46	4,23	5,79	8,93	1,56	0,00
	Emeklilik	0,27	0,33	0,00	0,35	0,00	0,00	0,00	0,00
	Tayin / iş değişikliği	5,44	9,67	14,49	16,55	16,32	18,75	17,19	17,78
	Göç, ev sahibinin çıkarması	5,31	2,62	4,04	5,99	3,16	0,89	1,56	0,00
	Konut değişim isteği	1,50	3,93	3,33	2,11	3,16	0,89	1,56	0,00
	Özel ve ailevi nedenler	0,95	0,98	0,95	0,70	0,53	0,89	0,00	2,22
	Kentsel dönüşüm, kamulaştırma, afet	1,90	0,82	1,43	1,76	1,05	0,89	1,56	0,00
	Toplam	27,21	43,27	48,94	52,11	52,64	54,45	53,12	46,67
Memnuniyet (konut ve mahalle)	Yapılaşma biçimi (yeni yerleşim, site)	1,69	1,48	0,95	1,06	0,00	0,89	0,00	0,00
	İşe yakınlık	10,48	12,13	12,35	13,38	11,58	10,71	7,81	4,44
	Okula yakınlık	2,04	2,62	2,38	4,23	5,26	0,00	0,00	11,11
	Merkeze yakınlık	1,09	0,98	0,71	1,06	0,53	1,79	0,00	8,89
	Mahalle olanakları	5,85	4,43	5,70	3,52	2,63	5,36	6,25	6,67
	Aile mülkü, aidiyet, doğum yeri	2,45	2,62	1,19	0,35	2,11	1,79	3,13	0,00
	Aileye yakınlık	0,95	1,64	2,61	2,46	0,53	0,89	3,13	0,00
	Çocuk bakımı	0,14	0,49	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Sosyal yapı	0,27	0,00	0,00	0,00	1,05	0,00	0,00	0,00
	Mahallenin sakin, huzurlu, güvenli oluşu	0,14	0,66	0,95	2,46	2,11	0,00	0,00	4,44
	Elit ve kaliteli yaşam	0,41	0,16	0,00	0,35	0,53	0,00	0,00	2,22
	Mahalle beğenisi, güzel mevki, manzara	0,14	0,66	0,71	1,06	2,63	0,89	0,00	0,00
	Konut büyüklüğü	2,31	5,25	3,56	2,46	2,63	0,89	0,00	2,22
	Konut yeniliği	3,54	5,08	3,56	3,87	2,11	2,68	7,81	2,22
	Konutun ısınma durumu	0,27	1,48	1,66	0,70	1,58	3,57	0,00	0,00
	Toplam	30,22	39,68	36,33	36,96	35,28	29,46	28,13	42,21

⁽¹⁾Yaklaşımlara ve sütunlara ait en yüksek üç değer gri dolgu olarak gösterilmiştir.

Bireylerin ikamet amaçlı gerçekleştirdikleri ikinci hareketlilikten itibaren yaşam seyrine dayalı faktörler toplam hareketlilik içinde daha büyük bir orana sahip olmuştur. Ortahisar deneyiminde bu oranın yedinci harekete kadar artış ve sonrasında da azalış gösterdiği izlenmiştir. Tüm değişkenler karşılaştırmalı olarak değerlendirildiğinde ikinci hareketten itibaren en etkili değişkenin “tasarruf hakkı değişikliği” olduğu da görülmektedir. Bu faktör sonrasındaki tüm hareketlilik düzeylerinde de en etkili faktör olmuştur. Yaşam seyri faktörlerinden biri olan tayin veya iş değişikliğinin de özellikle üçüncü hareketlilik sonrasında tüm hareketlilik içinde tasarruf hakkı değişikliğinden sonra en önemli faktör olduğu görülmektedir (Tablo 21).

- Farklı yerleşmelerde gerçekleşen ikametgâh hareketliliği nedenselliği: İkametgâh hareketliliğine neden olan faktörler farklı özellikteki yerleşimlere göre de farklılıklar göstermektedir. Ortahisar yerleşmeleri arasında yapılan değerlendirmeye göre genel olarak yaşam seyrine dayalı nedenlerin öncelikli olduğu görülmekle birlikte, kırsal karakter gösteren Kutlugün ve Uğurlu mahallerinde yaşam döngüsüne (%39,19) ve kent çekirdeğini oluşturan eski dokuya ait Gülbaharhatun ve Yalı gibi mahallelerin ise memnuniyet temelli (%48,15) hareketlilik nedenlerinin öncelikli olduğu görülmektedir. Homojen bir yapı gösteren kırsal karakterli bu yerleşimlerde hareketliliğe etken nedenler sınırlı sayıda olup, genel yaşamın gereklerini yerine getirmeyi amaçlamaktadır. Bu durumun aksine kent merkezinde yer alan ve heterojen bir yapı gösteren Gülbaharhatun ve Yalı mahallerinde hareketliliğe etken olan nedenler çeşitlilik göstermektedir (Tablo 22).

Tüm yerleşmeler özelinde beklendiği gibi öncelikli ikametgâh hareketliliği nedeni yaşam döngüsü değişkenlerinden biri olan evlilik iken, ikincil nedenler yaşam seyrinden kaynaklı “tasarruf hakkı değişikliği” ve memnuniyet yaklaşımı değişkenlerinden “işe yakınlık” arasında değişmektedir. Aydınlıkevler-3 Nolu Erdoğan (%20,29), 1 Nolu Beşirli-Bahçecik (%16,16), Çukurçayır (%19,48) mahallerinin ikincil öncelikli nedenlerinden olan “tasarruf hakkı değişiminin” konut edinimi amaçlı olarak gerçekleştiği görülmektedir. Kentin en fazla nüfus büyüklüğüne sahip mahallerinden olan 2 Nolu Beşirli ve Pelitli mahallerinin “evlilik” (%19,64) sonrasındaki en önemli hareketlilik nedenleri sırasıyla “işe yakınlık” (%14,24) ve “tasarruf hakkı değişikliği” (%13,91) olup bu iki neden sebebiyle hareket edenlerin oranı birbirine çok yakındır (Tablo 22).

Yerleşimler arasında kıyaslama yapılacak olursa memnuniyet temelli “yeni yerleşim ve yapılaşma” nedeninin en yüksek oranda Çukurçayır Mahallesinde belirtildiği ve bunun da 2010 sonrasındaki nüfusa bağlı değişimin kentsel mekândaki yansımaları ile örtüştüğü

söylenbilir. Memnuniyet temelli gerçekleşen ikametgâh hareketliliğinin yaklaşık yarısı ise “işe-okula-merkeze yakınlık” nedenlerinden kaynaklanmaktadır. Bu zorunlu ihtiyaçlar nedeniyle yapılan hareketlerin dışında 1 Nolu Beşirli ve Bahçecik mahallelerinin seçim nedenlerinde mahalle olanaklarının diğer yerleşmelerden daha önde olduğu görülmektedir (Tablo 22).

Tablo 22. Kümelere göre ikametgâh hareketliliğinin nedenselliği

Değişkenler		Küme 1 ⁽¹⁾ : Aydınkeşler 3 Nolu Erdogdu	Küme 2 ⁽¹⁾ : Kutlugün Uğurlu	Küme 3 ⁽¹⁾ : 1 Nolu Beşirli Bahçecik	Küme 4 ⁽¹⁾ : 2 Nolu Beşirli Pelitli	Küme 5 ⁽¹⁾ : Gülbaharhatun Yalı	Küme 6 ⁽¹⁾ : Çukurçayır
Yaşam döngüsü	Evlilik	20,65	31,08	22,56	19,64	19,75	22,21
	Doğum	0,00	0,00	0,00	0,33	1,23	0,12
	Hane büyüklüğü artışı	0,18	8,11	0,30	0,33	0,00	0,25
	Boşanma	0,18	0,00	0,30	0,16	1,23	0,00
	Vefat	0,36	0,00	0,00	0,00	0,00	0,37
	Haneden ayrılma	0,00	0,00	0,00	0,49	1,23	0,74
	Sağlık ve engel	0,18	0,00	0,30	0,33	0,00	0,25
	Toplam	21,54	39,19	23,48	24,28	23,46	23,95
Yaşam seyri	Tasarruf hakkı değişikliği	20,29	8,11	16,16	13,91	6,17	19,48
	Uygun kira	4,85	1,35	4,27	5,40	1,23	4,96
	Emeklilik	0,18	1,35	0,00	0,33	0,00	0,12
	Tayin / iş değişikliği	13,28	14,86	14,63	9,66	7,41	9,93
	Göç, ev sahibinin çıkarması	2,51	0,00	4,88	6,22	6,17	3,10
	Konut değişim isteği	3,59	0,00	2,74	2,62	2,47	1,99
	Özel ve ailevi nedenler	1,44	0,00	1,22	0,98	2,47	0,25
	Kentsel dönüşüm, kamulaştırma, afet	1,26	0,00	2,44	1,64	2,47	0,87
	Toplam	47,40	25,68	46,34	48,75	28,40	40,69
Memnuniyet (konut ve mahalle)	Yapılaşma biçimi (yeni yerleşim, site)	0,35	0,00	0,61	0,49	0,00	1,49
	İşe yakınlık	10,23	16,22	10,98	14,24	7,41	10,42
	Okula yakınlık	3,05	0,00	3,35	3,11	4,94	2,36
	Merkeze yakınlık	1,08	0,00	0,61	0,98	4,94	1,12
	Mahalle olanakları	4,31	0,00	6,40	4,26	6,17	5,71
	Aile mülkü, aidiyet, doğum yeri	1,80	1,35	1,83	1,64	7,41	1,86
	Aileye yakınlık	1,26	0,00	0,61	1,80	1,23	1,24
	Çocuk bakımı	0,18	0,00	0,00	0,33	1,23	0,12
	Sosyal yapı	0,00	0,00	0,00	0,33	0,00	0,25
	Mahallenin sakin, huzurlu, güvenli oluşu	0,72	2,70	1,22	0,82	1,23	0,74
	Elit ve kaliteli yaşam	0,00	0,00	0,30	0,33	0,00	0,12
	Mahalle beğenisi, güzel mevki, manzara	0,18	1,35	0,00	0,98	0,00	1,36
	Konut büyüklüğü	2,32	2,70	2,44	2,95	7,41	3,85
	Konut yeniliği	4,31	10,82	1,52	4,58	3,70	3,47
	Konutun ısınma durumu	1,26	0,00	0,30	1,15	2,47	1,24
	Toplam	31,06	35,14	30,18	37,97	48,15	35,36

⁽¹⁾Yaklaşımlara ve sütunlara ait en yüksek üç değer gri dolgu olarak gösterilmiştir.

3.2.2.3. Son İkametgâh Hareketliliğinde Etkili Olan Etmenlere Yönelik Değerlendirmeler

Bireylerin son gerçekleştirdikleri mahalle bazlı değerlendirmede hanelerin %35,54'ünün 6-10 yıldır bugün bulundukları mahallede yaşadıkları görülmektedir. Hanelerin %12,44'ü doğduğundan beri aynı mahallede yaşarken ikamet amaçlı en fazla hareketlilik (%58,61) Ortahisar içindeki mahalleler arasında olmuştur. Trabzon içerisinde başka bir ilçeden bugünkü mahallesine gelenlerin oranı %14,53, başka bir ilden gelenlerin oranı %13,95'tir. Konut temelli yapılan değerlendirmeye göre ise hanelerin %2,59'unun bir önceki konutunun da aynı mahallede olduğu, %72,41'inin Ortahisar içerisinde yer alan başka bir mahalleden geldiği görülmektedir (Tablo 23).

Tablo 23. Mahalle ve konut bazlı son hareketlilik değerleri

Taşınılan son mahalle hakkında				Taşınılan son konut hakkında			
Önceki mahalle	Oran (%)	Kalış süresi (yıl)	Oran (%)	Önceki mahalle	Oran (%)	Kalış süresi (yıl)	%
Değişim yok	12,44	1-5	24,48	Değişim yok	2,59	1-5	30,26
Ortahisar içi	58,61	6-10	35,54	Ortahisar içi	72,41	6-10	38,40
Başka ilçe	14,53	11-15	15,49	Başka ilçe	12,62	11-15	16,75
Başka il	13,95	16-20	8,54	Başka il	11,79	16-20	7,89
Yurtdışı	0,47	21-25	3,42	Yurtdışı	0,59	21-25	3,11
		26-30	3,19			26-30	1,91
		31-35	2,05			31-35	0,72
		36-40	2,62			36-40	0,60
		41-45	2,16			40 +	0,36
		46-50	2,51				

⁽¹⁾Her bir soruya ait en yüksek değer gri dolgu olarak gösterilmiştir.

Bireylerin ikamet amaçlı gerçekleştirdiği ve bugün yaşadıkları mahalleleri tercih etme nedenlerinin %45,31'i memnuniyet, %36,34'ü yaşam seyri ve %18,35'i ise yaşam döngüsü faktörlerine bağlı olarak meydana gelmiştir. İkametgâh amaçlı yapılan ve mahalle değişimine neden olan ikametgâh hareketliliğe etken nedenler değerlendirildiğinde tüm değişkenler içerisinde en önemli değişkenlerin sırasıyla yaşam seyri yaklaşımına ait değişkenlerden "tasarruf hakkı değişikliği" (%22,55), yaşam döngüsü değişkenlerinden "evlilik" (%17,28) ve memnuniyet yaklaşımında ait aile "mülkü, aidiyet, doğum yeri" (%12,96) olduğu görülmüştür (Tablo 24).

Mahalle seçiminde etkili nedenlerinin belirlenmesinin ardından yapılan son konut değişikliğinin etkenlerinde yaşam seyri faktörlerinin daha fazla etkili olduğu görülmektedir. İkametgâh amaçlı yapılan son hareketliliğe neden olan faktörlerin %43,40'ı yaşam seyri,

%36,15'i memnuniyet ve %20,45'i ise yaşam döngüsü temellidir. Konut bazlı ikametgâh hareketliliğinde etkili tüm değişkenler birlikte ele alındığında mahalle bazlı hareketlilik nedenlerine kısmen benzer nedenler ortaya çıkmaktadır. Konut temelli yapılan son hareketliliğin öncelikli nedenleri sırasıyla yaşam seyri değişkenlerinden “tasarruf hakkı değişikliği” (%29,75) ve yaşam döngüsü değişkenlerinden “evlilik” (%18,50) olurken üçüncü neden mahalle bazlı değerlendirmede olduğu gibi memnuniyet yaklaşımına aittir. Mahalle seçiminde ve hareketliliğinde memnuniyet temelli öncelikli neden “aile mülkü, aidiyet ve doğum yeri” olurken mahalle seçimin ardından yapılan ya da tekrarlanan konut değişikliğine dair nedenin ise öncelikli olarak memnuniyet değişkenlerinden biri olan “işe yakınlıktan” (%6,71) kaynaklandığı söylenebilir (Tablo 24).

Tablo 24. Bireylerin son hareketlilik nedenlerinin sınıflaması (son mahale değişimi)

İkametgah hareketliliğine neden olan etmenler ⁽¹⁾		Mahalle bazlı		Konut bazlı	
		Tüm nedenlerin oranı (%) ⁽¹⁾	Hareket sınıf oranı (%) ⁽¹⁾	Tüm nedenlerin oranı (%) ⁽¹⁾	Hareket sınıf oranı (%) ⁽¹⁾
Yaşam döngüsü	Evlilik	17,28	18,35	18,50	20,45
	Doğum	0,00		0,22	
	Hane büyüklüğünde artış	0,11		0,75	
	Boşanma	0,32		0,22	
	Vefat	0,32		0,22	
	Haneden ayrılma	0,00		0,11	
	Sağlık ve engel	0,32		0,43	
Yaşam seyri	Tasarruf hakkı değişikliği	22,55	36,34	29,75	43,40
	Uygun kira	2,00		1,41	
	Emeklilik	0,21		0,22	
	Tayin / iş değişikliği	6,32		5,74	
	Göç, ev sahibinin çıkarması	1,79		1,95	
	Konut değişim isteği	1,05		1,41	
	Özel ve ailevi nedenler	0,63		0,65	
	Kentsel dönüşüm, kamulaştırma, afet	1,79		2,27	
Memnuniyet (konut ve mahalle)	Yapılaşma biçimi (yeni yerleşim, site)	1,69	45,31	1,30	36,15
	İşe yakınlık	7,48		6,71	
	Okula yakınlık	3,27		3,56	
	Merkeze yakınlık	2,21		1,62	
	Mahalle olanakları	4,21		3,14	
	Aile mülkü, aidiyet, doğum yeri	12,96		4,11	
	Aileye yakınlık	2,32		2,49	
	Çocuk bakımı	0,11		0,11	
	Sosyal yapı	0,32		0,22	
	Mahallenin sakin, huzurlu, güvenli oluşu	2,42		1,84	
	Elit ve kaliteli yaşam	0,84		0,65	
	Mahalle beğenisi, güzel mevki, manzara	1,58		1,52	
	Konut büyüklüğü	1,79		2,49	
	Konut yeniliği	3,48		4,98	
	Konutun ısınma durumu	0,63		1,41	

⁽¹⁾Her bir soruya ait en yüksek değer gri dolgu olarak gösterilmiştir.

3.2.3. Olası Hareketlilik

Zaman içerisinde bireyden veya mekândan kaynaklanan nedenler tekrar ikamet amaçlı hareket etme isteği veya olasılığını ortaya çıkarmaktadır. Ortahisar ilçesine bağlı mahallelerde yapılan anket değerlendirmelerine göre hanelerin %59,41'i ikamet amaçlı herhangi bir hareketliliği düşünmezken, %23,0'u hareketlilik konusunda kararsız olduğunu, %17,36'sı ise hareketliliği düşündüğünü belirtmiştir (Tablo 25).

Tablo 25. Olası ikametgâh hareketliliği, yönü ve nedenleri

Hareketlilik olasılığı ⁽¹⁾	Hareketlilik nedeni	İlk hareket ⁽¹⁾	Toplam hareket ⁽¹⁾	Mahalle	İlk tercih ⁽¹⁾	Toplam tercih ⁽¹⁾
Evet 17,36	Evlilik	3,09	3,36	1 Nolu Beşirli	11,89	11,58
Hayır 59,41	Doğum	1,55	1,49	1 Nolu Bostancı	1,62	1,93
Kararsız 23,00	Hane büyüklüğü artışı	4,64	3,36	1 Nolu Erdoğan	0,54	0,77
	Vefat	6,70	5,22	2 Nolu Beşirli	10,27	8,49
	Haneden ayrılma	5,67	5,22	2 Nolu Erdoğan	0,54	1,16
	Konut edinimi	3,09	2,24	3 Nolu Erdoğan	5,41	5,02
	Uygun kira	1,55	1,87	Akoluk	0,0	0,39
	Emeklilik	0,52	0,37	Akyazı	0,54	0,39
	Tayin/iş değişikliği	1,03	0,75	Aydınlıkevler	2,70	4,63
	Göç, ev sahibinin çıkarması	0,52	0,37	Bahçecik	3,78	3,47
	Konut değişim isteği	1,03	0,75	Boztepe	5,41	5,79
	Özel ve ailevi nedenler	0,52	0,37	Çömlekçi	3,24	2,70
	Yapılaşma durum	5,15	5,22	Çukurçayır	5,95	4,63
	İşe yakınlık	5,67	5,22	Fatih	2,16	3,09
	Okula yakınlık	9,28	7,84	Gazipaşa	0,54	0,39
	Merkeze yakınlık	8,25	10,45	Gülbaharhatun	0,00	0,39
	Mahalle olanakları	3,09	2,24	Hızırbey	0,54	0,39
	Aile mülkü, aidiyet, doğum yeri	4,64	4,48	İnönü	0,54	0,39
	Aileye yakınlık	5,67	4,85	Kalkınma	2,70	2,70
	Sosyal yapı	6,19	8,58	Karşıyaka	2,16	1,93
	Mahal sakın, huzurlu, güvenli oluşu	10,31	10,07	Kireçhane	0,54	0,39
	Konut büyüklüğü	1,55	1,87	Konaklar	1,08	0,77
	Konut yeniliği	2,58	2,24	Ortahisar	3,24	2,32
	Konut ısınma durumu	7,22	10,82	Pelitli	8,11	6,56
				Soğuksu	2,70	2,70
				Toklu	0,00	0,39
				Uğurlu	0,54	0,39
				Üniversite	0,54	0,39
				Yalı	0,54	0,77
				Yalınca	1,08	1,93
				Yenicuma	0,54	0,39
				Yeniköy	1,08	0,77
				Yenimahalle	1,08	0,77
				Yeşiltepe	0,54	1,93
				Başka il	12,43	8,88
				Başka ilçe	4,86	10,05
				Yurtdışı	0,54	0,39

⁽¹⁾Sütunlara ait en yüksek üç değer gri dolgu olarak gösterilmiştir.

Olası bir hareketlilik durumunda bireylerin %12,43'ü başka bir ili, %11,89'u 1 Nolu Beşirli'yi ve %10,27'si ise 2 Nolu Beşirli'yi tercih edebileceğini belirtmektedir. Olası ikametgâh hareketliliği için belirtilen toplam üç tercih birlikte değerlendirildiğinde ise %11,58'i 1 Nolu Beşirli, %10,05'i başka ilçeye ve %8,8'i başka ili belirtmiştir (Tablo 25). Olası ikametgâh hareketliliğinde ilk tercih nedenlerinin %10,31'i "mahallenin sakin, huzurlu, güvenli oluşu", %9,28'i "okula yakınlık" ve %8,25'i "merkeze yakınlık" ile ilgilidir. Tüm nedenler birlikte değerlendirildiğinde ise nedenlerin %10,82'si "konutun ısınma durumu", %10,45'i "konum ve erişebilirlik" ve %10,07'si "mahallenin sakin, huzurlu, güvenli oluşu" ile ilgilidir.

3.2.4. Gerçekleşen İkametgâh Hareketliliği ve Nedenlerinin İlişkiselliği

Yapılan ANOVA testi yardımıyla ikametgâh hareketliliği sayısının "yaş", "eğitim", "medeni durum", "ekonomik durum", "meslek yılı", "gelir", "konut türü", "mülkiyet", "konut yaşı", "konut büyüklüğü", "konutta oturma süresi", "kira değeri", "hareket olasılığı"na ait gruplar arasında farklılaşma gösterip göstermediği ortaya konulmuştur. ANOVA tablosuna göre yaş, eğitim, medeni durum, ekonomik durum, gelir, konut türü, mülkiyet, konut yaşı, konut büyüklüğü, konutta oturma süresi ve kira değeri değişkenlerine ait farklı grupların ikametgâh hareketliliği yönünden farklılaştığı görülmektedir. Yaş, medeni durum, ekonomik durum ve mülkiyet değişkenlerinin $\text{sig} > 0,05$ olduğundan grupların varyansları birbirine eşit; eğitim, gelir, konut türü, konut büyüklüğü, konutta oturma süresi ve kira değeri değişkenlerinin ise $\text{sig} < 0,05$ 'tir.

ANOVA analizinin ardından ikametgâh hareketliliği ile bireye ve konuta dair değişkenler ile ikametgâh hareketliliği arasındaki ilişkinin yönü ve gücünü belirlemek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. 0'a yakın değerler iki değişken arasında doğrusal ve zayıf bir ilişkinin olduğunu ve negatif (-) değerler ilişkinin ters yönlü, pozitif (+) değerler ise ilişkinin aynı yönlü olduğunu gösterir. Yapılan korelasyon analizi sonucunda "hanedeki öğrenci sayısı", "yükseköğrenimli ebeveyn sayısı", "zorunlu eğitimdeki çocuk sayısı", "eğitim durumu", "hane büyüklüğündeki değişim", "toplam gelir", "konut büyüklüğü", "kira değeri", "satış değeri", "konut varlığı" ile gerçekleşen ikametgâh hareketliliği arasında doğrusal, aynı yönde ve zayıf ilişkilerin olduğu görülmüştür. "Ekonomik durum", "konut yaşı", "konutta oturma süresi", "mahallede oturma süresi" ve "son konutta kalış süresi" ile ise ters yönde ve zayıf bir ilişkinin olduğu görülmüştür.

3.3. İkametgâh Hareketliliğinin Algılanan Nedenselliğinin Çok Boyutlu Analizleri

Ortahisar ilçesi mahallelerinde ikamet eden bireylerin sosyo-demografi ve ekonomik yapıları, konut ile ilgili değerlendirmeleri, hareketlilik geçmişleri, hareketlilik olasılıkları ve hareketlilik nedenleri ilişkiseliliği “gerçekleşen hareketlilik” adımı ile aktararak yere (Ortahisar’a) ait değerlendirmeler yapılmıştır. Bireylerin çeşitli nedenler ile gerçekleştirdikleri ikametgâh hareketliliğinin yanı sıra gelecekte onları hareketliliğe itecek algılarındaki hareketlilik nedenlerinin belirlenmesi de büyük önem taşımaktadır. Bu önem nedeniyle ikametgâh hareketliliği olgusunun ve hareketliliğe etken nedenlerin bireylerin algılarındaki yeri ve olgu hakkındaki genel değerlendirmeleri ise çalışmanın bu bölümünde “algılanan hareketlilik ve nedenselliği” başlığı altında aktarılmıştır. Mikro yaklaşım temelinde şekillenen ve iki aşamadan oluşan nedensellik tartışmasının bu bölümünde bireyleri ikamet amaçlı hareketliliğe iten temel nedenlerin ortaya konulması amaçlanmaktadır (Şekil 19).

İkametgâh hareketliliğine neden olan etmenleri değerlendirmek amacıyla yazında yer alan ve hareketliliğe neden olabilecek değişkenlerden üretilmiş ve uygulanan anket formunda yer alan değişkenlerin anlamlı alt olgular oluşturabilmesi amacıyla SPSS 25.0® programı yardımıyla önce açıklayıcı faktör analizleri (AFA) ve sonrasında AMOS® programı yardımıyla Yapısal Eşitlik Modellerinden (YEM) biri olan Doğrulayıcı Faktör Analizleri (DFA) yapılmıştır. Faktörlerin kurama dayalı olarak araştırmacı tarafından oluşturularak DFA’nın tek başına yürütülebileceği gibi AFA sonrasında da yapılabilir. Bu şekilde birlikte yapılan değerlendirme farklı boyutlarda çok sayıda değişkeni içeren bu gibi çalışmalarda değişkenlerin tarafsız bir biçimde alt olgulara ayrılarak (AFA ile) doğrulanmasını (DFA ile) sağlamaktadır.

İkametgâh hareketliliği olgusunun zamana ve yere bağlı değişken yapısı sürekli araştırmayı gerekli kılmaktadır. Bu gereklilik göz önüne alındığında yazında yer alan mevcut nedenlerin tartışılması, zaman içindeki ve yere özgü değişimlerinin ortaya konulması gereklidir. Yazında sıklıkla kullanılan mevcut değişkenlerin yanı sıra yere özgü ve yeni ifadelerin, özellikle de alt olguların ortaya çıkarılması da hedeflenmektedir. Bu nedenden ötürü anket formu çok değişkenli ve çok boyutlu olarak hazırlanmıştır. Anket formunun likert ölçeğe göre hazırlanan ve 80 değişkenden oluşan son bölümü “algılanan hareketlilik ve nedenselliğini” değerlendirmeye yönelik olup bu bölümde kullanılmıştır.

Çalışma kapsamında yer alan 900 anketin likert ölçekli “algılanan hareketlilik ve nedenselliği” bölümü rastgele yöntem ile AFA ve DFA’da kullanılmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Her iki grupta yer alan anketlerin mahallelere göre dağılımları eşit miktardadır. İkametgâh hareketliliği üzerinde etkili olan anlamlı nedenlerin keşfi öncelikle AFA yardımıyla yapılmış, AFA’dan elde edilen faktörlerin doğrulanması ise YEM’in “birincil düzey çok faktörlü model”leri yardımıyla gerçekleştirilmiştir. DFA’nın yapıldığı ikinci aşamada ise AFA’da kullanılmayan diğer 450 anket verisi kullanılmıştır.

5’li likert ölçeğe göre hazırlanan 80 değişken ile öncelikli olarak Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi yapılmıştır. Gözlenen ile kısmi korelasyon katsayılarının büyüklüğünü karşılaştıran KMO indeksinin 0,50’den büyük olması faktör analizinde kullanılan verilerin analiz için uygun olduğu anlamını taşımaktadır (Altunışık vd., 2012). Tüm değişkenler kullanılarak yapılan varimax rotasyonlu Principal Components (PCA) metodu sonucunda KMO değeri 0,934 olarak hesaplanmıştır (Tablo 26). Veri yeterliliğini belirlemek için yapılan KMO örneklem yeterliliği ölçütü indeksine göre değişkenlerin faktör analizi için uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

KMO analizlerinin yanı sıra faktör analizleri için verilerin çoklu normal dağılımdan gelip gelmediğini belirlenir. Bartlett Testi’ne göre verilerin çoklu normal dağılımdan gelme varsayımlarının sağlanması için istatistiksel anlamlılık (p) değerinin 0,05’ten küçük olması gerekmektedir (Akgül ve Çevik, 2003). Gözlenen p değeri 0,05’ten küçük olup anlamlılık düzeyinde evren korelasyon matrisinin birim matris olmadığı kabul edilmiş, değişkenlerin faktör analizinde kullanılmasının uygun olduğu sonucuna varılmıştır (Tablo 26).

Tablo 26. Anket formunun tamamına ait KMO ve Bartlett's Test sonuçları

KMO and Bartlett's Test			
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		0,934	
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	df	Sig.
	19901,367	3160	0,000

AFA ile DFA’nın birlikte ele alındığı ve birbirini izleyen iki aşamadan oluşan “algılanan hareketlilik ve nedenselliğinin” belirlendiği bu kısımda değişkenler ve alt olgular iki farklı süreç ile ortaya konulmuştur. Algılanan hareketlilik ve nedensellik tartışmaları

- Yaşam döngüsü, yaşam seyri, memnuniyet yaklaşımları özelindeki değerlendirme
- Tüm değişkenlerin birlikte ele alındığı bütüncül değerlendirmeler

ile gerçekleştirilmiştir.

Çok boyutlu kuramsal çerçevesi göz önüne alındığında bireylerin ikametgâh hareketliliğini etkileyen birçok neden bulunmaktadır. Yazına dayanan çeşitliliğin korunması ve detaylı değerlendirmelerin yapılması için çalışmada yaşam döngüsü, yaşam seyri ve memnuniyet temelli faktör analizlerinin gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda anket formunda algılanan hareketliliğinin nedenselliğini tanımlayan ve likert ölçeğe göre hazırlanan toplam 80 değişken kurama dayalı olarak yordayıcısı olduğu temel yaklaşımlara göre sınıflandırılmıştır. Sınıflandırma sonucu yaşam döngüsüne ait 11, yaşam seyrine ait 18, konut memnuniyetine ait 14, konut çevresi memnuniyetine ait 11 ve mahalle memnuniyetine ait 26 değişken belirlenmiştir (Tablo 27).

Tablo 27. İkametgah hareketliliğine etken değişkenlerin yaklaşımlar özelinde sınıflandırılması ve tanımlayıcı istatistik sonuçları

	Değişkenler	Ortalama	Varyans	Standart sapma	Çarpıklık	Basıklık
Yaşam döngüsü	1 Hane reisinin yaşı	2,18	1,49	1,22	0,84	-0,17
	2 Hane reisinin medeni durumu/değişimi	3,20	1,86	1,36	-0,19	-1,18
	3 Eşlerden birinin vefatı	2,89	1,49	1,22	0,06	-0,87
	4 Haneden yaşayan kişi sayısı/değişimi	3,23	1,44	1,20	-0,27	-0,77
	5 Hanedeki çocuk sayısı	3,29	1,36	1,17	-0,29	-0,68
	6 İlk çocuğun doğması	2,35	1,52	1,23	0,68	-0,45
	7 Çocuğu okula başlaması	3,21	1,40	1,18	-0,18	-0,77
	8 Çocukların evden ayrılması	2,64	1,54	1,24	0,29	-0,84
	9 Hanede hasta olması	3,01	1,44	1,20	-0,07	-0,81
	10 Bireylerin yaşlanması	2,91	1,47	1,21	0,01	-0,82
	11 Hanede engelli olması	3,29	1,61	1,27	-0,31	-0,85
Yaşam seyri	1 Hanedekilerin eğitim durumu	2,91	1,61	1,27	-0,06	-1,00
	2 Hanenin toplam geliri/gelir değişimi	3,66	1,37	1,17	-0,63	-0,43
	3 Hanede çalışan sayısı	3,26	1,44	1,20	-0,38	-0,67
	4 Hane bireylerinin meslekleri	3,27	1,59	1,26	-0,34	-0,89
	5 Tayin	4,34	1,05	1,02	-1,70	2,32
	6 Hanedeki işsiz sayısı	3,30	1,70	1,30	-0,26	-1,04
	7 Hanenin birikimleri	3,38	1,52	1,23	-0,43	-0,68
	8 Emekli olma	3,12	1,54	1,24	-0,18	-0,88
	9 Bağımsız yaşam isteği	3,18	1,54	1,24	-0,17	-0,92
	10 Mülk/konut sahibi olma	4,06	1,30	1,14	-1,18	0,59
	11 Konutun uygun kira değeri	4,04	1,11	1,05	-1,07	0,64
	12 Konutun bakım masrafları	3,55	1,17	1,08	-0,38	-0,50
	13 Ev sahibi ile diyalog	3,78	1,42	1,19	-0,83	-0,12
	14 Doğal afetler	4,11	1,16	1,08	-1,22	0,89
	15 Yatırım olma potansiyeli	3,66	1,40	1,18	-0,63	-0,42
	16 Yapılan konut değişikliği sayısı	2,75	1,42	1,19	0,19	-0,76
	17 Devlet güvencesi ile yapılan satış	2,82	1,42	1,19	0,11	-0,72
	18 İş ve gelir fırsatlarına yakınlık	3,50	1,24	1,11	-0,47	-0,36
	1 Konutun iç tasarımı	3,04	1,46	1,21	-0,12	-0,84

Tablo 27'nin devamı

	Değişkenler	Ortalama	Varyans	Standart sapma	Çarpıklık	Basıklık
Konut memnuniyeti	2 Konutun kat sayısı	2,80	1,46	1,21	0,13	-0,86
	3 Konutun yeni oluşu	3,53	1,46	1,21	-0,56	-0,56
	4 Konutun yaşı	3,43	1,28	1,13	-0,39	-0,50
	5 Konutun büyüklüğü	3,64	1,25	1,12	-0,55	-0,35
	6 Konutta oturma/kalış süresi	2,95	1,49	1,22	0,03	-0,87
	7 Konutun oda sayısı	3,62	1,18	1,09	-0,57	-0,18
	8 Konutun sağlamlığı/bakımlı oluşu	3,93	1,18	1,09	-1,01	0,45
	9 Konutun ısınma durumu	4,00	1,08	1,04	-0,97	0,42
	10 Konutun asansör varlığı	3,77	1,25	1,12	-0,70	-0,23
	11 Konutun manzaralı olması	3,22	1,53	1,24	-0,16	-0,88
	12 Konutun reklamının yapılması	2,56	1,56	1,25	0,36	-0,85
	13 Güvenilir müteahhit varlığı	3,38	1,52	1,23	-0,35	-0,84
	14 Daha lüks bir konutta yaşama isteği	3,42	1,55	1,24	-0,45	-0,75
Konut çevresi memnuniyeti	1 Konutun otopark olanağı	3,47	1,42	1,19	-0,48	-0,57
	2 Konutun site içinde yer alması	3,52	1,37	1,17	-0,55	-0,51
	3 Bahçeli/müstakil konut olanağı	3,56	1,51	1,23	-0,45	-0,76
	4 Güvenli olması	4,06	1,06	1,03	-0,97	0,28
	5 Çocuk oyun alanının olması	3,71	1,26	1,12	-0,59	-0,42
	6 Ortak alanların olması	3,61	1,24	1,11	-0,49	-0,45
	7 Binaların birbirine mesafesi- mahremiyeti	3,84	1,22	1,10	-0,82	-0,02
	8 Konut alanı yapılaşma yoğunluğu	3,23	1,29	1,14	-0,07	-0,77
	9 Konut alanının çevreye uyumlu olması	3,47	1,27	1,13	-0,29	-0,74
	10 Konut alanının iklim açısından uygunluğu	3,25	1,51	1,23	-0,24	-0,88
	11 Konut alanını doğal afetlere karşı güvenliği	4,13	1,20	1,09	-1,16	0,49
Mahalle memnuniyeti	1 Mahallenin şehir içindeki konumu	3,74	1,12	1,06	-0,57	-0,27
	2 Mahallenin büyüklüğü	2,87	1,34	1,16	0,16	-0,70
	3 Mahallenin planlı yapısı	3,43	1,40	1,18	-0,42	-0,64
	4 Mahallenin prestijli olması	3,34	1,50	1,22	-0,36	-0,77
	5 Mahallede kalış süresi/mahalleyi tanıma	3,30	1,37	1,17	-0,30	-0,66
	6 İşe yakınlık	3,94	1,12	1,06	-0,92	0,40
	7 Günlük ihtiyaçların karşılandığı merkeze yakınlık	3,92	1,04	1,02	-0,84	0,24
	8 Farklı ticaret merkezlerine yakınlık	3,31	1,36	1,16	-0,24	-0,68
	9 Kent merkezine-meydana yakınlık	3,69	1,22	1,10	-0,59	-0,23
	10 Çocukların okuluna yakınlık	4,08	1,03	1,01	-1,11	0,84
	11 Sağlık tesisine yakınlık	3,71	1,26	1,12	-0,64	-0,23
	12 Dini tesislere yakınlık	3,20	1,52	1,23	-0,13	-0,91
	13 Spor ve park alanlarına yakınlık	3,14	1,39	1,18	-0,05	-0,74
	14 Dinlenme/gezinti alanlarına yakınlık	3,10	1,29	1,14	-0,06	-0,59
	15 Toplu taşıma hat/duraklarına yakınlık	3,70	1,26	1,12	-0,57	-0,46
	16 Mahallenin altyapı durumu	3,88	1,23	1,11	-0,85	0,03
	17 Mahalledeki araç trafiği/yoğunluğu	3,50	1,28	1,13	-0,38	-0,55
	18 Benzer sosyal yapıdaki insanlardan oluşması	3,39	1,47	1,21	-0,42	-0,67
	19 Anne babaya yakınlık	3,27	1,40	1,18	-0,24	-0,66
	20 Akrabalara yakınlık	2,81	1,55	1,24	0,14	-0,84
	21 Akrabalara uzaklık	2,76	1,53	1,24	0,20	-0,90
	22 Mahalledeki komşuluk ilişkileri	3,43	1,37	1,17	-0,43	-0,54
	23 Mahalledeki insan kalabalığı	3,07	1,43	1,20	-0,05	-0,81
	24 Mahalle sakinliği	3,52	1,39	1,18	-0,48	-0,57
	25 Mahallenin temizliği ve bakımlı olması	3,85	1,13	1,06	-0,73	-0,10
	26 Mahallede güvende hissetmek	4,30	0,97	0,98	-1,51	1,85

İkametgah hareketliliğine neden olan değişken ve faktörlerin AFA ve DFA süreci ile ortaya konulmasının hedeflendiği bu bölümde faktör analizleri öncesi veri setinin analize uygunluğunu belirlemek için gerekli istatistik testler (hem bütüncül değerlendirme hem de yaklaşımlar özelinde) gerçekleştirilmiştir (Tablo 27).

5’li likert ölçeğine göre hazırlanmış ikametgâh hareketliliğine neden olan değişkenlerin yer aldığı 450 anket ile yapılan betimleyici analizler sonucunda Cronbach Alpha değeri 11 yaşam döngüsü değişkeni için 0,834, 18 yaşam seyri değişkeni için 0,869’dır. Memnuniyetin üç ölçekte ele alındığı çalışmada 14 konut memnuniyeti için 0,877, 11 konut çevresi değişkeni için 0,847 ve son olarak 26 mahalle memnuniyeti değişkeni için 0,939’dır. Yaklaşımlar özelindeki elde edilen tüm değerler 0,60’ın üstünde olup değişkenler güvenilirirdir.

Değişkenlerin yaklaşımlar özelindeki ortalama değerlerine göre en yüksek değerler yaşam döngüsü için “hanede engelli bireyin bulunması”, yaşam seyri için “doğal afet”, konut memnuniyeti için “konutun ısınma durumu”, konut çevresi için “konut alanlarının afetlere karşı güvenli oluşu” ve “konut çevresinin güvenli oluşu” ve mahalle memnuniyeti için “mahallede güvende hissetmek” değişkenlerine ait olup, en etkili değişkenlerdir (Tablo 27).

En yüksek varyans ve standart sapma değerine göre yaşam döngüsü için “hane reisinin medeni durumu”, yaşam seyri için “hanedeki işsiz sayısı”, konut memnuniyeti için “konutun reklamının yapılması”, konut çevresi için “bahçeli konut olanağı” ve mahalle memnuniyeti için “akrabalara yakınlık” değişkenine aittir. En yüksek varyans ve standart sapma değerine sahip olan değişkenler için verilen cevapların heterojen bir dağılım gösterdiği görülmektedir (Tablo 27).

Son olarak; verilerin homojen dağılıp dağılmadığını ve verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için çarpıklık (*skewness*) ve basıklık (*kurtosis*) değerleri hesaplanmıştır. Yaşam döngüsü, konut memnuniyeti ve konut çevresi memnuniyetine ait her bir değişken Tabachnick ve Fidell’in (2011) belirlediği çarpıklık ve basıklık (-1,5 ve +1,5) değerleri arasında olduğundan normal dağılım göstermektedir. Bunun yanı sıra yaşam seyri değişkenlerinden “tayin” ve mahalle memnuniyeti değişkenlerinden “mahallede güvende hissetmek” değişkenleri çarpıklık-basıklık katsayısına bağlı olarak normal dağılım göstermemektedir (Tablo 27). Normal dağılım göstermeyen bu iki değişken ile “akrabalara yakınlık” değişkeni ile ters ifade barındıran “akrabalara uzaklık” değişkenleri faktör analizi süreci öncezinde veri setinden çıkartılarak, AFA ve DFA aşamalarında kullanılmamıştır.

3.3.1. İkametgâh Hareketliliğinin Algılanan Nedenlerinin Ortaya Konulması: Açıklayıcı Faktör Analizi

Betimsel analizler sonrasında yapılan AFA ile “bütüncül değerlendirme” ve “yaklaşımlar özelinde” ikametgâh hareketliliğinin algılanan nedenselliğine dair değişken ve faktörler ayrı ayrı ortaya konulmuştur. Ancak tezin bulgular kısmında daha sade bir anlatım yakalayabilmek için “bütüncül değerlendirmeler” EK Tablo 6’da, algılanan hareketliliğin nedenlerine dair daha detaylı bilgi veren “yaklaşımlar özelinde” faktör analizi sonuçlarına ise bulgular kısmında yer verilmiştir. Bu seçim yapılırken belirleyici olan temel etmen faktör analizi varyansının yaklaşımlar özelindeki değerlendirme sürecinde daha yüksek olması ve faktör yapısının daha anlamlı oluşmasıdır.

Bütüncül değerlendirme sürecinde yapılan AFA ve DFA sonucunda elde edilen örtük değişkenler (faktörler) yaşam döngüsü, yaşam seyri, memnuniyet yaklaşımı ekseninde karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Bu karşılaştırmaya göre; mekâna dair memnuniyet faktörlerinin ikametgâh hareketliliğinin algılanan nedenselliğini açıklamada bireyden kaynaklı yaşam döngüsü ve yaşam seyri faktörlerine göre daha önemli olduğu bulunmuştur. (EK Tablo 6). Ayrıca, tezin iredellemeler kısmında gerçekleştirilen YEM ve yapısal regresyon modeli aşamalarında da daha az modifikasyon ile kurulan modelin doğrulanması sağlandığından “yaklaşımlar özelinde” gerçekleştirilen analiz sonuçlarının aktarılmasına karar verilmiştir.

Hem tüm değişkenlerin birlikte ele alındığı hem de yaklaşımlar özelinde ayrı ayrı değerlendirildiği AFA’da farklı metodlar, farklı rotasyonlar ve farklı ortak varyans (*communalities*) değerlerine göre faktör yapıları elde edilmiş ve süreç dinamik bir şekilde yürütülmüştür. Yapılan bilimsel geçerlilik değerlendirmeleri sonrası algılanan hareketliliğin nedenlerinin belirlendiği ilk adım olan AFA aşamasında varimax rotasyonlu temel bileşenler metodu (PCA) sonuçlarına çalışmada yer verilmiştir.

Gerek bütüncül değerlendirme gerekse de yaklaşımlar özelinde yapılan tüm AFA süreçlerinde ortak varyans (*communalities*) değerleri 0,50 altında ve binişik özellik gösteren değişkenler analizden çıkarılmış ve özdeğeri (*eigenvalue*) 1.00’in üzerinde olan faktörler ile nedensellik değerlendirmeleri yapılmıştır.

3.3.1.1. Yaşam Döngüsüne Dair Açıklayıcı Faktör Analizi

Hanehalklarının doğum, ölüm, evlilik ve boşanma süreçlerine tepki olarak az ya da çok düzenli bir şekilde değiştiği ve bu değişikliklerin yaşam döngüsünün farklı noktalarındaki ailelerin konut ihtiyaçlarını etkilediği düşüncesi vardır (Clark, 2017). Yapılan anket çalışmasında bireylerin yaşam döngüsünü tanımlayan nedenler hane reisinin yaşı, hane reisinin medeni durumu ve değişimi, eşlerden birinin vefatı, hanede yaşayan kişi sayısı ve değişimi, hanedeki çocuk sayısı, ilk çocuğun doğması, çocukların okula başlaması, çocukların evden ayrılması, hanede hasta olması, bireylerin yaşlanması, hanede engelli olması olarak belirlenmiştir. Yapılan faktör analizi sonucunda yaşam döngüsüne dair değişkenlerin 2 faktör altında toplandığı ve açıklanan toplam varyans oranının %77,57 olduğu görülmüştür (Tablo 28).

Tablo 28. Yaşam döngüsü yaklaşımına dair AFA sonuçları

KMO: 0,72 Bartlett's: 836,62 P<0,0005 Açıklanan toplam varyans oranı: 77,57	Faktör adı	Varyans	Değişken	Faktör yükü	Ortak varyans⁽¹⁾
	Faktör 1	55,09	Bireylerin yaşlanması	0,85	0,76
	Bireysel şok		Hanede hasta olması	0,83	0,72
			Hanede engelli olması	0,82	0,70
	Faktör 2	22,48	Hanede yaşayan kişi sayısı ve değişimi	0,91	0,86
	Hane sakini		Hanedeki çocuk sayısı	0,89	0,84

⁽¹⁾Ortak varyans değeri: Hane reisinin yaşı: 0,30, çocukların okula başlaması: 0,37; ilk çocuğun doğması: 0,36; çocukların evden ayrılması:0,40; eşlerden birinin vefatı: 0,39; hane reisinin medeni durumu ve değişimi: 0,43

Analiz sonucunda toplam varyansın %55,09'unu açıklayan “bireysel şoklar” faktörü (faktör-1) ve %22,48'ini açıklayan “hane sakinleri” faktörü (faktör-2) elde edilmiştir. Bireysel şoklar faktörü bireylerin sağlık durumlarıyla ilgili olup “bireylerin yaşlanması”, “hanede hasta olması” ve “hanede engelli olması” değişkenlerini içermektedir. Yaşam döngüsüne dair ikinci faktör hane sakinlerini işaret ederken “hanede yaşayan kişi sayısı ve değişimi” ve “hanedeki çocuk sayısı” değişkenlerini barındırmaktadır. Yapılan analiz sonucunda ortaya çıkan ortak varyans değerlerinin 0,699-0,855 arasında değiştiği görülmektedir (Tablo 29).

Bireyin zamanlı/zamansız başına gelebilecek ancak yaşam kalitesini, çalışma durumunu, konforunu etkileyebilecek bireyin sağlığından kaynaklı “bireysel şoklar” faktörü, hareketlilik olgusunu açıklayan en önemli faktör olarak karşımıza çıkmıştır. Oluşan bu faktör bireylerin sağlık veya bakım gibi nedenler ile aileden birinin yanına ya da çeşitli

hizmet alanlarına yakın olmak amacıyla hareketliliğin meydana gelebileceğinin bir göstergesi olabilir. Hanede yer alan kişi sayısının değişimi özellikle çocuk sayısında yaşanan değişim de -artış ya da azalış – hane sakini olarak isimlendirilen faktörü tanımlamaktadır. Beklenenin/literatürün ifade ettiğinin aksine ilk çocuğun doğumu, medeni durum, vefat ve özellikle de yazında sıklıkla karşılaşılan yaş değişkeni çalışma alanı kapsamında ikametgâh hareketliliğinin yaşam döngüsü nedenlerinden biri olarak ortaya çıkmamıştır (Tablo 28).

3.3.1.2. Yaşam Seyrine Dair Açıklayıcı Faktör Analizi

Yaşam seyri, aile yapılarındaki değişikliklere yanıt olarak insanların ve konutların statik bir sınıflandırması yerine hareket kabiliyetinin ve konut seçiminin dinamikleri üzerine yoğunlaşmıştır (Clark, 2017). Bireylerin ekonomik temelli ve zorunluluk kaynaklı yaşam seyri yaklaşımına ilişkin AFA’da hanedekilerin eğitim durumu, hanenin toplam geliri/gelir değişimi, hanede çalışan sayısı, hane bireylerinin meslekleri, tayin, hanedeki işsiz sayısı, hanenin birikimleri, emekli olma, bağımsız yaşam isteği, mülk/konut sahibi olma, konutun uygun kira değeri, konutun bakım masrafları, ev sahibi ile olan diyalog, doğal afetler, yatırım potansiyeli, iş ve gelir fırsatlarına yakınlık, bugüne kadar yapılan konut değişikliği sayısı, devlet güvencesi ile yapılan satış (TOKİ gibi) değişkenleri yer almaktadır. Faktör analizi sonucunda yaşam seyrine dair değişkenler 3 faktör altında toplanmış olup açıklanan toplam varyans oranı 61,52 ve ortak varyans değerleri 0,55-0,67 arasında değişmektedir (Tablo 29).

Tablo 29. Yaşam seyri yaklaşımına dair AFA sonucu

	Faktör adı	Varyans	Değişken	Faktör yükü	Ortak varyans ⁽¹⁾
KMO: 0,86 Bartlett's 1519,38 P<0,0005 Açıklanan toplam varyans oranı: 61,52	Faktör 1 Ekonomik olanaklılık	38,68	Hanede çalışan sayısı	0,79	0,66
			Emekli olma	0,76	0,60
			Hanedeki işsiz sayısı	0,75	0,61
			Hanenin birikimleri	0,70	0,58
			Hanenin toplam geliri/gelir değişimi	0,61	0,58
	Faktör 2 Ekonomik zorunluluk	12,46	Konutun uygun kira değeri	0,76	0,61
			Mülk/konut sahibi olma	0,73	0,60
			Konutun bakım masrafları	0,62	0,55
	Faktör 3 Ekonomik fırsatlar	10,38	İş ve gelir fırsatlarına yakınlık	0,79	0,67
			Yapılan konut değişikliği sayısı	0,77	0,58
			Yatırım olma potansiyeli	0,71	0,58

⁽¹⁾ Ortak varyans değeri: bağımsız yaşam isteği:0,33; ev sahibi ile diyalog:0,38; hanedekilerin eğitim durumu: 0,39; devlet güvencesi ile yapılan satış (TOKİ gibi): 0,45; hane bireylerinin meslekleri: 0,46; doğal afetler:0,56-0,51

Toplam varyansın %38,68'ini açıklayan birinci faktör (faktör-1) “ekonomik olanaklılık” olarak tanımlanmış ve “hanedeki çalışan sayısı”, “emekli olma”, “hanedeki işsiz sayısı”, “hanenin birikimleri” ve “hanenin toplam geliri/gelir değişimi” değişkenleri ile yüklenmiştir. Hareketliliğin yaşam seyri bileşenleri bağlamında en etkili faktörü olarak tanımlanan “ekonomik olanaklılık” faktörü hanede yaşayan bireylerin sayısı, istihdam yapısı ve hanenin ekonomik birikimi ile ilgili olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum bireyin bulunduğu konutu/mahalleyi/kentsel çevreyi değiştirebilmesinde öncelikle ekonomik olarak sahip olduğu potansiyel ve olanakların yönlendirici olduğunun bir göstergesidir (Tablo 29).

Toplam varyansın %12,46'sini açıklayan ikinci faktör (faktör-2) “ekonomik zorunluluk” bağlı değişkenlerden meydana gelmekte olup “konutun uygun kira değeri”, “mülk/konut sahibi olma” ve “konutun bakım masrafları” değişkenlerinden oluşmaktadır. Bireyin/hanelerin konuta dair tasarruflarını ve harcamalarını içeren bu faktör ikametgâh hareketliliğinde önemli bir yer tutmaktadır. Zaman içinde meydana gelen değişimler ile birlikte bireylerin bu tür masrafları karşılayabilme durumları ikametgâh hareketliliğinin meydana gelmesinde etkili olmaktadır (Tablo 29).

Son olarak toplam varyansın %10,38'ini açıklayan son faktör (faktör-3) ise “ekonomik fırsatlar” olarak isimlendirilirken “iş ve gelir fırsatlarına yakınlık”, “yapılan konut değişikliği sayısı”, “yatırım olma potansiyeli” değişkenleri ile tanımlanmaktadır. Konutun veya mahallenin bireye veya haneye sunduğu ya da sunacağı fırsatları yansıtmaktadır. Bireylerin öngörülerini doğrultusunda gerçekleştirecekleri ikametgâh hareketliliğinin hanelerin ekonomik yapısını doğrudan veya zaman içerisinde ciddi şekilde etkilemesi beklenmektedir (Tablo 29).

Doğrudan bireyin çalışma durumunun bir yansıması olan ve tamamen birey temelli olan “ekonomik olanaklılık” faktörünün aksine “ekonomik zorunluluk” ve “ekonomik fırsatlar” daha çok dış etmenlere bağlıdır. Ekonomik yapı ile doğrudan ilişkili olduğu ya da olabileceği düşünülen özellikle “hane bireylerinin meslekleri” ve “hanedekilerin eğitim durumu” değişkenleri ile zorunluluk temelli olan “ev sahibi ile diyalog”, “tayin” gibi nedenler yaşam seyri kaynaklı ikametgâh hareketliliğine etken öncelikli değişkenler arasında yer almamıştır.

3.3.1.3. Konut Memnuniyetine (Mikro Mekânsal Ölçekli) Dair Açıklayıcı Faktör Analizi

Memnuniyet, kapsamı ve mekânsal tanımlamaları itibariyle planlamaya girdi oluşturabilecek bir olgu olup tüm boyutlarını detaylandırabilmek için tez kapsamında farklı ölçeklerde ele alınmıştır. Konut, konut çevresi ve mahalle başlıkları altında değerlendirilen memnuniyet olgusu ile ikametgâh hareketliliğine etken mikro, mezo ve makro ölçekli mekânsal nedenlerin belirlenmesi hedeflenmiştir.

Konut memnuniyetine dayalı ikametgâh hareketliliğini etkileyen/etkileyebilecek nedenler bireylere 13 soru altında yöneltmiştir. Bireylerin konuttan duydukları memnuniyetin hareketlilik üzerindeki etkilerini belirlemek için kullanılan değişkenler; konutun iç tasarımı, konutun kat sayısı, konutun yaşı, konutun yeni oluşu, konutun büyüklüğü, konutta oturma süresi, konutun oda sayısı, konutun sağlamlığı/bakımlı oluşu, konutun ısınma durumu, konutun asansör varlığı, konutun manzaralı olması, konutun reklamının yapılması, güvenilir/tanıdık meteahhit varlığı ve daha lüks bir konutta yaşama isteğidir. 13 konut memnuniyetine ait değişken ile yapılan AFA sonucunda 2 faktör elde edilmiş ve açıklanan toplam varyans oranı %63,57 olmuştur (Tablo 30).

Tablo 30. Konut memnuniyeti (mikro mekânsal ölçekli) değişkenlerine ilişkin AFA sonucu

KMO: 0,85	Faktör adı	Varyans	Değişken	Faktör yükü	Ortak varyans ⁽¹⁾
Bartlett's 1355,13 P<0,0005 Açıklanan toplam varyans oranı: 63,57	Faktör 1 Konutun temel bileşenleri	48,93	Konutun yeni oluşu	0,80	0,68
			Konutun yaşı	0,80	0,69
			Konutun kat sayısı	0,76	0,58
			Konutun iç tasarımı	0,68	0,55
			Konutun büyüklüğü	0,60	0,51
	Faktör 2 Konut niteliği	14,64	Konutun ısınma durumu	0,85	0,77
			Konutun sağlamlığı/bakımlı oluşu	0,83	0,73
			Konutun asansör varlığı	0,72	0,58

⁽¹⁾Ortak varyans değeri: güvenilir/tanıdık meteahhit varlığı:0,44; konutun manzaralı olması:0,49; daha lüks bir konutta yaşama isteği: 0,31; konutun reklamının yapılması: 0,42; konutta oturma/kalış süresi: 0,48; konutun oda sayısı: 0,55-0,52

Açıklanan toplam varyansın %48,93'üne sahip olan ilk faktöre (faktör-1) yüklenen değişkenler nedeniyle faktör “konutun temel bileşenleri” olarak adlandırılmıştır. Konutun fiziksel yapısını tanımlayan “konutun yeni oluşu”, “konut yaşı”, “konutun kat sayısı”, “konutun iç tasarımı” ve “konutun büyüklüğü” değişkenlerinden oluşan bu faktör konut memnuniyetine dayalı ikametgâh hareketliliğinde oldukça önemli bir paya sahiptir.

İkametgâh hareketliliğini doğrudan etkilemesi beklenen ve konutun fiziksel özelliklerinden olan “konutun oda sayısı” değişkeni ise konut memnuniyetine dayalı oluşan ikametgâh hareketliliğinin öncelikli nedenleri arasında yer almamıştır (Tablo 30).

Konut memnuniyetine dayalı ikinci faktör (faktör-2) olan konut niteliği “konutun ısınma durumu”, “konutun sağlamlığı/bakımlı oluşu” ve “konutun asansör varlığı” değişkenlerinden oluşurken toplam varyansın %14,6ü’ünü açıklamaktadır. Değişen zamanının getirilerinden biri olan ve Ortahisar ilçesi mahalleleri arasında “daha lüks bir konutta yaşama isteğine” dayalı ikamet amaçlı hareketliliğin gerçekleştiği ya da gerçekleşebileceği öngörüsünün aksine bu değişken de bireyler tarafından ikametgâh hareketliliğine neden olan etmenler arasında yer almamıştır (Tablo 30).

3.3.1.4. Konut Çevresi Memnuniyetine (Mezo Mekânsal Ölçekli) İlişkin Açıklayıcı Faktör Analizi

İkametgâh hareketliliğine neden olan memnuniyet olgusunun ikinci boyutu konut çevresine yani mezo mekânsal ölçek kararlarına yöneliktir. Konut (mikro mekânsal değişkenler) ve mahalle (makro mekânsal değişkenler) ölçekleri arasında yer alan mezo mekânsal ölçek kararları konut alanları ve konutun yakın çevresine dair değişkenleri içermektedir. Bireylerin memnuniyet temelli hareketliliğine neden olan konut çevresine dair değişkenler; konutun otopark olanağı, konutun site içinde yer alması, bahçeli /müstakil konut olanağı, konut yakın çevresinin güvenli olması, çocuk oyun alanı olması, ortak alanların olması, binaların birbirine mesafesi- mahremiyeti, konut alanı yapılaşma yoğunluğu, konut alanının çevreye uyumlu olması, konut alanının iklim açısından uygunluğu ve konut alanlarının doğal afetlere karşı güvenliğidir. Analiz sonucunda değişken özdeğeri 1’in üzerinde olan 2 faktör elde edilmiş, açıklanan toplam varyans oranı ise %66,17 olarak hesaplanmıştır. Faktör analizi sonucunda ortaya çıkan ortak varyans değerleri ise 0,53-0,78 arasında değişmektedir (Tablo 31).

Toplam varyansın %45,43’ünü açıklayan konutun “konfor bileşenleri” faktörü (faktör-1) dört değişken ile tanımlanmaktadır. Konut çevresine dair “çocuk oyun alanının olması”, “ortak alanların olması”, “binaların birbirine mesafesi- mahremiyeti” ve “konut çevresinin güvenli olması” değişkenleri mezo ölçeğin mekânsal olanaklılıkları ve konforunu yansıtmaktadır. Gerek çocuk gerekse de her yaş grubundan bireyin kullanımı için planlanan ortak alanların ve güvenliğin önemli değişkenler olduğu bu faktör grubunda konutun

yapılaşma biçimini yansıtan “bahçeli/müstakil konut olanağı”, “konutun site içinde yer alması” ile günümüz kentlerinde önemli bir durum olan “konutun otopark olanağı” değişkenleri beklenilenin aksine ikametgâh hareketliliğine neden olan “konfor bileşenleri” arasında yer almamıştır (Tablo 31).

Tablo 31. Konut çevresi memnuniyeti (mezo mekânsal ölçekli) yaklaşımına dair AFA sonucu

KMO: 0,78 Bartlett's 1086,51 P<0,0005 Açıklanan toplam varyans oranı: 66,17	Faktör adı	Varyans	Değişken	Faktör yükü	Ortak varyans⁽¹⁾
	Faktör 1 Konfor bileşenleri	45,43	Çocuk oyun alanının olması	0,88	0,78
			Ortak alanların olması	0,86	0,74
			Binaların birbirine mesafesi- mahremiyeti	0,78	0,63
			Güvenli olması	0,70	0,53
	Faktör 2 Planlama kriterleri	20,74	Konut alanının çevreye uyumlu olması	0,80	0,68
			Konut alanının iklim açısından uygunluğu	0,79	0,63
			Konut alanı yapılaşma yoğunluğu	0,78	0,64

⁽¹⁾ Ortak varyans değeri: Bahçeli /müstakil konut olanağı: 0,39; konutun site içinde yer alması: 0,43, konutun otopark olanağı: 0,43; konut alanlarının doğal afetlere karşı güvenliği: 0,44

İkametgâh hareketliliğine neden olan konut yakın çevresine ait ikinci faktör (faktör-2) grubu mezo mekânsal ölçeğe ait “planlama kriterleri” olarak tanımlanmış olup toplam varyansını %20,74’ünü açıklamaktadır. Konut alanı ile ilişkili olan bu mezo mekânsal ölçek değişkenleri konut alanının “çevreye uyumlu olması”, “iklim açısından uygunluğu” ve “yapılaşma yoğunluğu”dur. Mezo mekânsal ölçekli “planlama kriterleri” faktörü bireylerin ikamet amaçlı hareketliliğinde önemli bir paya sahip olup doğaya ve topoğrafyaya uyumu yansıtmaktadır. Yapılı çevrenin doğal çevre üzerindeki etkisinin bir sonucu olan bu faktöre bağlı gerçekleşen hareketlilik konut alanlarının ve yakın çevresinin planlanmasında önemli bir yol gösterici olacaktır (Tablo 31).

3.3.1.5. Mahalle Memnuniyetine (Makro Mekânsal Ölçekli) Dair Açıklayıcı Faktör Analizi

İkametgâh hareketliliğinin son boyutu ise makro mekânsal ölçekli değişkenleri içeren mahalle memnuniyeti değişkenleridir. Bireylerin, mahallenin fiziksel ve sosyal memnuniyetinden kaynaklı olarak gerçekleştirdiği ikametgâh hareketliliğine neden olan 26 değişken belirlenmiştir. Bu değişkenler; mahallenin şehir içindeki konumu, mahallenin büyüklüğü, mahallenin planlı yapısı, mahallenin prestijli olması, mahallede kalış

süresi/mahalleyi tanıma, mahallenin işe yakınlığı, günlük ihtiyaçların karşılandığı merkeze yakınlık, mahallenin farklı ticaret birimlerine yakınlık, mahallenin kent merkezine-meydana yakınlığı, çocukların okuluna yakınlık, sağlık tesisine yakınlık, dini tesislere yakınlık, spor ve park alanlarına yakınlık, dinlenme/gezinti alanlarına yakınlık, toplu taşıma hat/duraklarına yakınlık, mahallenin altyapı durumu (su, kanalizasyon, elektrik, doğalgaz), mahalledeki araç trafiği/yoğunluğu, mahallenin benzer sosyal yapıdaki insanlardan oluşması, anne-babaya yakınlık, akrabalara yakınlık, akrabalara uzaklık, mahalledeki komşuluk ilişkileri, mahalledeki insan kalabalığı, mahallenin sakinliği, mahallenin temizliği ve bakımlı olması, mahallede güvende (hırsızlık, cinayet gibi) hissetmektir. Faktör analizi sonucunda mahalle memnuniyetinin göstergesi olan 24 değişken 5 faktör altında toplanmış ve açıklanan toplam varyans oranı %66,71 olarak hesaplanmıştır (Tablo 32).

Tablo 32. Mahalle memnuniyeti (makro mekânsal ölçekli) yaklaşımına dair AFA sonucu

	Faktör adı	Varyans	Değişken	Faktör yükü	Ortak varyans ⁽¹⁾
KMO: 0,93 Bartlett's 4894,12 P<0,0005 Açıklanan toplam varyans oranı: 66,71	Faktör 1 Temel hizmetlere erişebilirlik	42,86	Mahallenin işe yakınlığı	0,79	0,71
			Günlük ihtiyaçların karşılandığı merkeze yakınlık	0,74	0,74
			Kent merkezine-meydana yakınlık	0,71	0,68
			Çocukların okuluna yakınlık	0,59	0,59
			Farklı ticaret birimlerine yakınlık	0,52	0,58
	Faktör 2 Altyapı/ erişim	7,04	Mahallenin altyapı durumu	0,78	0,75
			Mahallenin temizliği ve bakımlı olması	0,70	0,60
			Mahalledeki araç trafiği/yoğunluğu	0,69	0,65
			Toplu taşıma hat/duraklarına yakınlık	0,55	0,60
			Mahallenin benzer sosyal yapıdaki insanlardan oluşması	0,55	0,57
	Faktör 3 Çekicilik	6,76	Mahallenin büyüklüğü	0,82	0,72
			Mahallenin prestijli olması	0,76	0,66
			Mahallenin planlı yapısı	0,69	0,66
			Mahallede kalış süresi/mahalleyi tanıma	0,60	0,56
			Mahallenin şehir içindeki konumu	0,54	0,60
	Faktör 4 İkincil ihtiyaçlara erişebilirlik	5,25	Dini tesislere yakınlık	0,82	0,71
			Spor ve park alanlarına yakınlık	0,73	0,73
			Dinlenme/gezinti alanlarına yakınlık	0,70	0,69
	Faktör 5 Sosyal bağ	4,82	Sağlık tesislerine yakınlık	0,59	0,61
			Akrabalara yakınlık	0,85	0,81
			Anne babaya yakınlık	0,81	0,78

⁽¹⁾Ortak varyans değeri: mahalledeki komşuluk ilişkileri:0,47-0,46; mahalledeki insan kalabalığı: 0,46-0,38; mahalle sakinliği: 0,47

Toplam varyansın %42,86'ini açıklayan ilk faktör (faktör-1) “temel hizmetlere erişebilirlik” olarak adlandırılmış olup mahallenin “işe”, “günlük ihtiyaçların karşılandığı

merkeze”, “kent merkezine-meydana”, “çocukların okuluna”, “farklı ticaret birimlerine” yakınlığını tanımlayan değişkenleri içermektedir. Mahalle memnuniyetine dayalı gerçekleşen hareketlilik nedenlerinin çok büyük bir kısmını açıklayan faktör konutun kentsel donatılara yakınlığı ile ilgilidir. İş ve okula yakınlık gibi günlük zorunluluklar ile yine zorunluluk temelli farklı ölçeklerdeki ticaret birimlerine yakınlığın ikametgâh hareketliliğinde etkili olan temel nedenler olduğu görülmüştür (Tablo 32).

Mahalle memnuniyetine dayalı değişkenlerden oluşan ikinci faktör (faktör-2) “altyapı/erişim” ile ilgilidir. Toplam varyansın %7,04’ini açıklayan bu faktör temelde ulaşım ile ilişkili “mahallenin altyapı durumu”, “mahallenin temizliği ve bakımlı olması”, “mahalledeki araç trafiği/yoğunluğu”, “toplu taşıma hat/duraklarına yakınlık” ve “mahallenin benzer sosyal yapıdaki insanlardan oluşması” değişkenlerini içermektedir (Tablo 32).

“Temel hizmetlere erişebilirlik” ve “altyapı/erişim” değişkenlerinin ardından üçüncü faktör (faktör-3) mahallenin “çekiciliği” ile ilgili olup toplam varyansın %6,76’sını açıklamaktadır. Mahallenin çekiciliğini tanımlayan faktörlerden “mahallenin büyüklüğü”, “mahallenin prestijli olması”, “mahallenin planlı yapısı”, “mahallenin konumu” değişkenleri fiziksel yapı çekiciliği ile “mahallede kalış süresi/mahalleyi tanıma” ise mahallenin sosyal çekiciliği ile ilgilidir. Değişen zaman ve medyanın da etkisi ile şekillenen “mahalle çekiciliği” olgusu günümüzde mahalle memnuniyetinde ya da memnuniyet temelli hareketliliklerde önemli bir etmen olarak karşımıza çıkabilmektedir (Tablo 32).

Mahallenin “dini tesislere yakınlık”, “spor ve park alanlarına yakınlık”, “dinlenme/gezinti yerlerine yakınlık”, “sağlık tesislerine yakınlık” ile yüklenen ve “ikincil ihtiyaçlara erişebilirlik” faktörü (faktör-4) mahalle memnuniyetinin %5,25’ini açıklamaktadır. Temel hizmetlere erişebilirliğin aksine bu değişkenlere yakınlık zorunluluk temelinde değil de daha esnek seçimlere bağlıdır (Tablo 32).

“Anne-babaya yakınlık” ve “akrabalara yakınlık” değişkenlerini kapsayan faktör-5 olan “sosyal bağ” toplam varyansın %4,82’sini açıklamaktadır. “Anne-babaya yakınlık” isteği temelinde şekillendiği düşünülen “sosyal bağ” mahalle memnuniyetine bağlı gerçekleşen ikametgâh hareketliliğinde en az etkili faktör olmuştur (Tablo 32).

Sonuç olarak, yapılan AFA sonucunda ikametgâh hareketliliğine etken yaşam döngüsünden kaynaklı 2 faktör ve 5 değişken, yaşam seyrinden kaynaklı 3 faktör ve 11 değişken, mikro mekânsal ölçekli konut memnuniyetinden kaynaklı 2 faktör ve 8 değişken, mezo mekânsal ölçekli konut çevresine dayalı memnuniyetten 2 faktör ve 7 değişken, makro mekânsal ölçekli mahalle memnuniyetinden kaynaklı 5 faktör ve 21 değişken elde edilmiştir.

3.3.2. İkametgâh Hareketliliğinin Algılanan Nedenselliğinin Yaklaşımlar Özelinde Doğrulanması: Doğrulayıcı Faktör Analizi

Zamana/yere/bireye bağlı olarak değişebilen ve ikametgâh hareketliliğine neden olan değişkenlerin ve faktörlerin çok boyutlu bir süreç ile ortaya konulmasının amaçlandığı çalışmanın algılanan hareketlilik kısmının ilk adımını AFA süreci oluşturmuştur. Bu ilk adımda hem değişkenlerin bütüncül bir yaklaşım ile ele alındığı süreçle (EK Tablo 6), hem de hareketliliğe etken nedenlerin yaklaşımlara göre değerlendirildiği süreçte yapılan AFA ile Ortahisar ilçesine dair bireylerin ikametgâh hareketliliğini etkileyen nedenler ortaya konulmuştur. AFA sonucunda bütüncül değerlendirme ile 44 değişken ve 10 faktör (Ek Tablo 6), yaklaşımlar özelinde yapılan analiz sonucunda 14 faktör ve 52 değişkenin ikametgâh hareketliliğine neden olabileceği ortaya konulmuştur (Tablo 28-32).

Çalışmanın bu bölümünde ise AFA süreci sonucunda değişkenlerin azaltımı ile oluşan değişken ve faktör yapılarının DFA ile test edilip doğrulanması yapılmıştır. AFA sürecini takip ederek yapılan DFA analizinin yanı sıra yaklaşımlar özelindeki değişkenler ile AFA’da bağımsız DFA süreçlerinin denemeleri de yapılmıştır. Şöyle ki; algılanan hareketliliğin AFA sürecinde kullanılmayan 5’li ikert ölçeğe göre hazırlanmış 80 değişkenden oluşan 450 anket ile yaklaşımlar özelinde ortaya konulan tüm değişkenler ile de a) tek faktörlü, b) birincil düzey çok faktörlü, c) ikincil düzey çok faktörlü, d) ilişkisiz DFA modelleri yardımıyla AFA süreçleri gerçekleştirilmiştir. Her iki yöntemle göre de benzer sonuçların elde edildiği çalışmada AFA’yı takip eden DFA süreçlerine yer verilmiştir. AFA sonrasında yapılan DFA’lar çalışma sürecini ve süresini uzatsa da daha doğru sonuçların alınmasına katkı sağlamaktadır. Bu şekilde birlikte yapılan değerlendirme farklı boyutlarda çok sayıda değişkeni içeren bu gibi çalışmalarda değişkenlerin tarafsız bir biçimde alt olgulara ayrılarak (AFA ile) doğrulanmasını (DFA ile) sağlamaktadır.

Gerçekleştirilen gerek yaklaşımlar özelindeki DFA gerekse de bütüncül değerlendirme DFA süreci değişkenlerin doğrulanmasını sağlamanın yanı sıra örtük değişkenler arasındaki ilişkilerin de ortaya konulmasını sağlamaktadır. Ayrıca yol analizleri ve yapısal regresyon analizleri öncesinde ölçüm modeli niteliğinde olan bu DFA analizlerinin yapılması önemli ve gereklidir. Bu adım çalışmanın sonraki adımı olan hareketliliğe ilişkin nedenlerin birbiri üzerindeki etkisini ele alan yapısal regresyon modellerinin de altlığı niteliğindedir.

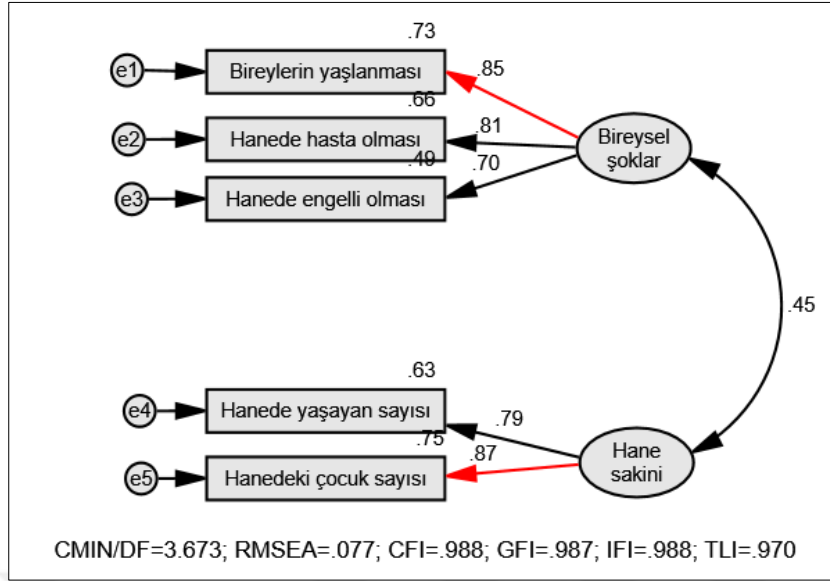
Çalışmanın bundan sonraki bölümünde yaşam döngüsü, yaşam seyri, konut memnuniyeti, konut çevresi memnuniyeti ve mahalle memnuniyetine dair AFA ile oluşan değişken ve faktörlerin DFA ile doğruluğu test edilmiştir. Bu aşamada öncelikli olarak AFA

sonucu oluşan değişkenler birlikte yer aldıkları faktör yapılarına göre AMOS araçları yardımıyla çizilmiştir. Örtük değişkenler (faktörler) çizilerek yordayıcısı olan değişkenler yardımıyla ilişkilendirilmiştir. Değişkenlere ait hata terimlerinin eklenmesi ve örtük değişkenlere ait kovaryans bağlantılarının kurulması ile model oluşturulmuştur. Maksimum benzerlik (*maximumlikelihood*) yöntemi ile gerçekleştirilen DFA sürecinde X^2 , RMSEA veya SRMR, karşılaştırmalı uyum indekslerinden TLI, CFI veya IFI sonuçlarına yer verilmiştir. Gürbüz ve Şahin'in (2018: 351) de belirtildiği üzere χ^2/df değerinin 5'in altında, RMSEA değerinin 0,08'in altında olması, TLI, IFI, CFI için 0,90 üzerindeki değerler modelin uyumunun gerçekleştiğini göstermektedir (Tablo 14). Model uyumunun gerçekleştirilmemesi durumunda kurama dayalı olarak modifikasyonlar ve regresyon katsayılarına göre değişken azaltımı yapılarak model uyumu sağlanmaya çalışılmıştır. Maksimum benzerlik (*maximumlikelihood*) yöntemi ile her bir yaklaşım özelinde tekrarlanan süreç ve sonuçları izleyen bölümde aktarılmıştır.

3.3.2.1. Yaşam Döngüsüne Dair Doğrulayıcı Faktör Analizi

Bireylerin yaşam döngüsüne ait nedenler “bireysel şok” ve “hane sakinliği” olarak iki faktör altında toplanmış, bu bileşenleri tanımlayan beş değişken AFA sonucunda elde edilmiştir. Maksimum benzerlik (*maximumlikelihood*) yöntemi ile gerçekleştirilen tek düzeyli DFA sonucunda CMIN/DF=3,673; RMSEA= 0,077; CFI=0,988, GFI=0,985; IFI=0,988; TLI=0,970 ve standardize RMR=0,0260 olarak hesaplanmıştır. Analiz neticesinde elde edilen uyum iyiliği değerleri AFA ile ortaya konulan iki faktörlü modelin kabul edilebilir olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar ikametgâh hareketliliğine etken yaşam döngüsü ekseninde kurulan iki faktörlü ve beş değişkenli yapının tamamen doğrulandığını, araştırmadan elde edilen verilerin yaşam döngüsü yaklaşımı çerçevesinde öngörülen kuramsal yapı ile uyuştuğunu göstermektedir (Şekil 30).

Yaşam döngüsüne dair örtük değişken olan “bireysel şok” ve “hane sakini” arasındaki çift yönlü oklar faktörler arasındaki korelasyonları göstermektedir. Şekil 30'da da görüldüğü üzere bireyin yaşamına dair “bireysel şok” ile “hane sakini” faktörleri arasında orta düzeyli (korelasyon: 0,45; kovaryans: 0,450) anlamlı pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. Diğer bir deyişle faktörlerin birindeki artış ya da azalış diğer örtük değişkende de artış ya da azalışa neden olacaktır.

Şekil 30. Yaşam döngüsüne ait DFA standartlaştırılmış sonuç modeli

Modelin standardize edilmiş sonuçlarına göre “bireylerin yaşlanması” üzerindeki 1 birim standart sapmalık artış “bireysel şok” faktörü üzerinde 0,85 düzeyinde; “hanede hasta olması” üzerindeki 1 birimlik artış faktör üzerinde 0,81 düzeyinde ve “hanede engelli olması” üzerindeki 1 birimlik artış ise faktör üzerinde 0,70 düzeyinde anlamlı bir artışa neden olmaktadır (Tablo 33, Şekil 30).

“Hane sakini” faktörünün standardize edilmiş sonuçlarına göre “hanedeki çocuk sayısı” üzerindeki 1 birim standart sapmalık artış faktör üzerinde 0,87 düzeyinde ve “hanede yaşayan kişi sayısı ve değişimi” üzerindeki 1 birim standart sapmalık artış ise faktör üzerinde 0,79 düzeyinde anlamlı bir artışa neden olmaktadır. Yaşam döngüsüne ait örtük değişkenler (faktörler) ile e değerlerinin (hata değeri) tamamı anlamlı ($p < 0,05$) bulunmuştur (Tablo 33, Şekil 30).

Tablo 33. Yaşam döngüsü değişkenlerine ait regresyon değerleri

Değişken (SMC değerleri)	Örtük değişken (faktör)	β_1	β_2	S.E.	C.R.	P ⁽³⁾
Bireylerin yaşlanması (0,73)	<--- Bireysel şoklar	0,85	1,00			
Hanede hasta olması (0,66)	<--- Bireysel şoklar	0,81	0,96	0,06	16,55	***
Hanede engelli olması (0,49)	<--- Bireysel şoklar	0,70	0,85	0,06	14,87	***
Hanede yaşayan sayısı/değişimi (0,63)	<--- Hane sakini	0,79	1,00			
Hanedeki çocuk sayısı (0,75)	<--- Hane sakini	0,87	1,07	0,12	9,13	***

⁽¹⁾ β_1 : standartlaştırılmış değerleri, β_2 : standartlaştırılmamış değerler, SMC: Squared Multiple Correlations

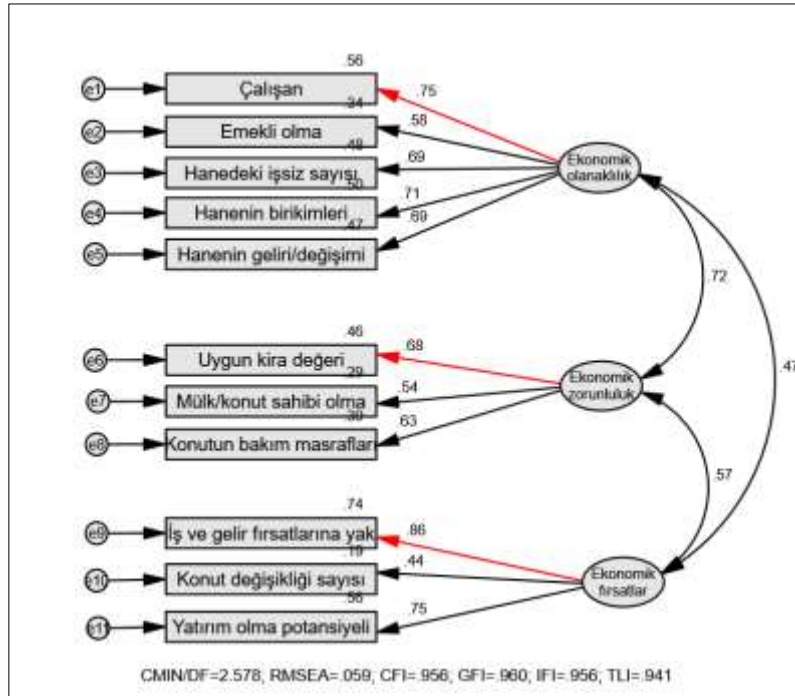
⁽²⁾Faktörlere ait en yüksek değerler gri dolgu ile gösterilmiştir.

⁽³⁾ *** ile anlamlı ($p < 0,05$) değişkenler belirtilmektedir.

Standardize edilmiş yol katsayıları gözlenen değişkenlerin, örtük değişkeni açıklamadaki göreceli temsil güçleri konusunda fikir vermektedir. AFA ile ortaya konulan sonrasında DFA ile doğrulanan ikametgâh hareketliliğine etken yaşam döngüsü olgusu iki boyut (örtük değişken/faktör) altında gruplanmış olup “bireysel şok” örtük değişkenini en iyi temsil eden değişkenin “bireylerin yaşlanması” ve “hane sakini” örtük değişkenini en iyi temsil eden değişkenin ise “hanedeki çocuk sayısı” olduğu görülmüştür.

3.3.2.2. Yaşam Seyrine Dair Doğrulayıcı Faktör Analizi

Bireylerin yaşam seyrine ait değişkenler ile yapılan AFA sonucunda “ekonomik olanaklılıklar”, “ekonomik zorunluluk” ve “ekonomik fırsatlar” olmak üzere üç faktör elde edilmiş, yaşam seyri kaynaklı algılanan hareketliliğin nedenselliğini tanımlayabilecek 11 değişken belirlenmiştir. AFA sonucunda belirlenen faktör ve faktörlere ait değişkenler ile yardımıyla kurulan DFA sonuçlarına göre elde edilen ilk model uyum istatistikleri CMIN/DF=2,578, RMSEA=0,059, CFI=0,956, GFI=0,960, IFI=0,956, TLI=0,941 ve standardize RMR=0,0448 olarak hesaplanmıştır. Uyum indekslerine göre model uyumu sağlandığı görülmektedir (Şekil 31).

Şekil 31. Yaşam seyrine ait DFA standartlaştırılmış ilk modeli

Oluşan ve doğrulanın örtük yapıların birbiri ile ilişkiselliği değerlendirildiğinde “ekonomik olanaklılık” ve “ekonomik zorunluluk” arasında 0,72 düzeyinde yüksek; “ekonomik zorunluluk” ve “ekonomik fırsatlar” arasında 0,57 düzeyinde orta ve “ekonomik olanaklılık” ve “ekonomik fırsatlar” arasında 0,47 düzeyinde orta düzeyde anlamlı korelasyonların bulunduğu, en büyük karşılıklı etkileşimin ise “ekonomik olanaklılık” ve “ekonomik zorunluluk” arasında olduğu görülmektedir (Şekil 31, Tablo 34).

Yaşam seyrine dair üç faktörlü modelin standardize edilmiş sonuçlarına göre “ekonomik olanaklılık” AFA sonucu oluşan beş değişken tarafından tanımlanıp doğrulanmıştır. Modelin standardize edilmiş sonuçlarına göre “hanedeki çalışan sayısı” üzerindeki 1 birim standart sapmalık artış “ekonomik olanaklılık” üzerinde 0,75 düzeyinde; “hanenin birikimleri” üzerindeki 1 birimlik artış faktör üzerinde 0,71 düzeyinde, “hanedeki işsiz sayısı” üzerindeki 1 birimlik artış faktör üzerinde 0,69 düzeyinde, “hanenin toplam geliri/gelir değişimi” üzerindeki 1 birimlik artış faktör üzerinde 0,69 düzeyinde ve “emekli olma” üzerindeki 1 birimlik artış faktör üzerinde 0,58 düzeyinde anlamlı bir artışa neden olmaktadır (Şekil 31, Tablo 34).

Tablo 34. Yaşam seyrine değişkenlerine ait regresyon değerleri

Değişken (SMC değerleri)		Örtük değişken (faktör)	β_1	β_2	S.E.	C.R.	P
Hanedeki çalışan sayısı (0,56)	<---	Ekonomik olanaklılık	0,75	1,00			
Emekli olma (0,34)	<---	Ekonomik olanaklılık	0,58	0,79	0,07	11,26	***
Hanedeki işsiz sayısı (0,48)	<---	Ekonomik olanaklılık	0,69	1,01	0,08	13,42	***
Hanenin birikimleri (0,50)	<---	Ekonomik olanaklılık	0,71	0,97	0,07	13,64	***
Hanenin geliri/gelir değişimi (0,47)	<---	Ekonomik olanaklılık	0,69	0,84	0,06	13,25	***
Konutun uygun kira değeri (0,46)	<---	Ekonomik zorunluluk	0,68	1,00			
Mülk/konut sahibi olma (0,29)	<---	Ekonomik zorunluluk	0,54	0,81	0,09	8,90	***
Konutun bakım masrafları (0,39)	<---	Ekonomik zorunluluk	0,63	0,94	0,09	9,85	***
İş ve gelir fırsatlarına yakınlık (0,74)	<---	Ekonomik fırsatlar	0,86	1,00			
Yapılan konut değişikliği sayısı (0,19)	<---	Ekonomik fırsatlar	0,44	0,53	0,06	8,32	***
Yatırım olma potansiyeli (0,56)	<---	Ekonomik fırsatlar	0,75	0,87	0,07	12,10	***

(1) β_1 : standartlaştırılmış değerleri, β_2 : standartlaştırılmamış değerler, SMC: Squared Multiple Correlations

(2)Faktörlere ait en yüksek değerler gri dolgu ile gösterilmiştir.

(3) *** ile anlamlı ($p < 0,05$) değişkenler belirtilmektedir.

AFA sonucunda üç değişken ile tanımlanan ve ekonomik olanaklılığın ardından hareketliliği açıklamada ikinci önemli faktör olan “ekonomik zorunluluk” örtük değişkenine ait DFA modelinin standardize edilmiş sonuçlarına göre faktör üzerindeki 0,68’lik artış “konutun uygun kirası”, 0,63’lük artış “konutun bakım masrafları” ve 0,54’lik artış ise

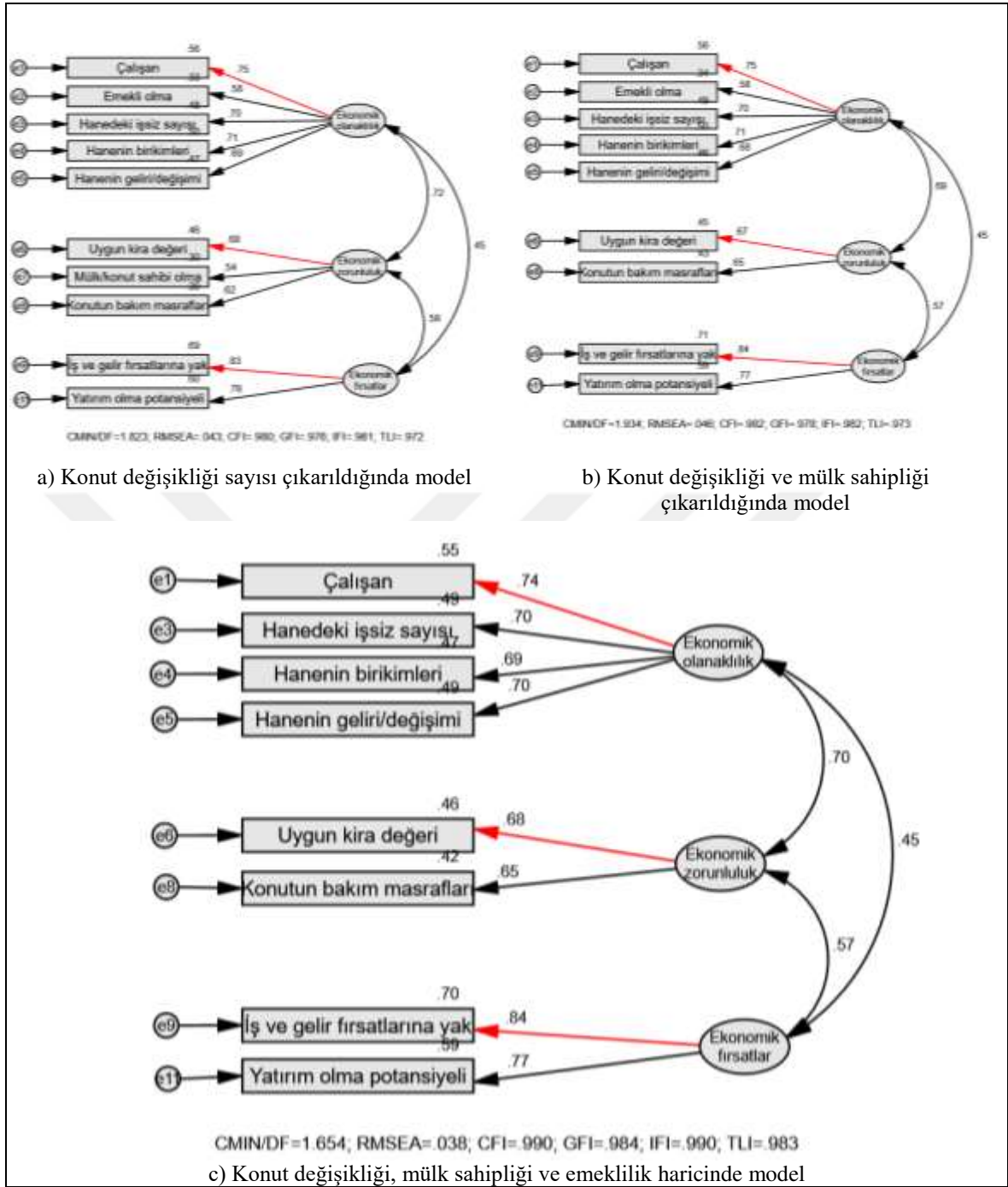
“mülk/konut sahibi olma” değişkenleri üzerindeki 1 birimlik standart sapmalık artıştan kaynaklanmaktadır (Tablo 34).

Yaşam seyrine dair son örtük değişken olan ve AFA sonucu üç bileşenden oluşan “ekonomik fırsatlar” faktörüne ait standardize edilmiş sonuçlara göre “iş ve gelir fırsatlarına yakınlık” üzerindeki 1 birim standart sapmalık artış faktör üzerinde 0,86 düzeyinde; “yatırım olma potansiyeli” değişkeni üzerindeki 1 birim standart sapmalık artış faktör üzerinde 0,75 düzeyinde ve “yapılan konut değişikliği sayısı” üzerindeki 1 birim standart sapmalık artış “ekonomik fırsatlar” örtük değişkeni (faktörü) üzerinde 0,44 düzeyinde bir artışa sebep olmaktadır. Yaşam seyrine ait faktör ve e değerlerinin (hata değeri) tamamı da DFA sonucu anlamlı bulunmuştur (Tablo 34).

Ekonomik temelli üç örtük değişken altında gruplanan ikametgâh hareketliliğinin “yaşam seyri” kaynaklı değişkenlerinin standartlaştırılmış değerlerine göre “ekonomik olanaklılık” faktörü üzerinde en yüksek etkiye “hanedeki çalışan sayısı” ekonomik zorunluluk” faktörü üzerinde “konutun uygun kira değeri” ve “ekonomik fırsatlar” faktörü üzerinde “iş ve gelir fırsatlarına yakınlık” değişkenleri sahiptir.

AFA sonucu oluşan 11 değişkenli ve 3 faktörlü ekonomik yapıyı yansıtan hareketliliğe etken yaşam seyri modelinin uyum indekslerine göre model uyumu sağlanmış, faktörler ile değişkenler arasında kurulan yol katsayılarına bakıldığında p değerlerinin tamamı anlamlı bulunmuştur ($p < 0,005$). Yaşam seyrine dair yapılan birinci düzey DFA için model uyumu sağlanmakla birlikte öncelikle “yapılan konut değişikliği sayısı” (0,44) sonrasında ise “mülk/konut sahibi olma” (0,54) ve “emekli olma” (0,58) değişkenlerine ait standardize edilmiş yol katsayıları 0,60 altında değer almıştır. Yaklaşımlar özelinde doğrulanan modeller ile yapılacak yapısal regresyon modelinin uyumu için regresyon katsayısı düşük olan değişkenlerin sırası ile analizden çıkarılması ve model uyumuna göre değişkenlerin standardize sonuçlarının her defasında değerlendirilmesi gerekebilir.

Yapısal regresyon analiziden kullanılmak üzere analizden çıkarılan “yapılan konut değişikliği sayısı” sonrasında $CMIN/DF=1,823$; $RMSEA=0,043$; $CFI=0,980$; $GFI=0,976$; $IFI= 0,961$ ve $TLI= 0,972$; “mülk/konut sahibi olma” değişkeninin çıkarılması sonrasında $CMIN/DF=1,934$; $RMSEA=0,046$; $CFI=0,982$; $GFI=0,978$; $IFI= 0,982$ ve $TLI= 0,973$; “emekli olma” değişkeninin de çıkarılması sonrasında $CMIN/DF=1,654$; $RMSEA=0,038$; $CFI=0,990$; $GFI=0,984$; $IFI= 0,990$ ve $TLI= 0,983$ olarak hesaplanmıştır (Şekil 32).

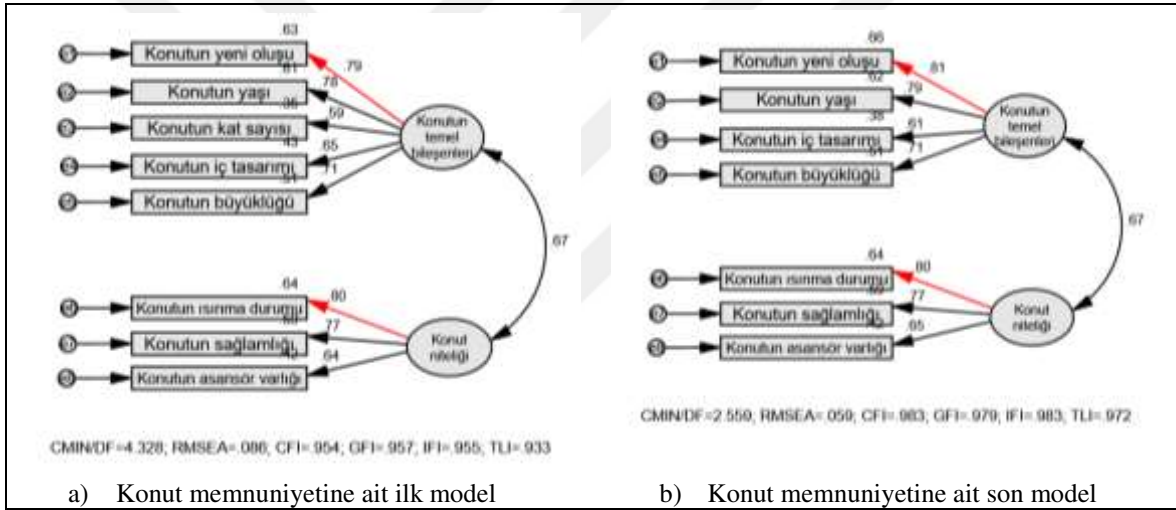

Şekil 32. Yaşam seyri ait DFA standartlaştırılmış sonuç modeli

Belirtilen değişkenlerin modelden çıkarılması ile tekrarlanan analizler sonucunda da uyum indekslerine göre model uyumu gerçekleştirilmiştir (Şekil 32c). Belirtilen üç değişkene yapısal eşitlik modellemesi aşamasında dikkat edilmesi, uyumun sağlanmadığı koşullarda modelden çıkarılmaları gerekmektedir.

3.3.2.3. Konut Memnuniyetine (Mikro Mekânsal Ölçekli) Dair Doğrulayıcı Faktör Analizi

Bireylerin mikro mekânsal ölçekli hareketlilik kararlarının göstergesi olan konut memnuniyetine ait değişkenlere verilen yanıtlar ile yapılan AFA sonucunda oluşan ve iki örtük değişken ile tanımlanan 8 değişken “konutun temel bileşenleri” ve “konutun niteliği” olarak adlandırılmıştır. AFA sonucunda belirlenen bu iki faktör ve değişkenler ile yapılan DFA sonuçlarının uyum istatistiklerine göre CMIN/DF=4,328; RMSEA=0,086; CFI=0,954; GFI=0,957; IFI=0,955; TLI= 0,933, standardize RMR=0,0457 olarak hesaplanmıştır. Birinci düzey DFA modeli sonucunda elde edilen konut memnuniyetine dair RMSEA haricindeki uyum indeksleri kabul edilebilir ve iyi uyum aralığında yer almaktadır (Şekil 33 a).

Şekil 33. Konut memnuniyetine (mikro mekânsal ölçekli) ait DFA standartlaştırılmış modeli

RMSEA model uyum indeksinin sağlanabilmesi amacıyla regresyon katsayısı 0,60 altında olan “konutun kat sayısı” değişkeni modelden çıkarılarak süreç tekrarlanmıştır. Tekrarlanan DFA sonuçlarının uyum istatistiklerine göre CMIN/DF=2,559; RMSEA=0,059; CFI=0,983; GFI=0,979; IFI=0,963; TLI= 0,972 ve standardize RMR=0,0318 olarak hesaplanmıştır (Şekil 33b). Analiz sonucunda “konutun temel bileşenleri” ile “konut niteliği” örtük değişkenleri arasında orta düzeyli (korelasyon: 0,667, kovaryans: 0,568) anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu durum “konutun temel bileşenleri” faktöründeki artışın “konut niteliği” üzerinde de bir artışa neden olabileceğinin bir göstergesidir (Şekil 33).

Doğrulan modelin standardize edilmiş sonuçlarına göre “konutun temel bileşenleri” üzerinde en yüksek β_1 değerine ve dolayısıyla etkiye “konutun yeni oluşu” değişkeni sahip olup bu değer üzerindeki 1 birim standart sapmalık artış örtük değişken üzerinde 0,81 düzeyinde bir artışa neden olmakta ve artış anlamlıdır. Bunun yanı sıra “konutun yaşı” üzerindeki 1 birim standart sapmalık artış faktör üzerinde 0,79 düzeyinde, “konutun iç tasarımı” üzerindeki 1 birimlik artış 0,61 ve “konutun büyüklüğü” üzerindeki 1 birim standart sapmalık artış faktör üzerinde 0,71 düzeyinde bir artışa neden olmaktadır.

Yine standardize edilmiş sonuçlara göre konut memnuniyetini yansıtan ikinci faktör olan “konut niteliği” örtük değişkeni üzerinde en yüksek β_1 değerine ve etkiye ise “konutun ısınma durumu” değişkeni sahip olup, bu değer üzerindeki 1 birim standart sapmalık artış “konut niteliği” faktörü üzerinde 0,80 düzeyinde bir artışa neden olmaktadır ve anlamlıdır. “Konutun sağlamlığı/bakımlı oluşu” üzerindeki 1 birim standart sapmalık artış faktör üzerinde 0,77 düzeyinde, “konutun asansör varlığı” üzerindeki 1 birimlik standart sapmalık artış ise 0,65 düzeyinde bir artışa neden olacağını göstermektedir. Konut memnuniyetine ait faktör ve e değerlerinin (hata değeri) tamamı anlamlı bulunmuştur (Şekil 33b, Tablo 35).

Tablo 35. Konut memnuniyeti (mikro mekânsal ölçekli) değişkenlerine ait regresyon değerleri

Değişkenler (SMC değerleri)		Örtük değişken (faktör)	β_1	β_2	S.E.	C.R.	P
Konutun yeni oluşu (0,63)	<---	Konutun temel bileşenleri	0,81	1,00			
Konutun yaşı (0,61)	<---	Konutun temel bileşenleri	0,79	0,91	0,06	16,53	***
Konutun iç tasarımı (0,43)	<---	Konutun temel bileşenleri	0,61	0,75	0,06	12,70	***
Konutun büyüklüğü (0,51)	<---	Konutun temel bileşenleri	0,71	0,80	0,05	14,99	***
Konutun ısınma durumu (0,64)	<---	Konut niteliği	0,80	1,00			
Konut sağlamlığı/bakımlı oluşu (0,59)	<---	Konut niteliği	0,77	0,96	0,07	14,31	***
Konutun asansör varlığı (0,42)	<---	Konut niteliği	0,65	0,88	0,07	12,53	***

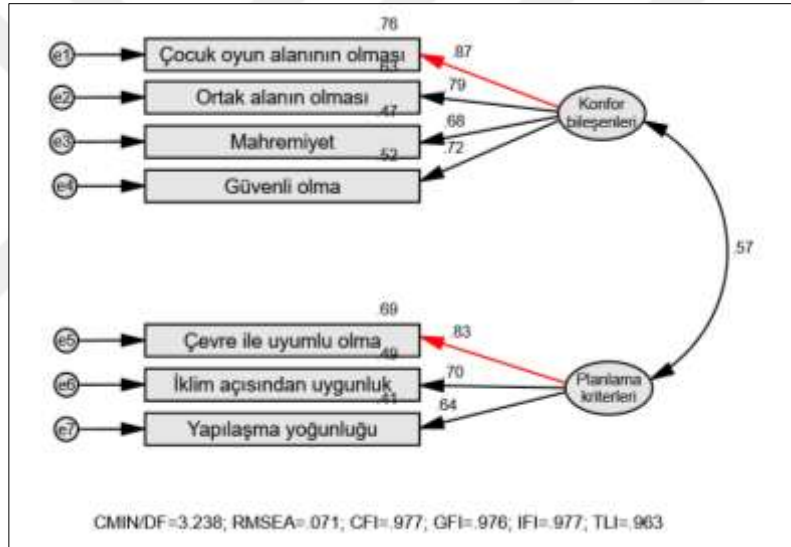
(¹) β_1 : standartlaştırılmış değerleri, β_2 : standartlaştırılmamış değerler, SMC: Squared Multiple Correlations

(²)Faktörlere ait en yüksek değerler gri dolgu ile gösterilmiştir.

Sonuç olarak, kentsel yapılı çevrenin en küçük birimi olan konut memnuniyetinden kaynaklı ikametgâh hareketliliği değişkenlerinin 2 örtük değişkenli (faktörlü) ve 7 değişkenli yapısı doğrulanmış, araştırmadan elde edilen verilerin konut memnuniyeti yaklaşımı çerçevesinde öngörülen kuramsal yapı ile uyduğu belirlenmiş, “konutun temel bileşenleri” faktörünü en iyi temsil eden değişkenin “konutun yeni oluşu” ve “konut niteliği” faktörünü en iyi temsil eden değişkenin ise “konutun ısınma durumu” olduğu görülmüştür.

3.3.2.4. Konut Çevresinin Memnuniyetine (Mezo Mekânsal Ölçekli) Dair Doğrulayıcı Faktör Analizi

Bireylerin konut çevresinin memnuniyetini tanımlayan mezo mekânsal ölçekli 7 değişken AFA sonrasında “konfor bileşenleri” ve “planlama kriterleri” olarak iki örtük değişken altında gruplanmıştır. AFA sonucunda belirlenen faktör ve değişkenler ile yapılan DFA sonuçları uyum istatistiklerine göre CMIN/DF=3,238; RMSEA=0,071; CFI=0,977, GFI=0,976; IFI=0,977; TLI=0,963 ve standardize edilmiş RMR= 0,0319 olarak hesaplanmıştır. Model uyum indeksleri kabul edilebilir aralıklarda olduğundan ikametgâh hareketliliğinin konut çevresinin memnuniyetine dayalı örtük değişken yapılarının doğrulandığı görülmüştür (Şekil 34).

Şekil 34. Konut çevresi memnuniyetine (mezo mekânsal ölçekli) ait DFA sonuç modeli

Mekânın mezo ölçekli değişkenlerini içeren konut çevresi memnuniyetine dair örtük değişkenler arasındaki çift yönlü oklar faktörler arasındaki korelasyonları göstermekle birlikte “konfor bileşenleri” ile “planlama kriterleri” arasında orta düzeyli (korelasyon: 0,56, kovaryans: 0,558), aynı yönlü ve anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir (Şekil 34).

İkametgâh hareketliliğinin 2 faktörlü (örtük değişkenli) ve 7 değişkenli konut çevresi memnuniyetine dayalı “birinci düzey çok faktörlü modelinin” standardize edilmiş sonuçlarına göre “konfor bileşenleri” üzerinde en yüksek β_1 değerine ve dolayısıyla etkiye konut çevresinde “çocuk oyun alanının olması” değişkeni sahiptir. Bu değer üzerindeki 1

birim standart sapmalık artış faktör üzerinde 0,87 düzeyinde bir artışa neden olmaktadır ve bu değer anlamlıdır. Bunun yanı sıra “ortak alanların olması” değişkeni üzerindeki 1 birim standart sapmalık artış “konfor bileşenleri” üzerinde 0,79 düzeyinde, konut çevresinin “güvenli olması” üzerindeki 1 birim standart sapmalık artış faktör üzerinde 0,72 düzeyinde, “binaların birbirine mesafesi-mahremiyet” üzerindeki 1 birim standart sapmalık artış ise “konfor bileşeni” örtük değişkeni üzerinde 0,69 düzeyinde, anlamlı bir artışa neden olmaktadır (Tablo 36).

İkametgah hareketliliğine neden olan/olabilecek konut çevresi memnuniyetine dayalı AFA sonucunda üç değişken ile tanımlanan ve “planlama kriterleri” olarak adlandırılan ikinci faktöre ait DFA modelinin standardize edilmiş sonuçlarına göre ise faktör üzerindeki 0,83’lük artış “konut alanının çevreye uyumlu olması” değişkeni, 0,70’lik artış “konut alanının iklim açısından uygunluğu” değişkeni ve faktör üzerindeki 0,64’lük artış ise “konut alanı yapılaşma yoğunluğu” değişkeni üzerindeki 1 birimlik artıştan kaynaklanmaktadır (Tablo 36).

Tablo 36. Konut çevresi memnuniyeti (mezo mekânsal ölçekli) değişkenlerine ait regresyon değerleri

Değişkenler (SMC değerleri)	Örtük değişken (faktör)	β_1	β_2	S.E.	C.R.	P
Çocuk oyun alanının olması (0,76)	<--- Konfor bileşenleri	0,87	1,00			
Ortak alanın olması (0,63)	<--- Konfor bileşenleri	0,79	0,93	0,05	18,56	***
Binaların mesafesi-mahremiyet (0,47)	<--- Konfor bileşenleri	0,69	0,79	0,05	15,51	***
Güvenli olması (0,52)	<--- Konfor bileşenleri	0,72	0,77	0,05	16,58	***
Çevre ile uyumlu olma (0,69)	<--- Planlama kriterleri	0,83	1,00			
İklim açısından uygunluk (0,49)	<--- Planlama kriterleri	0,70	0,89	0,07	12,55	***
Yapılaşma yoğunluğu (0,41)	<--- Planlama kriterleri	0,64	0,77	0,07	11,79	***

⁽¹⁾ β_1 : standartlaştırılmış değerleri, β_2 : standartlaştırılmamış değerler, SMC: Squared Multiple Correlations

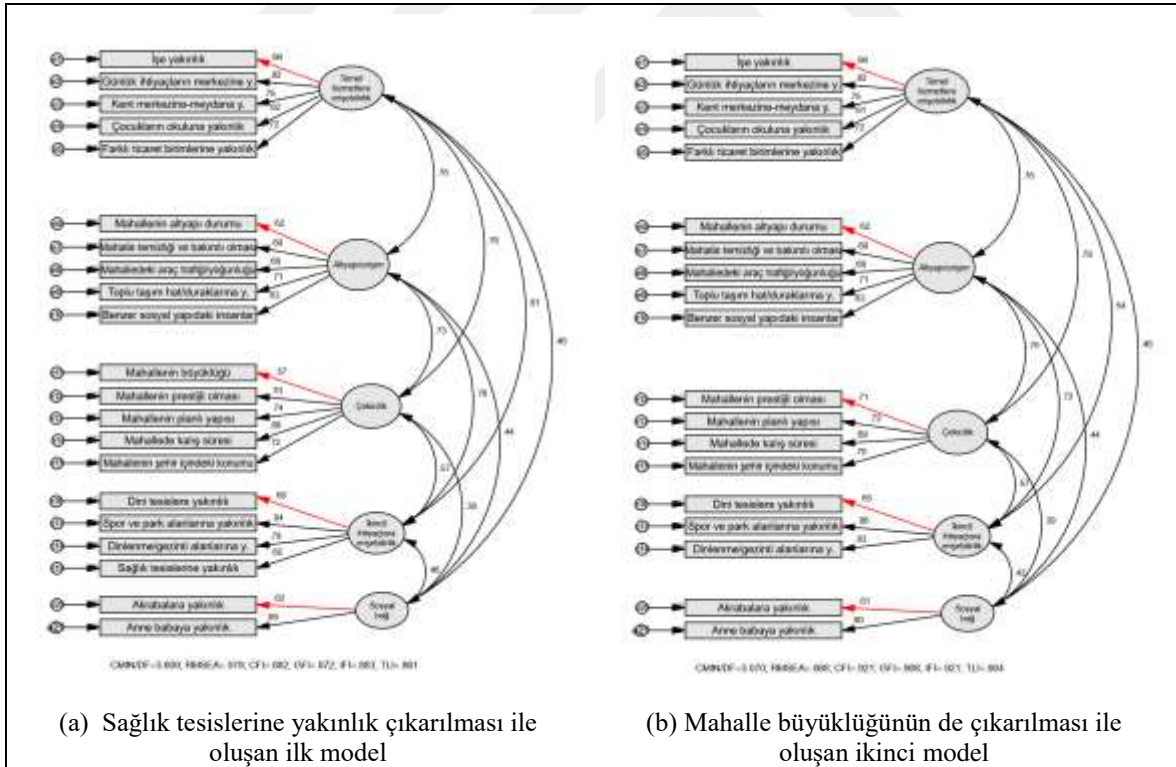
⁽²⁾Faktörlere ait en yüksek değerler gri dolgu ile gösterilmiştir.

⁽³⁾*** ile anlamlı ($p < 0,05$) değişkenler belirtilmektedir.

Sonuç olarak, ikametgâh hareketliliğine neden olan konut çevresi memnuniyetine dair mezo mekânsal ölçekli faktörlerden “konfor bileşenleri” üzerinde en yüksek etkiye “çocuk oyun alanının olması” ve “planlama kriterleri” faktörü üzerinde ise en yüksek etkiye “konut alanının çevre ile uyumlu olması” değişkenlerinin sahip olduğu görülmüştür.

3.3.2.5. Mahalle Memnuniyete (Makro Mekânsal Ölçekli) Dair Doğrulamalı Faktör Analizi

İkametgah hareketliliğini etkileyen ve bireylerin mahalle memnuniyetine ait makro mekânsal ölçekli değişkenlerine ait bireyler tarafından verilen cevaplar ile yapılan AFA sonucunda “temel hizmetlere erişebilirlik”, “altyapı/erişim”, “çekicilik”, “ikincil ihtiyaçlara erişebilirlik” ve “sosyal bağ” örtük değişkenleri ve bu örtük değişkenlere ait 21 değişken tanımlanmıştır. Tanımlanan faktör ve değişkenler ile kurulan ve gerçekleştirilen birinci düzey DFA sonuçlarının uyum istatistiklerine göre CMIN/DF=3,809; RMSEA=0,079; CFI=0,882; GFI=0,872; IFI=0,883; TLI= 0,861 ve standardize RMR= 0,467 olarak hesaplanmıştır (Şekil 35a). Mahalle memnuniyetine dair bu uyum indekslerinden CMIN/DF, RMSEA ve GFI’nın kabul edilebilir sınırlar içerisinde olduğu görülmektedir. Bu noktada kurulan modelde yer alan değişkenlerin regresyon katsayıları ve modifikasyon indekslerine (MI) bakılması gerekmektedir.

Şekil 35. Mahalle memnuniyetine (makro mekânsal ölçekli) ait DFA standartlaştırılmış sonuç modeli

Modele ait hata terimleri arasında kurulabilecek modifikasyon değerleri büyükten küçüğe sıralanarak listlenmiştir. Listenin ilk sıralarında sıklıkla tekrarlanan “sağlık tesislerine yakınlık” değişkenine ait hata terimi (e19) birçok değişken ya da örtük değişken ile kovaryans bağlantısı gerektirmektedir. Bu durum değişkenin iyi bir indikatör olmadığına göstergesi olduğundan modelden çıkarılması gerekmektedir (Tablo 37).

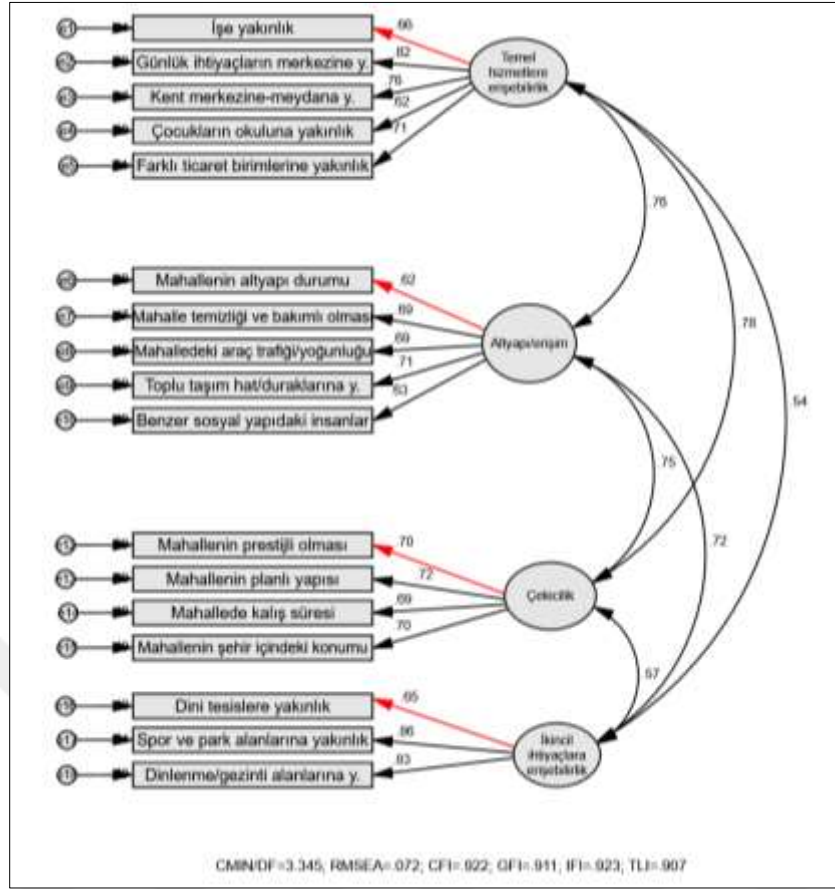
Tablo 37. Mahalle memnuniyetine (makro mekânsal ölçekli) ait modifikasyon indeks değerleri (ilk on MI)

Sıra	Modifikasyon önerileri		M.I. değeri
1	e19	<--> Temel hizmetlere erişebilirlik	42,09
2	e4	<--> e19	34,09
3	e6	<--> e11	29,22
4	e18	<--> e19	24,79
5	e16	<--> e19	21,53
6	e15	<--> Temel hizmetlere erişebilirlik	19,93
7	e20	<--> e11	17,94
8	e10	<--> Çekicilik	17,12
9	e6	<--> e19	16,79
10	e19	<--> İkincil ihtiyaçlara erişebilirlik	16,56

⁽¹⁾ Sağlık tesislerine yakınlık değişkenine ait hata terimi (e19) ve MI değerleri gri dolgu ile gösterilmiştir.

“Sağlık tesislerine yakınlık” değişkeninin modelden çıkarılmasının ardından DFA tekrarlanmış, sonrasında kabul edilebilir bir aralıkta yer almayan TLI değeri için regresyon katsayısına göre değişken azaltımı yapılmıştır. Buna göre regresyon katsayısı 0,60 altında olan “mahallenin büyüklüğü” (0,57) değişkeni de modelden çıkarılarak süreç tekrarlanmıştır (Şekil 35 b).

Değişken azaltımı sonrasında yapılan DFA sonuçlarına göre model uyumu gerçekleşmesine rağmen “anne-babaya yakınlık” değişkeninin varyans (e21) değeri anlamlı bulunmamıştır. Son olarak bu değişkeni içeren “sosyal bağ” örtük değişkeninin de analizden çıkarılması sonrasında tekrarlanan modele göre CMIN/DF=3,345; RMSEA=0,072; CFI=0,922; GFI=0,911; IFI=0,923; TLI=0,907 ve standardize RMR= 0,464 olarak elde edilmiştir. Belirlenen bu uyum indekslerinin tamamının kabul edilebilir sınırlar içerisinde yer aldığı ve model uyumunun gerçekleştiği görülmüştür (Şekil 36).

Şekil 36. Sağlık tesislerine yakınlık ve mahalle büyüklüğü değişkenleri ile sosyal bağ örtük değişkeninin azaltımı sonrası mahalle memnuniyetine (makro mekânsal ölçekli) ait DFA son modeli

İkametgâh hareketliliğine etken makro mekânsal ölçekli mahalleye dair memnuniyet değişkenlerinin oluşturduğu “temel hizmetlere erişebilirlik” faktörü üzerinde en yüksek etkiye “günlük ihtiyaçların karşılandığı merkeze yakınlık”, “altyapı/erişim” örtük değişkeni üzerinde en yüksek etkiye “toplu taşıma hat/duraklarına yakınlık”, “çekicilik” üzerindeki en yüksek etkiye “mahallenin planlı yapısı”, “ikincil ihtiyaçlara erişebilirlik” örtük değişkeni üzerinde en yüksek etkiye “spor ve park alanlarına yakınlık” değişkenlerinin sahip olduğu görülmüştür (Tablo 38).

Mahalle memnuniyetini yansıtan ve ikametgâh hareketliliğine neden olan makro mekânsal ölçekli değişkenlerin dört faktör altında test edildiği DFA modelinin standardize edilmiş sonuçlarına göre “temel hizmetlere erişebilirlik” örtük değişkeni üzerinde en yüksek β_1 değerine ve dolayısıyla etkiye “günlük ihtiyaçların karşılandığı merkeze yakınlık” değişkeni sahip olup, bu değer üzerindeki 1 birim standart sapmalı artış faktör üzerinde 0,82 düzeyinde bir artışa neden olmaktadır ve anlamlıdır. Sonrasında ise aynı faktör

üzerindeki sırasıyla 0,76'lık artış “kent merkezine yakınlık” değişkeninden, 0,72'lık artış “farklı ticaret birimlerine yakınlık” değişkeninden, 0,66'lık artış “işe yakınlık” değişkeninden ve 0,62'lık artış “çocukların okuluna yakınlık” değişkeninden kaynaklanmaktadır (Şekil 36, Tablo 38).

Mahalle memnuniyetinin ikinci önemli değişken “altyapı/erişim” örtük değişkenidir. Yine standardize edilmiş sonuçlara göre “altyapı/erişim” faktörü üzerinde en yüksek β_1 değerine ve dolayısıyla ikincil etkiye “toplu taşıma yakınlık ($\beta_1=0,71$)” değişkeni sahip olup, bu değer üzerindeki 1 birim standart sapmalık artış faktör üzerinde 0,73 düzeyinde anlamlı artışa neden olmaktadır. Ayrıca modelin standardize edilmiş sonuçlarına göre “mahalle temizliği” ve “araç yoğunluğu” üzerindeki 1 birim standart sapmalık artış “bireysel şok” faktörü üzerinde 0,87 düzeyinde; mahallenin altyapı durumu” üzerindeki 1 birimlik artış faktör üzerinde 0,62 düzeyinde anlamlı bir artışa neden olmaktadır (Şekil 36, Tablo 38).

“Çekicilik” örtük değişkeninin standardize edilmiş sonuçlara göre faktör üzerinde en yüksek β_1 değerine ve dolayısıyla ikincil etkiye “planı yapı” değişkeni sahip olup, bu değer üzerindeki 1 birim standart sapmalık artış faktör üzerinde 0,72 düzeyinde anlamlı artışa neden olmaktadır. Ayrıca modelin standardize edilmiş sonuçlarına göre “mahalle temizliği” üzerindeki 1 birim standart sapmalık artış “çekicilik” faktörü üzerinde 0,71 düzeyinde, “mahalle konumu” üzerindeki 1 birim standart sapmalık artış “çekicilik” faktörü üzerinde 0,70 düzeyinde, “mahallede kalış süresi” üzerindeki 1 birimlik artış faktör üzerinde 0,69 düzeyinde anlamlı bir artışa neden olmaktadır (Şekil 36, Tablo 38).

“İkincil hizmetlere erişim” faktörünün standardize edilmiş sonuçlarına göre “spor ve park alanlarına yakınlık” üzerindeki 1 birim standart sapmalık artış faktör üzerinde 0,86 düzeyinde, “dinlenme/gezinti alanlarına yakınlık” üzerindeki 1 birim standart sapmalık artış faktör üzerinde 0,83 düzeyinde ve son olarak “dini tesislere yakınlık” üzerindeki 1 birim standart sapmalık artış faktör üzerinde 0,65 düzeyinde anlamlı bir artışa neden olmaktadır (Şekil 36, Tablo 38).

Kurulan modelde örtük değişkenler arasında orta düzeyli ilişkiler (0,57-0,78) bulunmakla birlikte tüm bağlantıların ve hata terimlerinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Yaşam döngüsüne ait örtük değişkenler (faktörler) ile e değerlerinin (hata değeri) tamamı anlamlı ($p<0,05$) bulunmuştur (Şekil 36, Tablo 38).

Tablo 38. Mahalle memnuniyeti (makro mekânsal ölçekli) değişkenlerine ait regresyon değerleri

Değişkenler (SMC değerleri)		Örtük değişken (faktör)	β_1	β_2	S.E.	C.R.	P
İşe yakınlık (0,69)	<---	Temel hizmetlere erişebilirlik	0,66	1,00			
Günlük ihtiyaçların karşılandığı merkeze (0,68)	<---	Temel hizmetlere erişebilirlik	0,82	1,19	0,08	14,48	***
Kent merkezine-meydana yakınlık (0,57)	<---	Temel hizmetlere erişebilirlik	0,76	1,19	0,09	13,61	***
Çocukların okuluna yakınlık (0,38)	<---	Temel hizmetlere erişebilirlik	0,62	0,88	0,08	11,44	***
Farklı ticaret birimlerine yakınlık (0,51)	<---	Temel hizmetlere erişebilirlik	0,72	1,14	0,09	13,00	***
Mahallenin altyapı durumu (0,38)	<---	Altyapı/erişim	0,62	1,00			
Mahalle temizliği ve bakımlı olması (0,47)	<---	Altyapı/erişim	0,69	1,06	0,09	11,67	***
Mahalledeki araç trafiği/yoğunluğu (0,48)	<---	Altyapı/erişim	0,69	1,07	0,09	11,72	***
Toplu taşıma hat/duraklarına yakınlık (0,50)	<---	Altyapı/erişim	0,71	1,11	0,09	11,93	***
Mahallenin benzer sosyal yapıdaki insanlardan oluşması (0,40)	<---	Altyapı/erişim	0,63	1,01	0,09	10,93	***
Mahallenin prestijli olması (0,50)	<---	Çekicilik	0,71	1,00			
Mahallenin planlı yapısı (0,52)	<---	Çekicilik	0,72	0,98	0,07	13,39	***
Mahallede kalış süresi / mahalleyi tanıma (0,48)	<---	Çekicilik	0,69	0,97	0,08	12,91	***
Mahallenin şehir içindeki konumu (0,49)	<---	Çekicilik	0,70	0,96	0,07	13,09	***
Dini tesislere yakınlık (0,42)	<---	İkincil ihtiyaçlara erişebilirlik	0,65	1,00			
Spor ve park alanlarına yakınlık (0,74)	<---	İkincil ihtiyaçlara erişebilirlik	0,86	1,30	0,09	14,10	***
Dinlenme/gezinti alanlarına yakınlık(0,69)	<---	İkincil ihtiyaçlara erişebilirlik	0,83	1,28	0,09	13,93	***

⁽¹⁾ β_1 : standartlaştırılmış değerleri, β_2 : standartlaştırılmamış değerler, SMC: Squared Multiple Correlations

⁽²⁾Faktörlere ait en yüksek değerler gri dolgu ile gösterilmiştir.

⁽³⁾ *** ile anlamlı ($p < 0,05$) değişkenler belirtilmektedir.

Bu durum bize yaşam devam ettikçe hayatın belli periyotlarında “bireysel şoklar” faktörünün ikametgâh hareketliliği için önemli bir aracı değişken olduğunu ve “ekonomik olanaklılıkları” etkilemekle birlikte, “ekonomik zorunluluk” ve “ekonomik fırsatlar” faktörlerinin doğrudan ve dolaylı olarak memnuniyet bileşenleri ile ikamet değişikliğini açıklayan en önemli faktörlerden olduğu göstermektedir. “Ekonomik zorunluluk” ve “ekonomik fırsatlar” faktörleri ve aynı zamanda “planlama kriterlerini” de doğrudan etkileme gücüne sahiptir. “Temel hizmetlere erişebilirlik”, “altyapı/erişebilirlik” ve “prestij/çekicilik” faktörleri ise ikametgâh hareketliliğini doğrudan etkileyen en önemli faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle, makro mekânsal ölçekli mahalle memnuniyetini ifade eden faktörlerin hareketlilik üzerindeki etkisi ciddi düzeydedir.

Başlangıçta öngörülme, kuramın doğrudan işaret etmediği ancak tez çalışması ile ortaya çıkan çok önemli bir savın; “bireyin sosyo ekonomik özellikleri ve kentin sunduğu mekânsal olanakların ikametgâh hareketliliğini ‘yararlılık’ çerçevesinde yönlendirdiği” şeklinde kurulabileceği görülmüştür. Aslında, mevcut yerin mekân faydası beklenen fayda seviyesinde veya üstünde ise, birey ikamet değişikliği ihtimalini göz önünde bulundurmazken beklenen yararın altındaysa, bireyin alternatifler için bir arama başlatması muhtemeldir (Lendale ve Guest, 1985) bilgisini çalışma desteklemektedir. Özellikle ekonomik yararlılık olarak tanımlayabileceğimiz kira bedeli, konutun bakım masrafları ve mülkün ekonomik bir fırsat olarak sağladığı “yararlılığın” memnuniyet bileşenlerini ve doğrudan/dolaylı olarak hareketlilik sayısını açıkladığını göstermektedir. Bu bilgi, neoklasik ekonomik model çerçevesinde ikametgâh hareketliliğine ilişkin yapılan değerlendirmeleri de desteklemektedir

4. İRDELEMELER

Bireylerin/hanelerin ikamet amaçlı hareketliliğine doğrudan neden olabilecek etmenler olabileceği gibi hareketlilik kararını dolaylı şekilde etkileyen nedenler de söz konusudur. Bireyin yaşamında önemli bir yer tutan konut seçimi ve temelinde yatan hareketlilik olgusu, bu nedenlerin birbiri ile etkileşimi ve ilişkisinin bir sonucudur. Bu nedenle ikametgâh hareketliliğine neden olan/olabilecek, bireyin yaşamını şekillendiren gerek birey/haneden gerekse de mekândan/kentsel çevreden kaynaklı tüm değişkenlerin birbiri üzerindeki etkisini değerlendirebilmek amacıyla bütüncül (Ek Tablo 7) ve yaklaşımlar özelinde Yapısal Eşitlik Modellerinden (YEM) yararlanılmıştır.

YEM, gözlenen ve gizil değişkenler içermesi ve gizil değişkenlerin gözlenen değişkenler ile tanımlanması yönüyle faktör analizine benzemektedir. Bu benzerliğin yanı sıra Tabachnick ve Fidell'in (2011) de belirttiği gibi AFA'da temel amaç, çok sayıdaki gözlenen değişkenden birbirleri ile tutarlı daha az sayıda değişken ve bunların oluşturduğu faktörleri elde etmek iken DFA'da daha önce geliştirilmiş veya sağlam bir kuramsal temeli olan ölçek ve yapıların veri ile doğrulanmasıdır. AFA'dan farklı olarak DFA ve Yol analizlerini içeren YEM'in temel amacı bir veya birden fazla bağımsız değişken ile bir veya birden fazla bağımlı değişken arasındaki ilişkiler dizisini test etmektedir. Bir değişkenden diğerine giden doğrudan ve dolaylı etkileri içermesi, ölçüm hatalarını açıklayabilmesi, karmaşık modelleri bütüncül olarak test edebilmesi, gözlenebilen ve gözlenemeyen değişkenler üzerinde birlikte işlem yapabilmesi gibi nedenlerle de faktör analizinden farklılaşmaktadır.

YEM analizi ile algılanan ikametgâh hareketliliğine etken AFA ile belirlenen ve birinci düzey DFA ile doğrulanan örtük değişkenler (faktörler) arasındaki ilişkiler ve örtük değişkenlerin birbirleri üzerindeki etkileri ortaya konulmuştur. AFA ve DFA sürecinde olduğu gibi hareketlilik süreci ve nedenselliği YEM sürecinde de bütüncül ve yaklaşımlar özelinde olarak ele alınmıştır. Çalışmanın bu bölümünde de yaklaşımlar özelinde yapılan yapısal eşitlik modellerine yer verilmiştir. Aynı ayrı ölçeklerde yaşam döngüsü, yaşam seyri ve memnuniyet temelinde yaklaşımlar özelinde detaylandırılan süreçte örtük değişkenlerin birbirleri arasındaki ve birbiri üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir.

4.1. İkametgâh Hareketliliği Nedenlerinin İlişkiseliliği

YEM'in uygulandığı bu aşamada çalışmanın algılanan hareketlilik adımı AFA ve DFA süreçleri ile yaklaşımlar özelinde ikametgâh hareketliliğine neden olan 13 örtük değişken ve 44 değişken kullanılmıştır. Ölçüm modelleri niteliğinde olan DFA sonucunda elde edilen bu 13 faktörün barındırdığı hareketliliğe etken bireyden kaynaklı nedenlerin mekân üzerindeki etkisi neden-sonuç bağlamında değerlendirilmiştir. Bu bölüm genel olarak “ikametgâh hareketliliğine etken mekâna dayalı nedenlerin oluşmasında bireyden kaynaklı nedenler etkili midir?” sorusu ekseninde geliştirilmiştir. Bir önceki bölümde elde edilen hareketliliğe etken yaşam döngüsünden kaynaklı “bireysel şok” ve “hane sakini” örtük değişkenleri ile, yaşam seyrinden kaynaklı “ekonomik olanaklılık”, “ekonomik zorunluluk” ve “ekonomik fırsatlar” örtük değişkenlerinin mekânsal örtük değişkenler üzerinde etkisi tartışılmıştır. Bu bağlamda mikro ölçekli konuta dair memnuniyet değişkenleri “konutun temel bileşenleri” ve “konut niteliği” iken, mezo ölçekli konut yakın çevresine ait memnuniyet faktörleri “konfor bileşenleri” ve “planlama kriterleridir”. Son olarak mezo ölçekli mahalle memnuniyetine dayalı hareketlilik örtük değişkenleri ise “temel hizmetlere erişebilirlik”, “altyapı/erişim”, “çekicilik”, “ikincil ihtiyaçlara erişebilirlik” şeklindedir.

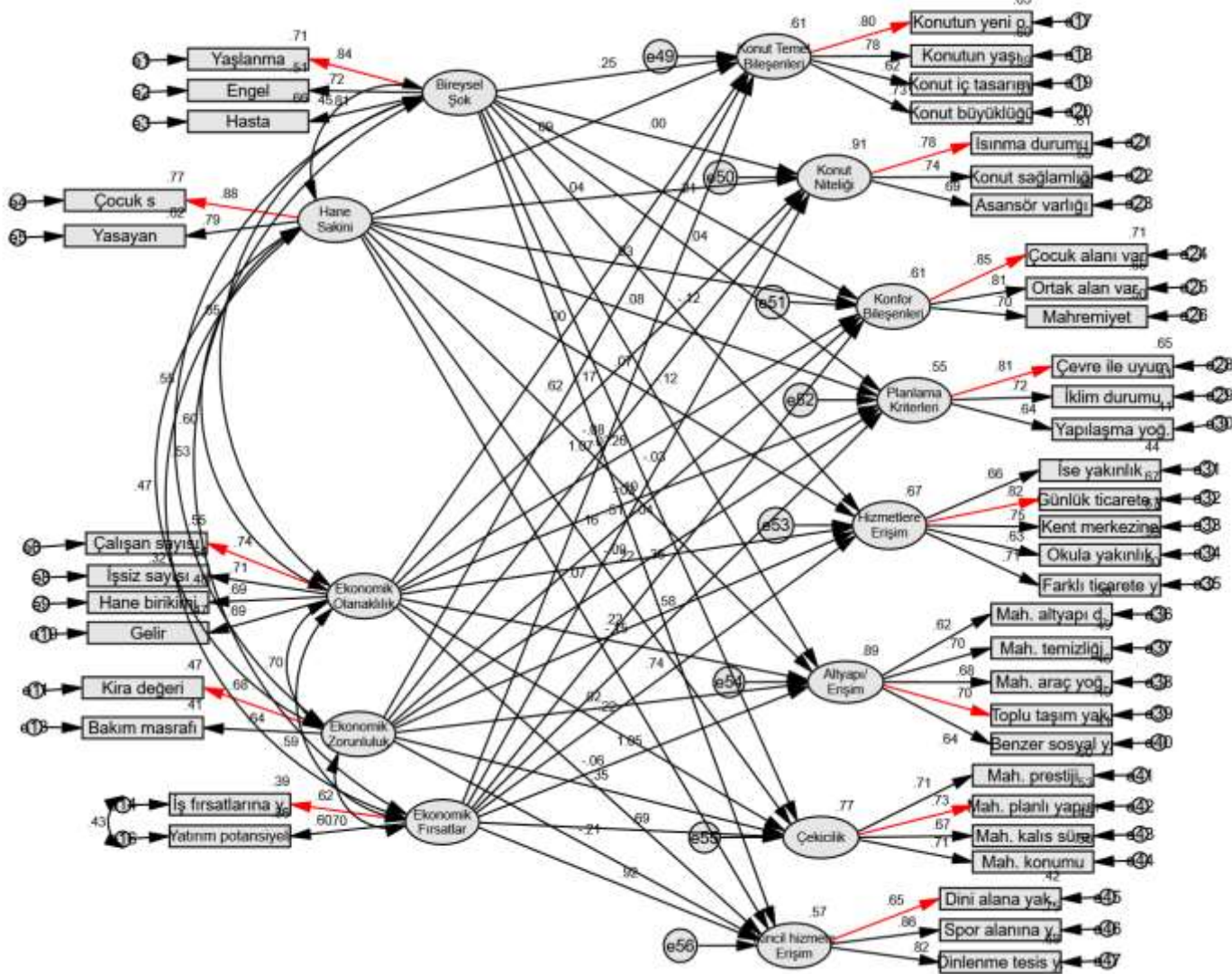
Oluşan 13 faktör yapısının DFA süreci sonucunda doğrulanan değişkenleri ve örtük değişkenleri (faktörleri) ile model çizilmiştir. Her bir olası etki modelde “yol” olarak oklar yardımıyla gösterilmiştir. Model yaşam döngüsü ve yaşam seyrine dair her bir bireyden/haneden kaynaklanan örtük değişkenin mikro, mezo ve makro mekânsal ölçekli memnuniyet örtük değişkenleri (faktörleri) üzerinde etkisi olması öngörüsüne dayanarak oluşturulmuştur. YEM yardımıyla ikametgâh hareketliliği nedenselliliğinin birey-mekân ekseninde kurulan ve test edilmesi hedeflenen 40 hipotezi bulunmaktadır (Tablo 39).

İkametgâh hareketliliği nedenlerini tanımlayan faktörler yardımıyla ve maksimum benzerlik yöntemi ile gerçekleştirilen YEM sonucunda CMIN/DF=2,044; RMSEA= 0,048; CFI=0,908; GFI=0,852; IFI= 0,909; TLI=0,898 ve standardize RMR=0,0424 olarak hesaplanmıştır. Modele göre TLI haricindeki tüm uyum indekslerinin doğrulandığı görülmüştür (Şekil 37). Bu noktada kurulan modelde yer alan değişkenlerin regresyon katsayıları ve modifikasyon indekslerine (MI) bakılması gerekmektedir. TLI değerinin uyumu için modifikasyon indeks sıralaması değerlendirildiğinde modifikasyon önerisi açısından ilk sırada yer alan “iş ve gelir fırsatlarına yakınlık” ve “yatırım olma potansiyeli” değişkenleri arasında önerilen modifikasyonlar yapılmış ve modelin uyumu

gerçekleştirilmiştir. Doğrulan ve kabul edilen modelin sonuç uyum indeksleri CMIN/DF=1,923; RMSEA= 0,045; CFI=0,920; GFI=0,862; IFI= 0,921; TLI=0,911 ve standardize RMR=0,0424 olarak hesaplanmıştır (Şekil 37).

Tablo 39. Hareketliliğe etken bireyin mekân üzerindeki etkisine dair hipotezler

Bireyden kaynaklı faktörleri (örtük değişken) Etkileyen faktör	Mekânsal ölçek	Mekânsal memnuniyet faktörleri (örtük değişken) Etkilenen faktör
“Bireysel şok”	mikro ölçekli	“konutun temel bileşenleri”
“Bireysel şok”	mikro ölçekli	“konut niteliği”
“Bireysel şok”	mezo ölçekli	“konfor bileşenleri”
“Bireysel şok”	mezo ölçekli	“planlama kriterleri”
“Bireysel şok”	makro ölçekli	“temel hizmetlere erişebilirlik”
“Bireysel şok”	makro ölçekli	“altyapı/erişim”
“Bireysel şok”	makro ölçekli	“çekicilik”
“Bireysel şok”	makro ölçekli	“ikincil ihtiyaçlara erişebilirlik”
“Hane sakini”	mikro ölçekli	“konutun temel bileşenleri”
“Hane sakini”	mikro ölçekli	“konut niteliği”
“Hane sakini”	mezo ölçekli	“konfor bileşenleri”
“Hane sakini”	mezo ölçekli	“planlama kriterleri”
“Hane sakini”	makro ölçekli	“temel hizmetlere erişebilirlik”
“Hane sakini”	makro ölçekli	“altyapı/erişim”
“Hane sakini”	makro ölçekli	“çekicilik”
“Hane sakini”	makro ölçekli	“ikincil ihtiyaçlara erişebilirlik”
“Ekonomik olanaklılık”	mikro ölçekli	“konutun temel bileşenleri”
“Ekonomik olanaklılık”	mikro ölçekli	“konut niteliği”
“Ekonomik olanaklılık”	mezo ölçekli	“konfor bileşenleri”
“Ekonomik olanaklılık”	mezo ölçekli	“planlama kriterleri”
“Ekonomik olanaklılık”	makro ölçekli	“temel hizmetlere erişebilirlik”
“Ekonomik olanaklılık”	makro ölçekli	“altyapı/erişim”
“Ekonomik olanaklılık”	makro ölçekli	“çekicilik”
“Ekonomik olanaklılık”	makro ölçekli	“ikincil ihtiyaçlara erişebilirlik”
“Ekonomik zorunluluk”	mikro ölçekli	“konutun temel bileşenleri”
“Ekonomik zorunluluk”	mikro ölçekli	“konut niteliği”
“Ekonomik zorunluluk”	mezo ölçekli	“konfor bileşenleri”
“Ekonomik zorunluluk”	mezo ölçekli	“planlama kriterleri”
“Ekonomik zorunluluk”	makro ölçekli	“temel hizmetlere erişebilirlik”
“Ekonomik zorunluluk”	makro ölçekli	“altyapı/erişim”
“Ekonomik zorunluluk”	makro ölçekli	“çekicilik”
“Ekonomik zorunluluk”	makro ölçekli	“ikincil ihtiyaçlara erişebilirlik”
“Ekonomik fırsatlar”	mikro ölçekli	“konutun temel bileşenleri”
“Ekonomik fırsatlar”	mikro ölçekli	“konut niteliği”
“Ekonomik fırsatlar”	mezo ölçekli	“konfor bileşenleri”
“Ekonomik fırsatlar”	mezo ölçekli	“planlama kriterleri”
“Ekonomik fırsatlar”	makro ölçekli	“temel hizmetlere erişebilirlik”
“Ekonomik fırsatlar”	makro ölçekli	“altyapı/erişim”
“Ekonomik fırsatlar”	makro ölçekli	“çekicilik”
“Ekonomik fırsatlar”	makro ölçekli	“ikincil ihtiyaçlara erişebilirlik”

YEM yardımıyla hareketliliğe etken nedenlerin mekân üzerindeki olası etkileri sorgulanmış ve 16 hipotez doğrulanarak ($p<0,05$) bu ikili örtük yapılar arasındaki ilişkiler anlamlı bulunmuştur. Bireyin yaşam döngüsü ve yaşam seyrinden kaynaklı örtük değişkenlerin ilişkili olma yapısına dayanarak oluşturulan bu ilk model de en yüksek korelasyonel ilişkinin ekonomik olanaklılık ve ekonomik zorunluluklar arasında olduğu görülmektedir (Tablo 40).

İkametgâh hareketliliğine etken bireyden kaynaklı faktörlerin mekânsal memnuniyet üzerindeki etkilerinin sorgulandığı modelde en yüksek etkinin “ekonomik zorunluluktan” kaynaklandığı görülmektedir. Bireylerin hareketliliğe etken yaşam seyri faktörlerinin yaşam döngüsüne kıyasla mekânsal nedenleri daha fazla etkilediği görülmektedir. Şöyle ki; “ekonomik zorunlulukların” öncelikli olarak mikro ölçekli “konut niteliği” ve “konutun temel bileşenleri” sonrasında ise konut yakın çevresine ait “konfor bileşenleri”, mahalle “çekiciliği”, “planlama kriterleri” ve “temel hizmetlere erişebilirlik” üzerinde etkisi bulunmaktadır. Bireylerin içinde bulunduğu yapıyı daha iyi refah düzeyine getirmeyi hedefleyen “ekonomik fırsatlar” ise “altyapı/erişim”, “ikincil ihtiyaçlara erişebilirlik”, “temel hizmetlere erişebilirlik”, “çekicilik” ve “konfor bileşenleri” üzerinde etkilidir. Bireyin ekonomik yapısına ait son faktör olan “ekonomik olanaklılık” örtük değişkeninin ise yalnızca “konfor bileşenleri” üzerinde etkisi bulunmaktadır. Bireyin genel yaşam döngüsünü tanımlayan “bireysel şok”, “konfor bileşenleri” ve “konutun temel bileşenleri” üzerinde etkilidir. “Hane sakini” ise sadece “mahallenin çekiciliği” üzerinde etkilidir (Tablo 41, 42). İkametgâh hareketliliğine etken bireyden kaynaklı yaşam döngüsü ve yaşam seyri faktörlerinin mekân üzerindeki etkilerini tartışan YEM’in okunabilirliğini artırmak amacıyla analiz sonucunda neden-sonuç bağlamında anlamlı bulunan yollara (16 adet) göre model sadeleştirilerek Şekil 38’de verilmiştir.

Tablo 40. Yapısal eşitlik modelinin korelasyon ve kovaryans değerleri

Örtük değişkenler			Korelasyon	Kovaryans	S.E.	C.R.	P
Bireysel şok	<-->	Hane sakini	0,45	0,48	0,07	7,19	***
Bireysel şok	<-->	Ekonomik olanaklar	0,65	0,59	0,07	8,95	***
Bireysel şok	<-->	Ekonomik zorunluluk	0,55	0,40	0,055	7,18	***
Bireysel şok	<-->	Ekonomik fırsatlar	0,53	0,39	0,062	6,29	***
Ekonomik olanaklar	<-->	Hane sakini	0,60	0,57	0,068	8,44	***
Hane sakini	<-->	Ekonomik zorunluluk	0,47	0,35	0,056	6,30	***
Hane sakini	<-->	Ekonomik fırsatlar	0,32	0,25	0,062	4,07	***
Ekonomik olanaklar	<-->	Ekonomik zorunluluk	0,70	0,46	0,056	8,13	***
Ekonomik olanaklar	<-->	Ekonomik fırsatlar	0,59	0,39	0,059	6,64	***
Ekonomik zorunluluk	<-->	Ekonomik fırsatlar	0,70	0,37	0,051	7,09	***

Tablo 41. Hareketlilikte etkili bireyden kaynaklı nedenlerin mekân örtük değişkenlerinin birbirleri üzerindeki etkisi

Örtük değişken (SMC değerleri)		Örtük değişken (faktör)	β_1	β_2	S.E.	C.R.	P
Konut niteliği (0,91)	<---	Ekonomik zorunluluk	1,07	1,24	0,17	7,51	***
Altyapı/erişim (0,89)	<---	Ekonomik fırsatlar	1,05	1,13	0,14	8,07	***
İkincil ihtiyaçlara erişebilirlik (0,57)	<---	Ekonomik fırsatlar	0,92	0,97	0,13	7,27	***
Temel hizmetlere erişebilirlik (0,67)	<---	Ekonomik fırsatlar	0,74	0,87	0,12	7,49	***
Çekicilik (0,77)	<---	Ekonomik fırsatlar	0,69	0,81	0,11	7,07	***
Konutun temel bileşenleri (0,61)	<---	Ekonomik zorunluluk	0,62	0,88	0,14	6,25	***
Planlama kriterleri (0,55)	<---	Ekonomik fırsatlar	0,58	0,76	0,12	6,19	***
Konfor bileşenleri (0,61)	<---	Ekonomik zorunluluk	0,51	0,70	0,14	5,13	***
Konfor bileşenleri	<---	Ekonomik fırsatlar	0,36	0,49	0,11	4,50	***
Çekicilik	<---	Ekonomik zorunluluk	0,35	0,41	0,13	3,23	0,001
Konutun temel bileşenleri	<---	Bireysel şok	0,25	0,25	0,07	3,46	***
Temel hizmetlere erişebilirlik	<---	Ekonomik zorunluluk	0,22	0,27	0,13	2,06	0,04
Planlama kriterleri	<---	Ekonomik zorunluluk	0,22	0,29	0,14	2,06	0,04
Konfor bileşenleri	<---	Bireysel şok	0,21	0,21	0,07	2,82	0,01
Çekicilik	<---	Hane sakini	0,16	0,13	0,06	2,05	0,04
Konutun temel bileşenleri	<---	Hane sakini	0,09	0,09	0,06	1,35	0,18
Planlama kriterleri	<---	Hane sakini	0,08	0,07	0,07	1,01	0,31
Altyapı/erişim	<---	Hane sakini	0,07	0,05	0,07	0,73	0,47
İkincil ihtiyaçlara erişebilirlik	<---	Hane sakini	0,07	0,05	0,07	0,73	0,47
Temel hizmetlere erişebilirlik	<---	Hane sakini	0,07	0,05	0,06	0,85	0,39
Konut niteliği	<---	Hane sakini	0,04	0,03	0,06	0,55	0,58
Planlama kriterleri	<---	Bireysel şok	0,04	0,05	0,08	0,48	0,63
Konfor bileşenleri	<---	Hane sakini	0,03	0,02	0,06	0,37	0,71
Altyapı/erişim	<---	Ekonomik zorunluluk	0,02	0,02	0,14	0,14	0,89
Konut niteliği	<---	Bireysel şok	0,00	0,00	0,07	0,00	1,00
Konutun temel bileşenleri	<---	Ekonomik olanaklılık	-0,00	-0,00	0,11	-0,02	0,99
Çekicilik	<---	Bireysel şok	-0,03	-0,02	0,07	-0,31	0,75
Konut niteliği	<---	Ekonomik fırsatlar	-0,03	-0,03	0,11	-0,28	0,78
İkincil ihtiyaçlara erişebilirlik	<---	Bireysel şok	-0,04	-0,03	0,08	-0,45	0,65
İkincil ihtiyaçlara erişebilirlik	<---	Ekonomik olanaklılık	-0,06	-0,05	0,12	-0,47	0,64
Konutun temel bileşenleri	<---	Ekonomik fırsatlar	-0,08	-0,12	0,11	-1,09	0,28
Temel hizmetlere erişebilirlik	<---	Ekonomik olanaklılık	-0,09	-0,08	0,11	-0,75	0,45
Planlama kriterleri	<---	Ekonomik olanaklılık	-0,10	-0,10	0,12	-0,90	0,37
Temel hizmetlere erişebilirlik	<---	Bireysel şok	-0,12	-0,10	0,07	-1,43	0,15
Altyapı/erişim	<---	Bireysel şok	-0,12	-0,10	0,08	-1,24	0,22
Altyapı/erişim	<---	Ekonomik olanaklılık	-0,15	-0,13	0,12	-1,11	0,27
Konut niteliği	<---	Ekonomik olanaklılık	-0,17	-0,16	0,11	-1,54	0,13
İkincil ihtiyaçlara erişebilirlik	<---	Ekonomik zorunluluk	-0,21	-0,22	0,14	-1,61	0,11
Çekicilik	<---	Ekonomik olanaklılık	-0,22	-0,21	0,11	-1,93	0,05
Konfor bileşenleri	<---	Ekonomik olanaklılık	-0,26	-0,28	0,11	-2,46	0,01

⁽¹⁾ β_1 : standartlaştırılmış değerleri, β_2 : standartlaştırılmamış değerler, SMC: Squared Multiple Correlations

⁽²⁾Faktörlere ait en yüksek değerler gri dolgu ile gösterilmiştir.

⁽³⁾Kurulan modele göre anlamlı olan *** ($p < 0,05$) ilişkiler gri dolgu ile gösterilmiştir.

Tablo 42. Hareketlilikte etkili bireyden kaynaklı nedenlerin mekân örtük değişkenlerin birbirleri üzerindeki etkisi

Değişkenler (SMC değerleri)		Örtük değişken (faktör)	β_1	β_2	S.E.	C.R.	P
Farklı ticaret birimlerine yakınlık (0,51)	<---	Temel hizmetlere erişebilirlik	0,71	0,96	0,06	15,73	***
Çocukların okula yakınlık (0,39)	<---	Temel hizmetlere erişebilirlik	0,63	0,76	0,06	13,57	***
Kent merkezine-meydana yakınlık.(0,57)	<---	Temel hizmetlere erişebilirlik	0,75	1,01	0,06	16,92	***
Günlük ihtiyaçların karşılandığı merkeze yakınlık (0,67)	<---	Temel hizmetlere erişebilirlik	0,82	1,00			
Bireylerin yaşlanması (0,71)	<---	Bireysel şok	0,84	1,00			
Hanede engelli olması (0,51)	<---	Bireysel şok	0,72	0,87	0,06	15,76	***
Hanede hasta olması (0,66)	<---	Bireysel şok	0,81	0,97	0,05	17,89	***
İse yakınlık (0,41)	<---	Temel hizmetlere erişebilirlik	0,66	0,85	0,06	14,51	***
Konutun iç tasarımı (0,39)	<---	Konut temel bileşenleri	0,62	0,77	0,06	13,05	***
Konutun yaşı (0,60)	<---	Konut temel bileşenleri	0,78	0,90	0,05	16,65	***
Dinlenme/gezinti alanlarına yakınlık (0,68)	<---	İkincil ihtiyaçlara erişebilirlik	0,82	1,26	0,09	14,02	***
Spor ve park tesislerine yakınlık (0,75)	<---	İkincil ihtiyaçlara erişebilirlik	0,86	1,30	0,09	14,29	***
Konutun yeni oluşu (0,65)	<---	Konut temel bileşenleri	0,80	1,00			
Hanede çalışan sayısı (0,55)	<---	Ekonomik olanaklılık	0,74	1,00			
Hanedeki işsiz sayısı(0,50)	<---	Ekonomik olanaklılık	0,71	1,04	0,08	13,75	***
Hanenin birikimleri (0,48)	<---	Ekonomik olanaklar	0,69	0,96	0,07	13,46	***
Yapılaşma yoğunluğu (0,41)	<---	Planlama kriterleri	0,64	0,79	0,06	12,58	***
Konut alanının iklim açısından uygunluk (0,51)	<---	Planlama kriterleri	0,72	0,94	0,07	13,89	***
Konut alanının çevreye uyumlu olması (0,65)	<---	Planlama kriterleri	0,81	1,00			
Konutun büyüklüğü	<---	Konut temel bileşenleri	0,73	0,82	0,05	15,52	***
Toplu taşıma hat/duraklarına yakınlık (0,49)	<---	Altyapı/erişim	0,70	1,00			
Mahalledeki araç trafiği/yoğunluğu (0,46)	<---	Altyapı/erişim	0,68	0,96	0,07	12,98	***
Mahallenin benzer sosyal yapıdaki insanlardan oluşması (0,41)	<---	Altyapı/erişim	0,60	0,94	0,08	12,32	***
Hanede yaşayan kişi sayısı ve değişimi (0,62)	<---	Hane sakini	0,79	0,91	0,07	12,92	***
Hanedeki çocuk sayısı (0,77)	<---	Hane sakini	0,88	1,00			
Konutun uygun kira değeri (0,47)	<---	Ekonomik zorunluluk	0,68	1,05	0,09	12,24	***
Konutun bakım masrafları (0,41)	<---	Ekonomik zorunluluk	0,64	1,00			
Hanenin toplam geliri ve gelir değişimi (0,47)	<---	Ekonomik olanaklılık	0,69	0,85	0,06	13,35	***

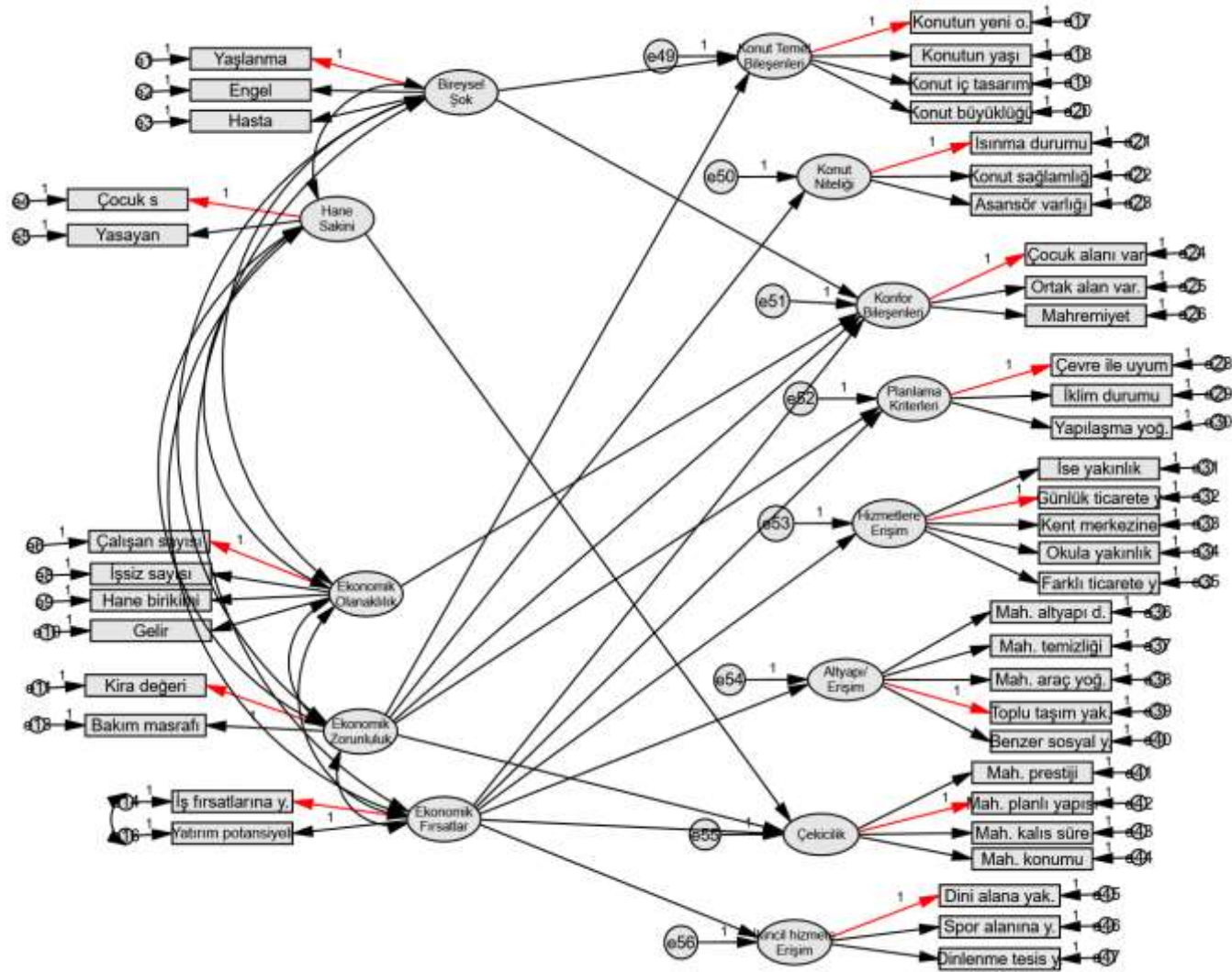
Tablo 42'nin devamı

Değişkenler (SMC değerleri)		Örtük değişken (faktör)	β_1	β_2	S.E.	C.R.	P
İş ve gelir fırsatlarına yakınlık (0,39)	<---	Ekonomik fırsatlar	0,62	1,04	0,07	14,43	***
Yatırım olma potansiyeli (0,36)	<---	Ekonomik fırsatlar	0,60	1,00			
Binaların birbirine mesafesi-mahremiyet (0,50)	<---	Konfor bileşenleri	0,71	0,84	0,05	15,64	***
Ortak alanların olması(0,65)	<---	Konfor bileşenleri	0,81	0,98	0,05	18,25	***
Çocuk alanının olması (0,72)	<---	Konfor bileşenleri	0,85	1,00			
Mahalle temizliği ve bakımlı olması (0,49)	<---	Altyapı/erişim	0,70	0,99	0,07	13,36	***
Mahallenin altyapı durum (0,38)	<---	Altyapı/erişim	0,62	0,91	0,08	11,84	***
Mahallede kalış süresi (0,45)	<---	Çekicilik	0,67	0,95	0,07	13,24	***
Mahallenin planlı yapısı (0,53)	<---	Çekicilik	0,73	1,00			
Mahallenin şehir içindeki konumu (0,50)	<---	Çekicilik	0,71	0,97	0,07	13,84	***
Mahallenin prestijli olması (0,50)	<---	Çekicilik	0,71	1,01	0,07	13,92	***
Dini tesislere yakınlık (0,42)	<---	İkincil ihtiyaçlara erişebilirlik	0,65	1,00			
Konutun asansör varlığı (0,48)	<---	Konut niteliği	0,69	0,97	0,07	14,32	***
Konutun sağlamlığı/bakımlı oluşu (0,55)	<---	Konut niteliği	0,74	0,95	0,06	15,44	***
Konutun ısınma durumu (0,61)	<---	Konut niteliği	0,78	1,00			

⁽¹⁾ β_1 : standartlaştırılmış değerleri, β_2 : standartlaştırılmamış değerler, SMC: Squared Multiple Correlations

⁽²⁾Faktörlere ait en yüksek değerler gri dolgu ile gösterilmiştir.

⁽³⁾Kurulan modele göre anlamlı olan *** ($p<0,05$) ilişkiler gri dolgu ile gösterilmiştir.

Şekil 38. Hareketlilikte etkili bireyden kaynaklı nedenlerin mekân örtük değişkenleri üzerindeki etkisi (sadeleşmiş model)

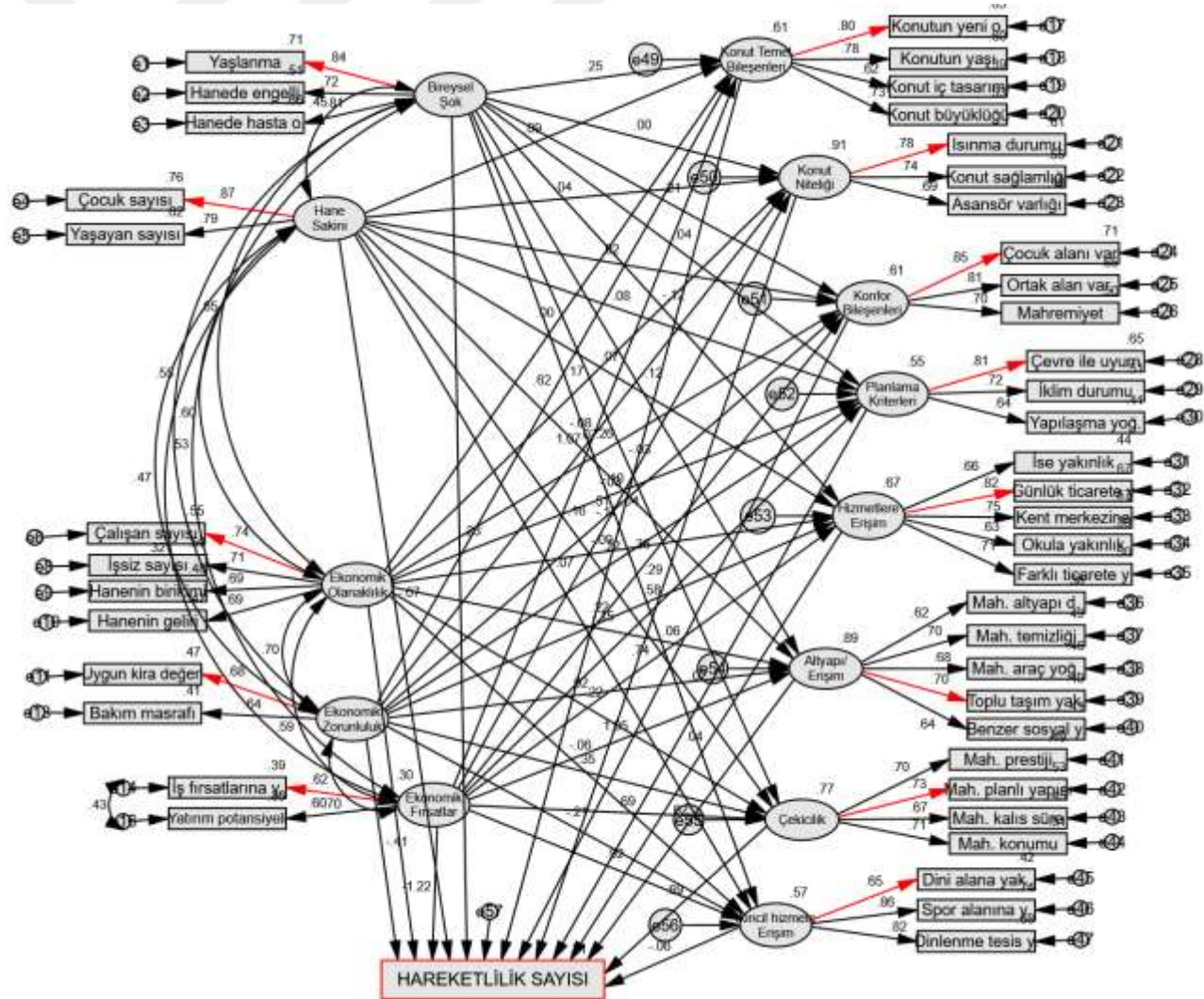
4.2. İkametgâh Hareketliliği Nedenlerinin Gerçek Hareketlilik Üzerindeki Etkisi

Çalışmanın son aşamasında ise yapısal regresyon modelleri yardımıyla ikametgâh hareketliliğine etken algılanan nedenler ile gerçek hareketlilik arasında bir neden-sonuç ilişkisinin kurulması hedeflenmektedir. Algılanan ve gerçekleşen hareketlilik olgularının bir sentezi olan bu bölüm çalışmanın bir diğer özgün yanını oluşturmaktadır.

Bu noktada farklı ölçeklerdeki memnuniyete (konut temel bileşenleri, konut niteliği, konfor bileşenleri, planlama kriterleri, temel hizmetlere erişebilirlik, altyapı/erişim, çekicilik/ikincil ihtiyaçlara erişebilirlik) dayalı ikametgâh hareketliliğinin oluşmasında hangi bireysel faktörlerin etken olduğu ve bu etkenlerin gerçek hareketlilikte etkili olup olmadığı ortaya konulmuştur. Daha genel bir ifade ile yaşam döngüsü ve yaşam seyri faktörlerinin memnuniyet üzerindeki algılanan etkisi ile bu etmenlerin gerçek hareketliliğin oluşmasındaki katkısı değerlendirilmiştir. Bu kapsamda memnuniyet faktörlerini yaşam döngüsü (bireysel şok ve hane sakini) ve yaşam seyri (ekonomik olanaklılık, ekonomik zorunluluk, ekonomik fırsatlar) faktörleri etkilerken, sonuç değişkeni olarak da “ikametgâh hareketliliği sayısı” değişkeni esas alınmıştır. Algılanan ve gerçek hareketlilik olgularının birlikte ele alındığı bu aşamada ikametgâh hareketliliğinin algılanan yaşam döngüsü ve yaşam seyri nedenlerinin mekân ve hareketlilik üzerindeki etkisi bağımlı ve bağımsız olmak üzere iki farklı yapısal regresyon modeli ile karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

4.2.1. Yaşam Döngüsü ve Yaşam Seyrinin Mekânsal Memnuniyet ve Hareketlilik Üzerindeki Bağımsız Etkisi

Modelde bireyin yaşam döngüsünü tanımlayan “bireysel şok” ve “hane sakini” ile yaşam seyrini tanımlayan “ekonomik zorunluluk”, “ekonomik olanaklılık” ve “ekonomik fırsatlar” bireyin yaşamının farklı boyutlarını ele alan fakat ilişkili değişkenler olarak kabul edilmiştir. Bu kabul doğrultusunda kurulan modele göre yaşam döngüsü ve yaşam seyrine ait beş örtük değişken arasında kovaryans bağlantıları kurularak oluşturulan modelde her bir örtük değişkenin mikro-mezo ve makro mekânsal ölçekli memnuniyet faktörleri üzerindeki etkisi ve sonrasında da bu etkilerin gerçek hareket sayısına yansımaları test edilmek üzere modellenmiştir. Bu kapsamda çizilen modelin uyum indeksleri CMIN/DF=1,889; RMSEA=0,044; CFI=0,920; GFI=0,863, IFI=0,921, TLI= 0,910 ve standardize RMR=0,417 olup, uyum indekslerine göre model uyumunun sağlandığı görülmektedir (Şekil, 39).

Şekil 39. Yaşam döngüsü ve yaşam seyrinin mekân ve hareketlilik üzerindeki bağımsız etkisi

Kurulan modelin sonuçları değerlendirildiğinde AFA ile ortaya konulan ve DFA ile kabul edilen değişkenlerin bu modelde de anlamlı sonuçlar verdiği görülmüştür. Örtük değişkenler arasında kurulan yol bağlantılarına göre ikametgâh hareketliliğini yaşam döngüsü örtük değişkenlerinden “bireysel şokun” “konutun temel bileşenleri ve “konfor bileşenleri” ile “hane sakini” değişkenlerinin “çekicilik” üzerinde anlamlı ($p<0,05$) etkisinin olduğu görülmektedir.

“Yaşam seyri” örtük değişkenlerinden “ekonomik olanakların” “konfor bileşenleri” üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu açıktır. Bireyin sahip olduğu varlıkların bir yansıması olan “ekonomik olanaklılık” kıyasla “ekonomik zorunluluğun” ve “ekonomik fırsatların” mekân üzerinde daha fazla etki barındırdığı görülmektedir. Şöyle ki; bireyin ya da hanelerin kısıtlarını tanımlayan “ekonomik zorunluluklar” “konutun temel bileşenler”, “konut niteliği”, “konfor bileşenleri”, “planlama kriterleri”, “temel hizmetlere erişebilirlik” ve “çekicilik” üzerinde etkili iken “ekonomik fırsatlar” mekânda “konfor bileşenleri”, “planlama kriterleri”, “temel hizmetlere erişebilirlik”, “altyapı/erişim”, “çekicilik”, “ikincil ihtiyaçlara erişebilirlik” üzerinde etkilidir. Ekonomik temelli üç örtük değişkenin konut yakın çevresine dair “konfor bileşenleri” örtük değişkeni üzerinde etkili olduğu görülmektedir.

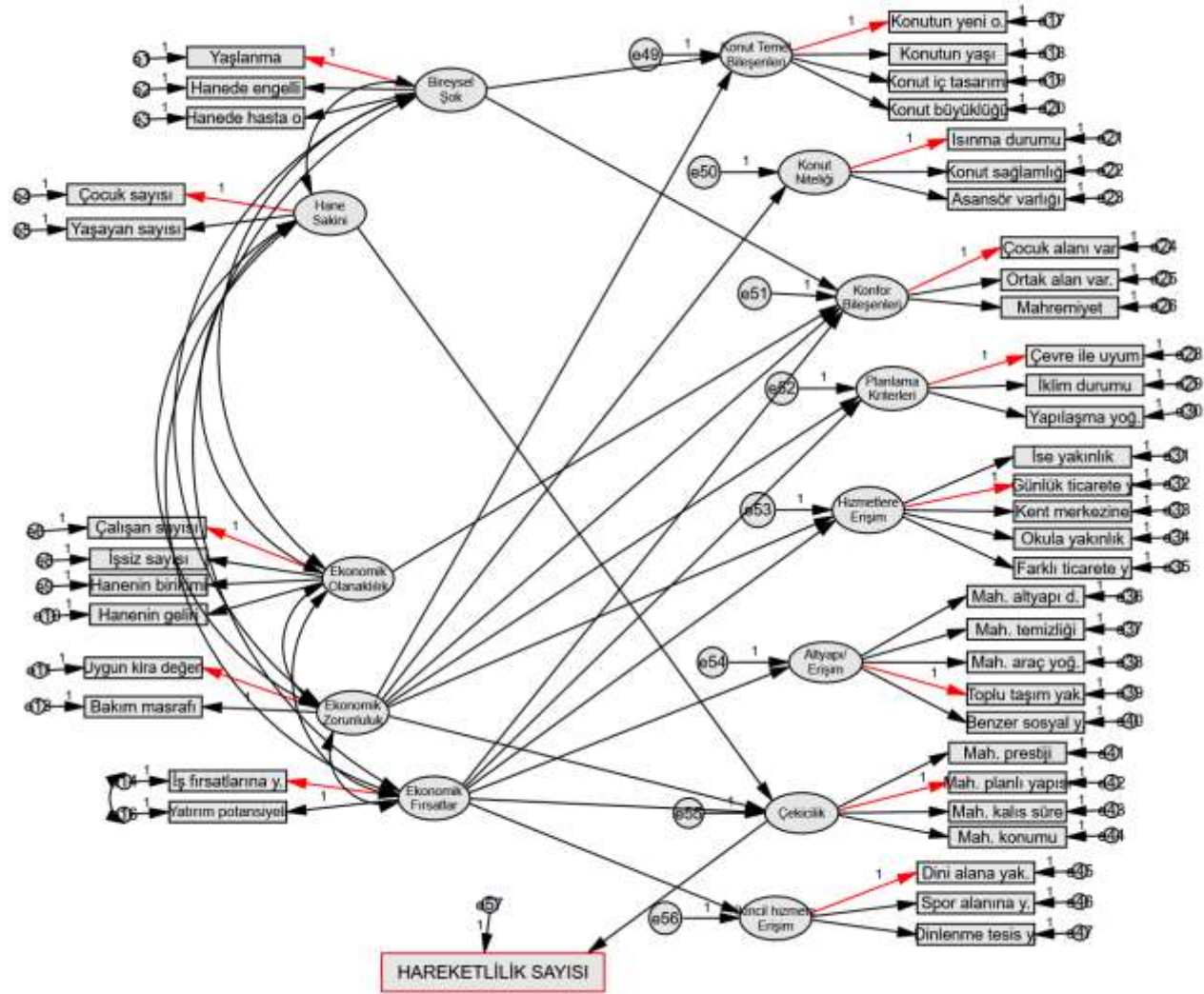
Tüm ilişkiler karşılaştırmalı olarak değerlendirildiğinde ekonomik zorunluluk örtük değişkenin “konutun asansör varlığı”, “konutun sağlamlığı/bakımlı oluşu” ve “konutun ısıtma durumunu” içeren mikro mekânsal ölçekli “konut niteliği” üzerindeki en fazla olduğu görülmektedir. “Ekonomik olanaklılık” ve “ekonomik zorunluluktan” çok bireyin yaşam seyrinden kaynaklı “ekonomik fırsatların” hareketliliğe etken “altyapı/erişim” ve “ikincil ihtiyaçlara erişebilirlik” örtük değişkenleri üzerinde etkisinin bulunduğu görülmektedir. Son olarak modelde bireyin “gerçek hareketlilik sayıları” üzerinde algıladıkları nedenlerin etkisi de ortaya konulmuştur. Kurulan ve doğrulanan model sonuçlarına göre “gerçek hareketlilik sayıları” üzerinde bireylerin algılanan ve makro mekânsal ölçekli hareketlilik nedenlerinden biri olan mahalle “çekiciliğinin” etkisi olduğu görülmektedir (Tablo 43). Anlamlı bulunan örtük ve ölçülen değişkenlere ait anlamsız yolların silinmesi sonrasında oluşan son model Şekil 40’da verilmiştir.

Tablo 43. Yaşam döngüsü ve yaşam seyrinin mekânsal ve hareketlilik üzerindeki bağımsız etkisi (regresyon değerleri)

Değişkenler (SMC değerleri)		Örtük değişken (faktör)	β_1	β_2	S.E.	C.R.	P
Konut niteliği	<---	Ekonomik zorunluluk	1,07	1,24	0,17	7,52	***
Altyapı/erişim	<---	Ekonomik fırsatlar	1,05	1,14	0,14	8,06	***
İkincil ihtiyaçlara erişebilirlik	<---	Ekonomik fırsatlar	0,92	0,98	0,13	7,27	***
Temel hizmetlere erişebilirlik	<---	Ekonomik fırsatlar	0,74	0,87	0,12	7,48	***
Çekicilik	<---	Ekonomik fırsatlar	0,69	0,81	0,11	7,06	***
Konutun temel bileşenleri	<---	Ekonomik zorunluluk	0,62	0,88	0,14	6,25	***
Planlama kriterleri	<---	Ekonomik fırsatlar	0,58	0,76	0,12	6,19	***
Konfor bileşenleri	<---	Ekonomik zorunluluk	0,51	0,70	0,14	5,13	***
Konfor bileşenleri	<---	Ekonomik fırsatlar	0,36	0,49	0,11	4,49	***
Çekicilik	<---	Ekonomik zorunluluk	0,35	0,42	0,13	3,26	0,001
Konutun temel bileşenleri (0,61)	<---	Bireysel şok	0,25	0,25	0,07	3,46	***
Temel hizmetlere erişebilirlik	<---	Ekonomik zorunluluk	0,22	0,27	0,13	2,07	0,04
Planlama kriterleri	<---	Ekonomik zorunluluk	0,22	0,29	0,14	2,07	0,04
Konfor bileşenleri (0,61)	<---	Bireysel şok	0,21	0,21	0,07	2,83	0,01
Çekicilik	<---	Hane sakini	0,16	0,13	0,06	2,04	0,04
Konutun temel bileşenleri (0,61)	<---	Hane sakini	0,09	0,09	0,06	1,35	0,18
Planlama kriterleri	<---	Hane sakini	0,08	0,07	0,07	1,00	0,32
Altyapı/erişim	<---	Hane sakini	0,07	0,05	0,07	0,72	0,47
Temel hizmetlere erişebilirlik	<---	Hane sakini	0,07	0,05	0,06	0,85	0,40
İkincil ihtiyaçlara erişebilirlik	<---	Hane sakini	0,07	0,05	0,07	0,71	0,48
Konut niteliği	<---	Hane sakini	0,04	0,03	0,06	0,56	0,58
Planlama kriterleri (0,55)	<---	Bireysel şok	0,04	0,04	0,09	0,48	0,63
Konfor bileşenleri	<---	Hane sakini	0,02	0,02	0,06	0,36	0,72
Altyapı/erişim	<---	Ekonomik zorunluluk	0,02	0,02	0,14	0,15	0,88
Konut niteliği (0,91)	<---	Bireysel şok	0,00	0,00	0,07	-0,00	1,00
Konutun temel bileşenleri	<---	Ekonomik olanaklılık	-0,00	-0,00	0,11	-0,01	0,99
Çekicilik (0,77)	<---	Bireysel şok	-0,03	-0,02	0,07	-0,31	0,76

Tablo 43'ün devamı

Değişkenler (SMC değerleri)		Örtük değişken (faktör)	β_1	β_2	S.E.	C.R.	P
Konut niteliği	<---	Ekonomik fırsatlar	-0,03	-0,03	0,11	-0,28	0,78
İkincil ihtiyaçlara erişebilirlik (0,58)	<---	Bireysel şok	-0,05	-0,03	0,08	-0,45	0,65
İkincil ihtiyaçlara erişebilirlik	<---	Ekonomik olanaklılık	-0,06	-,006	0,12	-0,47	0,64
Konutun temel bileşenleri	<---	Ekonomik fırsatlar	-0,09	-0,12	0,11	-1,10	0,27
Temel hizmetlere erişebilirlik	<---	Ekonomik olanaklılık	-0,09	-0,08	0,11	-0,76	0,45
Planlama kriterleri	<---	Ekonomik olanaklılık	-0,10	-0,11	0,12	-0,91	0,36
Temel hizmetlere erişebilirlik (0,67)	<---	Bireysel şok	-0,12	-0,10	0,07	-1,42	0,16
Altyapı/erişim (0,89)	<---	Bireysel şok	-0,12	-0,10	0,08	-1,23	0,22
Altyapı/erişim	<---	Ekonomik olanaklılık	-0,15	-0,14	0,12	-1,12	0,26
Konut niteliği	<---	Ekonomik olanaklılık	-0,18	-0,16	0,11	-1,54	0,13
İkincil ihtiyaçlara erişebilirlik	<---	Ekonomik zorunluluk	-0,21	-0,22	0,14	-1,60	0,11
Çekicilik	<---	Ekonomik olanaklılık	-0,22	-0,21	0,11	-1,93	0,05
Konfor bileşenleri	<---	Ekonomik olanaklılık	-0,26	-0,28	0,11	-2,46	0,01
Hareketlilik sayısı (0,21)	<---	İkincil ihtiyaçlara erişebilirlik	-0,06	-0,18	0,38	-0,46	0,64
Hareketlilik sayısı (0,21)	<---	Çekicilik	0,69	1,73	0,57	3,02	0,00
Hareketlilik sayısı (0,21)	<---	Altyapı/erişim	0,62	1,67	1,61	1,04	0,30
Hareketlilik sayısı (0,21)	<---	Temel hizmetlere erişebilirlik	0,04	0,11	0,37	0,30	0,77
Hareketlilik sayısı (0,21)	<---	Planlama kriterleri	0,02	0,03	0,25	0,16	0,88
Hareketlilik sayısı (0,21)	<---	Konfor bileşenleri	0,07	0,14	0,24	0,58	0,56
Hareketlilik sayısı (0,21)	<---	Konut niteliği	0,29	0,73	1,33	0,55	0,58
Hareketlilik sayısı (0,21)	<---	Temel bileşenler	-0,17	-0,36	0,23	-1,57	0,12
Hareketlilik sayısı (0,21)	<---	Ekonomik fırsatlar	-1,22	-3,59	3,12	-1,15	0,25
Hareketlilik sayısı (0,21)	<---	Ekonomik zorunluluk	-0,41	-1,21	2,21	-0,55	0,58
Hareketlilik sayısı (0,21)	<---	Ekonomik olanaklılık	0,30	0,71	0,71	1,00	0,32
Hareketlilik sayısı (0,21)	<---	Hane sakini	-0,07	-0,14	0,32	-0,44	0,66
Hareketlilik sayısı (0,21)	<---	Bireysel şok	0,23	0,48	0,37	1,31	0,19

Şekil 40. Yaşam döngüsü ve yaşam seyrinin mekân ve hareketlilik üzerindeki bağımsız etkisi (anlamli yollar ile)

4.2.2. Yaşam Döngüsünün Yaşam Seyri, Mekânsal Memnuniyet ve Hareketlilik Üzerindeki Etkisi

Yaşam döngüsünün yaşam seyri aracılığıyla mekân ve hareketlilik üzerindeki etkisine dair kurulan modelde yaşam döngüsü örtük değişkenlerinin yaşam seyri üzerindeki etkileri de sorgulanmıştır. Kurulan model ile yaşam döngüsü örtük değişkenlerinin yaşam seyri üzerindeki olası etkileri de ortaya konulmuştur. 59 hipotezin (yolun) test edildiği modelin uyum indeksleri CMIN/DF=1,961; RMSEA=0,046; CFI=0,913; GFI=0,857; IFI=0,914 ve TLI= 0,903 olup, model doğrulanmıştır.

Doğrulan modelin bulgularına göre bireylerin yaşam döngüsünün bileşenlerinden olan “bireysel şokların” sırasıyla “ekonomik fırsatlar”, “ekonomik olanaklılık”, “ekonomik zorunluluklar”, ile mekândan kaynaklı “konut niteliği”, “ikincil ihtiyaçlara erişebilirlik”, “çekicilik”, “temel hizmetlere erişebilirlik”, “altyapı/erişim” üzerinde etkisinin olduğu görülmektedir. Yaşam döngüsünün diğer bir bileşeni olan “hane sakininin” ise sadece yaşam seyri örtük değişkenlerinden olan “ekonomik olanaklılık”, “ekonomik zorunluluklar” üzerinde anlamlı etkisi bulunmaktadır.

Bireylerin yaşam seyirlerinin merkezinde olan “ekonomik fırsatlar” örtük değişkeni “altyapı/erişim”, “ikincil ihtiyaçlara erişebilirlik”, “temel hizmetlere erişebilirlik”, “çekicilik” ve “planlama kriterleri” üzerinde etkiliyken; “ekonomik zorunluluklar” örtük değişkeninin “konut niteliği”, “konfor bileşenleri”, “konut temel bileşenleri”, “çekicilik”, “temel hizmetlere erişebilirlik”, “planlama kriterleri” ve “altyapı/erişim” üzerinde anlamlı etkisi bulunmaktadır. Ayrıca bireye dair “ekonomik fırsatlar” ve “ekonomik zorunlulukların” mekânsal nedenler üzerindeki etkisi önceliklidir. Modele dair en yüksek etki “altyapı/erişim” üzerinde bulunmakla birlikte bu etki “ekonomik fırsatlardan” kaynaklanmaktadır. Son olarak; gerçek ve algılanan ikametgâh hareketliliğinin birlikte değerlendirmesini içeren bu adımda “gerçekleşen ikametgâh hareketliliği sayısını” “çekicilik”, “altyapı/erişim”, “temel hizmetlere erişebilirlik”, “ekonomik fırsatlar”, “ekonomik zorunluluk” ve “bireysel şok” örtük değişkenlerinin etkilediği görülmektedir (Tablo 44, Şekil 41).

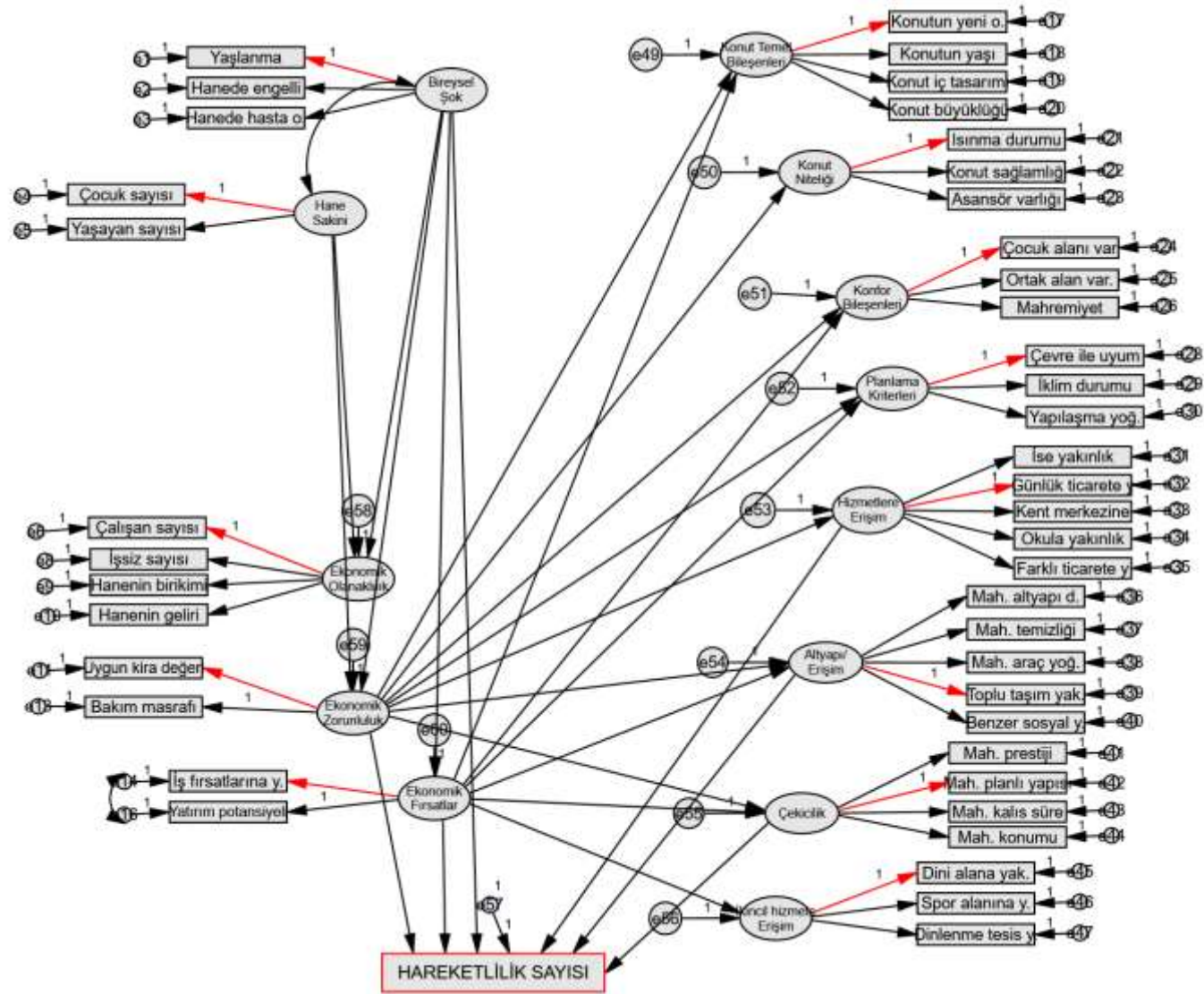
Kurulan ve doğrulan yapısal eşitlik modelinin okunabilirliğini artırmak amacıyla analiz sonucunda neden-sonuç bağlamında anlamlı bulunan yollara (29 adet) göre model sadeleştirilerek Şekil 42’de verilmiştir.

Tablo 44. Yaşam döngüsünün yaşam seyri, mekânsal memnuniyet ve hareketlilik üzerindeki etkisi dair regresyon değerleri

Değişkenler (SMC değerleri)		Örtük değişken (faktör)	β_1	β_2	S.E.	C.R.	P
Altyapı/erişim (0,92)	<---	Ekonomik fırsatlar	1,04	1,14	0,13	8,95	***
Konut niteliği (0,90)	<---	Ekonomik zorunluluk	0,99	1,14	0,13	9,08	***
İkincil ihtiyaçlara erişebilirlik (0,56)	<---	Ekonomik fırsatlar	0,84	0,92	0,12	7,92	***
Temel hizmetlere erişebilirlik (0,65)	<---	Ekonomik fırsatlar	0,74	0,89	0,11	8,15	***
Çekicilik (0,76)	<---	Ekonomik fırsatlar	0,70	0,83	0,11	7,80	***
Planlama kriterleri (0,53)	<---	Ekonomik fırsatlar	0,58	0,78	0,11	6,93	***
Konfor bileşenleri (0,60)	<---	Ekonomik zorunluluk	0,55	0,76	0,11	6,96	***
Ekonomik fırsatlar(0,38)	<---	Bireysel şok	0,55	0,39	0,06	6,07	***
Konutun temel bileşenleri (0,60)	<---	Ekonomik zorunluluk	0,54	0,77	0,11	7,14	***
Çekicilik	<---	Ekonomik zorunluluk	0,53	0,62	0,10	6,29	***
Ekonomik olanaklılık (0,58)	<---	Bireysel şok	0,51	0,47	0,05	8,68	***
Ekonomik zorunluluk (0,44)	<---	Bireysel şok	0,48	0,35	0,05	6,58	***
Temel hizmetlere erişebilirlik	<---	Ekonomik zorunluluk	0,45	0,52	0,10	5,48	***
Konfor bileşenleri	<---	Ekonomik fırsatlar	0,40	0,56	0,10	5,74	***
Ekonomik olanaklılık	<---	Hane sakini	0,38	0,33	0,05	6,52	***
Planlama kriterleri	<---	Ekonomik zorunluluk	0,37	0,49	0,11	4,59	***
Altyapı/erişim	<---	Ekonomik zorunluluk	0,32	0,35	0,09	3,93	***
Ekonomik zorunluluk	<---	Hane sakini	0,28	0,19	0,05	3,97	***
Temel hizmetlere erişebilirlik	<---	Ekonomik olanaklılık	0,17	0,16	0,08	1,92	0,06
Konutun temel bileşenleri	<---	Bireysel şok	0,17	0,17	0,09	1,95	0,05
Konutun temel bileşenleri	<---	Ekonomik olanaklılık	0,14	0,15	0,09	1,69	0,09
Konutun niteliği	<---	Ekonomik olanaklılık	0,13	0,12	0,07	1,64	0,10
Ekonomik fırsatlar	<---	Hane sakini	0,13	0,09	0,06	1,52	0,13
Konut niteliği	<---	Ekonomik fırsatlar	0,13	0,15	0,08	1,91	0,06
Planlama kriterleri	<---	Ekonomik olanaklılık	0,12	0,12	0,10	1,22	0,22
Altyapı/erişim	<---	Ekonomik olanaklılık	0,11	0,10	0,08	1,27	0,21
İkincil ihtiyaçlara erişebilirlik	<---	Ekonomik olanaklılık	0,09	0,08	0,08	0,96	0,34
İkincil ihtiyaçlara erişebilirlik	<---	Ekonomik zorunluluk	0,07	0,08	0,08	0,93	0,35
Çekicilik	<---	Ekonomik olanaklılık	0,06	0,05	0,08	0,65	0,52

Tablo 44'ün devamı

⁽¹⁾ Değişkenler (SMC değerleri)		Örtük değişken (faktör)	β_1	β_2	S.E.	C.R.	P
Konutun temel bileşenleri	<---	Hane sakini	0,05	0,05	0,07	0,71	0,48
Konfor bileşenleri	<---	Bireysel şok	0,04	0,04	0,09	0,46	0,65
Konutun temel bileşenleri	<---	Ekonomik fırsatlar	-0,00	-0,00	0,09	-0,06	0,96
Çekicilik	<---	Hane sakini	-0,01	-0,01	0,07	-0,13	0,92
Konfor bileşenleri	<---	Ekonomik olanaklılık	-0,03	-0,04	0,09	-0,38	0,71
Planlama kriterleri	<---	Hane sakini	-0,06	-0,05	0,07	-0,73	0,47
Konut niteliği	<---	Hane sakini	-0,08	-0,06	0,06	-0,99	0,32
İkincil ihtiyaçlara erişebilirlik	<---	Hane sakini	-0,08	-0,06	0,06	-0,86	0,39
Konfor bileşenleri	<---	Hane sakini	-0,09	-0,08	0,07	-1,22	0,23
Temel hizmetlere erişebilirlik	<---	Hane sakini	-0,11	-0,09	0,07	-1,25	0,21
Altyapı/erişim	<---	Hane sakini	-0,14	-0,10	0,07	-1,42	0,16
Planlama kriterleri	<---	Bireysel şok	-0,17	-0,16	0,10	-1,58	0,11
Konut niteliği	<---	Bireysel şok	-0,22	-0,18	0,08	-2,27	0,02
İkincil ihtiyaçlara erişebilirlik	<---	Bireysel şok	-0,24	-0,19	0,09	-2,15	0,03
Çekicilik	<---	Bireysel şok	-0,28	-0,24	0,09	-2,75	0,00
Temel hizmetlere erişebilirlik	<---	Bireysel şok	-0,38	-0,32	0,09	-3,65	***
Altyapı/erişim	<---	Bireysel şok	-0,43	-0,33	0,09	-3,68	***
Hareketlilik sayısı (0,782)	<---	İkincil ihtiyaçlara erişebilirlik	0,12	0,32	0,30	1,09	0,28
Hareketlilik sayısı (0,782)	<---	Çekicilik	0,99	2,55	0,53	4,86	***
Hareketlilik sayısı (0,782)	<---	Altyapı/erişim	2,17	6,08	2,11	2,89	0,00
Hareketlilik sayısı (0,782)	<---	Temel hizmetlere erişebilirlik	0,26	0,65	0,31	2,13	0,03
Hareketlilik sayısı (0,782)	<---	Planlama kriterleri	0,14	0,33	0,22	1,51	0,13
Hareketlilik sayısı (0,782)	<---	Konfor bileşenleri	0,19	0,41	0,22	1,88	0,07
Hareketlilik sayısı (0,782)	<---	Konut niteliği	0,65	1,69	1,34	1,27	0,21
Hareketlilik sayısı (0,782)	<---	Konut temel bileşenleri	-0,13	-0,28	0,22	-1,27	0,21
Hareketlilik sayısı (0,782)	<---	Ekonomik fırsatlar	-3,69	-11,32	2,15	-5,27	***
Hareketlilik sayısı (0,782)	<---	Ekonomik zorunluluk	-2,04	-6,15	1,88	-3,27	0,00
Hareketlilik sayısı (0,782)	<---	Ekonomik olanaklılık	-0,43	-1,02	0,71	-1,44	0,15
Hareketlilik sayısı (0,782)	<---	Hane sakini	0,53	1,08	0,70	1,55	0,12
Gerçek hareketlilik (0,782)	<---	Bireysel şok	1,73	3,73	1,00	3,73	***

Şekil 42. Yaşam döngüsünün yaşam seyri, mekânsal memnuniyet ve hareketlilik üzerindeki etkisi (anlamli yollar ile)

5. SONUÇLAR

İkametgâh hareketliliğinin çok kapsamlı boyutu geçmişten bugüne farklı yaklaşımlar ile ele alınmasına neden olmuştur. Birçok farklı yaklaşım birçok farklı nedeni de beraberinde getirmiştir. Değişen zamana, aile yapısına ve kentsel mekâna bağlı olarak da ikametgâh hareketliliğinin ve nedenlerinin sürekli sorgulanması yazın açısından önemli olup, özgünlük taşımaktadır. İkametgâh hareketliliği bireylerin veya hanelerin yaşam döngüsü, yaşam seyri ve memnuniyet temelli nedenlerden kaynaklı konut ve konut yakın çevresini değiştirme niyetini, konut yer seçimini ve yeni yerleşime uyum sağlama sürecini içine alan bir sistem bütünüdür. Heterojen yapıdaki kentsel mekânın şekillenmesiyle ilişkili olan ikametgâh hareketliliğinin çok boyutlu yapısı bu olgunun farklı perspektiflerden ele alınışını gerekli kılmaktadır. Bireyin veya yaşadığı kentin demografik, ekonomik, sosyal ve fiziksel yapısını şekillendiren faktörler bu değişim arzusunun temellerini oluşturmaktadır. Bireyin ve/veya mekânın sosyo ekonomik yapısından kaynaklanan nedenler sonucunda oluşan hareketlilik yine birey/hane ve kent üzerinde etkiler yaratmaktadır.

Bir süreç halinde yürütülen hareketlilik çalışmalarının toplumun gerçeklerini anlama ve kentsel mekânın gelişimine katkı sağlama noktasında yararları bulunmaktadır. Trabzon ili Ortahisar ilçesinde yapılan bu çalışmada, kentsel mekânları şekillendiren ikametgâh hareketliliğinin yere özgü nedenleri belirlenmiş, sakinlerin genel özellikleri ve hareket tercihleri hakkında bilgiler tespit edilmiştir. Bu çalışma, Trabzon ili Ortahisar ilçesine bağlı mahallelerde ikametgâh hareketliliğinin, hem mekânsal yönü ve izdüşümünü (makro yaklaşım) hem de nedenselliğini (mikro yaklaşım) birlikte tartışarak yazına yenilik ve katkı sağlamaktadır. Birbirine girdi oluşturan bu ikili yapı hanelerin ikamet amaçlı yaptıkları hareketliliklerin yönlerinin, belirleyicilerinin ve etkilerinin ortaya çıkarılmasını hedeflemektedir. Bu hedef doğrultusunda makro yaklaşımda “gerçek hareketlilik” ve mikro yaklaşımda “gerçekleşen hareketlilik ve nedenselliği” ve “algılanan hareketlilik ve nedenselliği” olmak üzere kurgulanan çalışmanın sonuçlarına aşağıda yer verilmiştir.

a) Gerçek hareketlilik adımı: Kentsel mekânın sosyo-demografik yapısının ve bireylerin/hanelerin mahalleler arasında 2014-2018 döneminde gerçekleştirdikleri hareketleri kapsayan bu adım ilçe ölçeğinde sonuçlara yer vermektedir. Ortahisar ilçesine ait 85 mahallenin ikamet amaçlı gerçekleştirdikleri hareketlerin sayısal tespiti yapılmış ve hareketliliğin

yönünün karşılaştırmalı olarak ortaya konulmuştur. Mahalle bazlı hareketliliğin karşılaştırmalı ele alındığı bu adım yazında yenilik barındırmakta nedensellik tartışmalarının bu adım doğrultusunda yapılması çalışmanın doğruluğunu artırmıştır.

Zaman içerisinde tüm kentlerde olduğu gibi Trabzon kentsel çekirdeğindeki nüfus artışı kentsel sınırlarının farklı yönlerde gelişmesine neden olmuştur. 2010 yılına kadar kentin hemen çeperinde yer alan Pelitli, 2010 yılı sonrasında da ise yine çeperde yer alan Çukurçayır Mahallesinde yaşanan nüfus artışı ile kent önce doğu sonrasında da güney yönünde gelişmiştir. Nüfus büyüklüğü dolayısıyla da ikametgâh hareketliliği kentsel mekânın hızlı değişimine, hatta kentsel sınırların yasal olarak da değişmesine neden olmuştur. Son 15 yıllık döneme bakıldığında hareketlerin en yüksek nüfus büyüklüğüne sahip doğuda Pelitli, batıda 2 Nolu Beşirli ve güneyde Çukurçayır mahalleleri etrafında artış gösterdiği görülmektedir. Kentsel nüfus büyüklüklerindeki artışa kıyasla daha düşük nüfus değişim oranlarına sahip olsa da özellikle son beş yılda kırsal nitelikli yerleşmelerdeki nüfus artışları dikkat çekmektedir (Esenyurt, Subaşı, Geçit, Ağılı, Ayvalı, Gündoğdu).

Heterojen yapıda olan ve bir bütünü oluşturan kentsel parçalar sosyo-demografik, ekonomik, fiziksel ve ekolojik yönlerden çeşitlilik göstermektedir. Hem kentlerin bu heterojen ve değişken yapısı hem de insan yaşamının esnekliği hareketlilik olgusunu da dinamik bir hale getirmektedir. Bu olgu hem bireyin hem de mekânın sunduğu çeşitliliğe göre şekillenmekte, farklı kent parçaları arasında hareketlilik bağlamında benzerlik ve farklılıklar gözlenmektedir. Bu benzerlik ve farklılıkların tespiti kentin doğru bir şekilde okunmasına ve gelecek müdahalelerinin sağlıklı yapılmasına katkı sağlamaktadır.

Zaman içerisinde ikametgâh hareketliliğinden kaynaklanan mahalleye girişler herhangi bir nedenden kaynaklı olumlu, gidişler ise olumsuz tepkileri mekânsal olarak gösterebilmektedir. İkametgâh hareketliliğinin nedensellik çalışmalarının yanı sıra hareketliliğin mekânsal dağılımları kentsel müdahalelere yönelik yol gösterici olmaktadır. Bir mahallenin tercih edilme ve edilmeme nedeni kadar tercih edilme sıklığı/yoğunluğu da önemlidir. Bu bağlamda, nüfus büyüklükleri de göz önüne alındığında Ortahisar ilçesinde Çukurçayır, Soğuksu, Aydınlikevler mahalleleri ikametgâh seçiminde en fazla tercih edilen mahalleler arasında olmakta, hem kent merkezine yakınlık hem de yeni yapılaşma varlığının mahallerin tercih nedenleri arasında olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, Pelitli ve 2 Nolu Beşirli mahallelerinde ise hem gelen hem de giden hareketli nüfusun yüksek olduğu ve ikamet amaçlı hareketlilik sirkülasyonunun fazla olduğu görülmektedir. Bu geliş ve gidişlerden kaynaklanan yüksek hareketlilik değerleri mahallelere gelen bireylerin herhangi bir nedenden kaynaklı

memnuniyetsizliklerinin bir göstergesi olabilir. Mahalleyi tercih ettikten kısa bir süre sonra ortaya çıkan bu memnuniyetsizlik bireyi tekrar harekete itebilmektedir. Bu heterojen doku zaman içerisinde köhneyerek eskiyen kentsel çekirdek ve kentsel dönüşüm uygulanan mahallelerinde (Zafer, Pazarkapı, Cumhuriyet, Çömlekçi gibi) hareketin başka mahallelere kaymasına neden olmaktadır. Bireylerin bu hareketleri eskiyen kent dokusunun yerine bireylerin değişen beklentilere ve olanaklara sahip yeni yerleşim yerlerine erişme isteğini de göstermektedir.

Çukurçayır'ın bir odak haline geldiği bu dönemde neredeyse tüm mahallelerden ikamet amaçlı akışların olduğu görülmekte ve en fazla geliş-gidiş akışının komşu mahallelerden gerçekleştirdiği görülmüştür. Bu durum bireylerin ve hanelerin eski sosyal ağları içerisinde hareket etme arzularının yüksek olduğunu göstermektedir. Gerçekleşen bu kısa mesafeli hareketler bireylerin/hanelerin aşına olduğu mahalle ve yakın çevresinde hareket ettiğini gösterirken bu durum yazın ile örtüşmektedir.

b) Gerçekleşen hareketlilik adımı: gerçekleşen hareketliliğin nedenlerinin kuramsal bilgi ile karşılaştırılması ve yere özgü etmenlerin belirlenmesidir. Çalışma tek ve sınırlı sayıda değişken/ifade ile tanımlanamayacak hareketlilik olgusunun çok boyutlu ele alınışını sağlayan geniş değişken havuzu sunarak hareketlilik tartışmasına kapsamlı bir bakış açısı sağlamıştır. Bu denli geniş bir değişken listesinin birlikte ele alınışı yazın için bir yeniliktir. Değişken sayısına ek olarak yazında sıklıkla kullanılan kesitsel veri varlığının yanı sıra hareketliliğin yaşam boyu ele alınmasına ve bireyin bağlantılı hareketlerini sorgulamaya olanak tanıyan boylamsal veri varlığının kullanılışı da çalışmanın özgünlüğü arttırmaktadır. Hareketlilik geçmişlerinin bu şekilde detaylı ele alınışı bireylerin harekete etken nedenlerinin zaman ve mekân düzlemindeki farklılaşmalarının izlenebilmesine olanak sağlamaktadır. Ayrıca, hareketlilik deseninin belirlendiği makro yaklaşımda bireylerin hareket nedenlerine kadar detaylandıran bu adım çalışmanın önceki çalışmalardan farklılaşmasına katkı koymaktadır.

Hareketlilik yapısının yanı sıra farklı sosyo-ekonomik profile sahip bireylerden oluşan Ortahisar kullanıcılarının (ankete katılan) çoğunluğu evli, üniversite-lise mezunu ve çalışan bireylerden oluşmaktadır. Haneler genelde dört kişiden oluşmakta, orta gelir düzeyinde ve çoğunluğu ev sahibi olup site içerisinde ikamet etmektedirler. Hareketlerin çoğunlukla Ortahisar'a bağlı mahalleler arasında olduğu, genellikle 1-3 kez hareket ettikleri çok küçük kısmının doğduğundan beri aynı konutta yaşadığı, bireylerin yarısından fazlasının ilk beş yılda hareket ettiği ve mahalleye aidiyet arttıkça ya da zaman geçtikçe hareketlilik oranlarının düştüğü ve bu bulguların yazınla paralellik gösterdiği görülmektedir.

Bireysel hareketlilik ile hanehalkı büyüklüğü, çocuk sayısı, eğitim durumu, toplam gelir, ikamet türü, ikamet süresi, aynı mahallede ikamet süresi ve konuttaki oda sayısı arasındaki bağlantıya ilişkin yapılan değerlendirmeye göre; yaş, eğitim, medeni durum, ekonomik durum, gelir, konut türü, mülkiyet, konut yaşı, konut büyüklüğü, konutta oturma süresi ve kira değeri grupları ortalaması ikametgâh hareketliliği yönünden farklılaşma göstermektedir. Hanedeki öğrenci sayısı, yükseköğrenimli ebeveyn sayısı, zorunlu eğitimdeki çocuk sayısı, eğitim durumu, hane büyüklüğündeki değişim, toplam gelir, konut büyüklüğü, kira ve satış değeri, konut varlığı arttıkça gerçekleşen ikametgâh hareketliliği sayısı artarken, konut yaşı, konutta oturma süresi, mahallede oturma süresi arttıkça hareketlilik azalmaktadır.

İkametgâh hareketliliğinin nedenselliğini tartışmayı temel almanın yanı sıra gerçekleşen hareketliliğin sınıflamasına da çalışma olanak tanımaktadır. Yaşam döngüsü, yaşam seyri ve memnuniyet esaslı yapılan sınıflamada bireylerin yaşamları boyunca gerçekleştirdikleri tüm hareketlerin çoğunlukla (yaklaşık yarısının) yaşam seyrinden kaynaklı nedenlerden meydana geldiği ortaya konulmuştur. Bireyin tüm hareketlerinin incelenmesi, yazın için bir yenilik olup ilk hareketlerin nedensellik yazınında sıklıkla kullanılan evlilik olgusuyla ilgili olduğu görülmektedir. Günümüzde yeni bir hane oluşumu ve paralelinde gelen hareketlilik bir nevi zorunlu etmenlerdendir.

“Kentın sunduğu mekânsal olanaklılık ikametgâh hareketliliği üzerinde etkilidir (H2)” hipotezine ilişkin yapılan değerdendirmelerde Trabzon kenti Ortahisar ilçesi için yapılan bu nedensellik tartışmasında dikkat çeken nokta tasarruf hakkı değışikliklerinin de çok etkili oluşu olmuştur. Şöyle ki bireylerin hareketlilik ritimleri incelendiğinde ikinci hareketten itibaren en etkili değışkenin tasarruf hakkındaki değışim olduğu görülmektedir. Bireyler çoğunlukla ev satın almak, ev yaptırmak ve kiraya çıkmak gibi nedenler ile tasarruf hakkını değıştirmektedir. Hareketlilik üzerine en ciddi etki gösteren etmen konut politikalarına ilişkin olarak değerdendirilebilir. Konut stoğunun durumu, yeni ve elde edilebilir konut arzının olduğu mahallelerde hareketliliğın fazla olması bunu kanıtlayan bir sonuçtur.

İkametgâh hareketliliğının aksine uzun mesafeli göç hareketlerinin iş ve istihdam odaklı olduğu kabulü yazında vardır. Bu çalışmanın bulguları, gelişen dünya ile bu kabulün yavaş yavaş ortadan kalktığını belirten sınırlı sayıdaki çalışmayı desteklemektedir. Öyle ki; hareketliliğın tüm evrelerinde evlilik ve tasarruf hakkı değışikliğının ardından işe yakınlık ifadesi gelmektedir. Bireylerin bugün oturdukları mahalleri seçimlerinde memnuniyete dayalı etkenler, konut seçimlerinde ise özellikle tasarruf hakkı değışimi olmak üzere yaşam

seyri faktörlerinin etkili olduğu görülmektedir. Mahallelerin seçiminde en etkili olan memnuniyet değişkenlerinden “aile mülkü, aidiyet, doğum yeri” ifadesinin sosyal boyutu kadar ekonomik boyutu da Ortahisar mahalleleri için büyük önem taşımaktadır. Olası bir hareketlilik durumunda ise bireyler; öncelikle başka bir ili tercih edeceklerini, sonrasında ise mahallenin sakin yapısı, konum ve erişebilirlik olanakları ve okula yakınlık nedenleriyle 1 Nolu Beşirli ve 2 Nolu Beşirli’yi tercih edeceklerini belirtmektedir. Yerleşimler arasında kıyaslama yapılacak olursa “yeni yerleşim ve yapılaşma” nedeninin en yüksek oranda Çukurçayır mahallesinde belirtildiği ve bunun da 2010 sonrasındaki nüfusa bağlı değişimin kentsel mekândaki yansımaları ile örtüştüğü söylenebilir. Memnuniyet temelli gerçekleşen hareketlerin yaklaşık yarısı ise “işe-okula-merkeze yakınlıktan” kaynaklanmaktadır. Bu zorunlu ihtiyaçlar nedeniyle yapılan hareketlerin dışında 1 Nolu Beşirli ve Bahçecik mahallelerin seçim nedenlerinde mahalle olanaklarının diğer yerleşmelerden daha önde olduğu görülmektedir.

Günümüzde hazırlanan planların ise mevcut ikametgâh hareketliliğini, harekete neden olan etmenleri, hareketliliğin konut sektörü (konut stoğu, konut arzı, konut talebi, konut yer seçimi vb.) ve diğer kentsel kullanımlara yansımalarını dikkate almaktan uzak olduğu görülmektedir. Bireyin bulunduğu mahalleden gitmesini sağlayan ya da başka bir mahalleyi tercih etmesine neden olan faktörlerin ve faktörlerin zaman içindeki değişen öneminin belirlenebilmesi önemlidir. Hareket etmenin gerçek nedenlerini, kaynaklarını, kısıtlarını ve olanaklarını bilerek gerçek tetikleyiciler ve niyet faktörleri ile birleştirmek planlamaya ve kentsel mekâna katkı sağlayacaktır.

c) Algılanan hareketlilik adımı: iki farklı süreç ile kurgulanan bu adım hareketliliğe etken olan nedenlerin bireylerin algılarındaki genel değerlendirmelerini hedeflemektedir. Hareketliliğe neden olan ifadelerin yaklaşımlar özelinde detaylı ele alınışı ve değişkenlerin birbiri ile ilişkilendirilerek değerlendirildiği bütüncül sürece göre iki ayrı boyutta nedensellik tartışmaları yürütülmüştür. Hareketliliğin bu adımı, hem bu iki farklı bakış açısını yansıtmaları hem de kullandığı yöntem açısından ikametgâh hareketliliği yazınına yenilik katmaktadır. Yazında kullanılan yöntemlerden farklı olarak değişkenler arasında çift yönlü/geri beslemeli bir ilişkiye ve değişkenlerin ölçüm hatalarının ortaya konularak sağlıklı sonuçların oluşmasına olanak sağlayan yapısal eşitlik modelleri kullanılarak ikametgâh hareketliliğinin tartışılmıştır.

Yaklaşımlar özelinde; öncelikle yaşam boyunca bireyin istemi dışında meydana gelen hasta olma, engel ve yaşlanma durumlarını birlikte barındıran “bireysel şoklar” yaşam

döngüsü bağlamında hareketliliği etkileyen temel faktördür. Bu temel faktörün yanı sıra birbiri ile doğrudan bağlantılı ifadeleri içeren hane sakini de ikincil temel faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Klasik yaşam döngüsü görüşünün temelinde yatan yaşın hareketliliği etkilediği kabulü reddedilirken, hane büyüklüğünün ikametgâh hareketliliği üzerindeki etkisi doğrulanmaktadır. Bunun yanı sıra yazında sıklıkla kullanılan medeni durum, vefat, doğum gibi ifadelerin de bu çalışma özelinde hareketliliği etkileyen öncelikli nedenler arasında olmadığı sonucuna varılmıştır. Yaşlanma “bireysel şoklar” faktöründe, çocuk sayısı ise “hane sakini” örtük değişkenlerini dolayısıyla da ikametgâh hareketliliğini etkilemektedir.

“Bireylerin sosyo-ekonomik özellikleri ikametgâh hareketliliği üzerinde etkilidir” (H1) hipotezi algılanan hareketlilik boyutunda doğrulanmış olup özellikle tanımlanan faktörlerin yapısı literatürden farklı olarak bireyin yaşı/mesleği vb. temel kişisel özellikleri yerine hanedeki bireylerin yaşam döngüsü içinde yaşadığı değişimlerin/şokların hareketlilik üzerindeki en temel belirleyici olduğu görülmüştür.

İkametgâh hareketliliğinin yaşam seyrine dayalı etmenleri ekonomik temelli üç faktör altında toplanmıştır. İstihdam durumu ikametgâh hareketliliğinin en güçlü göstergesidir. Yazını destekler şekilde bireyin veya hanenin ekonomik yapısını yansıtan temel göstergelerden olan istihdam durumunu barındıran ekonomik olanaklılıklar yaşam seyri temelli hareketliliğin esas faktörünü oluşturmaktadır. Bireyin dışında gerçekleşen ve hanenin ekonomik yapısını olumlu ya da olumsuz etkileyecek diğer ekonomik temelli faktörler ise “ekonomik fırsatlar” ve “ekonomik zorunluluklar”dır. Konutun uygun kira değeri ile iş ve gelir fırsatlarına yakın olma hanenin ekonomik yapısını doğrudan olmasa da dolaylı yoldan etkileyen ekonomik tabanlı ve öncelikli değişkenlerdir. Bunların yanı sıra çalışmada yazının genel kabulünün aksine eğitim durumu ve meslek gibi değişkenlerin ise hareketliliği etkileyen öncelikli değişkenler arasında yer almadığı da görülmüştür.

Konut memnuniyeti bağlamında ikametgâh hareketliliğine neden olan faktörler “konutun temel bileşenleri” ve “konut niteliği” olarak isimlendirilmiştir. Konutun yeni oluşu, konutun yaşı, kat sayısı, iç tasarımı ve konutun büyüklüğü değişkenleri “temel bileşenler” faktörünü oluştururken ikametgâh hareketliliği üzerinde daha fazla etkiye sahiptir. Konutun olanaklarının yansıtan ısınma durumu, sağlamlığı ve asansör durumu ise konut niteliği olarak tanımlanmaktadır. Konut niteliği faktörünü oluşturan ısınma durumu ve konutun yeni oluşu değişkenleri ise mikro mekânsal ölçekli faktör yapıları içindeki en etkili değişkenlerdir. Yazının aksine oda sayısı ve konuta aidiyeti tanımlayan konutta kalış süresi faktör üzerinde etkili bulunmamıştır. Bunun yanı sıra gerçek hareketlilik kararındaki

etkisi çok düşük bir orana sahip olan elit ve lüks yaşam bileşenleri faktörler içerisinde öncelikli olmasa da daha az bir etkiyle bireylerin hareketlilik algılarını etkilemektedir.

Konut yakın çevresine dair hareketliliğe etken ifadeler ise “konfor bileşenlerinden” ve “planlama kriterlerinden” oluşmaktadır. “Konfor bileşenlerinden” çocuk oyun alanı ve “planlama kriterlerinden” ise çevre ile uyum ifadeleri hareketlilikte en etkili değişkenlerdir. Bu değişkenler bireylerin konut seçimi tercihlerini belirleyen mezo mekânsal ölçekli etmenlerdendir. Günümüz eğilimleriyle şekillenen beklentilerin aksine bahçeli konut olanağı, site içinde olma, otopark olanakları, doğal afete karşı güvenli oluş ifadeleri hareketliliği etkileyen öncelikli mezo mekânsal ölçekli değişkenler arasında yer almamaktadır.

İkametgâh hareketliliği nedenselliğinin makro ölçekli değerlendirilmesinde ise işe, günlük ticarete, kent merkezine, okullara ve farklı ticaret merkezlerine yakınlığı tanımlayan “temel hizmetlere erişebilirlik” faktörünün diğer faktörlere kıyasla hareketlilik olgusunu açıklama oranının yüksek olduğu ve (H2a) hipotezin kabul edildiği görülmektedir. Mahallenin diğer mekânsal özellikleri ise altyapı/erişim, ikincil ihtiyaçlara erişebilirlik ve mahalle çekiciliği olmak üzere 3 ayrı faktörde gruplanmıştır. Mahalleye dair sosyal bağlar faktörü ise makro mekânsal ölçekte hareketliliği etkileyen son faktör olmuş (H2b) ancak yapısal eşitlik modellerinde model dışında kalmış ve hipotez red edilmiştir. Akraba ve anne-babaya yakınlık dışındaki komşuluk ilişkilei gibi ifadeler ise hareketlilik sürecinin algılanan öncelikli nedenleri arasında yer almamaktadır. Hareketlilik olgusunu açıklayan faktörlerin özellikle konut, konut yakın çevresi ve mahalle ölçeğindeki memnuniyet faktörleri bağlamında değerlendirilmesi, mekânsal planlamaya yönelik müdahaleler için yol gösterici olacaktır.

Hareketlilik olgusunun çok boyutlu yapısı dayanarak oluşturulan bütüncül değerlendirme tüm yaklaşımlar ve yaklaşımlara dayanan faktörlerin birbiri ile olan ilişkilerini de anlamaya olanak tanımaktadır. Makro mekânsal ölçekte mahallenin konumundan kaynaklı “temel hizmetlere erişebilirlik” faktörü hareketliliği etkileyen en temel ve öncelikli faktördür. Temel hizmetlere erişebilirliğin ardından mikro mekânsal ölçekli “konut bileşenleri” ve yaşam seyri kaynaklı “ekonomik olanaklar” hareketlilik olgusu üzerinde etkilidir (H2c) hipotezi kabul edilmiştir. Açıklayıcılık oranı en yüksek üç faktörü, mahallenin “fiziksel-sosyal konfor bileşenleri” olarak adlandırılan faktör izlemektedir ve hareketlilik olgusunu açıklama konusunda “nitelikli konut” faktöründen daha etkilidir. Mahalle ölçeğinde “fiziksel ve sosyal konfor” faktöründe en fazla etkili

değişken mahremiyet, “nitelikli konut” faktöründe ise asansör varlığı değişkeni yüklendikleri faktörü tanımlayan en önemli değişkenlerdir. “Çevre ile uyum”un en etkili değişken olduğu mezo mekânsal ölçekli “planlama kriterleri” faktörü (H2d) makro (sosyal bağ hariç), mikro ölçekli ve yaşam seyri temelli faktörlerden sonra gelmekte olup hipotez istatistiksel olarak kabul edilmiştir. Hareketlilik üzerindeki en az etkili faktörler ve değişkenler ise bireyden kaynaklanan “bireysel şoklar”, “yaşam döngüsü” ve “yaşam ritmi”dir.

Faktör hareketlilik olgusunun açıklanması, örtük değişkenlerin ortaya konulması söz konusu iken kurulan ve güvenilirliği kanıtlanan yapısal eşitlik modeli ile de faktörler arasındaki ilişkileri, bağlantıları açıklamak mümkün olabilmektedir. Model yardımıyla faktörler arasında elde edilen ilişkilerin etkisi ve bireyden kaynaklanan değişimlerin ya da mekânsal değişim/müdahalelerin diğer faktörlere etkisini ortaya koyarak mekânsal kararların şekillenmesine katkı sağlayacağı, “gerçekleşen ikametgâh değişikliği sayısında bireyin sosyo-ekonomik yapısının şekillendirdiği mekânsal bileşenler etkilidir” (H3) hipotezi böylelikle desteklenmiştir. Örneğin; hareketlilik üzerinde “bireysel şok” faktörü az etkili bir faktör iken kuvvetli bir ilişki ile bağlı olduğu “ekonomik zorunluluk” hareketlilik üzerinde en fazla doğrudan etkili faktörlerden biridir. “Bireysel şok” üzerinde meydana gelen değişim ekonomik zorunluluğu ve ekonomik fırsatları etkileyerek dolaylı yoldan da ikametgâh hareketliliğini etkileyebilmektedir. Bu ilişkiler mekânsal kararların verilmesi noktasında hareketlilik süreçlerine katkı sağlayacaktır. Mekânsal memnuniyet üzerindeki en yüksek etkiler ekonomik zorunluluk kaynaklı nedenler olup konut niteliği üzerinde güçlü etkiye sahiptir.

Bireylerin yaşamlarında meydana gelen şokların ve hane sakinlerinin beklendiği üzere hanenin sahip olduğu olanaklılıkları ve hanelerin karşılamak zorunda oldukları zorunlulukları etkilediği görülmektedir. Ekonomik açıdan haneye fırsat yaratacak durumların ise haneye dair bireysel şoklardan etkilendiği söylenebilir. Hareketliliğe etken mekânsal memnuniyet faktörleri beklenenin (ekonomik olanaklılık) aksine ekonomik zorunluluk ve ekonomik fırsatların etkisi ile şekillenmektedir. Özellikle ekonomik zorunlulukların mekânın şekillenmesinde etkisi açıktır. Öyle ki, “ikincil ihtiyaçlara erişebilirlik” dışındaki tüm mekânsal kararlar üzerinde etkisi bulunan zorunluluk durumuna karşın ekonomik fırsatlar daha çok konut yakın çevresine ait mezo ve mahalleye ait makro mekânsal ölçekli kararlarını etkilemektedir. Hanelerin gelir ve birikimlerinin yansıması

sayılabilecek ekonomik olanaklılıklar değil de ekonomik zorunluluklara bağlı olarak hanelerin ağırlıklı ikametgâh hareketliliğinde bulunduğu söylenebilir.

İkametgah hareketliliği, niteliksel ve niceliksel sorunlarının çözümüne yönelik bireylerin/hanelerin seçimleri yoluyla önce konut alanlarını sonrasında kentsel mekânları şekillendirebildiği ve insan-mekân etkileşiminin izlenebildiği bir olgu olarak tanımlanabilir. Bireysel hareketliliğin kentler üzerindeki geçmiş ve gelecekteki etkisi, ayrı ölçeklerde bütüncül bir şekilde ele alınması gereken bir konudur. Hareketliliğe yol açan bireysel ve mekânsal faktörlerin analiz edilmesi ve süreçteki değişimlerin belirlenmesi önemlidir. Yakubu ve Spocler'in (2020) belirttiği gibi, farklı sosyo-ekonomik ve kültürel gerçekliklere sahip çeşitli şehirlerde konut piyasası dinamiklerindeki farklılıklara dayalı olarak ikametgâh hareketliliğine ilişkin geleneksel bakış açılarının genel sınırlamalarını kabul etmek önemlidir. Sonuç olarak, çalışmada ikametgâh hareketliliğine ilişkin genel kabullerin yanı sıra geniş ve çok boyutlu bir nedensellik tartışması yapılmıştır. Hareketlilik profilinin belirlenmesi ve literatürle karşılaştırılmasının yanı sıra konut/mahalle seçim kararları ve hareketlilik nedenleri, örnek alan üzerinde ortaya konulmuştur. Bu çalışmanın bulguları, yalnızca hareketlilik yazınına katkıda bulunmayı değil, aynı zamanda kent planlama ve konut politikalarının geliştirilmesine yardımcı olmayı da hedeflemektedir.

Bireyden kaynaklı nedenlerin yanı sıra konut, konut yakın çevresi ve mahalle temelli kararlar, hareketlilik olgusunda belirleyici faktörlerden olduğundan yer değiştirmenin heterojen sonuçları irdelenmelidir. Bu çalışmada olduğu gibi faktörlerin grupladıkları değişkenler bağlamında ve birbirleri ile ilişkileri bağlamında detaylı yorumlanması, konut sektörünün sorgulanması, erişilebilirlik kararları ve yaşanabilirlik düzeyleri açısından yerel yönetimler, araştırmacılar, plancılar ve uygulayıcılar için bir rehber niteliğindedir. Son olarak, ikamet amaçlı hareketliliğe yol açan faktörlerin belirlenmesi ve sınıflandırılması; kentsel hizmet alanlarının yeterliliği ve zaman içindeki değişimi, kentsel mekânsal problemler ve fırsatlarla ilgili nicel ve nitel değişkenlerin ilişkilendirilmesi yoluyla planlamaya katkı sağlayacaktır.

6. KAYNAKLAR

- Acker, V., Witlox, F., ve van Wee, B. 2007. The Effects of the Land Use System on Travel Behavior: A Structural Equation Modeling Approach, Transportation Planning and Technology, 30,4, 331-353.
- Aditjandra, P.T., Cao, EJ ve Mulley, C. 2012. Understanding Neighborhood Design Impact on Travel Behavior: An Application of Structural Equation Model to A British Metropolitan Data, Transportation Research Part A. 46, 22-32.
- Aksu, G., Eser, M. T., ve Güzeller, C. O. 2017. Açımlayıcı ve Doğrulayıcı Faktör Analizi ile Yapısal Eşitlik Modeli Uygulamaları, Detay Yayıncılık.
- Akıncı, E. D. 2007. Yapısal Eşitlik Modellerinde Bilgi Kriterleri, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi/Fen Bilimleri Enstitüsü/ İstatistik Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.
- Aldenderfer, M. S. ve Blashfield, R. K. 1984. Quantitative Applications in the Social Sciences: Cluster analysis Thousand Oaks, CA: SAGE
- Alkay, E. 2011. The Residential Mobility Pattern in the Istanbul Metropolitan Area, Housing Studies, 26,4, 521–539.
- Alkay, E. 2011b. In Depth Analysis of the Home to Work Travel Pattern in the Istanbul Metropolitan Area, 51st European Congress of the Regional Science Association International 30 August – 3 September 2011, Barcelona, Spain.
- Altay Kaya, D. 2017. Kent Coğrafyası, içinde Kent Planlama (der. Özdemir, S.S., Özdemir Sarı, Ö.B., Uzun, N), İmge Kitapevi, Ankara.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S., ve Yildirim, E. 2012. Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, Sakarya Kitapevi.
- Anderson, J. C., ve Gerbing, D. W. 1984. The Effect of Sampling Error on Convergence, Improper Solutions, and Goodness-of-fit Indices for Maximum Likelihood Confirmatory Factor Analysis, Psychometrika, 49,2, 155-173.
- Anderson, S., Leventhal, T., ve Dupéré, V. 2014. Residential Mobility and the Family Context: A Developmental Approach. Journal of Applied Developmental Psychology, 35, 2, 70-78.
- Aydemir, S., 1989. Planlarla Plansız Gelişen Kent: 1937'den Günümüze Trabzon, Mimarlık Dergisi,:2, 50-52.
- Bach, R. L. ve Smith, J. 1977. Community Satisfaction, Expectations of Moving and Migration, Demography, 14,2, 147-167

- Baker, E. 2003. Public Housing Tenant Relocation: Residential Mobility, Satisfaction and the Development of A Tenant's Spatial Decision Support System, Ph. Doc.Thesis, The Adelaide University Department of Geographical and Environmental Studies, Adelaide, Australia.
- Bartlett, J.E., Körtlik, J.W. ve Higgins, C.C. (2001). Organizational Research: Determining Appropriate Sample Size In Survey Research. *Information Tecnology, Learning and Performance Journal*, 19 (1), 43-50.
- Basolo, V. ve Yerena, A. 2017. Residential Mobility of Low-Income, Subsidized Households: A Synthesis of Explanatory Frameworks, *Housing Studies*, 32, 6, 841-862.
- Bell, M., ve Ward, G. 2000. Comparing Temporary Mobility with Permanent Migration, *Tourism Geographies*, 2, 1, 87-107.
- Bernard, A., ve Vidal, S. 2020. Does Moving in Childhood and Adolescence Affect Residential Mobility in Adulthood? An Analysis of Long-Term Individual Residential Trajectories in 11 European Countries, *Population, Space and Place*, 26, 1, e2286.
- Boehm, T. P., Herzog Jr, H. W. ve Schlottmann, A. M. 1991. Intra-urban Mobility, Migration and Tenure Choice, *The Review of Economics and Statistics*, 59-68.
- Böheim, R., ve Taylor, M. 1999. Residential Mobility, Housing Tenure and the Labour Market in Britain. Institute for Social and Economic Research, University of Essex.
- Brazil, N., ve Clark, W. A. 2019. Residential Mobility and Neighborhood Inequality During the Transition to Adulthood, *Urban Geography*, 40, 7, 938-963.
- Brown, L. A. ve Holmes, J., 1971. Intraurban Migrant Lifelines: A Spatial View, *Demography*, 8, 1, 103-122.
- Brown, L. ve Moore, E. 1970. The Intra-Urban Migration Process: A Perspective, *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 52, 1, 1-13.
- Buckle, C. 2017. Residential Mobility and Moving Home. *Geography Compass*, 11, 5, e12314.
- Büyüköztürk, Ş. 2004. Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı, Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Byrne, B. M. 2010. Structural Equation Modeling with AMOS, New York: Routledge.
- Cadwallader, M. 1992. Migration and Residential Mobility: Macro And Mcro Approaches, Univ of Wisconsin Press.
- Chevan, A. 1971. Family Growth, Household Density, and Moving. *Demography*, 8, 4, 451-458.

- Clark, W. A. 1982. Recent Research on Migration and Mobility: A Review and Interpretation, Progress in Planning, 18, 1-56.
- Clark, W. A. V. 2007. Race, Class and Place, Evaluating Mobility Outcomes for African Americans, Urban Affairs Review, 42, 3, 295-314.
- Clark, W. A. V. 2009. Changing Residential Preferences Across Income, Education and Age. Findings from the Multi-City Study of Urban Inequality, Urban Affairs Review, 44, 3, 334-355.
- Clark, S. L. 2010. Housing Instability: Toward a Better Understanding of Frequent Residential Mobility among America's Urban Poor, Washington, DC: The Center for Housing Policy.
- Clark, W. A. 2013. Life Course Events and Residential Change: Unpacking Age Effects on the Probability of Moving, Journal of Population Research, 30, 4, 319-334.
- Clark, W. A. V. 2017. Residential Mobility in Context: Interpreting Behavior in the Housing Market, Revista de Sociologia, 102, 4, 575-605.
- Clark, W. A. 2020. Human migration. Jackson R. (ed) Web Book of Regional Science sponsored by Regional Research Institute, West Virginal University.
- Clark, W. A., ve Coulter, R. 2015. Who Wants to Move? The Role of Neighbourhood Change, Environment and Planning A, 47, 12, 2683–2709.
- Clark, W.A.V. ve Dieleman, F.M. 1996. Households and Housing: Choice and Outcomes, in The Housing Market, New Brunswick, N.J.: Center For Urban Policy Research.
- Clark, W.A.V. ve Drever, A., 2000. Residential Mobility in a Constrained Housing Market: Implications for Ethnic Populations in Germany, Environment and Planning A, 32, 5, 833 – 846.
- Clark, W.A.V. ve Huang, Y. 2003. The Life Course and Residential Mobility in British Housing Markets, Environment and Planning A, 35, 2, 323–339.
- Clark, W. A. V. ve Huang, Y. 2004. Linking Migration and Mobility: Individual and Contetual Effects in British Housing Markets, Regional Studies, 38, 6, 617-628.
- Clark, W. A., ve Ledwith, V. 2006. Mobility, Housing Stress, and Neighborhood Contexts: Evidence From Los Angeles, Environment and Planning A, 38, 6, 1077-1093.
- Clark, W. A., ve Lisowski, W. 2017. Decisions to Move and Decisions to Stay: Life Course Events and Mobility Outcomes, Housing Studies, 32, 5, 547-565.
- Clark, W.A.V. ve Onaka, J. L., 1983. Life Cycle and Housing Adjustment as Explanations of Residential Mobility, Urban Studies, 20, 1, 47-57.

- Clark, W. A. V., ve Withers, S. D. 1999. Changing Jobs and Changing Houses: Mobility Outcomes of Employment Transitions, Journal of Regional Science 39: 653–673.
- Clark, W. A. V. ve Withers, S. D. 2002. Family Migration and Mobility Sequences in the United States: Spatial Mobility in the Context of the Life Course, Demographic Research, 17, 591-622.
- Clark, W. A. V. ve Withers, S. 2007. Family Migration and Mobility Sequences in the United States, Demographic Research, 17, 591–622.
- Clark, W. A., ve Withers, S. D. 2009. Fertility, Mobility and Labour-Force Participation: A Study of Synchronicity, Population, Space and Place, 15,4, 305-321.
- Clark, W.A.V., Deurloo, M.C. ve Dieleman, F.M. 1984. Housing Consumption and Residential Mobility, Annals of the Association of American Geographers, 74, 1, 29-43.
- Clark, W. A., Deurloo, M. C., ve Dieleman, F. M. 1994. Tenure Changes in the Context of Micro-Level Family And Macro-Level Economic Shifts, Urban Studies, 31, 1, 137-154.
- Clark, W. A. V., Deurloo, M. C. ve Dieleman, F. M. 2006. Residential Mobility and Neighbourhood Outcomes, Housing Studies, 21, 3, 323–342.
- Clark, W. A. V., van Ham, M., ve Coulter, R. 2014. Spatial Mobility and Social Outcomes, Journal of Housing and the Built Environment, 29, 4, 699–727. doi:10.1007/s10901-013-9375-0
- Clatworthy, J., Buick, D., Hankins, M., Weinman, J., ve Horne, R. 2005. The Use and Reporting of Cluster Analysis in Health Psychology: A Review, British Journal of Health Psychology, 10, 3, 329-358.
- Cohen, R. (ed.) 1995. The Cambridge Survey of World Migration. Cambridge: Cambridge University Press.
- Coulter, R. ve Ham, M. 2013. Following People through Time: An Analysis of Individual Residential Mobility Biographies, Housing Studies 28, 7, 1037-1055.
- Coulter, R., van Ham, M., ve Feijten, P. 2011. A Longitudinal Analysis of Moving Desires, Expectations and Actual Moving Behaviour, Environment and Planning A, 43, 11, 2742-2760.
- Coulter, R., Ham, M. V., ve Findlay, A. M. 2016. Re-Thinking Residential Mobility: Linking Lives Through Time and Space, Progress in Human Geography, 40, 3, 352-374.
- Coulton, C. J. 2014. Using Data to Understand Residential Mobility and Neighborhood Change. What Counts: Harnessing Data for America's Communities, 261-270.

- Coulton, C., Thedos, B. ve Turner, M. A. 2012. Residential Mobility and Neighborhood Change: Real Neighborhoods Under the Microscope, Cityscape: A Journal of Policy Development and Research, 14, 3, 55-90
- Çakmak, Z. 1999. Kümeleme Analizinde Geçerlilik Problemi ve Kümeleme Sonuçlarının Değerlendirmesi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3, 3, 187-205.
- Çakmak, Z., Uzgören, N., ve Keçek, G. 2005. Kümeleme Analizi Teknikleri ile İllerin Kültürel Yapılarına Göre Sınıflandırılması ve Değişimlerinin İncelenmesi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
- Dawkins, Casey J. 2006. Are Social Networks the Ties That Bind Families to Neighborhoods?, Housing Studies 21, 6, 867–881.
- Demirarslan, S. 2005. Türk İnsanı İçin Yapılan Konutlarda Yaşam Kalitesinin Elde Edilebilmesi İçin Gerekli Faktörler, Konut Değerlendirme Sempozyumu 2004, İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- De Groot, C., Mulder, C. H., Das, M., ve Manting, D. 2011. Life Events and The Gap Between Intention to Move and Actual Mobility, Environment and Planning - Part A, 43, 1, 48–66.
- DeLuca, S., Wood, H., ve Rosenblatt, P. 2019. Why Poor Families Move (and Where They Go): Reactive Mobility and Residential Decisions, City & Community, 18, 2, 556-593.
- Dieleman, F. M. 2001. Modelling Residential Mobility; A Review of Recent Trends in Research, Journal of Housing and the Built Environment, 16, 249–265.
- Dieleman, F. M., ve Schouw, R. J. 1989. Divorce, Mobility and Housing Demand, European Journal of Population/Revue européenne de Démographie, 5, 3, 235-252.
- Dimou, M., Ettouati, S., ve Schaffar, A. 2020. From Dusk Till Dawn: The Residential Mobility and Location Preferences of Immigrants in France. Annals of Regional Science, 65.
- DiPasquale, D., ve Wheaton, W. 1998. Urban Economics and Real Estate Markets, Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Duncan, G. J., ve Newman, S. J. 1976). Expected and Actual Residential Mobility, Journal of the American Institute of Planners, 4, 2, 174-186.
- Dursun Y. ve Kocagöz, E. 2010. Yapısal Eşitlik Modellemesi ve Regresyon: Karşılaştırmalı Bir Analiz, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2, 35, 1-17
- Ecerel, T. ve Uğurlar, A. 2017. Hanehalkı Konut Hareketliliğini Etkileyen Faktörler: Ankara Örneği, Journal of Planning, 27, 3, 347-361.

- Earhart, C.C. ve Weber, M.J. 1996. Attachment to Home: A Contributing Factor to Models of Residential Mobility Intentions, Family and Consumer Sciences Research Journal, 24, 4, 422-437.
- Elder, G. H., Johnson, M. K., ve Crosnoe, R. 2003. The Emergence and Development of Life Course Theory, In Handbook of the Life Course, 3-19. Springer, Boston, MA.
- Ertürk, H. 2009. Kent Ekonomisi, 3. Baskı, Bursa: Ekin Kitabevi
- Everitt, B. 1993. Cluster Analysis for Applications Academic Press, New York
- Fargues, P. 2018. Advancing Knowledge on International Migration: Data And Research Needs.
- Fattah, H. A., Salleh, A. G., Badarulzaman, N., ve Ali, K. 2015. Factors Affecting Residential Mobility among Households in Penang, Malaysia, Procedia-Social and Behavioral Sciences, 170, 516-526.
- Feijten, P. 2005. Union Dissolution, Unemployment and Moving out of Homeownership, European Sociological Review, 21, 1, 59-71.
- Feijten, P., ve Mulder, C. H. 2005. Life-course Experience and Housing Quality, Housing Studies, 20, 4, 571-587.
- Feijten, P., ve van Ham, M. 2007. Residential Mobility and Migration of the Divorced and Separated, Demographic Research, 17, 623-654.
- Feijten, P. ve van Ham, M., 2009. Neighbourhood Change... Reason to Leave? Urban Studies, 46, 10, 2103–2122.
- Franklin, B. , 2006. Housing Transformations, in Shaping the Space of 21st Century Living, Routledge, UK.
- Gaglione, F., Gargiulo, C., ve Zucaro, F. 2019. Elders' Quality of Life. A Method to Optimize Pedestrian Accessibility to Urban Services, TeMA-Journal of Land Use, Mobility and Environment, 12, 3, 295-312.
- Gagnon, J., ve Khoudour-Castéras, D. 2011. Tackling the Policy Challenges of Migration, OECD.
- Gambaro, L., Joshi, H., ve Lupton, R. 2017. Moving to A Better Place? Residential Mobility Among Families with Young Children in the Millennium Cohort Study, Population, Space and Place, 23, 8, e2072.
- Geist, C. ve Mcmanus, P. A. 2008. Geographical Mobility over the Life-Course: Motivations and Implications, Population Space Place, 14, 283-303.

- Ghazali, E. M., Ngiam, E. Y. L., & Mutum, D. S. (2020). Elucidating the Drivers of Residential Mobility and Housing Choice Behaviour in a Suburban Township Via Push–Pull–Mooring Framework. Journal of Housing and the Built Environment, 35(2), 633-659.
- Garboden, P. M., Leventhal, T., ve Newman, S. 2017. Estimating the Effects of Residential Mobility: A Methodological Note. Journal of Social Service Research, 43, 2, 246-261.
- Gober, P. 1992. Urban Housing Demography, Progress in Human Geography, 16, 2, 171-189.
- Greenlee, A. J. 2019. Assessing The Intersection of Neighborhood Change and Residential Mobility for the Chicago Metropolitan Area (2006–2015), Housing Policy Debate, 29, 1, 186-212.
- Gündoğdu, M., Kuru, A., Özkök, M. K., Yeler, G., ve Erşan, Ş. 2019. Yapılı Çevre Özellikleri ve Konut-Konut Çevresi Kullanıcı Memnuniyeti Etkileşimi: Kırklareli Merkez Örneği, Megaron, 14, 4.
- Gürbüz, S., ve Şahin, F. 2018. Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Güremen, L., 2011. Müstakil Villa Tipi Konutların Kullanıcı Memnuniyetini Belirleyen Özellikleri: Niğde Kenti Özelinde Bir Araştırma. E-Journal of New World Sciences Academy, 6, 3, 1A0190, ISSN:1306-3111.
- Güremen, L. 2016. Konut ve Yerleşim Alanı Kullanıcı Algısının Memnuniyet ve Tercih Davranışına Etkisi Üzerine Bir Araştırmada Amasya Örneği, Technological Applied Sciences, 11, 2, 24-64.
- Hagen-Zanker, J. 2008. Why Do People Migrate? A Review of the Theoretical Literature. A Review of the Theoretical Literature (January 2008). Maastricht Graduate School of Governance Working Paper No.
- Hajizadeh, E., Ardakani, H. D., ve Shahrabi, J. 2010. Application of Data Mining Techniques in Stock Markets: A Survey, Journal of Economics and International Finance, 2, 7, 109-118.
- Haliloğlu Kahraman, E., 2017. Kent Sosyolojisi, içinde Kent Planlama (der. Özdemir, S.S., Özdemir Sarı, Ö.B., Uzun, N), İmge Kitapevi, Ankara.
- Haque, M. B., Choudhury, C., Hess, S., ve dit Sourd, R. C. 2019. Modelling Residential Mobility Decision and Its Impact on Car Ownership and Travel Mode, Travel Behaviour and Society, 17, 104-119.
- Hanushek, E.A. ve Quigley, J.M. 1978. An Explicit Model of Intra-Metropolitan Mobility, Land Economics, 54, 4, 411-429.

- Hedman, L. 2011. The Impact of Residential Mobility on Measurements of Neighbourhood Effects, Housing Studies, 26, 04, 501-519.
- Helderman, Amanda C., Mulder, Clara H., VE Ham, MaartenVan. 2004. The Changing Effect of Home Ownership on Residential Mobility in the Netherlands, 1980–98, Housing Studies, 19, 4, 601-616.
- Huang, Y. ve Deng, F. F. 2006. Residential Mobility in Chinese Cities: A Longitudinal Analysis, Housing Studies, 21, 5, 625–652.
- Hui, E. C. M., ve Yu, K. H. 2009. Residential Mobility and Aging Population in Hong Kong. Habitat International, 33, 1, 10-14
- İlhan, M. ve Çetin, B. 2014. Lisrel ve Amos Programları Kullanılarak Gerçekleştirilen Yapısal Eşitlik Modeli (Yem) Analizlerine İlişkin Sonuçların Karşılaştırılması", Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi, 5, 2, 26-42.
- Jones, A., ve Dantzler, P. 2020. Neighborhood Perceptions and Residential Mobility. Urban Studies, 0042098020916440.
- Kalaycı, Ş. 2018. AMOS ile Yapısal Eşitlik Modellemesi (27-31 Ağustos, 2018) Ders Notları, Karadeniz Teknik Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Yaz Seminerleri
- Kalelioğlu, R. ve Özgür, M. 2013. İkametgâh Memnuniyeti Bağlamında Konut Yeri Seçimi and İkametgâh Hareketliliği: Bolu Kenti Örneği, Turkish Journal of Geographical Sciences, 11, 2, 149-168.
- Kamacı, E. 2012. Re-Reading Urbanization Experience of Istanbul; Through Changing Residential Mobility Behaviour of Households, ODTÜ, Doktora Tezi, Ankara.
- Kamacı, E. 2013. Kent-İçi Hareketlilik ve Sosyo-Mekânsal Değişim: 2000 Yılı İstanbul'una Bakış, Artium Dergisi, 2, 1, 1–15.
- Kan, K. 1999. Expected and Unexpected Residential Mobility, Journal of Urban Economics, 45, 72-96.
- Kan, K. 2006. Residential Mobility and Social Capital, Journal of Urban Economics, 61,3, 436-457.
- Karahan, E., ve Özükren, A. Ş. 2009. Konut Kariyerini Etkileyen Faktörler Üzerine Nitel Bir Araştırma Yöntemi, İTÜ Dergisi/A Mimarlık, Planlama, Tasarım, /A, 8,2.
- Keleş, R., 1983. 100 Soruda Kentleşme, Konut ve Gecekondu Cilt 3, İstanbul: Gerçek Kitapevi.
- Keleş, R., 1998. Kentbilim Terimler Sözlüğü, İmge Kitapevi, (2. Baskı), Ankara.
- Keleş, R. 2006. Kentleşme Politikası, İmge Kitapevi, 9. Baskı, Ankara.

- Kellekçi, Ö.L. ve Berköz, L. 2006. Konut ve Çevresel Kalite Memnuniyetini Yükselten Faktörler, İTÜ Dergisi/A Mimarlık, Planlama, Tasarım, 5,2, 165-176
- Kılıç, H. ve Ayataç, H., 2015. Konut Lansmanları ile Şekillenen Kent ve Kentli Kimliği, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 39. Kolokiyumu Müdahale, Mücadele ve Planlama, TMMOB Şehir Plancıları Odası, Cilt:1, Aydan Yayıncılık, Ankara, 302-319
- Kim, J. O., ve Mueller, C. W. 1978. Factor Analysis: Statistical Methods and Practical Issues (Vol. 14). Sage.
- Kleit, R. G., Kang, S., ve Scally, C. P. 2016. Why Do Housing Mobility Programs Fail in Moving Households to Better Neighborhoods?, Housing Policy Debate, 26, 1, 188-209.
- Kline, R.B. 2019. Yapısal Eşitlik Modellemesinin İlkeleri ve Uygulaması, Çeviri Sedat Şen, Principles and Practice of Structural Equation Modeling (4nd Edn). London: Guilford publications, Nobel Yayınları.
- Knox, P., ve Pinch, S. 2014. Urban Social Geography: An Introduction. Routledge.
- Kocatürk, F. ve Bölen, F. 2005. Kayseri’de Konut Alanı Yer Seçimi ve Hanehalkı Hareketliliği, İTÜ Dergisi/A Mimarlık, Planlama, Tasarım, 4, 2, 17-24.
- Kooiman, N. 2020. Residential Mobility of Couples Around Family Formation in the Netherlands: Stated and Revealed Preferences, Population, Space and Place, e2367.
- Kulu, H. 2008. Fertility and Spatial Mobility in the Life Course: Evidence From Austria, Environment and Planning A, 40, 3, 632-652.
- Kulu, H., Mikolai, J., Vidal, S., Mulder, C. H., ve van der Wiel, R. 2018. Residential Mobility and Tenure Changes Among Separated Individuals: A Cross-Country Comparison, In PAA 2018 Annual Meeting. PAA.
- Kulu, H., Mikolai, J., Thomas, M. J., Vidal, S., Schnor, C., Willaert, D., ve Mulder, C. H. 2021. Separation and Elevated Residential Mobility: A Cross-country Comparison, European Journal of Population, 37, 121-150.
- Kulu, H. ve Steele, F. 2013. Interrelationships Between Childbearing and Housing Transitions in the Family Life Course, Demography, 50, 1687-1714.
- Landale, N.S. ve Guest, A.M., 1985. Constraints, Satisfaction And Residential Mobility: Speare's Model Reconsidered, Demography, 22, 2.
- Lee, E. S. 1966. A theory of Migration, Demography, 3, 1, 47-57.
- Lee, S., ve Roseman, C. C. 1999. Migration Determinants and Employment Consequences of White and Black Families, 1985–1990, Economic Geography, 75, 2, 109-133.

- Lee, B. A., Oropresa, R. S. ve Kanan, J. W. 1994. Neighborhood Context and Residential Mobility, Demography, 31, 2, 249–270.
- Li, S. M. 2003. Housing Tenure and Residential Mobility in Urban China, A Study of Commodity Housing Development in Beijing and Guangzhou, Urban Affairs Review, 510-534.
- Li, S. M., ve Mao, S. 2019. The Spatial Pattern of Residential Mobility in Guangzhou, China, International Journal of Urban and Regional Research, 43, 5, 963-982.
- Lei, L., ve South, S. J. 2020. The Comforts of Home: The Association Between Coresidence with Parents and Young Adults' Residential Mobility and Migration in the United States, Population, Space and Place, e2323.
- Li, S. ve Sui, Y. 2001. Residential Mobility and Urban Restructuring under Market Transition: A Study of Guangzhou, China, Professional Geographer, 53, 2, 219-229.
- Liu, Z., Wang, Y., ve Tao, R. 2013. Social Capital and Migrant Housing Experiences in Urban China: A Structural Equation Modeling Analysis, Housing Studies, 28, 8, 1155-1174.
- Loikkanen, H. A. 1992. Housing Demand and Tenure Choice: Evidence from Finland, Journal of Housing and the Built Environment, 7, 1, 9-30.
- Long, L. 1992. Changing Residence: Comparative Perspectives on its Relationship to Age, Sex and Marital Status, Population Studies, 46, 1, 141-158.
- Lowe, S. 2011. The Housing Debate, Bristol:The Policy Press.
- Lowry, H. W. 1998. Trabzon Şehrinin İslamlaşması ve Türkleşmesi (1461–1583), çev. Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 1998, 8.
- Lu, M. 1999. Determinants of Residential Satisfaction: Ordered Logit vs. Regression Model, Growth and Change, 30, 2, 264-276.
- Lyu, J., Huang, H., Hu, L., ve Yang, L. 2020. Residential Mobility, Social Leisure Activity, and Depressive Symptoms among Chinese Middle-Aged and Older Adults: A Longitudinal Analysis, Leisure Sciences, 1-22.
- Mandic, S. 2010. Residential Mobility Versus' in-Place Adjustments in Slovenia: Viewpoint from a Society'in Transition, Housing Studies, 16, 1, 53-73.
- Meydan, C. H., ve Şeşen, H. 2015. Yapısal Eşitlik Modellemesi AMOS Uygulamaları, Detay Yayıncılık.
- Molin, E., Oppewal, H. ve Timmermans, H., 1996. Predicting Consumer Response to New Housing: A Stated Choice Experiment, Housing and the Built Environment, 11, 3.

- Morris, T. 2017. Examining the Influence of Major Life Events as Drivers of Residential Mobility and Neighbourhood Transitions, Demographic Research, 36, 1015-1038.
- Mulder, C. 1993. Migration Dynamics: A Life Course Approach, Amsterdam: Pdod Publications.
- Mulder, C. H. 1996. Housing Choice: Assumptions and aApproaches, Netherlands Journal of Housing and the Built Environment, 11, 3, 209-232.
- Mulder, C. ve Hooimeijer, P. 1999. Residential Relocations in the Life Course. L. G. Wissen, P. Dykstra (Ed.), Population Issues içinde (159-186), Springer, Netherlands.
- Mulder, C. H. ve Lauster, N. T. 2010. Housing and Family: an Introduction, Housing Studies, 25, 4, 433-440.
- Mulder, C. H. ve Malmberg, G. 2011. Moving Related to Separation: Who Moves and to What Distance, Environment and Planning A, 43, 2589-2607.
- Mulder, C. H., ve Wagner, M. 1993. Migration and Marriage in the Life Course: A Method for Studying Synchronized Events. European Journal of Population/Revue européenne de Démographie, 9,1, 55-76.
- Mulder, C. H., ve Wagner, M. 2001. The Connections Between Family Formation and First-time Home Ownership in the Context of West Germany and the Netherlands, European Journal of Population/Revue Europeenne de Demographie, 17, 2, 137-164.
- Newman, S. J., ve Duncan, G. J. 1979. Residential Problems, Dissatisfaction, and Mobility, Journal of the American Planning Association, 45, 2, 154-166.
- Oh, J. 2020. Residential Mobility and Quality of Life between Metropolitan Areas: The Case of South Korea, Sustainability, 12, 20, 8611.
- Oishi, S. 2010. The Psychology of Residential Mobility: Implications for the Self, Social Relationships, and Well-being. Perspectives on Psychological Science: a Journal of the Association for Psychological Science, 5, 1, 5–21.
- Özdemir Sarı, B., 2015. Konut Açığı Söyleminden Konut Balonu Tartışmasına: Türkiye Konut Üretim Performansı Üzerinden Konut Sorununun Yeniden Değerlendirmek, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 39. Kolokyumu Müdahale, Mücadele ve Planlama, TMMOB Şehir Plancıları Odası, Cilt:1, Aydan Yayıncılık, Ankara, 287-302
- Özdemir, B., 2017. A Lens Model for Parks from Physical Attributes to Emotion, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Programı, Doktora Tezi, İstanbul.
- Özgür, M. 2009. İkametgâh Memnuniyeti ve Şehir İçi İkametgâh Hareketliliği, Coğrafi Bilimler Dergisi, 7, 2, 111- 127.

- Özgür, E. M. ve Yasak, Ü. 2009. Şehir İçi İkametgâh Hareketliliğine Kuramsal Bir Bakış. Coğrafi Bilimler Dergisi, 7, 1, 39-50.
- Özlü, S., ve Beyazlı, D. 2020. Causes of Residential Mobility and Turkey Practice, TeMA-Journal of Land Use, Mobility and Environment, 13, 3, 353-374.
- Özyıldırım, S., Önder, Z., ve Yavas, A. 2005. Mobility and Optimal Tenure Choice, Journal of Housing Economics, 14, 4, 336-354.
- Parida, J. K., ve Madheswaran, S. 2010. Spatial Heterogeneity and Population Mobility in India, Institute for Social and Economic Change. ISBN 81-7791-190-2
- Parkes, A., ve Kearns, A. D. E. 2003. Residential Perceptions and Housing Mobility in Scotland: An Analysis of the Longitudinal Scottish House Condition Survey 1991-96. Housing Studies, 18, 5, 673-701.
- Patel, A., Joseph, G., Killemsetty, N., ve Eng, S. 2020. Effects of Residential Mobility and Migration on Standards of Living in Dar es Salaam, Tanzania: A life-Course Approach. PloS One, 15, 9, e0239735.
- Permentier, M., van Ham, M. ve Bolt, G. 2009 Neighbourhood Reputation and the Intention to Leave the Neighbourhood, Environment and Planning A, 41, 9, 2162–2180.
- Petzold, K. 2017. Mobility Experience and Mobility Decision-making: An Experiment on Permanent Migration and Residential Multilocality, Population, Space and Place, 23, 8, e2065.
- Pickvance, C. G. 1974. Life Cycle, Housing Tenure and Residential Mobility: A Path Analytic Approach, Urban Studies, 11, 171-188.
- Punj, G., ve Stewart, D. W. 1983. Cluster Analysis in Marketing Research: Review and Suggestions for Application, Journal of Marketing Research, 20, 2, 134-148.
- Plan Açıklama Raporu, 1970. 1/5000 ölçekli Trabzon Nazım İmar Planı, Trabzon Belediyesi.
- Plan Açıklama Raporu, 1989. 1/5000 ölçekli Trabzon Nazım İmar Planı, Trabzon Belediyesi.
- Plan Açıklama Raporu, 2002. 1/5000 ölçekli Trabzon Nazım İmar Planı, Trabzon Belediyesi.
- Plan Açıklama Raporu ve Planı, 2017. Trabzon Büyükşehir Belediyesi Ortahisar ilçesi 1/5000 ölçekli revizyon + ilave nazım imar planı araştırma ve açıklama raporu
- Quigley, J. M., ve Weinberg, D. H. 1977. Intra-urban Residential Mobility: A Review and Synthesis, International Regional Science Review, 2, 1, 41-66.

- Qureshi, S. M., ve Kang, C. 2015. Analysing the Organizational Factors of Project Complexity Using Structural Equation Modelling, International Journal of Project Management, 33, 1, 165-176.
- Rabe, B. ve Taylor, M. 2010. Residential Mobility, Quality of Neighbourhood and Life Course Events, Journal of the Royal Statistical Society A, 173, 3, 531-555.
- Rapaport, A., 1977. Human Aspects of Urban Form, New York, Pergamar Press.
- Ravenstein, E. G. 1885. The Laws of Migration, Journal of the statistical society of London, 48, 2, 167-235.
- Ren, H. ve Folmer, H. 2017. Determinants of Residential Satisfaction in Urban China: A Multi-Group Structural Equation Analysis, Urban Studies, 54, 6, 1407-1425.
- Roseman, C. C. 1971. Migration as a Spatial and Temporal Process, Annals of the Association of American Geographers, 61, 3, 589-598.
- Rossi, P. H. 1955. Why Families Move, a Study in the Social Psychology of Urban Residential Mobility, New York: The Free Press.
- Saghapour, T., ve Moridpour, S. 2019. The Role of Neighbourhoods Accessibility in Residential Mobility, Cities, 87, 1-9.
- Salihoğlu, T., ve Türkoğlu, H. 2019. Konut Çevresi ve Kentsel Yaşam Kalitesi, Megaron, 14.
- Sam, N. ve Ertürk, H., 2010. Konut Kalitesinin Mekânsal Dağılımının İstatistiksel Analizi, Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19, 3, 299-308
- Sanches, A. C., ve Andrews, D. 2011. Residential Mobility and Public Policy in OECD Countries, OECD Journal: Economic Studies 1, 1-22.
- Sarıoğlu Erdoğan, 2017. Konut Alanlarının Planlaması, içinde Kent Planlama, Derleyen: Özdemir, S., S., Özdemir Sarı, Ö. B., Uzun, N., İmge Kitapevi, Ankara.
- Schumacker, R. E., ve Lomax, R. G. 2004. A Beginner's Guide to Structural Equation Modeling. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Shih, M. Y., Jheng, J. W., ve Lai, L. F. 2010. A Two-Step Method For Clustering Mixed Categorical and Numeric Data, Tamkang Journal of Science and Engineering, 13, 1, 11-19.
- South, S. J., ve Crowder, K. D. 1997. Escaping Distressed Neighborhoods: Individual, Community, and Metropolitan Influences, American Journal of Sociology, 102, 4, 1040-1084.
- South, S. J., ve Deane, G. D. 1993. Race and Residential Mobility: Individual Determinants and Structural Constraints, Social Forces, 72, 1, 147-167.

- Speare, A. 1974. Residential Satisfaction as an Intervening Variable in Residential Mobility, Demography, 11, 2.
- Stefurak, T., Calhoun, G. B., ve Glaser, B. A. 2004. Personality Typologies of Male Jjuvenile Offenders Using a Cluster Analysis of the Millon Adolescent Clinical Inventory Introduction, International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology, 48, 1, 96-110.
- Sümer, N. 2000. Yapısal Eşitlik Modelleri: Temel Kavramlar ve Örnek Uygulamalar, Türk Psikoloji Yazıları.
- Şimşek, Ö. F. 2007. Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş: Temel İlkeler ve LISREL Uygulamaları, Ankara: Ekinoks Yayınları
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S., 2011. Using Multivariate Statistics (6th Ed), Boston: Allyn and Bacon.
- Tatlıdil, H. 1992). Çok Değişkenli İstatistiksel Analiz. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları
- Tekeli, İ. 1998. Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması, 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık. (Ed. Yıldız Sey). İstanbul: Türkiye İş Bankası-Türkiye Ekonomi ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını. 1-24.
- Tekeli, İ. 2006. Yerleşme Yapıları ve Göç Araştırmaları, içinde Değişen Mekân, Dost Kitabevi, 68-83.
- Tekeli, İ. 2010. Konut Sorununu Konut Sunum Biçimleriyle Düşünmek, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1. Basım, Ankara.
- Tekin, B. 2018. Ward, K-Ortalamlar ve İki Adımlı Kümeleme Analizi Yöntemleri ile Finansal Göstergeler Temelinde Hisse Senedi Tercihi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21, 40, 401-436.
- Thomas, M., Stillwell, J., ve Gould, M. 2016. Modelling Mover/stayer Characteristics across the Life Course Using a Large Commercial Sample, Population, Space and Place, 22, 6, 584-598.
- Tipu, K. 2005. Housing Tenure Aspirations and Attainment, Centre for Housing Research, <http://repository.digitalnz.org/system/uploads/>
- Tosun, E. K., ve Fırat, Z. 2012. Kentsel Mekândaki Değişimler ve Kişilerin Konut Tercihleri: Bursa Örneği, Business and Economics Research Journal, 3, 1, 173-195.
- TÜİK, 2007. Bölgesel İstatistikler Veri Seti. <https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/> Erişim: 10 Haziran, 2019.
- TÜİK, 2010. Bölgesel İstatistikler Veri Seti. <https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/> Erişim: 10 Haziran, 2019.

- TÜİK, 2014. Bölgesel İstatistikler Veri Seti. <https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/> Erişim: 10 Haziran, 2019.
- TÜİK, 2018. Bölgesel İstatistikler Veri Seti. <https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/> Erişim: 10 Haziran, 2019.
- Tümertekin, E. ve Özgüç, N. 2002. Beşeri Coğrafya İnsan, Kültür, Mekân. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Türel, A., 2015. Konut Gereksinimi ve Konut Talebi, Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük içinde, Melih Ersoy (der.) Ninova.
- Ullman, J. B. 2001. Structural Equation Modeling. B.G. Tabachnick ve L. S. Fidell (ed.), Using Multivariate Statistics içinde (ss.653-771). Boston. Allyn&Bacon.
- Ünlü, T., 2006. Kentsel Mekânda Değişimin Yönetilmesi, METU JFA, 2006/2, 23-2, 63-92.
- van Gent, W., Das, M., ve Musterd, S., 2019. Sociocultural, Economic and Ethnic Homogeneity in Residential Mobility and Spatial Sorting among Couples, Environment and Planning A: Economy and Space, 51, 4, 891-912.
- van Ham, M. ve Clark, W. A. V., 2009. Neighbourhood Mobility in Context: Household Moves and Changing Neighbourhoods in the Netherlands, Environment and Planning A, 41, 6, 1442–1459.
- van Ham, M. ve Feijten, P. 2008. Who Wants to Leave the Neighbourhood? The Effect of Being Different from the Neighbourhood Population on Wishes to Move, Environment and Planning A, 40, 5, 1151–1170.
- Vincze, M., ve Mezei, E. 2011. The Increase of Rural Development Measures Efficiency at the Micro-Regions Level by Cluster Analysis. A Romanian Case Study, Eastern Journal of European Studies, 2, 1, 13.
- Wang, R., Walter, R., Arafat, A. ve Song, J. 2018. Understanding the Role of Life Events on Residential Mobility for LowIncome, Subsidised Households, Urban Studies, 1–19.
- Wang, F., ve Wang, D. 2020. Changes in Residential Satisfaction After Home Relocation: A Longitudinal Study in Beijing China. Urban Studies, 57, 3, 583-601.
- Warner, C. ve Sharp, G., 2016. The Short- and Long-term Effects of Life Events on Residential Mobility, Advances in Life Course Research 27, 1–15.
- Williams, L., Bozdogan, H., ve Aimon-Smith, L. 1995. Inference Problems with Equivalent Models. In Inference Problems with Equivalent Models (279-314), Advanced Structural Equation Modeling Techniques.
- Winstanley, A., Thorns, D. C., ve Perkins, H. C. 2002. Moving House, Creating Home: Exploring Residential Mobility, Housing Studies, 17, 6, 813-832.

- Withers, S. D. 1998. Linking Household Transitions and Housing Transitions: A Longitudinal Analysis of Renters, Environment and Planning A, 30, 4, 615-630.
- Wolpert, J. 1965. Behavioral Aspects of the Decision to Migrate, Papers of the Regional Science Association, 15, 15-169.
- Wulff, M., Champion, A. ve Lobo, M. 2010. Household Diversity and Migration in Mid-Life: Understanding Residential Mobility among 45–64 Year Olds in Melbourne, Population Space Place, 16, 307-321.
- Xiong, B., Skitmore, M., Xia, B., Masrom, M. A., Ye, K., ve Bridge, A. 2014. Examining the Influence of Participant Performance Factors on Contractor Satisfaction: A Structural Equation Model, International Journal of Project Management, 32, 3, 482-491.
- Xiong, B., Skitmore, M., ve Xia, B. 2015. A Critical Review of Structural Equation Modeling Applications in Construction Research, Automation in Construction, 49, 59-70.
- Yasak, Ü. 2014. Türkiye’de Kent İçi İkametgâh Hareketliliğine Bir Örnek: Uşak Kenti, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yakubu, I., ve Spocter, M. 2020. To Move Against the Odds: A Portrait of Socio-spiritual Underpinnings of Residential Mobility Decisions in Pro-poor Housing Systems of Tamale, Ghana. *Cities*, 105, 102698.
- 6360 Sayılı “On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6360.pdf>. 15 Şubat 2019.

7. EKLER

Ek Tablo 1. Karadeniz Bölgesi ilçelerine göre nüfus büyüklükleri (TÜİK, 2018)

	İlçe Adı	Nüfus		İlçe Adı	Nüfus		İlçe Adı	Nüfus		İlçe Adı	Nüfus
1	Samsun(İlkadım)	332230	51	Samsun(Havza)	40194	101	Düzce(Çilimli)	20266	151	Artvin(Kemalpaşa)	9537
2	Trabzon(Ortahisar)	317520	52	Trabzon(Yomra)	39624	102	Gümüşhane(Şiran)	20084	152	Gümüşhane(Köse)	9387
3	Çorum(Merkez)	294807	53	Kastamonu(Taşköprü)	38849	103	Sinop(Durağan)	19650	153	Rize(Derepazarı)	9365
4	Düzce(Merkez)	240633	54	Düzce(Akçakoca)	38846	104	Bolu(Mudurnu)	19327	154	Tokat(Yeşilyurt)	9154
5	Bolu(Merkez)	205525	55	Zonguldak(Kilimli)	35323	105	Kastamonu(Araç)	18863	155	Karabük(Eflani)	9088
6	Samsun(Atakum)	202618	56	Artvin(Merkez)	35081	106	Sinop(Türkeli)	17947	156	Ordu(Gülyalı)	8904
7	Tokat(Merkez)	201294	57	Trabzon(Arsin)	34831	107	Samsun(Asarcık)	17628	157	Samsun(Yakakent)	8864
8	Ordu(Altınordu)	200807	58	Giresun(Espiye)	34592	108	Artvin(Şavşat)	17606	158	Kastamonu(Daday)	8749
9	Zonguldak(Ereğli)	175605	59	Bolu(Gerede)	34277	109	Ordu(Gürgentepe)	16929	159	Tokat(Artova)	8744
10	Bartın(Merkez)	155016	60	Giresun(Görece)	33510	110	Rize(Fındıklı)	16902	160	Çorum(Ortaköy)	8696
11	Amasya(Merkez)	149084	61	Ordu(Perşembe)	33253	111	Rize(Kalkandere)	16768	161	Bayburt(Demirözü)	8657
12	Kastamonu(Merkez)	148931	62	Çorum(İskilip)	32546	112	Giresun(Yağlıdere)	16758	162	Çorum(Uğurludağ)	8252
13	Samsun(Bafra)	142210	63	Giresun(Tirebolu)	32008	113	Rize(Güneysu)	16750	163	Rize(Çamlıhemşin)	8121
14	Rize(Merkez)	141143	64	Rize(Pazar)	31527	114	Samsun(Ladik)	16734	164	Giresun(Güce)	7809
15	Samsun(Çarşamba)	138840	65	Amasya(Taşova)	31508	115	Çorum(Bayat)	16525	165	Kastamonu(Azdavay)	7726
16	Giresun(Merkez)	135920	66	Çorum(Alaca)	31460	116	Ordu(İkizce)	16451	166	Tokat(Sulusaray)	7401
17	Karabük(Merkez)	131989	67	Ordu(Kumru)	31438	117	Düzce(Yığılca)	16432	167	Bolu(Yeniçağa)	7294
18	Ordu(Ünye)	126702	68	Ordu(Korgan)	30545	118	Trabzon(Çarşıbaşı)	16335	168	Bolu(Dörtdivan)	7139
19	Zonguldak(Merkez)	125339	69	Ordu(Gölköy)	29852	119	Trabzon(Çaykara)	16213	169	Tokat(Başçıftlık)	7058
20	Trabzon(Akçaabat)	123552	70	Tokat(Almus)	28413	120	Çorum(Kargı)	15684	170	Kastamonu(Çatalzeytin)	7035
21	Ordu(Fatsa)	116154	71	Trabzon(Vakıfkebir)	28209	121	Çorum(Mecitözü)	15655	171	Bayburt(Aydıntepe)	6984
22	Samsun(Canik)	97564	72	Trabzon(Sürmene)	27428	122	Düzce(Gümüşova)	15647	172	Bartın(Kurucaşile)	6874
23	Samsun(Vezirköprü)	95569	73	Ordu(Ulubey)	26737	123	Bolu(Göynük)	15423	173	Sinop(Saraydüzü)	6777
24	Tokat(Erbaa)	95361	74	Trabzon(Maçka)	26626	124	Ordu(Çatalpınar)	14954	174	Giresun(Doğankent)	6690

Ek Tablo 1'in devamı

İlçe Adı	Nüfus	İlçe Adı	Nüfus	İlçe Adı	Nüfus	İlçe Adı	Nüfus
25 Zonguldak(Çaycuma)	91569	75 Samsun(19 Mayıs)	26337	125 Düzce(Cumayeri)	14895	175 Artvin(Murgul)	6658
26 Tokat(Turhal)	79916	76 Ordu(Mesudiye)	26287	126 Bartın(Amasra)	14776	176 Giresun(Çanakçı)	6431
27 Samsun(Terme)	72354	77 Samsun(Alaçam)	25854	127 Giresun(Piraziz)	14659	177 Trabzon(Köprübaşı)	6401
28 Amasya(Merzifon)	71916	78 Artvin(Hopa)	25775	128 Trabzon(Tonya)	14592	178 Çorum(Dodurga)	6368
29 Karabük(Safranbolu)	67042	79 Artvin(Borçka)	25500	129 Trabzon(Düzköy)	14511	179 Kastamonu(Doğanyurt)	6153
30 Giresun(Bulancak)	66736	80 Sinop(Gerze)	24946	130 Bolu(Mengen)	14355	180 Kastamonu(Küre)	6119
31 Bayburt(Merkez)	66633	81 Amasya(Gümüşhacıköy)	23734	131 Gümüşhane(Kürtün)	14346	181 Kastamonu(Pınarbaşı)	6020
32 Sinop(Merkez)	64544	82 Sinop(Ayancık)	23720	132 Tokat(Pazar)	14335	182 Sinop(Dikmen)	5492
33 Tokat(Niksar)	64119	83 Ordu(Akkuş)	23369	133 Giresun(Eynesil)	13955	183 Çorum(Oğuzlar)	5483
34 Zonguldak(Devrek)	57540	84 Kastamonu(Cide)	23329	134 Ordu(Çaybaşı)	13922	184 Kastamonu(İhsangazi)	5469
35 Gümüşhane(Merkez)	57269	85 Samsun(Salıpazarı)	22923	135 Gümüşhane(Torul)	13771	185 Bolu(Seben)	5250
36 Tokat(Zile)	55673	86 Ordu(Aybastı)	22783	136 Kastamonu(Devrekani)	13482	186 Karabük(Ovacık)	5085
37 Samsun(Tekkeköy)	52258	87 Trabzon(Beşikdüzü)	22630	137 Karabük(Eskipazar)	13185	187 Kastamonu(Şenpazar)	5002
38 Trabzon(Araklı)	49496	88 Bartın(Ulus)	22333	138 Giresun(Alucra)	12250	188 Çorum(Laçın)	4770
39 Çorum(Sungurlu)	49082	89 Samsun(Ayvacık)	21847	139 Artvin(Ardanuç)	12056	189 Kastamonu(Abana)	4248
40 Zonguldak(Kozlu)	48381	90 Giresun(Şebinkarahisar)	21814	140 Sinop(Erfelek)	12049	190 Trabzon(Dernekpazarı)	4204
41 Gümüşhane(Kelkit)	47891	91 Kastamonu(İnebolu)	21738	141 Trabzon(Şalpazarı)	11934	191 Çorum(Boğazkale)	4175
42 Amasya(Suluova)	46608	92 Samsun(Kavak)	21692	142 Ordu(Çamaş)	11851	192 Kastamonu(Hanönü)	4156
43 Sinop(Boyabat)	44608	93 Zonguldak(Gökçebey)	21655	143 Ordu(Kabataş)	11375	193 Kastamonu(Seydiler)	4143
44 Rize(Çayeli)	44304	94 Karabük(Yenice)	21625	144 Amasya(Göynücek)	10703	194 Amasya(Hamamözü)	3955
45 Zonguldak(Alaplı)	44286	95 Artvin(Arhavi)	21003	145 Trabzon(Hayrat)	10298	195 Bolu(Kıbrısçık)	3220
46 Trabzon(Of)	43499	96 Artvin(Yusufoğlu)	20794	146 Rize(İyidere)	10018	196 Kastamonu(Ağlı)	3196
47 Çorum(Osmancık)	42980	97 Düzce(Kaynaşlı)	20772	147 Kastamonu(Bozkurt)	9920	197 Rize(Hemşin)	2817
48 Tokat(Reşadiye)	41178	98 Giresun(Keşap)	20616	148 Rize(İkizdere)	9809		
49 Rize(Ardeşen)	41084	99 Giresun(Dereli)	20405	149 Giresun(Çamoluk)	9759		
50 Kastamonu(Tosya)	40245	100 Düzce(Gölyaka)	20353	150 Ordu(Kabadüz)	9619		

Ek Tablo 2. İlçelere göre konut sayıları (TÜİK, 2010-2018)

		Yıllara Göre Konut Sayıları										Yıllara Göre Konut Sayılarındaki Değişim							
		2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2018-2014	2018-2017	2017-2016	2016-2015	2015-2014	2014-2013	2013-2012	2012-2011	2011-2010
1	Akçaabat	64856	62265	60541	59547	58673	56715	53451	51085	50401	6183	2591	1724	994	874	1958	3264	2366	684
2	Araklı	27942	26621	25474	24620	24027	22921	22305	21840	21770	3915	1321	1147	854	593	1106	616	465	70
3	Arsin	19015	18154	17556	16973	16885	16052	14649	14124	13886	2130	861	598	583	88	833	1403	525	238
4	Beşikdüzü	16013	15711	15571	15518	15532	14703	13984	13480	13156	481	302	140	53	-14	829	719	504	324
5	Çarşıbaşı	8634	8490	8767	8716	8673	8304	7506	7179	7151	-39	144	-277	51	43	369	798	327	28
6	Çaykara	16178	15629	15507	15102	15014	14795	14740	14640	14603	1164	549	122	405	88	219	55	100	37
7	Dernekpazarı	5303	4928	4760	4437	4230	4042	3995	3921	3915	1073	375	168	323	207	188	47	74	6
8	Düzköy	11789	10678	10662	10637	10566	10464	10263	9505	9498	1223	1111	16	25	71	102	201	758	7
9	Hayrat	7445	7119	7014	6873	6714	6315	6284	6212	6077	731	326	105	141	159	399	31	72	135
10	Köprübaşı	3955	3725	3665	3603	3596	3571	3555	3548	3548	359	230	60	62	7	25	16	7	0
11	Maçka	27259	26180	26067	25637	25557	24019	22190	21880	21859	1702	1079	113	430	80	1538	1829	310	21
12	Of	38664	35558	33031	32005	31335	30545	29590	29232	28985	7329	3106	2527	1026	670	790	955	358	247
13	Ortahisar	144135	140550	139298	137999	137659	132151	128169	120060	119453	6476	3585	1252	1299	340	5508	3982	8109	607
14	Sürmene	19790	19017	18783	18491	18057	17768	17436	17042	16987	1733	773	234	292	434	289	332	394	55
15	Şalpazarı	11383	10844	10851	10759	10728	10240	9323	8953	8933	655	539	-7	92	31	488	917	370	20
16	Tonya	10431	10346	10406	10407	10342	9963	9660	9382	9212	89	85	-60	-1	65	379	303	278	170
17	Vakfikebir	15774	14835	14765	14528	14336	13698	13097	12647	12555	1438	939	70	237	192	638	601	450	92
18	Yomra	21395	20401	18991	18084	16406	14854	14349	13883	13835	4989	994	1410	907	1678	1552	505	466	48

⁽¹⁾Sütunlara ait en yüksek üç değer gri dolguyla gösterilmiştir.

Ek Tablo 3. Ortahisar ilçesi mahalleler arası ikametgâh hareketliliği matrisi (2014-2018 yılları arası) (1-29 nolu mahalleler)

	Giden	1 Nolu Beşirli	1 Nolu Bostancı	1 Nolu Erdoğan	2 Nolu Bostancı	2 Nolu Erdoğan	2 Nolu Beşirli	3 Nolu Erdoğan	Ağıllı	Akkaya	Akoluk	Aktoprak	Akyazı	Aydınlıkevler	Ayvalı	Bahçecik	Bengisu	Beştaş	Boztepe	Bulak	Cumhuriyet	Çağlayan	Çamoba	Çarşı	Çilekli	Çimenli	Çömlekçi	Çukurçayır	Değirmendere	Doğançay
1	1 Nolu Beşirli	0	0	0	0	8	221	19	0	0	3	2	9	34	5	12	0	0	6	0	7	2	0	1	0	0	0	135	0	0
2	1 Nolu Bostancı	0	0	0	12	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	5	0	0	7	0	0
3	1 Nolu Erdoğan	31	2	0	2	228	46	215	10	5	5	11	3	58	9	43	9	4	27	5	12	4	1	1	1	4	1	114	2	5
4	2 Nolu Bostancı	1	4	3	0	3	13	2	0	0	0	0	1	4	0	1	0	0	4	2	2	2	0	0	2	0	0	31	4	0
5	2 Nolu Erdoğan	44	0	96	5	0	54	424	4	3	4	13	5	121	0	33	5	0	15	0	8	3	0	9	2	0	2	254	5	5
6	2 Nolu Beşirli	179	2	10	7	25	0	52	7	0	9	5	10	75	1	19	6	2	17	0	13	6	0	1	0	3	0	197	2	7
7	3 Nolu Erdoğan	30	2	52	4	252	70	0	11	8	9	8	11	85	2	37	7	1	29	0	16	11	5	4	0	0	3	260	1	4
8	Ağıllı	1	0	4	0	2	2	5	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
9	Akkaya	1	0	8	0	17	7	18	0	0	0	1	0	1	0	3	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	5	0	0
10	Akoluk	9	0	20	1	8	10	17	0	0	0	0	1	6	0	27	0	0	11	0	33	7	0	3	0	0	0	32	0	0
11	Aktoprak	1	0	0	0	6	2	3	0	0	0	0	3	0	0	1	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
12	Akyazı	38	0	1	0	14	29	8	0	0	2	0	0	9	6	6	0	0	2	0	3	0	1	1	0	0	0	8	0	7
13	Aydınlıkevler	28	0	13	2	41	88	57	0	0	3	2	2	0	0	17	3	0	18	2	3	5	1	11	0	2	0	143	3	2
14	Ayvalı	2	0	0	0	0	6	0	0	0	0	0	1	1	0	1	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
15	Bahçecik	11	2	45	0	37	29	41	0	2	5	8	2	40	0	0	1	14	43	0	20	1	5	9	0	0	0	173	2	2
16	Bengisu	7	0	3	0	8	3	5	0	0	0	2	0	3	0	2	0	0	3	0	0	0	1	2	0	0	1	2	0	0
17	Beştaş	1	0	1	0	0	0	3	0	0	1	0	0	2	0	22	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	6	0	0
18	Boztepe	16	4	10	4	26	15	29	0	0	11	1	4	22	0	35	0	2	0	1	19	23	0	3	4	2	0	678	9	1
19	Bulak	0	4	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	2	0	1	0	0	0	0	2	0	0	0	3	0	0	6	0	0
20	Cumhuriyet	23	2	27	4	17	32	23	0	0	9	2	0	14	0	49	2	1	64	2	0	8	0	31	7	0	4	178	1	0
21	Çağlayan	6	4	11	8	7	10	9	0	0	9	0	2	11	0	12	0	0	36	0	10	0	0	5	2	1	1	37	9	0
22	Çamoba	1	1	1	0	8	4	11	0	0	0	0	0	6	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0

⁽¹⁾ Açık gri renkli hücreler satırlardaki (x mahallesinden gidenleri) koyu gri renkli hücreler ise sütunlardaki (x mahallesine gelen) en yüksek değerleri göstermektedir.

⁽²⁾2014 öncesi eski merkez ilçeye ait mahalleler koyu olarak gösterilmiştir.

Ek Tablo 3'ün devamı (1-29 nolu mahalleler)

	Giden	Giden	1 Nolu Beşirli	1 Nolu Bostancı	1 Nolu Erdoğan	2 Nolu Bostancı	2 Nolu Erdoğan	2 Nolu Beşirli	3 Nolu Erdoğan	Ağilli	Akkaya	Akoluk	Aktoprak	Akyazı	Aydınlıkevler	Ayvalı	Bahçecik	Bengisu	Beştaş	Boztepe	Bulak	Cumhuriyet	Çağlayan	Çamoba	Çarşı	Çilekli	Çimenli	Çömlekçi	Çukurçayır	Değirmendere	Doğançay
23	Çarşı		7	0	1	0	4	17	14	0	1	0	4	1	2	0	10	0	0	11	1	13	0	1	0	0	0	0	50	0	0
24	Çilekli		0	2	0	1	0	2	0	0	0	0	0	0	7	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	1	0	7	0	0
25	Çimenli		0	0	0	0	2	3	0	0	0	1	0	0	2	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	3	16	0	0
26	Çömlekçi		4	0	6	0	5	7	11	0	0	2	0	1	14	0	7	0	0	32	2	6	0	0	2	2	1	0	90	0	0
27	Çukurçayır		34	4	18	3	23	53	30	0	0	4	1	6	48	0	22	0	3	80	0	37	14	0	3	2	1	2	0	1	1
28	Değirmendere		1	10	1	17	13	10	9	0	0	4	0	0	7	0	14	0	0	15	0	4	10	0	0	0	3	1	79	0	0
29	Doğançay		2	1	9	0	9	5	17	0	0	0	0	3	10	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6	0	0
30	Dolaylı		0	0	0	1	0	5	1	0	0	0	0	0	1	0	2	0	0	3	0	1	1	0	0	1	0	0	9	5	0
31	Düzyurt		0	0	5	0	2	2	5	0	0	0	0	0	2	0	3	0	0	7	0	0	1	0	0	0	0	0	15	0	0
32	Esenteppe		4	4	10	6	19	12	14	0	0	0	0	0	16	0	22	0	0	68	1	15	5	0	4	0	3	9	156	35	0
33	Esenyurt		3	0	0	6	5	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10	2	0	0	0	0	0	0	0	5	0	0
34	Fatih		39	1	23	3	54	99	38	0	0	1	6	9	148	3	19	11	1	15	6	2	2	1	1	0	2	1	105	1	6
35	Fatih Sultan		5	0	8	0	4	9	2	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	3	0	0	0	8	0	0
36	Gazipaşa		11	2	6	5	14	27	15	0	0	3	0	0	26	0	17	1	2	58	3	15	8	0	4	4	4	1	233	2	0
37	Geçit		0	0	4	0	5	0	9	0	0	1	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0
38	Gölçayır		0	0	0	0	1	4	2	0	2	0	1	0	0	0	4	0	0	2	0	1	0	0	0	1	0	0	11	0	0
39	Gözalan		0	0	0	0	1	0	1	0	0	3	0	0	3	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0	0
40	Gülbaharha.		12	2	43	0	18	22	38	0	4	11	0	1	17	0	21	3	0	7	0	5	0	1	4	0	0	0	50	0	0
41	Gündoğdu		0	0	1	0	0	5	0	0	0	0	0	0	2	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
42	Gürbulak		14	0	11	0	3	17	1	0	0	0	0	2	3	0	4	0	0	0	0	3	2	0	0	0	0	0	12	0	0
43	Hızırbey		31	1	13	1	14	26	20	0	2	0	1	11	13	2	26	0	0	16	0	2	2	0	1	0	0	0	49	4	8
44	İncesu		0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	6	0	0
45	İnönü		44	2	49	2	89	146	46	0	6	4	6	12	108	3	36	1	1	15	0	7	2	1	6	0	4	3	167	4	0
46	İskenderpaşa		14	3	5	2	4	14	13	0	0	0	0	0	6	0	11	0	1	16	0	3	0	0	0	0	4	4	77	0	0

Ek Tablo 3'ün devamı (1-29 nolu mahalleler)

	Giden	1 Nolu Beşirli	1 Nolu Bostancı	1 Nolu Erdoğan	2 Nolu Bostancı	2 Nolu Erdoğan	2 Nolu Beşirli	3 Nolu Erdoğan	Ağılı	Akkaya	Akoluk	Aktoprak	Akyazı	Aydınlıkevler	Ayvalı	Bahçecik	Bengisu	Beştaş	Boztepe	Bulak	Cumhuriyet	Çağlayan	Çamoba	Çarşı	Çilekli	Çimenli	Çömlekçi	Çukurçayır	Değirmendere	Doğançay
47	Kalkınma	7	5	2	29	7	15	11	0	0	1	0	0	3	0	8	0	0	14	2	3	5	0	2	1	0	1	86	0	0
48	Kanuni	0	1	0	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	9	1	0
49	Karakaya	0	0	13	0	11	2	11	0	0	0	0	0	2	0	3	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	2	0	0
50	Karlık	0	0	6	0	17	7	20	0	1	0	0	0	3	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
51	Karşıyaka	54	0	15	1	33	175	10	2	2	1	3	5	62	0	18	0	0	4	0	3	1	1	2	2	3	1	96	0	1
52	Kavala	1	1	0	3	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	3	2	4	0	13	0	0
53	Kaymaklı	8	11	5	26	10	24	13	0	0	5	0	2	8	0	12	0	0	16	0	15	11	0	2	2	5	3	214	42	0
54	Kemer kaya	17	3	3	0	6	27	12	0	0	1	1	5	13	0	8	1	0	8	1	15	0	0	10	2	3	0	83	6	0
55	Kireçhane	0	0	2	0	3	0	1	0	0	0	0	0	2	0	2	1	1	0	0	2	0	2	0	0	0	0	4	0	0
56	Konaklar	6	2	8	3	3	4	3	0	1	0	0	1	4	0	2	0	0	5	0	5	1	0	0	0	0	1	40	1	0
57	Kozluca	0	1	0	5	0	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	21	0	0	0	0	1	0	0	0	22	4	0
58	Kurtuluş	11	0	2	2	2	18	0	0	0	0	0	0	16	3	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	8	0	0
59	Kutlugün	0	0	0	0	0	0	7	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	2	0	1	2	0	0	0	2	0	11	0	0
60	Ortahisar	0	0	8	0	24	8	18	1	1	0	1	0	18	0	32	0	1	8	0	8	2	0	2	0	0	0	15	0	0
61	Özbirlik	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	6	0	0	1	0	0	0	0	0	3	0	0
52	Pazarkapı	23	0	25	4	29	27	40	0	0	0	4	17	14	1	24	0	0	12	0	1	10	1	11	0	0	0	53	0	2
63	Pelitli	9	4	11	7	21	24	19	0	0	4	0	1	12	0	7	1	0	30	0	17	16	0	2	12	20	3	150	6	0
64	Pınaraltı	3	0	3	3	0	4	3	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	12	0	0	0	0	0	0	0	0	8	3	0
65	Sanayi	3	0	0	24	5	3	4	0	0	0	0	0	3	0	5	0	0	2	0	11	2	0	0	0	0	2	39	7	0
66	Sayvan	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	1	1	0	1	0	0	0	0	0	7	3	0
67	Sevimli	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	6	0	0	5	0	0	0	1	0	7	0	0
68	Soğuksu	16	0	5	1	62	43	102	4	3	4	1	2	102	0	20	5	2	10	0	2	0	1	4	1	2	0	183	0	2
69	Subaşı	1	0	7	0	13	1	2	0	0	2	1	0	5	0	0	1	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	8	0	0
70	Toklu	59	3	7	1	34	107	34	0	0	12	0	10	131	0	26	1	0	12	1	3	11	0	2	0	1	0	100	3	2

Ek Tablo 3'ün devamı (1-29 nolu mahalleler)

	Giden	1 Nolu Beşirli	1 Nolu Bostancı	1 Nolu Erdoğan	2 Nolu Bostancı	2 Nolu Erdoğan	2 Nolu Beşirli	3 Nolu Erdoğan	Ağilli	Akkaya	Akoluk	Aktoprak	Akyazı	Aydınlıkevler	Ayvalı	Bahçecik	Bengisu	Beştaş	Boztepe	Bulak	Cumhuriyet	Çağlayan	Çamoba	Çarşı	Çilekli	Çimenli	Çömlekçi	Çukurçayır	Değirmendere	Doğançay
71	Tosköy	4	0	10	1	41	1	28	0	3	0	0	0	11	0	15	0	2	0	0	0	0	0	10	0	0	0	11	0	0
72	Uğurlu	36	0	1	0	4	14	2	0	0	0	0	1	2	0	1	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	7	0	0
73	Üniversite	12	15	1	27	6	10	15	0	0	4	0	0	11	0	7	1	0	13	9	2	15	0	2	5	0	0	61	0	0
74	Yalı	10	0	19	0	22	34	11	4	0	0	1	4	12	3	5	1	0	8	0	1	0	0	1	3	0	3	48	0	6
75	Yalıncak	4	1	5	1	2	8	2	0	0	0	0	1	2	0	5	0	0	3	4	6	2	0	1	0	7	0	28	1	0
76	Yenicuma	10	5	14	4	19	37	20	0	0	19	0	2	24	0	32	0	0	137	0	67	19	0	6	0	0	3	349	4	1
77	Yeniköy	0	1	5	0	8	0	5	0	0	0	0	0	3	0	2	0	1	0	0	2	0	0	0	0	0	0	5	0	0
78	Yenimahalle	21	0	0	0	9	20	3	2	0	0	0	6	5	1	5	0	1	4	0	0	0	3	0	0	0	0	16	1	0
79	Yeşilbük	3	0	2	0	4	10	5	0	0	0	0	0	5	0	3	0	0	27	0	7	4	0	7	0	0	0	36	11	0
80	Yeşilhisar	0	0	1	2	3	4	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	1	0	0	2	0	0	0	2	0	0
81	Yeşilova	10	0	16	1	9	27	4	0	0	0	0	1	1	0	1	0	0	1	0	0	0	2	0	0	0	0	13	5	2
82	Yeşiltepe	27	0	13	2	80	51	52	3	0	9	6	7	138	0	32	1	1	10	1	2	2	0	6	2	0	4	98	1	4
83	Yeşilvadi	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	4	0	2	1	0	0	3	0	2	5	5	0
84	Yeşilyurt	7	4	0	3	6	5	8	0	0	0	0	0	3	0	1	0	0	11	0	1	0	0	0	0	0	6	14	4	0
85	Zafer	2	0	8	1	8	0	13	0	0	2	0	0	3	0	25	0	0	10	0	3	0	0	1	0	0	0	9	0	2
	Toplam	1019	116	735	250	1501	1842	1711	48	44	170	92	166	1555	40	851	68	44	1039	49	448	232	28	187	71	83	65	5289	198	70

Ek Tablo 3'ün devamı (30-58 nolu mahalleler)

	Giden	Dolaylı	Düz yurt	Esen tepe	Esen yurt	Fatih	Fatih Sultan	Gazipaşa	Geçit	Gölçayır	Gözealan	Gülbaharhatun	Gündoğdu	Gürbulak	Hızır bey	İncesu	İnönü	İskenderpaşa	Kalkınma	Kanuni	Karakaya	Karlık	Karşıyaka	Kavala	Kaymaklı	Kemer kaya	Kireçhane	Konaklar	Kozluca	Kurtuluş
1	1 Nolu Beşirli	0	1	3	1	19	0	0	0	0	0	0	4	2	2	0	2	2	2	1	3	0	39	0	0	14	1	4	0	0
2	1 Nolu Bostancı	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	4	4	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0
3	1 Nolu Erdoğan	0	13	4	0	34	3	0	0	3	0	31	2	3	9	0	3	2	1	1	14	3	29	0	6	7	8	6	0	6
4	2 Nolu Bostancı	1	3	0	0	3	0	0	0	1	0	2	0	0	0	0	0	2	6	2	0	0	6	1	9	2	0	3	0	0
5	2 Nolu Erdoğan	4	7	6	0	30	3	0	3	5	5	6	0	1	10	0	1	5	4	5	2	3	32	3	0	10	1	6	0	1
6	2 Nolu Beşirli	0	1	0	0	26	0	0	0	0	2	4	0	4	9	5	4	7	11	6	2	1	109	4	2	15	4	8	0	1
7	3 Nolu Erdoğan	0	10	6	3	21	0	0	0	3	4	17	0	4	4	0	1	3	2	10	6	11	19	1	3	20	4	8	0	3
8	Ağilli	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	2
9	Akkaya	0	0	0	0	4	0	0	1	0	0	0	0	0	4	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
10	Akoluk	0	2	2	0	1	0	0	0	0	2	17	0	0	3	0	0	2	0	0	0	0	2	0	1	2	0	0	0	0
11	Aktoprak	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	3	0	0	0
12	Akyazı	0	0	0	0	10	1	0	0	0	0	2	5	2	2	0	0	3	1	1	0	0	4	0	1	0	0	1	0	2
13	Aydınlıkevler	6	3	1	0	47	2	0	1	4	1	1	4	2	7	2	1	3	3	10	0	4	63	2	2	13	1	7	0	3
14	Ayvalı	0	0	0	0	5	0	0	0	0	0	1	0	0	4	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
15	Bahçecik	0	2	4	0	9	0	0	0	5	0	12	2	1	1	0	0	5	3	3	4	0	18	2	2	6	4	5	0	2
16	Bengisu	0	0	1	0	6	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	3	0	0	0	3	1	0	0	0	0	0	0
17	Beştaş	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	7	0	0	0
18	Boztepe	5	6	12	2	8	0	1	0	6	2	3	0	1	5	0	2	10	8	6	0	2	8	5	11	15	9	4	0	1
19	Bulak	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	1	0	4	0	0	0	0	0
20	Cumhuriyet	4	0	11	0	8	0	0	0	11	8	9	0	0	3	0	1	4	2	2	0	0	11	1	2	9	9	8	0	0
21	Çağlayan	3	3	0	4	1	0	0	0	2	6	0	0	0	2	1	0	2	11	5	0	0	2	0	23	2	0	0	1	2
22	Çamoba	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
23	Çarşı	2	2	0	0	2	0	0	0	0	0	3	0	2	0	0	0	1	3	1	0	0	7	0	0	4	2	4	0	0
24	Çilekli	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	1	0	0	1	2	0	0	0	0	0	0

Ek Tablo 3'ün devamı (30-58 nolu mahalleler)

	Giden	Dolaylı	Düzyurt	Esentepe	Esenyurt	Fatih	Fatih Sultan	Gazipaşa	Geçit	Gölçayır	Gözalan	Gülbaharhatun	Gündoğdu	Gürbulak	Hızırbey	İncesu	İnönü	İskenderpaşa	Kalkınma	Kanuni	Karakaya	Karlık	Karşıyaka	Kavala	Kaymaklı	Kemer kaya	Kireçhane	Konaklar	Kozluca	Kurtuluş
25	Çimenli	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	3	1	1	0	0	0	2	1	0	1	2	0	0
26	Çömlekçi	0	0	0	0	17	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0	3	0	1	0	0	6	0	1	0	0	2	0	1
27	Çukurçayır	2	9	3	0	21	0	1	2	24	0	2	0	1	5	6	1	23	14	9	2	0	25	0	16	24	0	5	0	1
28	Değirmendere	5	0	9	2	13	0	0	0	2	0	2	0	1	2	16	0	1	8	9	0	0	8	0	41	5	1	10	1	0
29	Doğançay	0	0	0	0	14	0	0	0	0	0	1	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	4	1	0	1	0	0	0	0
30	Dolaylı	0	1	0	0	3	0	0	0	1	0	1	0	0	0	1	0	0	7	0	0	0	2	1	10	0	0	0	1	0
31	Düzyurt	0	0	0	0	1	0	0	0	13	1	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0
32	Esentepe	1	1	0	0	4	1	7	0	0	0	1	0	0	4	0	0	11	2	6	1	0	5	2	20	9	0	10	0	0
33	Esenyurt	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	18	0	0	0	5	0	3	0	0	10	0	0
34	Fatih	1	8	1	0	0	0	0	0	0	1	7	3	3	7	0	2	3	4	5	1	0	58	8	1	6	0	1	0	6
35	Fatih Sultan	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	4	0	0	0	0	0	0	0
36	Gazipaşa	2	0	9	0	13	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	12	8	18	0	0	3	7	7	7	0	11	0	0
37	Geçit	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
38	Gölçayır	0	0	1	0	1	0	0	1	0	0	0	0	1	5	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	16	2	0	0
39	Gözalan	0	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	7	1	0	0	0	0
40	Gülbaharhatun	2	0	1	0	11	0	0	1	2	0	0	4	3	29	3	0	2	1	3	10	0	6	0	0	2	3	4	0	3
41	Gündoğdu	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
42	Gürbulak	0	1	1	0	11	0	0	0	0	0	1	0	0	7	0	1	0	0	1	0	0	7	0	0	0	1	0	0	0
43	Hızırbey	0	1	0	0	25	1	0	0	0	0	12	3	1	0	0	1	1	2	0	6	7	17	0	5	7	0	0	0	4
44	İncesu	0	0	0	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	2	0	2	0	0	0	0	0
45	İnönü	4	5	3	0	145	0	2	0	5	1	30	0	8	12	2	0	5	7	7	2	3	37	1	6	9	0	8	0	15
46	İskenderpaşa	0	0	6	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	1	0	0	7	6	0	0	1	2	5	9	0	5	0	0
47	Kalkınma	4	0	2	4	5	0	0	0	0	1	0	0	0	1	2	0	3	0	3	0	0	2	12	3	2	0	9	2	0
48	Kanuni	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	2	0	10	0	0

Ek Tablo 3'ün devamı (30-58 nolu mahalleler)

	Giden	Dolaylı	Düzyurt	Esentepe	Esenyurt	Fatih	Fatih Sultan	Gazipaşa	Geçit	Gölçayır	Gözele	Gülbaharhatun	Gündoğdu	Gürbulak	Hızırbey	İncesu	İnönü	İskenderpaşa	Kalkınma	Kanuni	Karakaya	Karlık	Karşıyaka	Kavala	Kaymaklı	Kemer kaya	Kireçhane	Konaklar	Kozluca	Kurtuluş
49	Karakaya	0	1	1	0	2	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
50	Karlık	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	2	0	0	0	0
51	Karşıyaka	1	1	1	0	29	0	0	1	0	0	7	4	1	0	0	0	3	1	7	2	0	0	1	1	3	4	6	0	2
52	Kavala	0	0	4	0	2	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	6	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
53	Kaymaklı	11	8	5	2	14	0	0	0	0	1	8	0	1	2	4	0	1	22	7	3	0	0	0	0	3	0	2	4	1
54	Kemer kaya	2	0	3	0	1	0	2	0	0	2	10	0	2	3	2	0	11	1	3	3	0	4	4	4	0	2	8	0	0
55	Kireçhane	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	2	0	0	0	0
56	Konaklar	2	0	4	0	2	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	5	2	7	43	0	0	4	0	1	2	0	0	0	0
57	Kozluca	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	13	3	0	0	0	0	15	4	0	0	0	0
58	Kurtuluş	0	0	0	0	13	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0	0	0	0	1	0	0	2	0	1	0	0	0	0	0
59	Kutlugün	0	3	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	1	3	0	0	1	1	1	1	0	0	0	0	0
60	Ortahisar	0	4	0	0	11	0	0	0	0	0	6	0	1	5	0	1	1	0	2	5	0	8	1	1	3	0	2	0	0
61	Özbirlik	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0	0	0	0	0	18	0	0	0	1	0
62	Pazarkapı	0	0	3	0	12	0	0	0	0	0	13	3	3	28	0	1	2	3	0	0	0	14	0	0	5	0	1	0	3
63	Pelitli	6	0	6	6	13	0	0	0	1	3	2	1	3	0	3	0	10	13	52	0	0	11	10	14	14	0	126	1	1
64	Pınaraltı	0	0	23	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0
65	Sanayi	16	8	6	0	4	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	2	16	14	0	0	6	3	20	3	0	1	0	0
66	Sayvan	0	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	2	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
67	Sevimli	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0
68	Soğuksu	0	4	3	2	10	0	0	0	1	0	0	0	0	4	0	0	6	4	3	4	1	23	3	0	11	1	3	0	0
69	Subaşı	0	0	1	0	4	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
70	Toklu	0	1	4	2	114	0	0	1	0	2	8	3	0	1	0	3	3	4	9	3	0	87	0	0	2	11	3	0	3
71	Tosköy	0	0	0	0	2	0	1	0	0	0	7	0	0	13	0	0	0	0	0	0	1	0	0	2	0	0	0	0	0
72	Uğurlu	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	2	0	0	0	0	0	0	0
73	Üniversite	2	1	1	2	7	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	41	18	0	0	7	10	4	9	0	12	2	0

Ek Tablo 3'ün devamı (30-58 nolu mahalleler)

	Giden	Dolaylı	Düzyurt	Esentepe	Esenyurt	Fatih	Fatih Sultan	Gazipaşa	Geçit	Gölçayır	Gözalan	Gülbaharhatun	Gündoğdu	Gürbulak	Hızırbey	İncesu	İnönü	İskenderpaşa	Kalkınma	Kanuni	Karakaya	Karlık	Karşıyaka	Kavala	Kaymaklı	Kemer kaya	Kireçhane	Konaklar	Kozluca	Kurtuluş
74	Yalı	1	0	0	0	23	1	0	0	2	0	5	0	0	32	1	0	2	1	3	3	0	14	0	0	0	0	0	0	17
75	Yalınca	0	1	0	0	8	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	4	2	0	0	0	1	8	0	2	1	4	0	0
76	Yenicuma	4	8	7	8	5	0	0	0	7	0	9	3	0	6	2	2	14	8	16	0	0	5	0	3	12	3	5	0	0
77	Yeniköy	0	0	0	0	5	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
78	Yenimahalle	0	0	3	0	16	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	2	0	1	0	0	0	12	0	4	2	0	2	0	11
79	Yeşilbük	0	0	2	0	4	0	0	0	0	5	0	0	0	0	0	0	0	3	2	0	0	2	0	3	2	0	1	0	1
80	Yeşilhisar	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0
81	Yeşilova	0	0	0	0	10	0	0	0	0	0	1	1	1	7	0	2	0	0	0	0	0	5	0	1	2	0	0	0	0
82	Yeşiltepe	5	1	1	0	75	0	1	2	0	0	3	0	3	5	0	1	0	1	7	5	0	32	0	0	3	0	3	0	0
83	Yeşilvadi	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6	0	0	0	0	0	10	0	0	0	0	0
84	Yeşilyurt	1	0	7	0	6	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	13	0	0	0	1	1	2	0	0	2	0	0
85	Zafer	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10	0	0	6	1	0	0	2	0	0	0	0	0	1	2	0	0	0	1
	Toplam	100	120	186	38	920	13	22	13	108	47	277	42	57	271	55	40	187	331	320	82	39	799	100	304	299	99	334	13	93

Ek Tablo 3'ün devamı (59-85 nolu mahalleler)

	Giden	Kutlugün	Ortahisar	Özbirlik	Pazarkapı	Pelitli	Pınaraltı	Sanayi	Sayvan	Sevimli	Soğuksu	Subaşı	Toklu	Tosköy	Uğurlu	Üniversite	Yah	Yalıncak	Yenicuma	Yeniköy	Yenimahalle	Yeşilbük	Yeşilhisar	Yeşilova	Yeşiltepe	Yeşilvadi	Yeşilyurt	Zafer	Toplam
1	1 Nolu Beşirli	0	0	0	0	7	0	2	0	0	44	0	27	0	3	24	6	27	11	0	0	0	0	4	16	0	2	0	737
2	1 Nolu Bostancı	0	0	0	0	2	0	0	0	0	1	0	0	0	0	37	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	81
3	1 Nolu Erdoğan	8	7	0	3	44	0	1	0	0	157	5	30	1	9	18	14	4	26	2	4	0	0	0	48	0	0	0	1423
4	2 Nolu Bostancı	0	0	0	0	18	0	5	2	0	4	0	1	0	0	57	1	3	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	213
5	2 Nolu Erdoğan	6	2	0	13	40	0	0	0	1	425	5	26	1	3	14	10	11	12	1	4	1	0	5	114	0	0	0	1961
6	2 Nolu Beşirli	1	3	0	3	22	0	1	0	0	49	0	64	0	1	49	5	24	9	1	5	2	2	3	46	0	0	0	1168
7	3 Nolu Erdoğan	0	2	0	7	43	0	0	0	0	326	6	27	4	5	28	5	19	8	2	2	8	1	0	48	0	0	0	1625
8	Ağıllı	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	2	0	0	0	26
9	Akkaya	0	0	0	0	0	0	0	0	0	17	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	90
10	Akoluk	1	5	0	0	11	0	0	0	0	11	0	1	3	1	4	1	0	60	0	0	0	0	1	6	0	0	0	324
11	Aktoprak	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	32
12	Akyazı	0	0	0	4	4	0	0	0	0	7	0	11	0	1	3	2	2	4	0	4	0	0	3	3	0	0	0	218
13	Aydınlıkevler	0	1	0	0	22	0	0	0	0	164	2	61	0	3	25	3	9	9	1	5	2	2	0	94	0	0	0	1042
14	Ayvalı	0	0	0	0	1	0	0	0	0	3	0	1	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	30
15	Bahçecik	2	9	0	0	33	0	1	0	0	47	4	12	3	0	15	13	11	19	3	0	5	1	0	20	0	5	0	771
16	Bengisu	0	0	0	0	1	0	0	0	0	23	0	4	0	0	1	1	0	0	2	0	0	0	1	5	0	0	0	95
17	Beştaş	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	2	0	4	0	0	0	0	0	2	0	0	0	62
18	Boztepe	5	6	3	1	90	1	1	0	2	36	0	11	5	1	44	2	16	181	0	1	10	0	0	23	4	1	0	1493
19	Bulak	0	0	0	1	5	0	0	0	0	1	0	0	0	0	17	0	1	0	0	0	1	0	0	2	0	0	0	55
20	Cumhuriyet	1	8	0	2	48	2	1	0	0	34	8	17	0	0	15	8	8	138	0	0	2	0	0	14	1	4	3	916
21	Çağlayan	3	1	1	2	34	0	2	0	0	9	0	2	0	0	34	3	2	16	0	5	0	0	2	8	0	0	0	384
22	Çamoba	0	0	0	0	3	0	0	0	0	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	47
23	Çarşı	0	1	0	5	15	0	0	0	0	9	0	3	0	0	4	2	1	19	1	2	0	0	0	10	0	0	0	242
24	Çilekli	0	0	0	0	12	0	0	0	2	0	0	0	0	0	8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	52
25	Çimenli	0	0	0	1	31	0	0	0	0	2	0	1	0	0	6	4	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	92

Ek Tablo 3'ün devamı (59-85 nolu mahalleler)

	Giden	Kutlugün	Ortahisar	Özbirlik	Pazarkapı	Pelitli	Pınaraltı	Sanayi	Sayvan	Sevimli	Soğuksu	Subaşı	Toklu	Tosköy	Uğurlu	Üniversite	Yalı	Yalıncak	Yenicuma	Yeniköy	Yenimahalle	Yeşilbük	Yeşilhisar	Yeşilova	Yeşiltepe	Yeşilvadi	Yeşilyurt	Zafer	Toplam
26	Çömlekçi	0	3	0	0	34	0	2	0	0	14	0	3	0	0	12	1	3	19	0	1	0	0	0	5	0	0	0	323
27	Çukurçayır	2	1	0	2	48	0	6	0	0	37	0	15	1	2	23	1	29	30	2	2	1	0	1	31	0	4	0	821
28	Değirmende.	13	0	0	0	76	0	7	0	0	13	0	7	0	0	24	2	1	7	0	0	0	0	1	10	1	3	0	499
29	Doğançay	0	0	0	2	1	0	0	0	0	3	2	7	0	0	2	2	0	1	0	0	0	0	0	12	0	0	0	119
30	Dolaylı	0	1	0	0	5	0	3	0	0	4	0	0	0	0	5	0	0	1	0	1	0	0	0	1	0	1	0	80
31	Düzyurt	2	0	0	0	2	0	0	0	0	8	3	1	0	0	5	0	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	87
32	Esentepe	2	1	0	2	57	0	6	0	0	11	0	10	0	0	23	3	8	52	0	5	1	0	0	20	0	1	0	690
33	Esenyurt	0	0	0	0	5	0	0	0	0	0	0	4	0	0	41	0	0	12	0	1	0	0	0	7	0	0	0	141
34	Fatih	1	0	0	0	28	1	2	3	0	88	0	106	0	1	21	5	5	10	0	10	0	1	0	144	0	4	0	1152
35	Fatih Sultan	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	9	0	0	1	4	0	1	0	0	0	0	0	5	0	0	0	70
36	Gazipaşa	2	0	0	0	48	0	0	2	1	21	0	0	0	2	26	3	18	47	0	1	2	0	2	13	0	0	0	746
37	Geçit	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	33
38	Gölçayır	2	0	0	0	5	0	0	0	0	0	0	11	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	1	0	0	0	80
39	Gözalan	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	30
40	Gülbaharha.	0	5	0	0	10	0	2	0	0	41	1	18	0	1	4	18	4	14	0	1	0	0	0	13	0	0	0	481
41	Gündoğdu	0	0	0	0	4	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	23
42	Gürbulak	0	1	0	8	0	0	0	0	0	5	0	6	0	2	2	2	0	2	0	0	0	3	2	15	0	0	0	151
43	Hızırbey	2	1	0	6	17	0	0	0	0	27	0	18	2	3	3	18	1	8	0	7	1	0	2	11	0	0	0	463
44	İncesu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	1	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27
45	İnönü	2	1	0	4	28	0	2	0	0	86	3	66	2	5	20	33	23	10	6	33	7	0	5	100	0	3	0	1519
46	İskenderpa.	0	0	0	0	13	3	0	0	0	6	0	5	0	0	11	0	4	11	0	2	0	0	0	11	0	0	0	286
47	Kalkınma	0	0	0	2	48	0	2	2	1	5	0	8	0	0	198	2	7	10	0	0	2	0	0	4	4	3	0	555
48	Kanuni	0	0	0	0	21	0	0	0	0	2	0	0	0	0	5	0	1	2	0	0	0	0	0	1	0	0	0	62
49	Karakaya	0	0	0	0	1	0	0	0	0	5	0	3	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	3	0	0	0	68
50	Karlık	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	1	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	68
51	Karşıyaka	0	2	0	0	30	0	0	0	0	34	2	49	0	0	20	6	8	2	0	1	1	0	2	41	0	0	0	768

Ek Tablo 3'ün devamı (59-85 nolu mahalleler)

	Giden	Kutlugün	Ortahisar	Özbirlik	Pazarkapı	Pelitli	Pınaraltı	Sanayi	Sayvan	Sevimli	Soğuksu	Subaşı	Toklu	Toskøy	Uğurlu	Üniversite	Yalı	Yalıncak	Yenicuma	Yeniköy	Yenimahalle	Yeşilbük	Yeşilhisar	Yeşilova	Yeşiltepe	Yeşilvadi	Yeşilyurt	Zafer	Toplam
52	Kavala	0	0	0	0	10	0	0	0	0	1	0	3	0	0	13	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	78
53	Kaymaklı	4	4	2	3	47	0	31	4	0	9	0	1	0	1	56	2	4	8	1	2	8	0	0	2	3	0	0	725
54	Kemer kaya	1	2	0	1	30	0	2	0	0	19	0	4	0	0	11	1	3	6	0	2	0	0	3	17	0	0	0	394
55	Kireçhane	0	0	0	0	7	0	0	0	0	4	1	0	1	2	1	0	0	2	0	1	0	0	0	6	0	0	0	50
56	Konaklar	2	0	0	0	75	0	1	0	0	6	0	4	1	0	43	1	10	2	0	0	0	0	0	3	0	1	0	313
57	Kozluca	0	0	0	0	12	0	3	0	0	0	0	1	0	0	11	1	0	12	0	0	0	0	0	0	0	0	0	136
58	Kurtuluş	0	0	0	1	8	0	0	0	0	10	0	4	0	1	2	19	0	0	0	16	0	0	0	6	0	0	0	152
59	Kutlugün	0	0	0	0	12	0	0	0	0	5	1	0	0	0	6	1	4	4	0	0	1	0	0	2	0	0	0	76
60	Ortahisar	0	0	0	2	7	0	5	0	0	15	2	11	0	0	4	3	4	21	0	0	0	0	0	6	0	0	0	277
61	Özbirlik	0	0	0	0	7	0	0	0	0	2	0	0	0	0	9	0	0	8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	64
62	Pazarkapı	0	10	0	0	12	0	0	0	0	24	0	22	0	0	3	16	1	19	0	1	0	0	0	14	0	0	0	511
63	Pelitli	1	0	0	2	0	1	4	0	3	23	4	13	0	3	57	2	23	10	0	3	4	0	0	8	0	3	0	836
64	Pınaraltı	0	0	0	0	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	3	0	0	0	0	0	1	2	0	0	85
65	Sanayi	0	0	0	0	39	0	0	0	0	4	0	2	0	0	22	0	1	1	0	0	0	0	0	6	0	0	0	286
66	Sayvan	0	0	0	0	3	0	0	0	0	3	0	1	0	0	3	0	0	4	0	2	0	0	0	4	0	0	0	45
67	Sevimli	0	0	0	0	4	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0	2	0	0	0	36
68	Soğuksu	1	1	0	1	11	0	1	2	0	0	5	14	2	0	14	0	9	3	0	1	3	1	0	29	0	0	0	756
69	Subaşı	0	0	0	0	0	0	1	0	0	2	0	3	0	0	4	4	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	67
70	Toklu	0	0	0	0	19	0	0	7	0	65	0	0	0	3	13	11	22	7	0	4	0	0	3	63	0	0	1	1042
71	Toskøy	0	4	0	0	2	0	0	0	0	18	0	6	0	0	1	6	0	1	0	0	0	0	0	6	0	1	0	206
72	Uğurlu	1	0	0	0	3	0	0	0	0	9	0	2	0	0	1	5	0	5	1	1	0	0	3	5	0	0	0	111
73	Üniversite	0	0	0	1	33	0	0	0	0	9	0	5	0	1	0	1	18	4	0	0	0	0	0	5	1	4	0	416
74	Yalı	0	0	0	0	14	0	0	0	0	31	7	10	0	1	5	0	1	6	0	20	0	2	1	22	0	0	0	421
75	Yalıncak	0	2	0	0	35	0	5	0	0	7	0	3	0	0	14	0	0	4	0	0	0	1	0	5	0	1	0	192
76	Yenicuma	3	4	3	0	43	0	0	0	0	41	0	14	1	0	26	1	8	0	0	0	9	0	0	21	0	0	0	1073
77	Yeniköy	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	43

Ek Tablo 3'ün devamı (59-85 nolu mahalleler)

	Giden	Kutlugün	Ortahisar	Özbirlik	Pazarkapı	Pelitli	Pınaraltı	Sanayi	Sayvan	Sevimli	Soğuksu	Subaşı	Toklu	Tosköy	Uğurlu	Üniversite	Yalı	Yalıncağ	Yenicuma	Yeniköy	Yenimahalle	Yeşilbük	Yeşilhisar	Yeşilova	Yeşiltepe	Yeşilvadi	Yeşilyurt	Zafer	Toplam
78	Yenimahalle	0	1	0	0	9	0	0	0	0	18	0	9	0	0	2	10	7	5	0	0	0	0	0	20	0	0	0	233
79	Yeşilbük	2	1	0	3	7	0	1	0	0	4	0	0	0	0	9	3	1	16	0	0	0	0	0	5	0	0	0	201
80	Yeşilhisar	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	20
81	Yeşilova	0	0	0	2	3	0	0	0	1	5	0	5	0	6	1	18	0	2	0	0	0	2	0	8	0	0	0	176
82	Yeşiltepe	0	0	0	0	16	0	1	0	0	113	3	24	0	0	15	0	12	10	1	6	1	0	3	0	0	0	0	904
83	Yeşilvadi	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	2	0	0	7	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	55
84	Yeşilyurt	0	0	0	0	15	0	1	0	0	14	0	0	0	0	13	2	1	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	163
85	Zafer	0	8	0	5	0	0	0	0	1	7	1	0	0	0	0	0	0	23	1	0	0	0	0	2	0	0	0	158
	Toplam	70	99	9	89	1459	9	102	22	12	2274	67	816	27	63	1221	293	388	962	26	156	72	16	48	1182	161	44	4	32822

Ek Tablo 4. İkametgâh verilerinin erişilen veri oranları

	Mahalle adı	Nüfus (tük)		18 ve üstü yaş nüfus büyüklüğü (tük)			Nüfus (seçmen verisi)		Erişilen Veri oranı		
		2014	2018	2013	2014	2017	2018	2014	2018	2014	2018
1	1 Nolu Beşirli	9739	9742	6558	6805	7197	6905	6603	6553	98,8	92,94
2	1 Nolu Bostancı	1082	1129	754	813	864	883	773	785	98,7	89,87
3	1 Nolu Erdoğan	8878	7880	6642	6616	6444	5893	6665	5605	100,5	90,86
4	2 Nolu Beşirli	14747	15265	10307	10639	11639	10978	10394	10655	99,2	94,22
5	2 Nolu Bostancı	3584	3607	2436	2647	2832	2681	1867	1951	73,5	70,78
6	2 Nolu Erdoğan	14799	12667	10086	10519	10109	9060	9920	8944	96,3	93,32
7	3 Nolu Erdoğan	13620	12836	9801	9939	10446	9596	9883	9475	100,1	94,55
8	Ağıllı	348	664	283	298	313	522	288	302	99,1	72,34
9	Akkaya	772	868	562	592	531	661	569	497	98,6	83,39
10	Akoluk	2186	2285	1825	1812	1646	1913	1841	1549	101,2	87,05
11	Aktoprak	512	553	394	399	525	473	396	455	99,9	91,18
12	Akyazı	2541	2610	1965	1960	2007	2061	2024	1862	103,1	91,54
13	Aydınlıkevler	12133	12695	7988	8364	9458	8749	8096	8612	99,0	94,60
14	Ayvalı	359	702	273	279	283	529	277	274	100,4	67,49
15	Bahçecik	10685	11008	7531	7754	8986	8039	7035	7021	92,1	82,48
16	Bengisu	1439	1357	1038	1078	1097	1071	1045	976	98,8	90,04
17	Beştaş	723	755	536	542	550	576	545	512	101,1	90,94
18	Boztepe	10617	9787	7700	7851	8169	7351	7733	6973	99,5	89,86
19	Bulak	763	855	587	602	609	686	599	576	100,8	88,96
20	Cumhuriyet	4235	3333	3004	3031	2604	2416	3048	2200	101,0	87,65
21	Çağlayan	4035	3791	3261	3156	3091	3106	3294	2846	102,7	91,85
22	Çamoba	590	592	464	457	462	462	477	432	103,6	93,51
23	Çarşı	1763	1434	1393	1363	1219	1140	1328	1088	96,4	92,24
24	Çilekli	955	1066	699	725	752	818	708	691	99,4	88,03
25	Çimenli	1809	1864	1291	1282	1394	1329	1325	1255	103,0	92,18
26	Çömlekçi	1412	886	1253	1172	924	768	1241	771	102,4	91,13
27	Çukurçayır	18884	25958	10916	13047	18440	17816	11176	17195	93,3	94,85
28	Değirmendere	3416	2557	2607	2459	2299	1923	2506	1992	98,9	94,36
29	Doğançay	721	669	614	565	453	539	506	435	85,8	87,70
30	Dolaylı	1506	1531	1131	1173	1216	1252	1163	1129	101,0	91,49
31	Düzyurt	1790	1783	1350	1388	1422	1432	1352	1329	98,8	93,13
32	Esentepe	3775	2547	2847	2789	2436	2004	2894	2094	102,7	94,32
33	Esenyurt	445	946	452	346	230	708	359	220	90,0	46,91
34	Fatih	10130	9052	7595	7636	7664	6982	7737	6925	101,6	94,57
35	Fatih Sultan	457	615	371	356	268	465	340	252	93,6	68,76
36	Gaziapaşa	4518	3949	3202	3221	3201	2847	3240	2839	100,9	93,88
37	Geçit	213	384	195	180	168	313	199	169	106,1	70,27
38	Gözalan	504	491	382	384	402	388	384	380	100,3	96,20
39	Gülbaharhatun	2898	2504	2323	2246	2132	1926	2238	1769	98,0	87,19
40	Gündoğdu	254	699	198	218	213	541	196	202	94,2	53,58
41	Gürbulak	1541	1631	1232	1202	1162	1293	1265	1093	103,9	89,04

Ek Tablo 4'ün devamı

Mahalle adı	Nüfus (tük)		18 ve üstü yaş nüfus büyüklüğü (tük)				Nüfus (seçmen verisi)		Erişilen Veri oranı	
	2014	2018	2013	2014	2017	2018	2014	2018	2014	2018
42 Gölçayır	1451	1492	1061	1104	1134	1127	1089	1067	100,6	94,38
43 Hızırbey	2836	2658	2174	2172	2141	1993	2212	1827	101,8	88,39
44 İncesu	492	656	379	369	361	495	332	341	88,8	79,67
45 İnönü	12167	10498	9303	9279	9153	8156	9094	8076	97,9	93,32
46 İskenderpaşa	2116	1869	1549	1607	1459	1422	1546	1269	98,0	88,09
47 Kalkınma	5256	4980	4005	4064	4232	4063	3515	3178	87,1	76,62
48 Kanuni	1275	1989	943	955	1464	1486	668	1150	70,4	77,97
49 Karakaya	789	831	586	620	551	664	554	535	91,9	88,07
50 Karlık	913	1212	720	701	679	926	705	664	99,2	82,74
51 Karşıyaka	7487	7379	5297	5438	5743	5367	5366	5243	100,0	94,38
52 Kavalı	1346	1433	1076	1095	1115	1206	1083	1070	99,8	92,20
53 Kaymaklı	5055	4406	3616	3527	3577	3207	3709	3098	103,8	91,33
54 Kemer kaya	2247	2062	1809	1657	1385	1474	1599	1343	92,3	93,95
55 Kireçhane	986	1034	653	700	734	762	665	692	98,3	92,51
56 Konaklar	4130	5124	2801	3016	4378	3897	2674	2925	91,9	70,69
57 Kozluca	268	169	299	214	159	146	302	149	117,7	97,70
58 Kurtuluş	1200	1048	906	871	868	786	901	763	101,4	92,26
59 Kutlugu	1673	1651	1178	1191	1202	1212	1209	1132	102,1	93,79
60 Ortahisar	1368	1065	1141	1066	962	858	1162	814	105,3	89,45
61 Özbirlik	251	323	225	195	153	257	223	149	106,2	72,68
62 Pazarkapı	1902	1111	1455	1430	1067	836	1508	722	104,5	75,88
63 Pelitli	15755	17527	10625	10939	13315	12326	10378	11681	96,3	91,11
64 Pınaraltı	436	381	390	333	270	308	383	255	105,9	88,24
65 Sanayi	2918	2365	2054	2395	2338	2001	1493	1232	67,1	56,79
66 Sayvan	650	591	556	521	450	496	501	430	93,0	90,91
67 Sevimli	184	140	174	160	135	122	177	128	106,0	99,61
68 Soğuksu	10163	11903	6619	7536	9260	8682	6537	8401	92,4	93,65
69 Subaşı	691	1136	501	522	496	836	485	470	94,8	70,57
70 Toklu	9050	7943	6791	6727	6726	6027	6876	6083	101,7	95,40
71 Tosköy	812	811	774	640	541	668	754	526	106,6	87,01
72 Uğurlu	1355	1430	1119	1111	1065	1180	1144	1011	102,6	90,07
73 Üniversite	11158	13784	8391	9238	11045	11499	3794	5154	43,0	45,72
74 Yalı	3503	3281	2704	2690	2760	2554	2733	2401	101,3	90,37
75 Yalınca	3718	5247	2496	2880	4027	4183	2449	2713	91,1	66,09
76 Yenicuma	7279	6932	5347	5438	5710	5162	5467	5062	101,4	93,12
77 Yeniköy	630	636	481	472	482	478	484	444	101,6	92,50
78 Yenimahalle	2094	1855	1627	1616	1550	1455	1642	1351	101,3	89,92
79 Yeşilbük	957	723	912	785	668	637	828	631	97,6	96,70
80 Yeşilhisar	383	345	284	300	290	279	287	267	98,3	93,85
81 Yeşilova	1419	1493	1230	1160	1059	1225	1255	1011	105,0	88,53
82 Yeşiltepe	8983	9140	6198	6414	7081	6461	6259	6449	99,3	95,24
83 Yeşilvadi	276	211	220	207	166	180	206	154	96,5	89,02
84 Yeşilyurt	996	1051	921	827	706	897	854	649	97,7	80,97
85 Zafer	250	58	280	210	72	47	304	46	124,1	77,31

⁽¹⁾2014 ve 2018 yıllarına ait seçmen kayıtları Mart ayı verilerini, TÜİK'e dair ilgili yıllardaki veriler Aralık ayına içermektedir. Verilerin daha doğru karşılaştırılabilmesi amacıyla TÜİK'e ait yıl (2013 ve 2014 ile 2017 ve 2018) verilerinin ortalaması alınarak hesaplanmıştır. 2014 yılına ait seçmen verisinin 2013 ve 2014 yılı "18 ve üstü yaş nüfus büyüklüğünün" ortalamaya değerine ve 2018 yılına ait seçmen verisinin de 2017 ve 2018 yılı "18 ve üstü yaş nüfus büyüklüğünün" ortalamaya değerine oranı ile "erişilebilen veri oranı" hesaplanmıştır. Karşılaştırılan değerler arasındaki 3 aylık farkın ve bireylerin ikametleri dışındaki kayıtların bazı mahallelerde "erişilebilen veri oranının" %100'ün üstünde hesaplanmasına neden olduğu düşünülmektedir.

Ek Tablo 5. Güncellenmiş Anket formu

ANKET FORMU

Sayın Katılımcı,

Söz konusu anket formu “Kent İçi İkametgâh Hareketlik Dinamikleri ve Kente Yansımaları” başlıklı doktora tezine ilişkin verilerin elde edilmesi amacıyla hazırlanmıştır. Doktora çalışması ile yıllara göre ikametgâh değişimlerinin kent üzerinde yarattığı/yaratacağı etkinin araştırılması amaçlanmaktadır. Ankete vereceğiniz cevapların gerçekliği ve eksiksiz doldurulması araştırmanın niteliğini doğrudan etkileyecektir. Bu nedenle gerekli hassasiyetin gösterilmesi oldukça önemlidir. Değerli düşünceleriniz ve kıymetli vaktiniz için teşekkür ederim.

Araştırma Görevlisi Seda ÖZLÜ

Anketi Doldurana Aşağıdaki Sütuna X ile İşaretleyiniz	Hanede Yaşayan Kişi	1.Cin-siyet		2. Doğum Tarihi	3. Medeni Durum (X ile işaretleyin)			4. Son 5 yılda Medeni Durum Değişimi Olduysa Yılı	(X ile işaretleyin)		7. Eğitim Durumu (Bitirilen Okul Düzeyini X ile Belirtiniz)	8. Ekonomik Durumu (X ile işaretleyiniz)					Birey Çalışıyor İse			İşsiz İse
		Kadın	Erkek		Evli	Bekâr	Dul		5. Hanede Engelli Olan Birey	6. Hanede Hasta Olan Birey		Çalışıyor	Çalışmıyor / İşsiz	Emekli	Ev Hanımı	Öğrenci	9. Meslek (Bugünkü)	10. Meslekte Çalışma Yılı	11. İşyerinin Konuta Olan Mesafesi (dk. olarak)	
	Hane Reisi için																			
	2.kişi için																			
	3.kişi için																			
	4.kişi için																			
	5.kişi için																			
	6.kişi için																			

Ek Tablo 5'in devamı

.Hane Bireylerinin Tümü ile İlgili Sorular	13. Son 5 yılda hanede yaşayan sayısında değişim oldu mu? (X ile işaretleyiniz). Cevabınız evet ise değişimin nedenini belirtiniz.					
	Hayır () Evet (), Neden					
	14. Gelir / giderlerinizi düşündüğünüzde refah düzeyinizi nasıl tanımlarsınız?					
	Çok kötü () Kötü () Orta () İyi () Çok iyi ()					
	15. Evinizin toplam geliri yaklaşık ne kadardır? (X ile işaretleyiniz)					
	0-1500 tl () 1501-2500 tl () 2501-5000 tl () 5001-7500 tl () 7500+ ()					
3.Konut ile İlgili Sorular	16. Son 5 yılda hane gelirinde değişim (yıllık maaş artış oranları artış) oldu mu? (X ile işaretleyiniz) (kira, yeni iş gb. kaynaklı)					
	Arttı () Azaldı () Değişmedi ()					
	17. Hanenin sahip olduğu araç sayısı kaçtır?adet					
	18. Oturduğunuz konutun türü aşağıdakilerden hangisidir? (X ile işaretleyiniz)					
	Müstakil apartman () Site içinde apartman () Müstakil ev () Site içinde villa () Gecekondu ()					
	19. Oturduğunuz konutun mülkiyet durumunu aşağıdakilerden hangisidir? (X ile işaretleyiniz)					
	Ev Sahibiyim () Kiracıyım () Lojmanda Kalıyorum () Aile mülkinde ücretsiz () Aile mülkünde kira ile ()					
	20. Konutunuzun Yaşı	21. Konutunuzun Büyüklüğü (m ²)	22. Konutunuzda Oturma Süreniz (yıl)	23. Konutunuzun Oda Sayısı (Salon hariç)	24. Konutunuzun Kira Değeri (TL)	25. Konutunuzun Satış Değeri (TL)
	26. Bugün yaşadığınız mahallede toplam oturma süreniz (yıl)					
	27. Bugün yaşadığınız mahalleye hangi mahalleden geldiniz?mahallesinden geldim. Neden taşındınız;					
4. Hareketlilik ile İlgili Sorular	28. Başka bir konutunuz var mı? Varsa mahallelerini belirtiniz.					
	Yok () Var (), 1) mahallesi 2) mahallesi 3).....mahallesi					
	29. Doğduğunuz KONUT (baba eviniz) hangi mahallede idi?mahallesinde					
	30. Hayatınız boyunca kaç farklı KONUTTA yaşadınız? (baba evi dâhil)					
	31. Aşağıda; bugüne kadar taşındığınız "KONUTLAR" için bilgileri lütfen doldurunuz. (Aynı mahallede farklı konutlarda yaşamışsanız lütfen ayrıca belirtiniz).					
	Konut değişikliği	Bu Konutun bulunduğu mahalle	Bu konuta neden taşındınız?	Bu konuta taşındığınız yıl		
	Doğduğunuzda yaşadığınız evden sonra taşındığınız ilk KONUT için					
	Taşındığınız 2. KONUT için					
	Taşındığınız 3. KONUT için					
	Taşındığınız 4. KONUT için					
Taşındığınız 5. KONUT için						
Taşındığınız 6. KONUT için						
Taşındığınız 7. KONUT için						
Taşındığınız 8. KONUT için						
5. Gelecekte ki Hareket	32. Tekrar hareket etmeyi düşünüyor musunuz?		Evet () Hayır () Bilemiyorum/Kararsızım ()			
	33. Eğer düşünüyorsanız hangi ilçe ya da hangi mahalleye taşınmayı (hareket etmeyi) düşünüyorsunuz? Neden?		Hangi mahalleye		Neden?	
			1.öncelik:			
			2.öncelik:			

Ek Tablo 5'in devamı

6. İnsanların Hareketine Neden Olabilecek Etmenler İle İlgili Sorular						
	!!!! Aşağıda; insan hareketine neden olan ya da olabilecek etmenler listelenmiştir. Her bir nedenin insanların konut değiştirmesinde ne kadar etkili olduğunu "GENEL" başlığı altında değerlendirip; uygun gördüğünüz etki düzeyini "X" işareti ile gösteriniz.	Genel (X İle Belirtiniz)				
		Hic etkili değil	Az etkili	Orta düzeyde	Oldukça etkili	Özel (Puan) Sizin Hareketinizde
	!!!! "ÖZEL" başlığında ise; aşağıdaki nedenleri kendi konut değişikliklerinizi düşünerek 1'den 5'e kadar puanlayınız. 1) Hiç Etkili Değil, 2) Az Etkili, 3) Orta Düzeyde Etkili, 4) Oldukça Etkili, 5) Çok Etkili					
	"Hane reisinin yaşı" insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
	"Hane reisinin medeni durum değişimi" insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
	"Eşlerden birinin vefatı" insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
	"Hanedekilerin eğitim durumu / değişimi" konut değiştirme etkilidir.					
	"Hanede yaşayan kişi sayısı / sayının değişimi" konut değiştirmede etkilidir.					
	"Hanedeki çocuk sayısı" insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
	"İlk çocuğun doğması" insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
	"Çocuğun okula başlaması" insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
	"Çocukların evden ayrılması" insanların konut değiştirmede etkilidir.					
	"Hanenin toplam gelir/ gelirin değişimi" insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
	"Hanede çalışan sayısı" insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
	"Hane bireylerinin meslek / meslek değiştirmeleri" konut değiştirmede etkilidir.					
	"Tayin" insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
	"Hanedeki işsiz sayısı" insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
	"Hanenin birikimleri" insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
	"Emekli olma" insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
	"Hanede hasta olması" insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
	"Bireylerin yaşlanması" insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
	"Hanede engelli olması" insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
	"Bağımsız yaşama isteği" insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
	"Konutun iç tasarımı" insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
	"Konutun kat sayısı" insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
	"Konutun yaşı / yeni oluşu" insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
	"Konutun yeni oluşu" insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
	"Mülk/konut sahibi olma" insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
	"Konutun büyüklüğü" insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
	"Konutta oturma süresi" insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
	"Konutun oda sayısı / büyüklüğü" insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
	"Konuttaki sağlamlığı / bakımlı oluşu" insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
	"Konutun ısınma durumu" insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
	"Konutun asansör durumu" insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
	"Konutun uygun kira değeri" insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
	"Konutun otopark olanağı" insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
	"Konutun bakım masrafları" insanların konut değiştirmede etkilidir.					
	"Konutun manzaralı olması" insanların konut değiştirmede etkilidir.					
	"Konutun çok reklamının yapılması" insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
	"Güvenilir / tanınmış müteahhit varlığı" insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
	"Konutun site içinde yer alması" insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
	"Daha lüks bir konutta yaşama isteği" insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
	"Bahçeli /müstakil konut olanağı" insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
	"Konut yakın çevresinin güvenli olması" insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
	"Konut yakın çevresinde çocuk oyun alanının olması" konut değiştirmede etkilidir.					

Ek Tablo 5'in devamı

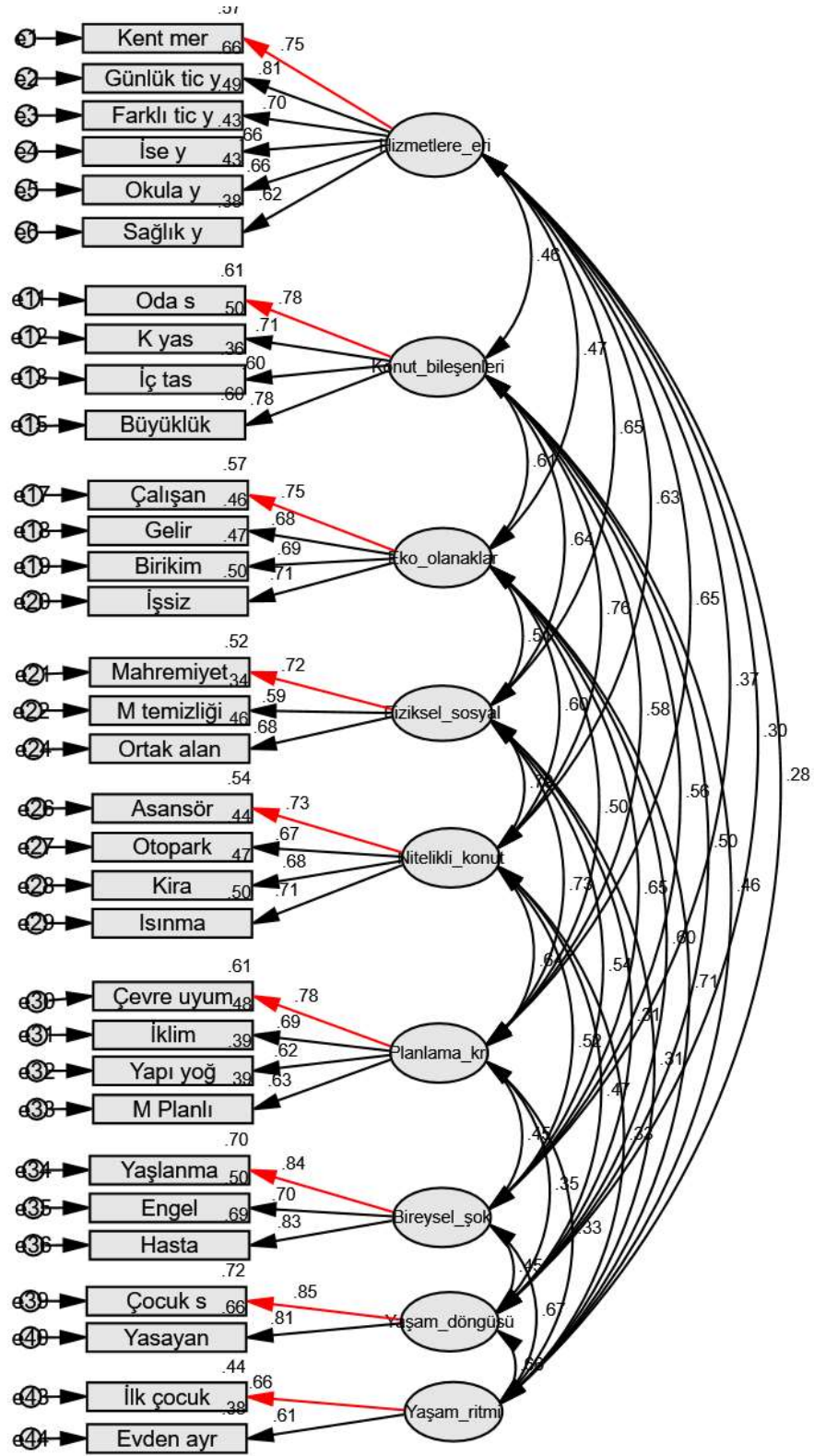
6. İnsanların Hareketine Neden Olabilecek Etmenler İle İlgili Sorular					
		Genel (X İle Belirtiniz)			
		Hic etkili değil	Az etkili	Orta düzeyde	Özel (Puan)
!!!! Aşağıda; insan hareketine neden olan ya da olabilecek etmenler listelenmiştir. Her bir nedenin insanların konut değiştirmesinde ne kadar etkili olduğunu “GENEL” başlığı altında değerlendirip; uygun gördüğünüz etki düzeyini “X” işareti ile gösteriniz.					
!!!! “ÖZEL” başlığında ise; aşağıdaki nedenleri kendi konut değişikliklerinizi düşünerek 1’den 5’e kadar puanlayınız. 1) Hiç Etkili Değil, 2) Az Etkili, 3) Orta Düzeyde Etkili, 4) Oldukça Etkili, 5) Çok Etkili					
“Konut yakın çevresinde ortak alanların olması” konut değiştirmede etkilidir.					
“Binaların birbirine mesafesi - mahremiyeti” konut değiştirmede etkilidir.					
“Konut alanı yapılaşma yoğunluğu” insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
“Konut alanının çevreye uyumlu olması” insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
“Konut alanının iklim açısından uygunluğu” konut değiştirmede etkilidir.					
“Konut alanının doğal afetlere karşı güvenliği” konut değiştirmede etkilidir.					
“Mahallenin şehir içindeki konumu” insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
“Mahallenin büyüklüğü” insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
“Mahallenin planlı yapısı” insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
“Mahallenin prestijli olup / olmadığı” insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
“Mahallede kalış süresi / mahalleyi tanıma” konut değiştirmede etkilidir.					
“Mahallenin işe yakınlığı” insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
“Günlük ihtiyaçların karşılandığı merkeze yakınlık” konut değiştirmede etkilidir.					
“Mahallenin farklı ticaret birimlerine yakınlığı” konut değiştirmede etkilidir.					
“Mahallenin kent merkezine – meydana yakınlığı” konut değiştirmede etkilidir.					
“Mahallenin çocukların okuluna yakınlığı” konut değiştirmede etkilidir.					
“Mahallenin sağlık tesislerine yakınlığı” konut değiştirmede etkilidir.					
“Mahallenin dini tesislere-camilere yakınlığı” konut değiştirmede etkilidir.					
“Mahallenin spor ve park alanlarına yakın olması” konut değiştirmede etkilidir.					
“Mahallenin dinlenme/ gezinti alanlarına yakınlığı” konut değiştirmede etkilidir.					
“Mahallenin toplu taşıma hat/duraklarına yakınlığı” konut değiştirmede etkilidir.					
“Mahalledeki altyapı durumu (su, kanalizasyon, elektrik, doğalgaz)” etkilidir.					
“Mahalledeki araç trafiği / yoğunluğu ” konut değiştirmede etkilidir.					
“Mahallenin benzer sosyal yapıdaki insanlardan oluşması” etkilidir.					
“Mahallenin anne-baba evine yakın oluşu” konut değiştirmede etkilidir.					
“Mahallenin akrabalara yakınlığı” insanların konut değiştirmede etkilidir.					
“Mahallenin akrabalara uzaklığı” insanların konut değiştirmede etkilidir.					
“Mahalledeki komşuluk ilişkileri” insanların konut değiştirmede etkilidir.					
“Mahalledeki insan kalabalığı” insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
“Mahallenin sakinliği” insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
“Ev sahibi ile olan diyalog” insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
“Mahallenin temizliği ve bakımlı olması” insanların konut değiştirmede etkilidir.					
“Mahallede güvende (hırsızlık, cinayet gibi) hissetmek” değişiklikte etkilidir.					
“Doğal afetler” insanların konut değiştirmesinde etkilidir.					
“Mahallenin yatırım olarak gelecek vaat etmesi” konut değiştirmede etkilidir					
“Mahallenin iş ve gelir fırsatlarına yakınlığı” konut değiştirmede etkilidir.					
“Bugüne kadar yapılan konut değişikliği sayısı” konut değiştirmede etkilidir.					
“Devlet güvencesi ile yapılan satış (TOKİ gibi)” konut değiştirmede etkilidir.					
Diğer 1;					

Belirtek istediğiniz başka bir neden varsa lütfen diğer sütununa yazınız.

Ek Tablo 6. Hareketliliğin algılanan nedenselliğinin bütüncül değerlendirilmesi: AFA

	Varyans	Değişken	Faktör yükü	Ortak varyans	Faktör yükü
KMO:0,92 Bartlett's 9347,40 Sig<0,005 62,97	Faktör 1 Hizmetlere erişim	28,60	Kent merkezine yakınlığı	0,77	0,69
			Günlük ticaret merkezlerine y.	0,73	0,70
			Farklı ticaret merkezlerine y.	0,68	0,56
			İşe yakınlığı	0,66	0,62
			Çocukların okuluna yakınlık	0,65	0,57
			Sağlık tesisine yakınlık	0,63	0,59
			Spor alanlarına yakınlık	0,62	0,66
			Dini tesislere yakınlık	0,62	0,62
			Dinlenme gezinti alanlarına y.	0,58	0,66
			Toplu taşıma hat duraklarına y.	0,56	0,58
	Faktör 2 Konut bileşenleri	8,01	Konutun oda sayısı	0,68	0,62
			Konut yaşı	0,67	0,62
			Konut iç tasarımı	0,67	0,59
			Konutta kalış süresi	0,63	0,58
			Konutun büyüklüğü	0,63	0,60
	Faktör 3 Ekonomik olanaklılar	5,26	Konut kat sayısı	0,62	0,62
			Çalışan sayısı	0,69	0,66
			Hane geliri	0,68	0,61
			Hane birikimi	0,66	0,61
	Faktör 4 Fiziksel ve sosyal konfor	4,27	Hanedeki işsiz sayısı	0,66	0,62
			Mahremiyet	0,64	0,69
			Mahallenin temizliği	0,63	0,63
			Doğal afetler	0,62	0,57
			Konut çevresinde ortak alan v.	0,58	0,61
	Faktör 5 Nitelikli konut	3,56	Ev sahibi diyalogu	0,56	0,55
			Konutun asansör durumu	0,71	0,66
			Konutun otopark olanakları	0,68	0,69
			Uygun kira değeri	0,60	0,62
	Faktör 6 Planlama kriterleri	3,23	Konutun ısınma durumu	0,56	0,60
			Konut alanının çevre ile uyumu	0,77	0,70
			Konut alanının iklim durumu	0,69	0,59
			Yapılaşma yoğunluğu	0,68	0,59
	Faktör 7 Bireysel şoklar	2,69	Mahallenin planlı yapısı	0,47	0,52
			Bireylerin yaşlanması	0,77	0,76
			Hanede engelli olması	0,75	0,72
	Faktör 8 Yaşam döngüsü	2,53	Hanede hasta olması	0,72	0,71
			Hane reisinin yaşı	0,68	0,61
			Hane reisinin medeni durumu	0,66	0,54
			Hanedeki çocuk sayısı	0,57	0,62
	Faktör 9 Sosyal bağ	2,46	Hanede yaşayan sayısı	0,57	0,63
			Akrabalara yakınlık	0,82	0,79
	Faktör 10 Yaşam ritmi	2,35	Anne babaya yakınlık	0,75	0,74
			İlk çocuğun doğması	0,73	0,66
			Çocukların evden ayrılması	0,62	0,64

⁽¹⁾Komşuluk ilişkileri (0,44-0,48); eğitim durumu (0,38-0,48); güvenilir müteahhit (0,37-0,43); bağımsız yaşam isteği (0,44-0,34); vefat (0,34-0,433); çocukların okula başlaması (0,36-0,43); mahallenin konumu (0,41-0,34); toplu taşıma yakınlık (0,37-0,38-0,39); emekli olma (0,48-0,42); mahalle sakinliği (0,33-0,37-0,33); konutun reklamının yapılması (0,33-0,35); benzer sosyal yapı (0,32-0,38); konut çevresinin güvenliği (0,39-0,46); bahçeli konut (0,43-0,51); manzara (0,36-0,34-0,34); yatırım olma potansiyeli (0,45-0,40); site içinde olma (0,43-0,37); bakım masrafları (0,39-0,32); araç yoğunluğu (0,40-0,43); altyapı durumu (0,47-0,47); lüks konut olanağı (0,45-0,44); meslek (0,47-0,49); konut alanlarının doğal afetlere karşı güvenli oluşu (0,50-0,44); konutun sağlamlığı (0,40-0,36-0,44); konut çocuk oyun alanı (0,55-0,47); mahallede kalış (0,45-0,45); mahalle büyüklüğü (0,38-0,43); mahallenin prestijli oluşu (0,40-0,38).

CMIN/DF=2,204; RMSEA=0,52; CFI=0,917; GFI=0,886; IFI= 0,918; TLI=0,904 ve standardize RMR=0,0456

EK Şekil 1. Hareketliliğin algılanan nedenselliğinin bütüncül değerlendirilmesi: DFA

Ek Tablo 7. Bütüncül değerlendirmeye göre hareketlilik nedenlerinin regresyon değerleri

Örtük değişkenler			β_1	β_2	S.E.	C.R.	P
Kent merkezine yakın (0,57)	<---	Hizmetlere erişim	0,75	1,00			
Günlük ticarete yakın (0,66)	<---	Hizmetlere erişim	0,81	0,99	0,06	16,75	***
Farklı ticarete yakınlık (0,50)	<---	Hizmetlere erişim	0,70	0,95	0,07	14,49	***
İşe yakınlık (0,44)	<---	Hizmetlere erişim	0,66	0,84	0,06	13,53	***
Okula yakınlık (0,43)	<---	Hizmetlere erişim	0,66	0,79	0,06	13,46	***
Sağlık tesislerine yakın (0,38)	<---	Hizmetlere erişim	0,62	0,78	0,06	12,65	***
Oda sayısı (0,61)	<---	Konut bileşenleri	0,78	1,00			
Konut yaşı (0,50)	<---	Konut bileşenleri	0,71	0,96	0,07	14,63	***
Konut iç tasarımı (0,36)	<---	Konut bileşenleri	0,60	0,85	0,07	12,23	***
Konut büyüklüğü (0,60)	<---	Konut bileşenleri	0,78	1,03	0,06	16,16	***
Çalışan sayısı (0,57)	<---	Ekonomik olanaklar	0,75	1,00			
Hane geliri (0,46)	<---	Ekonomik olanaklar	0,68	0,82	0,06	13,38	***
Hane birikimi (0,47)	<---	Ekonomik olanaklar	0,69	0,93	0,07	13,58	***
Hanedeki işsiz sayısı (0,51)	<---	Ekonomik olanaklar	0,71	1,02	0,07	14,01	***
Mahremiyet (0,52)	<---	Fiziksel sosyal konfor	0,72	1,00			
Mahalle temizliği (0,342)	<---	Fiziksel sosyal konfor	0,59	0,77	0,07	10,93	***
Ortak alan varlığı (0,47)	<---	Fiziksel sosyal konfor	0,68	0,96	0,08	12,55	***
Asansör varlığı (0,54)	<---	Nitelikli konut	0,73	1,00			
Otopark durumu (0,45)	<---	Nitelikli konut	0,67	0,92	0,07	13,11	***
Kira değeri (0,47)	<---	Nitelikli konut	0,68	0,88	0,07	13,42	***
Isınma durumu (0,50)	<---	Nitelikli konut	0,71	0,89	0,06	13,93	***
Çevre ile uyum (0,61)	<---	Planlama kriterleri	0,78	1,00			
İklim (0,48)	<---	Planlama kriterleri	0,69	0,93	0,07	13,68	***
Yapılaşma yoğunluğu (0,39)	<---	Planlama kriterleri	0,62	0,79	0,07	12,24	***
Mahallenin planlı yapısı(0,39)	<---	Planlama kriterleri	0,63	0,80	0,06	12,35	***
Yaşlanma (0,70)	<---	Bireysel şok	0,84	1,00			
Engelli olma (0,50)	<---	Bireysel şok	0,71	0,86	0,06	15,46	***
Hasta olma (0,69)	<---	Bireysel şok	0,83	0,99	0,06	18,27	***
Çocuk sayısı (0,72)	<---	Yaşam döngüsü	0,85	1,00			
Yasayan sayısı (0,66)	<---	Yaşam döngüsü	0,81	0,98	0,07	14,37	***
İlk çocuk doğumu (0,44)	<---	Yaşam ritmi	0,66	1,00			
Çocuk. evden ayrılması (0,38)	<---	Yaşam ritmi	0,62	0,90	0,09	9,69	***

Ek Tablo 8. Bütüncül değerlendirmeye göre hareketlilik faktörlerinin ilişkiselliği

Örtük Değişkenler (Faktör)			Korelasyon	Kovaryans	S.E.	C.R.	P
Nitelikli konut	<-->	Fiziksel sosyal konfor	0,79	0,57	0,06	9,21	***
Konut bileşenleri	<-->	Nitelikli konut	0,76	0,57	0,06	9,55	***
Planlama kriterleri	<-->	Fiziksel sosyal konfor	0,73	0,57	0,06	8,99	***
Yaşam ritmi	<-->	Ekonomik olanaklılık	0,71	0,55	0,07	8,11	***
Bireysel şok	<-->	Yaşam ritmi	0,67	0,56	0,07	8,09	***
Yaşam ritmi	<-->	Yaşam döngüsü	0,66	0,57	0,07	7,95	***
Hizmetlere erişim	<-->	Fiziksel sosyal konfor	0,65	0,48	0,06	8,47	***
Bireysel şok	<-->	Ekonomik olanaklılık	0,65	0,60	0,07	9,00	***
Hizmetlere erişim	<-->	Planlama kriterleri	0,65	0,51	0,06	8,83	***
Konut bileşenleri	<-->	Fiziksel sosyal konfor	0,64	0,47	0,06	8,4	***
Nitelikli konut	<-->	Planlama kriterleri	0,64	0,50	0,06	8,52	***
Hizmetlere erişim	<-->	Nitelikli konut	0,63	0,46	0,05	8,52	***
Konut bileşenleri	<-->	Ekonomik olanaklılık	0,61	0,49	0,06	8,44	***
Nitelikli konut	<-->	Ekonomik olanaklılık	0,60	0,47	0,06	8,15	***
Ekonomik olanaklar	<-->	Yaşam döngüsü	0,60	0,56	0,07	8,39	***
Konut bileşenleri	<-->	Planlama kriterleri	0,58	0,46	0,06	8,2	***
Bireysel şok	<-->	Konut bileşenleri	0,56	0,49	0,06	8,31	***
Bireysel şok	<-->	Fiziksel sosyal konfor	0,55	0,46	0,06	7,66	***
Bireysel şok	<-->	Nitelikli konut	0,52	0,44	0,06	7,63	***
Ekonomik olanaklar	<-->	Fiziksel sosyal konfor	0,51	0,39	0,06	6,98	***
Konut bileşenleri	<-->	Yaşam döngüsü	0,50	0,45	0,06	7,55	***
Ekonomik olanaklar	<-->	Planlama kriterleri	0,50	0,42	0,06	7,21	***
Nitelikli konut	<-->	Yaşam döngüsü	0,47	0,41	0,06	6,99	***
Hizmetlere erişim	<-->	Ekonomik olanaklılık	0,47	0,37	0,05	7,04	***
Hizmetlere erişim	<-->	Konut bileşenleri	0,46	0,35	0,05	7,13	***
Konut bileşenleri	<-->	Yaşam ritmi	0,46	0,33	0,06	6,04	***
Bireysel şok	<-->	Planlama kriterleri	0,45	0,42	0,06	6,99	***
Bireysel şok	<-->	Yaşam döngüsü	0,45	0,47	0,07	7,14	***
Hizmetlere erişim	<-->	Bireysel şok	0,37	0,32	0,05	6,11	***
Planlama kriterleri	<-->	Yaşam döngüsü	0,35	0,33	0,06	5,54	***
Yaşam ritmi	<-->	Nitelikli konut	0,34	0,24	0,05	4,52	***
Yaşam ritmi	<-->	Planlama kriterleri	0,33	0,25	0,06	4,42	***
Fiziksel sosyal konfor	<-->	Yaşam döngüsü	0,31	0,27	0,06	4,73	***
Yaşam ritmi	<-->	Fiziksel sosyal konfor	0,31	0,22	0,05	3,97	***
Hizmetlere erişim	<-->	Yaşam döngüsü	0,30	0,27	0,05	5,00	***

Yaşam döngüsü örtük değişkenleri	Yaşam seyri örtük değişkenleri	Mikro mekânsal ölçekli memnuniyet değişkenleri	Mezo mekânsal ölçekli memnuniyet değişkenleri	Makro mekânsal ölçekli memnuniyet değişkenleri
-------------------------------------	-----------------------------------	--	---	--

⁽¹⁾Korelasyon değerleri: zayıf ilişki $0 < r < 0,3$ orta ilişki $0,3 < r < 0,7$ kuvvetli ilişki $0,7 < r < 1$ olup bütüncül değerlendirmeye göre elde edilen korelasyon değerler sıralanmış ve korelasyon aralıklarına göre gruplanmıştır.

ÖZGEÇMİŞ

İlk ve orta öğrenimini Mersin İlköğretim Okulunda, lise öğrenimini ise Akçaabat Lisesi'nde tamamladı. 2006 yılında başladığı Karadeniz Teknik Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlaması Bölümü'nden 2010 yılında mezun oldu. Aynı yıl KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim dalında yüksek lisans eğitimine başladı. 2014 yılında “Kırsal Yerleşme Eylem Planı Yaratım Süreci: Trabzon/Salacık Köyü Deneyimi” adlı yüksek lisans tez çalışmasını tamamladı. 2014 yılında başladığı doktora çalışmasını 2022'de tamamladı. 2012 yılından itibaren KTÜ Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümünde araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır.